

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFARIKA V KOŠICIACH
FILOZOFICKÁ FAKULTA

čínska mäkká moc a slovenská skúsenosť

TOMÁŠ DVORSKÝ

KOŠICE 2022

Čínska mäkká moc a slovenská skúsenosť

Tomáš Dvorský

Košice 2022

Publikácia vychádza ako výstup grantového projektu APVV-20-0334 „Nie je to pravda, ale mohla by byť“: Konšpiračné teórie a hoaxy v modernom vývoji Slovenska v európskom kontexte.

Čínska mäkká moc a slovenská skúsenosť

Vedecká monografia

Mgr. Tomáš Dvorský, PhD.

Katedra politológie FF UPJŠ v Košiciach

Vedecký redaktor:

doc. PhDr. Daniel Dobiaš, PhD.

Recenzenti:

doc. Mgr. Lucia Husenicová, PhD.

Katedra bezpečnostných štúdií

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Mgr. et Mgr. Ondřej Filipec, Ph.D.

Katedra politológie a spoločenských vied

Právnická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Tento text je publikovaný pod licenciou CC BY NC ND
Creative Commons Attribution-NonCommercial-No-derivates
4.0 („Uveďte pôvod – Nepoužívajte komerčne -
Nespracovávajújte“)

Za odbornú a jazykovú stránku tejto vedeckej monografie zodpovedá autor. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Dostupné od: 10.10.2022

Umiestnenie: www.unibook.upjs.sk

ISBN 978-80-574-0128-5 (e-publikácia)

Obsah

Úvod.....	5
1 Mäkká moc.....	9
1.1 Konceptia mäkkej moci.....	9
1.2 Vymedzenie pojmu mäkká moc voči pojmu tvrdá moc.....	21
1.3 Otázka relevancie koncepcie mäkkej moci a koncepcia ostrej moci	24
2 Mäkká moc Číny	37
2.1 Aspekty mäkkej moci v klasickom čínskom myslení.....	38
2.2 Mäkká moc v kontexte zahraničnej politiky Čínskej ľudovej republiky	44
2.2.1 <i>Vývoj zahraničnej politiky Čínskej ľudovej republiky.....</i>	<i>45</i>
2.2.2 <i>Charakter čínskej zahraničnej politiky v období vlády Si Ťin-pchinga</i>	<i>57</i>
2.3 Zdroje, nástroje a limity mäkkej moci Číny v súčasnosti.....	89
2.3.1 <i>Kultúra a vzdelávanie.....</i>	<i>96</i>
2.3.2 <i>Médiá</i>	<i>101</i>
2.3.3 <i>Popkultúra.....</i>	<i>104</i>
2.3.4 <i>Šport.....</i>	<i>105</i>
2.3.5 <i>Občianska spoločnosť</i>	<i>108</i>
2.3.6 <i>Nová hodvábna cesta</i>	<i>112</i>
2.3.7 <i>Komerčné značky</i>	<i>117</i>
2.3.8 <i>Covid-19.....</i>	<i>119</i>

3 Mäkká moc Číny v prostredí Slovenskej republiky.....	124
3.1 Vývoj slovensko-čínskych bilaterálnych vzťahov	134
3.2 Vybrané aspekty mäkkej moci Číny v prostredí Slovenskej republiky	141
3.2.1 <i>Investície a obchod</i>	143
3.2.2 <i>Bezpečnostný rozmer</i>	154
3.2.3 <i>Kultúra a vzdelávanie</i>	162
3.2.4 <i>Mediálny vplyv</i>	168
3.2.5 <i>Politický vplyv</i>	174
3.2.6 <i>Covid-19</i>	185
Záver.....	193
Zoznam použitej literatúry	199

Úvod

Keď v roku 2008 hostil Peking Letné olympijské hry, išlo o moment, ktorým sa Čínska ľudová republika chcela symbolicky otvoriť svetu. Jedným z vrcholov otváracieho ceremoniálu hier bolo vystúpenie deväťročného čínskeho dievčaťa spievajúceho „Ódu na vlasť“ pred očami vyše 90-tisíc divákov na štadióne a stoviek miliónov pri televíznych obrazovkách vo svete. O pár dní neskôr režisér ceremoniálu Chen Qigang priznal, že dievčatko spievalo na playback a pôvodnou interpretkou bola jej rovesníčka, ktorá však nespĺňala vizuálne požiadavky usporiadateľov. Režisér neskôr priblížil, že touto výmenou mladej speváčky chcela Čína „ukázať svetu svoju pravú tvár“. Týmto vyjadrením však prezradil viac, než zamýšľal. Jeho odpoveď vyvolala otázky ohľadom čínskeho prístupu a uvedený moment podnietil širšiu diskusiu o obraze, ktorý komunistická Čína svetu ponúka.

Olympijské hry slúžia štátu na budovanie prestíže a atraktivity. Takéto budovanie atraktivity je esenciálnym aspektom toho, čo v modernej teórii medzinárodných vzťahov poznáme pod pojmom mäkká moc. Táto koncepcia Josepha Nya poukazuje na význam budovania pozitívneho obrazu v snahe generovať vplyv v medzinárodnej politike. Kým v 90. rokoch 20. storočia sa ako hlavný príklad aplikovania mäkkej moci po konci bipolarity poukazovalo na pôsobenie USA, v úvode 21. storočia sa v tomto kontexte do popredia dostala Čínska ľudová republika. Najľudnatejší štát sveta zaznamenal unikátnu cestu rozvoja, ktorú začal politicky a ekonomicky postupne zužitkovať na medzinárodnej scéne. Hospodárska dynamika Číny, v spojitosti s osobitým politicko-ekonomickým modelom, poslúžili ako atraktívny príklad pre ďalšie štáty sveta. Tento čínsky model, umocňovaný aplikovaním nástrojov mäkkej moci, začal lákať pozornosť odborníkov na celom svete.

Čínsky vplyv začal prenikať aj do priestoru Európy a jeho pôsobenie je viditeľné aj v Slovenskej republike. Cieľom publikácie je charakterizovať aplikovanie nástrojov mäkkej moci v zahraničnej politike Čínskej ľudovej

republiky a priblížiť ich pôsobenie na Slovensku. Samotná mäkká moc, jej nástroje a aplikačná prax, sú len výsekom sociálnej reality medzinárodných vzťahov. Vyžadujú si osobitý uhol pohľadu pre hodnotenie jednotlivých javov, ktoré spadajú pod jej teoretické vymedzenie. Dynamika vývoja medzinárodných vzťahov však prináša neustále nové faktory osobitej povahy, ktoré sa stávajú problematickými pre ich zasadenie do kontextu mäkkej moci a prispievajú tak k problematickej operacionalizácii samotného pojmu. Text publikácie je svojím charakterom interpretatívnou prípadovou štúdiou, ponúkajúcou štruktúrované pozorovanie zamerané na vybraný aspekt, ktorým je využívanie nástrojov mäkkej moci v zahraničnej politike Čínskej ľudovej republiky a ich aplikovanie v prostredí Slovenskej republiky. Pracuje s pôvodným vymedzením koncepcie mäkkej moci Josephom Nyeom, poukazujúc na limity, ktoré toto vymedzenie má v kontexte nástrojov využívaných v súčasnosti. Kľúčový prínos pri tvorbe textu mali diela *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World* od Joshuu Kurlanzicka, systematizujúce využívanie mäkkej moci v zahraničnej politike Čínskej ľudovej republiky a taktiež práce od Kerryho Browna - *China's World - What does China want?* a Marka Leonarda - *What Does China Think?*, ktoré poslúžili k vysvetleniu čínskeho uvažovania o medzinárodnej politike. Z hľadiska domácej tvorby bola využitá jedna z prvých prác na tému mäkkej moci v slovenskom prostredí od Jany Dzurňákovej a Ivana Pešouta s názvom *Mäkká moc ako faktor zahranično-politického vplyvu štátov*. Významným zdrojom dát o čínskom pôsobení bola práca nemeckého Mercator Institute for China Studies a predovšetkým práce slovenských expertov z Central European Institute of Asian Studies, poskytujúce k danej téme v prostredí Slovenskej republiky zásadný prínos. Podnetným príspevkom k téme čínskeho pôsobenia v regióne je taktiež kniha českého novinára Jakuba Zelenku s názvom *Česko-čínské objímaní*. V snahe odpovedať na otázky, aké nástroje mäkkej moci sú Čínou využívané, aký je ich dopad a limity v generovaní

vplyvu, hodnotíme vybrané pôsobenie Číny v širšom kontexte, poukazujúc aj na možný presah takýchto nástrojov za hranice mäkkej moci. V tomto ohľade pracujeme s novou kategóriou tzv. ostrej moci, ktorá začala byť v diskurze prítomná v uplynulých rokoch. Ambíciou textu je prispieť do aktuálnej debaty venovanej analýze a hodnoteniu čínskeho vplyvu vo svete a na Slovensku.

Text publikácie je štruktúrovaný do troch kapitol. Prvá kapitola približuje základné teoretické vymedzenie koncepcie mäkkej moci, vychádzajúc predovšetkým z práce autora pojmu Josepha Nya. Popisuje vývoj, princípy a charakterizuje základné zdroje mäkkej moci. Záver kapitoly je venovaný otázke relevancie koncepcie v hodnotení javov súčasných medzinárodných vzťahov, kedy mnohé nástroje oscilujú na hrane medzi mäkkou a tvrdou mocou, čo viacerí autori pokladajú za prejav tzv. ostrej moci.

V druhej kapitole je priblížená mäkká moc v ponímaní Číny samotnej. Čínska ľudová republika pri kreovaní modernej zahraničnej politiky čerpala aj zo svojho bohatého a unikátneho myšlienkového dedičstva, ktoré v sebe obsahuje esenciálne myšlienky mäkkej moci, ako ju poznáme v dnešnom teoretickom vymedzení. V kapitole popisujeme vývoj zahraničnej politiky Číny s dôrazom na významné zmeny, ktoré priniesol nástup Si Ťin-pchinga k moci. V kapitole približujeme a charakterizujeme vybrané nástroje mäkkej moci so zreteľom na ich efektivitu, špecifiká a limity pri generovaní vplyvu v medzinárodných vzťahoch.

Tretia kapitola je venovaná charakteristike vybraných nástrojov mäkkej moci Číny v prostredí Slovenskej republiky. V kontexte historického vývoja približujeme viaceré línie čínskeho pôsobenia s ohľadom na príležitosti, ale aj riziká, ktoré so sebou prinášajú. Problematike čínskeho vplyvu na Slovensku začala byť v uplynulých rokoch venovaná zvýšená pozornosť zo strany médií, akademickej obce či širokej verejnosti, a to z dôvodu

aktívnejšieho prístupu Číny k regiónu, ktorý sa odzrkadlil vo vzniku platforiem politickej spolupráce alebo iniciácii viacerých investičných zámerov. Pandémia Covid-19 otvorila novú kapitolu vo veci budovania čínskeho vplyvu a formovania obrazu v očiach verejnosti.

Pozornosť, venovaná problematike čínskeho pôsobenia, je vysoko relevantná. Kreovanie pozitívnej reputácie v zahraničí je legitímnym nástrojom každého štátu v snahe generovať vplyv. Čínska ľudová republika bola v tomto smere od úvodu tisícročia veľmi úspešná, vďaka čomu sa v medzinárodnom systéme začala dostávať do pozícií, na ktoré si z hľadiska vlastnej histórie, veľkosti a potenciálu legitímne nárokuje. Príklady zo zahraničia zároveň upozorňujú na skutočnosť, že ani čínska zahraničná politika by nemala byť prijímaná nekriticky a zasluhuje si obozretný prístup a uvážlivú diskusiu. To celé pri rešpektovaní nielen čínskej osobitosti, ale aj zohľadnení reálií veľmocenského súboja viditeľného v úvode 21. storočia. V tomto kontexte nemožno abstrahovať od detailného pohľadu na čínsku mäkkú moc, ako jedného z kľúčových nástrojov generovania vplyvu vo svete. Jej poznanie a pochopenie je nevyhnutným predpokladom pre relevantné vyhodnocovanie praktík a motívácií zahraničnej politiky Číny, no zároveň môže poslúžiť ako usmernenie v snahe vytvoriť adekvátny prístup voči tejto navrátiťšej globálnej veľmoci.

1 Mäkká moc

Mäkká moc je v úvode 21. storočia aktuálnou témou politologických výskumov a odborných debát. Napriek svojej krátkej histórii je teória mäkkej moci v čoraz väčšej miere prítomná pri analýze medzinárodných vzťahov. Súvisí to s vývojom v medzinárodnom priestore, kde sa mäkká moc využíva ako nástroj zahraničnej politiky nielen veľmocí, ale väčšiny štátov. Dynamické prostredie medzinárodných vzťahov však vytvára tlak na priebežnú aktualizáciu v nazeraní na koncepciu mäkkej moci, jej zdroje a nástroje. Moderné technológie taktiež prinášajú nové možnosti šírenia vplyvu, pri ktorých je náročné rámcovanie v kategóriách mäkkej a tvrdej moci, čo ponúka teoretikom priestor na obohacovanie diskurzu o nové pojmy, ako je napr. ostrá moc.

1.1 Koncepcia mäkkej moci

Mäkká moc sa v priebehu poslednej dekády stala jednou z najdiskutovanejších koncepcií v teórii a praxi medzinárodných vzťahov. Jej popularite prispeli nástup USA do pozície globálneho lídra po konci studenej vojny, ako aj unikátny rast Číny na medzinárodnej scéne v úvode 21. storočia. Autorom teórie mäkkej moci (Soft Power) je americký politológ a profesor na Harvardskej univerzite Joseph Samuel Nye Jr., ktorý ho prvýkrát predstavil vo svojej knihe *Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*, vydané v roku 1990. V knihe sa Nye venoval nazeraniu na fenomén moci. Kým spôsob zmeny správania sa jedného štátu k ostatným s využitím stimulov a vyhrážok, resp. „biča a cukru“ (sticks and carrots), označil za direktívnu metódu, v práci predstavil koncept, ktorý bol postavený na nepriamom uplatňovaní moci, tzv. kooptívnej metóde.

Štát môže v medzinárodnej politike dosiahnuť požadované ciele tak, že iné štáty ho chcú nasledovať alebo súhlasia so systémom, ktorý vedie k naplneniu takýchto cieľov. V tomto zmysle je rovnako dôležité vedieť nastaviť agendu a štruktúru medzinárodnej politiky, ako aj vedieť meniť situácie tak, aby to viedlo ku zmene správania ostatných. Túto schopnosť – dokázať primäť ostatných, aby chceli to, čo chcete vy – možno nazvať ako nepriama alebo kooptívna moc. Stojí v kontraste ku správaniu postavenom na aktívnom prikazovaní,

ktoré ostatných prinúti robiť to, čo chcete. Koopitívna moc je postavená na príťažlivosti ideí alebo na schopnosti nastaviť politickú agendu spôsobom, ktorý vedie k utváraniu požadovaných preferencií u ostatných. Schopnosť stanoviť preferencie druhých má tendenciu byť spojená s nehmotnými zdrojmi moci, ako sú kultúra, hodnoty, ideológia a inštitúcie. Táto dimenzia môže byť považovaná za mäkkú moc, na rozdiel od „tvrdého“ donucovania, ktoré sa zvyčajne spája s hmotnými zdrojmi, ako sú vojenská a ekonomická moc.¹

Nye tak rozlišuje dve definície moci. Behaviorálnu definíciu založenú na ovplyvňovaní správania sa iných aktérov, a definíciu opretú o mocenské zdroje. Behaviorálna vychádza od Roberta Dahla a zdôrazňuje, že „*moc je vzťah medzi dvomi aktérmi, presnejšie schopnosť aktéra A dostať aktéra B k tomu, aby urobil to, čo by inak neurobil*“. Zároveň však na margo tejto definície Nye poznamenáva, že efektívnosť a možnosť kvantifikovania takéhoto druhu moci bytostne závisí od schopnosti rozpoznať preferencie ďalších aktérov, pretože v prípade, že ich preferencie nie sú odlišné od preferencií štátu, ktorý sa nad nimi snaží vykonávať moc, by konali rovnako bez ohľadu na to, či by k uplatneniu moci došlo alebo nie.² Vymedzil sa tak od typu moci, založeného na konvenčnom súhrne mocenských zdrojov, vychádzajúceho z klasickej realistickej teórie.

V neskoršom období rozvinul svoju koncepciu v knihe *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, publikovanej v roku 2002. Kniha je venovaná primárne americkej zahraničnej politike a výzvam, ktorým bude čeliť v dobe globalizácie a narastajúceho vplyvu informačných technológií. V nej upozorňoval na skutočnosť, že vojenská sila samotná nedokáže USA vygenerovať v nasledujúcich dekádach toľko moci ako v minulosti, a preto by sa pozornosť tvorcov zahraničnej politiky mala zamerať vo väčšej miere na faktory ekonomickej závislosti, informačných tokov, tvorby stabilných pravidiel,

¹ NYE, J.: *Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*. New York: Basic Books, 1990, s. 31-32.

² DZURNÁKOVÁ, J.; PEŠOUT, I.: *Mäkká moc ako faktor zahraničnopolitického vplyvu štátov*. Banská Bystrica: Fakulta politických a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2011, s. 22.

spoľahlivých záväzkov a generovanie mäkkej moci.³ Nye uvádza: „Mäkká moc nie je to isté ako vplyv... mäkká moc je viac ako len presvedčenie alebo schopnosť presvedčiť ľudí argumentom. V behaviorálnom kontexte je mäkká moc silou prítlačlivosti. Pokiaľ ide o zdroje, zdrojmi mäkkej moci sú aktíva, ktoré vytvárajú takúto prítlačivosť... Mäkká moc štátu spočíva predovšetkým na troch zdrojoch: kultúre (na miestach, kde je atraktívna pre iných), politických hodnotách (ak je atraktívna doma aj v zahraničí) a politike samotnej (keď je považovaná za legitímnu a disponuje morálnou autoritou).“⁴

Na význam takéhoto prístupu v zahraničnej politike upozorňoval Nye vo svojej práci už výrazne skôr. V roku 1998 Nye spolu s Robertom O. Koehanom v článku *Power and Interdependence in the Information Age* poukazovali na „komplexnú závislosť“ spočívajúcu v znižujúcom sa vplyve bezpečnostného a silového faktoru a zvyšujúcom sa význame prepojenia medzi štátmi prostredníctvom širokej škály sociálnych a politických vzťahov.⁵ Tradičné mocenské zdroje, ktoré Nye neskôr zhrnul do kategórie tvrdej moci (Hard Power), podľa neho v medzinárodnej politike na prelome tisícročí nie sú také prínosné ako v minulosti. Rastúci význam v modernom svete nadobúdajú práve faktory spadajúce do kategórie mäkkej moci, ktorá vychádza z myšlienky prilákať ostatných aktérov s cieľom dostať ich do stavu, že „chcú to isté, čo chceme my“.⁶ Koehane a Nye upriamili pozornosť na tri základné charakteristiky komplexnej závislosti, ktorými sú široká škála kanálov, absencia hierarchie a znižujúca sa úloha vojenskej sily, čiže na tézu, ktorú

³ NYE, J.: *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 74-76.

⁴ Tamtiež, s. 8-12.

⁵ KEOHANE, R. O.; NYE, J.: *Power and Interdependence in the Information Age*. [online], [cit. 31/08/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/1998-09-01/power-and-interdependence-information-age>>.

⁶ NYE, J.: *Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*. New York: Basic Books, 1990, s. 32.

predstavili už vo svojej knihe *Power and Interdependence*, vydanéj v roku 1977.⁷

V prípade Nyeho koncepcie tak ide o významný odklon od zaužívaného nazerania na fenomén moci v medzinárodnej politike, ktoré dlhodobo vychádzalo z tradičnej realistickej a neorealistickej teórie medzinárodných vzťahov. Tie boli postavené na myšlienke dôležitosti materiálnych, resp. hmatateľných, zdrojov, ktoré sú kľúčové vo vytváraní vplyvu nad ostatnými aktérmi. Medzi najvýznamnejších protagonistov týchto teoretických škôl patrili John Mearsheimer, Kenneth Waltz a Robert Gilpin. Pre Mearsheimera „moc vychádza z konkrétnych materiálnych možností, ktorými štát disponuje“. Tie sú „uchopiteľnými výhodami“, ktoré determinujú bojovú silu štátu.⁸ Hmatateľná zložka je základom moci štátu aj v ponímaní Waltza. Tá pozostáva z „teritória, veľkosti populácie, zdrojov, ekonomických možností, vojenskej sily, politickej stability a kompetentnosti“.⁹ Takisto Gilpinova definícia moci obsahuje „vojenské, ekonomické a technologické kapacity štátu“.¹⁰

Okrem hmatateľných zdrojov sa v teórii realistov medzi zdrojmi moci objavovali aj nehmatateľné faktory, ako napr. líderstvo, rozhodovací proces či tvorba politik. Túto skutočnosť prízvukuje aj Nye: „V roku 1939, známy britský realista E. H. Carr opísal moc v medzinárodných vzťahoch v troch kategóriách: vojenská moc, ekonomická moc, moc nad názorom. Väčšina tejto miernosti bola súčasnými neorealismi stratená v ich túžbe stavať sa za ich štrukturálny úsudok. Dopustili sa toho, čo možno nazvať »omylom konkrétnosti«. Moc bola redukovaná na merateľné a hmatateľné zdroje. Na niečo, čo by mohlo padnúť na nohu alebo na mestá, než ako na niečo, čo by mohlo zmeniť náš názor k tomu, že chceme, aby nám to padlo.“¹¹

⁷ KEOHANE, R. O.; NYE, J.: *Power and Interdependence*. Boston: Little, Brown and Company, 1977, s. 24-29.

⁸ MEARSHEIMER, J.: *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company, 2001, s. 55.

⁹ WALTZ, K. N.: *Theory of international politics*. Boston: Addison-Wesley Pub. Co., 1979, s. 131.

¹⁰ GILPIN, R.: *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981, s. 13.

¹¹ NYE, J.: *The Future of Power*. New York: PublicAffairs, 2011, s. 82.

Vo všeobecnosti však takéto faktory hrajú v realistickej a neorealistickej teórii sekundárnu úlohu. Najdôležitejšou vlastnosťou definujúcou moc štátu je podľa nich disponovať komplexom nástrojov využiteľných pre účel zastrašovania, donútenia alebo konfrontácie. Tie poskytujú garancie, aké nehmatateľné prostriedky poskytnúť nedokážu. Kľúčovou sa tak pre Nya stala otázka, či sú všetky takéto mocenské zdroje reálne použiteľné na dosiahnutie požadovaných cieľov. Ich problém vidí v procese konverzie moci. Konverziu moci definuje ako „*schopnosť premeniť potenciálnu moc, meranú cez zdroje, na uskutočnenú moc, meranú cez zmenené správanie druhých*“.¹² Nye odvodil schopnosť dosiahnutia požadovaných cieľov cez faktor vplyvu, plynúci viac z nehmatateľných zdrojov, ktoré dokážu vytvoriť pozitívny obraz hodný nasledovania, vzbudzujúci rešpekt a obdiv. Ako poukazujú Dzurňáková a Pešout v publikácii *Mäkká moc ako faktor zahranično-politického vplyvu štátov*, „*novo etablovaný koncept soft power bol výsledkom presadenia sa liberálnych ideí kladúcich dôraz na vplyv transformácie podstaty moci, nových societálnych prepojení, medzinárodných inštitúcií a ekonomickej interdependencie, na definíciu záujmov a následné konanie štátu. Z pohľadu zmeny podstaty, charakteru, ako aj fungovania moci v medzinárodnom prostredí bola veľmi dôležitá predovšetkým technická revolúcia konca 20. a začiatku 21. storočia. Nové komunikačné a transportné technológie mali nesmierny vplyv predovšetkým na vzájomnú závislosť aktérov a to ako v ekonomickej, tak aj v environmentálnej, zdravotnej a ďalších oblastiach bezpečnosti aké si dnes človek len dokáže predstaviť*“.¹³

Frekventované používanie pojmu mäkká moc si postupom času vyžadovalo jeho detailnejšie rozpracovanie. Precíznejšie vymedzenie realizoval Nye vo svojej knihe *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, publikovanej v roku 2004. V práci ponúkol dôkladnú analýzu pojmu a jeho umiestnenie do širších kontextov, keď definoval vzťah medzi

¹² NYE, J.: *Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*. New York: Basic Books, 1990, s. 27.

¹³ DZURŇÁKOVÁ, J.; PEŠOUT, I.: *Mäkká moc ako faktor zahranično-politického vplyvu štátov*. Banská Bystrica: Fakulta politických a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2011, s. 19.

tvrdou a mäkkou mocou a priblížil zdroje mäkkej moci. Pre presnejšie vymedzenie koncepcie použil viaceré príklady, dáta a výskumy, ktoré poslúžili pre charakterizovanie možností a limitov mäkkej moci. V práci reflektoval meniace sa prostredie medzinárodného systému v období dynamickej globalizácie, v ktorom sú podľa neho pohľady klasických realistických teórií nedostačujúce. Významným doplnením koncepcie bola jeho neskoršia kniha *The Future of Power*, vydaná v roku 2011, venujúca sa primárne pohľadu na fenomén moci v širšom kontexte.

V úvode *Soft Power: The Means to Success in World Politics* Nye približuje nazeranie na pojem moc. Uvádza, že získať požadované je možné donútením, zaplatením alebo väbením. Ak chceme zmerať reálnu moc vyjadrenú v zmene správania sa druhého aktéra, musíme v prvom rade poznať jeho preferencie. Nye poukazuje na dôležitú skutočnosť, že moc vždy závisí od kontextu daného vzťahu. Pre dokreslenie tejto skutočnosti využil metaforu, že dôležité je nie len vedieť, kto má vysokú kartu, ale aj to, akú hru hráme. Pri aplikovaní moci však potrebujeme poznať aktérov mocenského vzťahu a aký je predmet daného mocenského vzťahu. Moc je teda potrebné posudzovať na základe kontextu a vzťahu. Moc je následne aplikovaná skrz tri aspekty: nakázaná zmena, kontrola agendy, nastolenie preferencií.

Základný princíp koncepcie mäkkej moci je, že je „lepšie si ľudí získať, než nútiť“. Mäkká moc spočíva na schopnosti formovať preferencie druhých svojím príkladom, teda ide o „schopnosť dosiahnuť to, čo chceme preferenčne, prostredníctvom príťažlivosti, než donútením alebo poskytnutím finančných výhod“.¹⁴ Mäkká moc funguje vtedy, keď je správanie ovplyvňovaného subjektu motivované tým istým, ako správanie subjektu ovplyvňujúceho. Mäkká moc má za cieľ ovplyvniť politické rozhodnutia alebo vyjaviť určité ciele ako nereálne. Jej hlavnými zdrojmi podľa Nya sú kultúra, politické hodnoty a zahraničná politika. Ako však dodáva, toto nie sú jediné zdroje, ktoré dokážu generovať

¹⁴ NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004, s. 11.

mäkkú moc. Produkovat' mäkkú moc dokážu ekonomická sila a rovnako aj správanie odvodené od tvrdej moci.¹⁵

Kultúra, pozostávajúca z „vysokej kultúry“ (high culture) a „popkultúry“ (popular culture) je „súborom hodnôt a praktík, ktoré dávajú spoločnosti zmysel“.¹⁶ Pri nazeraní na kultúru, ako na zdroj mäkkej moci, je podľa Nya nevyhnutné hľadať na širšie kontexty. Ako príklad uvádza americkú kinematografiu, ktorá dokáže byť atraktívna pre obyvateľstvo v Číne, ale nie v Pakistane. Takto, v tom istom čase, teda americká pop-kultúra vie generovať mäkkú moc v Číne, kým v Pakistane to nedokáže. Preto je nevyhnutné pri hodnotení potenciálu kultúrnych zdrojov mäkkej moci brať do úvahy situácie a okolnosti, ktoré dokážu tento potenciál mäkkej moci vo vhodných podmienkach zvyšovať, ale v nevhodných taktiež redukovat'.¹⁷

Ako významný zdroj mäkkej moci Nye uvádza akademickú sféru, predovšetkým výmenné programy študentov a akademických pracovníkov. Ako príklad uvádza zahraničných študentov študujúcich v USA, ktorí majú príležitosť oboznámiť sa s americkými hodnotami a inštitúciami, čo po ich návrate do vlasti môže slúžiť ako eventuálne významný moment v prípade, ak by sa dané osoby dostali do pozície, v ktorej by mali reálnu možnosť ovplyvňovať tvorbu politických rozhodnutí dôležitých pre USA.¹⁸

Ďalším dôležitým zdrojom mäkkej moci podľa Nyeho definície sú politické hodnoty a ich realizácia vo vládných politikách. Mäkká moc má potenciál rásť, ak štát presadzuje demokratické ideály a dodržiava demokratické štandardy. Štát, ktorý reprezentuje univerzálne hodnoty a všeobecný záujem, zdieľaný aj ostatnými, má vyššiu šancu dosiahnuť požadované výsledky bez použitia vyhrážok a stimulov. Ak však presadzuje nedemokratické praktiky, jeho mäkká moc klesá. Ako príklad uvádza USA v čase studenej vojny, keď pôsobili ako hlavný propagátor ideálov demokracie a ako garant základných

¹⁵ NYE, J.: *The Future of Power*. New York: PublicAffairs, 2011, s. 85.

¹⁶ NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004, s. 11.

¹⁷ Tamtiež, s. 11.

¹⁸ Tamtiež, s. 45.

slobôd, čo pôsobilo prítlačivo v mnohých štátoch východného bloku pod vplyvom komunistického režimu. Táto prítlačivosť mala za následok, že po páde železnej opony americká mäkká moc v štátoch ako Československo, Poľsko alebo Maďarsko rástla výraznou rýchlosťou.¹⁹

Ako tretí základný zdroj mäkkej moci je v Nyeho teórii uvedená zahraničná politika. Táto politika je účinná iba „*ak je vnímaná ako legitímna a disponuje morálnou autoritou*“. Naopak, politika, ktorá je „*pokrytecká, arogantná, ľahostajná k ostatným, alebo postavená na výhradnom presadzovaní národného záujmu, môže mäkkú moc oslabovať*“. Pre príklad použil Nye americkú inváziu v Iraku z roku 2003, ktorá podľa názoru svetovej verejnosti nemala dostatočnú legitimitu, preto viedla k výraznému poklesu americkej mäkkej moci na medzinárodnej scéne.²⁰

Mäkká moc je do vysokej miery nezávislá od vlády, a nie je natoľko pod kontrolou vlády ako tvrdá moc. Preto je účinok mäkkej moci efektívnejší, ak jej zdroje nie sú koncentrované, ale ak sú skôr rozptýlené v občianskej spoločnosti alebo kultúrnych zdrojoch. Vláda by mala vytvárať čo najvhodnejšie podmienky pre rozvoj týchto rozptýlených zdrojov a jej politika v oblasti mäkkej moci by pre dosiahnutie čo najefektívnejších výstupov nemala byť v rozpore s privátnymi zdrojmi mäkkej moci.

Z hľadiska vládnej politiky Nye upozorňoval na skutočnosť, že dôležitým nástrojom mäkkej moci môže byť aj vnútorná politika, čo zároveň so sebou nesie isté riziká. Nepopulárne politiky Nye označil za najcitlivejší faktor mäkkej moci. Širšie definovaný, a na dôležité hodnoty orientovaný národno-štátny záujem, je pre ostatných atraktívnejší. V tomto ohľade má vysoký význam ak dochádza ku „prekrytiu“ záujmov a hodnôt medzi aktérmi. V tomto kontexte multilateralizmus generuje viac mäkkej moci než unilateralizmus. Na medzinárodnej scéne generuje štát mäkkú moc nie len tým, že niečo ponúka, ale aj v momentoch, ak pozitívne hodnoty promuje a presadzuje.²¹

¹⁹ Tamtiež, s. 50.

²⁰ Tamtiež, s. 11-14.

²¹ Tamtiež, 2004, s. 11-14.

Nye vo svojej knihe z roku 2004 zdôrazňoval skutočnosť, že mäkká moc nie je statická a jej zdroje sa menia s meniacim sa kontextom. V tomto smere upozornil na dva dôležité aspekty, s ktorých rozmachom bude stúpať význam mäkkej moci. Nimi sú globalizácia a vývoj informačno-komunikačných technológií.

V Nyeho ponímaní zdroje mäkkej moci pozostávajú z kultúry, politických hodnôt a štátnych politik. Ak sú tieto zdroje chápané a transformované do faktorov utvárajúcich medzinárodné vzťahy, potom ich môžeme považovať za nástroje zahraničnej politiky. Takáto zahraničná politika je teda sama osebe jedným zo zdrojov mäkkej moci.²²

Nyeho koncept odzrkadľuje jeho nové nazeranie na svetový systém, v ktorom dochádza k výraznej zmene významu úlohy vojenskej moci v politikách národných štátov. Pod vplyvom nových informačných a technologických systémov dochádza k procesu tzv. technologickej demokratizácie, ktorá sa ďalej prelieva do privatizácie vojny.²³ Svetový systém vníma ako trojdimenzionálnu šachovnicu, keď hra prebieha paralelne na všetkých jej troch úrovniach. Typ a počet relevantných aktérov sa na jednotlivých šachovniciach líši a sústredenie sa na zabezpečenie nadvlády len na jednej šachovnici v súčasnosti nestačí: „*Sústredenie sa len na jednu rovinu vedie k prehre, rovnako ako aj nedostatočné pozorovanie ostatých úrovní a vertikálnych prepojení medzi nimi.*“²⁴

²² SINGH, J. P.; MACDONALD, S. (ed.): *Soft Power Today: Measuring the Influences and Effects*. Edinburgh: The Institute for International Cultural Relations, 2017, s. 11.

²³ DZURNÁKOVÁ, J.; PEŠOUT, I.: *Mäkká moc ako faktor zahranično-politického vplyvu štátov*. Banská Bystrica: Fakulta politických a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2011, s. 19.

²⁴ NYE, J.: *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 39.

Joseph Nye definuje svoju trojdimenzionálnu šachovnicu nasledovne:

- I. Prvá dimenzia – vojenská dimenzia: obsahuje jediného relevantného aktéra – USA, ktorého prevaha je očividná;
- II. Druhá dimenzia – ekonomická dimenzia: relevantných aktérov je viac – USA sa delí o priestor s EÚ a Japonskom. Štvrtým, rýchlo rastúcim aktérom, je Čína;
- III. Tretia dimenzia – dimenzia transnacionálnych vzťahov: prítomnosť mnohých aktérov, maximálne rozptýlená moc, neschopnosť kontrolovať dimenziu alebo určovať jej agendu – ide o náboženstvo, občiansku spoločnosť, ekonomické aktivity, ktorých spoločným znakom je to, že „ležia mimo vládnej kontroly“.²⁵

Nye túto svoju koncepciu priblížil v roku 2002 vo svojej publikácii *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone* nasledovne: „Na vrchnej šachovnici je vojenská sila výrazne unipolárna. USA je jediný štát s nukleárnymi aj konvenčnými kapacitami s globálnym dosahom. Stredná šachovnica, obsahujúca ekonomickú silu, je však multipolárna. S USA, EÚ a Japonskom predstavujúcimi dve tretiny svetového produktu a s dramaticky rastúcou Čínou, ktorá sa s najväčšou pravdepodobnosťou stane štvrtým veľkým hráčom. Na tejto, ekonomickej šachovnici, musia jednotlivé mocnosti so sebou vyjednávať ako rovnocenné. Spodná šachovnica je sférou transnacionálnych vzťahov prekračujúcich hranice vládnej kontroly. Na tejto spodnej šachovnici je moc rozptýlená medzi širokú škálu rôznych aktérov akými sú štáty, mimovládne organizácie, multinárodné korporácie a individuality. V tejto trojdimenzionálnej hre sú veľmi dôležité vertikálne prepojenia medzi jednotlivými

²⁵ NYE, J.: *The new Rome meets the new barbarians*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/by-invitation/2002/03/21/the-new-rome-meets-the-new-barbarians>>.

šachovnicami.“²⁶ Mäkká moc je integrálnou súčasťou mocenského pôsobenia v takto štruktúrovanom systéme.

Nye sám upozorňoval na limity svojej koncepcie mäkkej moci. Pri ich opise zohrala dôležitú úlohu skutočnosť, že pri definovaní aspektov mäkkej moci vychádzal predovšetkým z pozícií týkajúcich sa USA, ktoré mu slúžili ako hlavný model. Silná orientácia na politiky USA bola vo všeobecnosti jedným z hlavných terčov kritiky koncepcie mäkkej moci. Ich postavenie v medzinárodných vzťahoch Nye opisuje nasledovne: „*Ak dominantný štát disponuje mäkkou mocou a správa sa spôsobom, ktorý prináša výhody aj ostatným aktérom, formovanie efektívnych opozičných koalícií je nepravdepodobné... ale v prípade, že hegemon definuje svoje záujmy úzko a využíva svoj potenciál „arogantne“, stimuluje tým ostatných, aby sa zbavili dominancie tohto štátu.*“²⁷

Kritika mäkkej moci má však širší rozmer. Sociológ Steven Lukes kritizoval koncepciu mäkkej moci pre jej obmedzenú analytickú rovinu. Neorealismom v tejto koncepcii chýba stabilnejšia báza na meranie jej výsledkov. Konštruktivisti môžu vidieť mäkkú moc, ako schopnosť predefinovať preferencie štátu, ako menej významnú v porovnaní s tradičnými konštitučnými nástrojmi, ktoré dokážu meniť aspekty na systémovej úrovni.²⁸ Medzi ďalšie nedostatky patrí to, že neponúka spôsob ani nástroje (konkrétne politiky), ktorými štát mäkkú moc získava, navyše neponúka ani spôsob, ktorým môže byť meraná. To znamená, že nevysvetľuje, akým spôsobom sú informácie a kultúra šírené, a teda čím alternujú klasicky ponímanú moc štátu.²⁹

²⁶ NYE, J.: *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 39.

²⁷ NYE, J.: *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 15.

²⁸ DING, S.: *Soft power and the rise of China: An assessment of China's soft power in its modernization process (dissertation)*. New Jersey: The State University of New Jersey, 2006, s. 71-72.

²⁹ DZURŇÁKOVÁ, J.; PEŠOUT, I.: *Mäkká moc ako faktor zahraničnopolitického vplyvu štátov*. Banská Bystrica: Fakulta politických a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2011, s. 30.

Výraznou charakteristikou koncepcie mäkkej moci je jej nestálosť a premenlivosť. Vývoj a účinnosť mäkkej moci záleží od širších kontextov a vývoja v medzinárodnom systéme. Politicko-ekonomické mechanizmy, ktoré v istých obdobiach dokázali generovať pre štát mäkkú moc, mohli po určitom čase pôsobiť ako slabé alebo priam kontraproduktívne. Ako príklad môže slúžiť ekonomický model Japonska, ktorý v 80. rokoch 20. storočia pôsobil vo svete veľmi atraktívne, ale po finančnej kríze v Ázii v roku 1997 a dekáde recesie už štátu mäkkú moc nedokázal generovať. Podobná premenlivosť je prítomná aj v kontexte kultúrneho vplyvu, ktorý je rovnako výrazne ovplyvnený informačno-technologickým progresom. Nástup internetu a sociálnych sietí vytvára veľmi dynamické prostredie pre prenos digitálneho obsahu, čo vytvára neustále nové asymetrie v mediálnom a kultúrnom pôsobení medzi aktérmi. Nástup informačno-komunikačných technológií rovnako stiera význam geografických hraníc a hraníc medzi sociálnymi či etnickými skupinami, čo zvyšuje vplyv mäkkej moci na formovanie spôsobu života jednotlivcov v celom svete. Vývoj mäkkej moci je tak dynamickým procesom obsahujúcim prvok potreby neustálej aktualizácie, na ktorú má vplyv široká škála pôsobiacich faktorov.

1.2 Vymedzenie pojmu mäkká moc voči pojmu tvrdá moc

Pre správne definovanie pojmu mäkká moc je nevyhnutné vymedziť ho voči pojmu tvrdá moc. Nye ich vzájomný vzťah definoval: „*Tvrdá a mäkká moc sú vo vzájomnom pôsobení a dokážu sa navzájom posilňovať... mäkká moc nie je iba odrazom tvrdej moci... obe sú aspektom schopnosti dosiahnuť výsledok zmenou správania ostatných.*“³⁰

Mäkká a tvrdá moc vychádzajú z delenia moci na:

- **direktívnu resp. prikazujúcu metódu** – jej princípom je zaistiť, aby druhí robili to, čo chceme my. To znamená, že prikazujúca moc pôsobí priamo na konanie druhého aktéra;
- **nepriamu resp. kooptívnu metódu** – jej cieľom je spôsobiť, aby druhí chceli to, čo chceme my. Kooptívna moc, na rozdiel od prikazujúcej moci, pôsobí na tvorbu preferencií aktérov skôr v kauzálnej alebo časovej línii. V dôsledku nastolenia situácie, keď preferencie jednotlivých aktérov nie sú v rozpore, nie je nutné vynakladať ex post mocenské zdroje na to, aby sme zmenili následne konanie druhého aktéra.³¹

V kontexte delenia moci môžeme hovoriť aj o tzv. troch tvárach moci:

- **Prvá tvár** vychádza zo všeobecne prijatej Dahlovej definície moci z 50. rokov 20. storočia. Tá hovorí, že „*moc je vzťah medzi dvomi aktérmi, presnejšie schopnosť aktéra A primäť aktéra B k tomu, aby urobil to, čo by inak neurobil*“. Táto tvár moci sa sústreďuje na schopnosť získať od druhých správanie, ktoré je v rozpore s ich pôvodným presvedčením, a to nie len použitím odmeny, ale aj donútenia. Pri využití takéhoto typu moci si aktér B uvedomuje pôsobenie moci aktéra A.
- **V 60. rokoch** predstavili politológovia Peter Bachran a Morton Baratz druhú tvár moci. Tú vymedzovali

³⁰ NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004, s. 24.

³¹ Tamtiež.

voči Dahlovej definícii, ktorej vyčítali, že v nej absentuje spôsob ovplyvňovania správania prostredníctvom nastavenia agendy alebo rámcovania preferencií. Druhá tvár moci tak spočíva v tom, že aktér A kontroluje agendu spôsobom, ktorý limituje aktéra B. Aktér B si pri tom môže, ale nemusí, byť vedomý pôsobenia aktéra A.

- Následne, v 70. rokoch, upozornil sociológ Steven Lukes, že aj idey a presvedčenia môžu pomáhať v utváraní preferencií druhých aktérov. Kým Dahlova definícia spočívala v ovplyvňovaní správania aktérov prostredníctvom zmeny situácie, v ktorej sa nachádzajú, aby tak zmenili svoju stratégiu, Lukes hovoril o spôsobe formovania preferencií aktéra B bez potreby takejto zmeny situácie. Pri aplikovaní tretej tváre moci je nepravdepodobné, aby si aktér B uvedomoval jej pôsobenie zo strany aktéra A.³²

Pri tejto typológii je prvá tvár moci mocou direktívnou, kým druhá a tretia tvár moci spadajú do kategórie moci kooptívnej. V tomto kontexte, tvrdá moc, obsahujúca direktívne a násilné spôsoby presadzovania záujmov, spadá pod prvú tvár moci. Naopak, mäkká moc, postavená na aplikovaní nástrojov ako persúázia, nastavenie agendy a prítlačivosť, zapadá do rámca druhej a tretej tváre moci, teda je kooptívnou metódou aplikovania moci. Tento rámec poskytuje základný spôsob nazerania na vymedzovanie hranice medzi tvrdou a mäkkou mocou.

Pojem tvrdá moc v sebe obsahuje tradičné nazeranie na pojem moc viditeľné predovšetkým v klasickej realistickej teórii medzinárodných vzťahov, v ktorej medzi jej hlavné zdroje patria veľkosť ozbrojených zložiek, veľkosť územia, počet obyvateľov, hrubý domáci produkt, ekonomická sila štátu, nerastné zdroje a pod. Realisti považujú vojenskú silu za oporný pilier, na ktorom je postavená ďalšia činnosť štátu. Vojenská sila ako nástroj tvrdej moci sa podľa realistov nemusí

³² NYE, J.: *The Future of Power*. New York: PublicAffairs, 2011, s. 12-14.

využívať vždy ako prostriedok, no zároveň tvrdia, že tvrdá moc sa od štátnej politiky smerom navonok nedá oddeliť.³³

Zatiaľ čo tvrdá moc spočíva na princípe prikazovania prostredníctvom hrozieb a stimulov, mäkká moc spočíva v schopnosti pritiahnúť, očariť alebo privábiť. Kým tvrdá moc je posudzovaná na základe hmatateľných vojenských a ekonomických zdrojov, mäkká moc spočíva na nehmatateľných faktoroch percepcie a atraktívnosti. Ako poznamenal Nye, „štát môže získať požadované výsledky vo svetovej politike vďaka tomu, že ostatné štáty obdivujú jeho hodnoty, nasledujú jeho príklad, aspirujú na dosiahnutie jeho úrovne prosperity, čím ho chcú nasledovať.“³⁴ Úspešné aplikovanie mäkkej moci tak dokáže priniesť výsledky, pre ktoré nie je nevyhnutná aplikácia nástrojov tvrdej moci, ako donucovanie a hrozby. Schopnosť vytvárať postoje a ovplyvňovať správanie druhého aktéra bez využitia vojenských a ekonomických prostriedkov je preto jedným z najdôležitejších faktorov rozlišovania medzi mäkkou a tvrdou mocou.

Tvrdá moc sa opiera o hmatateľné nástroje umožňujúce aplikovanie donucovacích metód. Mäkká moc vychádza zo širokej škály politik alebo kvalít, ktoré podnecujú u ostatných aktérov rešpekt a obdiv, vďaka čomu sa vyhýba využívaniu prostriedkov donucovania a zastrašovania. Tvrdá moc dokáže ostatné štáty primäť k tomu, aby robili to, čo by za iných okolností nerobili. Mäkká moc dokáže národný záujem naplniť tým, že dostane ostatných aktérov do situácie, keď je ich konanie dobrovoľné a zároveň v súlade so zamýšľaným cieľom.

Tvrdá a mäkká moc sa navzájom nevylučujú. Práve naopak, dokážu fungovať súčasne a navzájom sa dopĺňať. Takúto kombináciu mäkkej a tvrdej moci nazval Joseph Nye „inteligentná“ resp. „chytrá moc“ (Smart Power).³⁵

³³ HUCKOVÁ, K.: *Mäkká moc Spojených štátov amerických (diplomová práca)*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2012, s. 26-29.

³⁴ NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004, s. 5.

³⁵ Tamtiež. s. 5.

1.3 Otázka relevancie koncepcie mäkkej moci a koncepcia ostrej moci

Koniec studenej vojny priniesol rozpad bipolárneho usporiadania svetového systému a nástup USA do pozície globálneho lídra. Americké hodnoty, kultúra a politické koncepcie začali získavať na atraktivite aj v značnej časti priestoru, ktorý patril počas predošlých dekád do sféry vplyvu ZSSR. Režimy vedené komunistickými stranami začali byť nahradzované demokratickými inštitúciami, vychádzajúcimi z princípov plurality, politických slobôd a ľudských práv. Rozvoj občianskej spoločnosti vytváral pre takúto transformáciu vhodné podmienky. Centrálné riadené ekonomické systémy začali byť nahradzované kapitalistickým modelom postavenom na princípe súkromného vlastníctva a otvorenej súťaže. Išlo o výrazný rozmach ideálov, ktorých hlavným predstaviteľom bolo USA.

V období medzi rokmi 1980 a 2010 sa počet štátov aplikujúcich model liberálnej demokracie zvýšil zo 100 na takmer 150.³⁶ Množstvo štátov s kapitalistickou ekonomikou narástlo zo 40 na necelých 100.³⁷ Išlo o jednu z najvýraznejších politicko-ekonomických transformácií v globálnom meradle v histórii ľudstva. Jej motorom bolo práve víťazstvo USA nad ZSSR v studenej vojne. Americký liberalizmus zažil bezprecedentný rozmach a jeho historické víťazstvo sa mohlo zdať byť definitívne. Príkladom tohto uvažovania doby je aj známe dielo Francisa Fukuyamu *Koniec dejín a posledný človek*, ktoré ohlasovalo ideu celosvetového smerovania k uznaniu a presadzovaniu hodnôt, ktoré mali svoje korene v západnom svete.³⁸

Toto obdobie „víťazstva USA“ a rozmachu amerických ideálov vo svete bolo obdobím, keď Nye naplno rozvíjal svoju koncepciu mäkkej moci, pričom USA so svojím systémom liberálnej demokracie, trhového hospodárstva a univerzálnych hodnôt preňho slúžilo ako hlavný model.

³⁶*About Freedom in the World*. [online], [cit. 10/12/2018]. Dostupné na internete: <<https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>>.

³⁷*Economic Freedom*. [online], [cit. 10/12/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>>.

³⁸FUKUYAMA, Francis: *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press, 1992.

Politické, kultúrne a hodnotové faktory, ktorých vzorom bolo USA, sa dokázali zakoreniť v nových regiónoch sveta s ľahkosťou vďaka svojej atraktivite, bez potreby využitia vojenských kapacít alebo nákladného využívania iných foriem donucovania. Základom pre tento stav bol práve úspech USA v studenej vojne. Tento úspech dával americkej moci legitimitu, čo znižovalo vo svete mieru rezistencie namierenej proti nej. Naopak, legitimita ju robila viac príťažlivou a nasledovateľnou v očiach ostatných. Nehmatateľné zdroje moci dokázali vygenerovať vplyv významných rozmerov.

USA využilo svoje víťazstvo v studenej vojne na formovanie svetového systému, ktorý by bol v súlade s ich záujmami. Výsledkom toho bolo konštituovanie, resp. posilňovanie, medzinárodných inštitúcií ako Svetová obchodná organizácia, Organizácia Severoatlantickej zmluvy, Medzinárodný menový fond či Svetová banka na základe princípov liberalizmu a multilateralizmu. V tomto systéme malo USA pozíciu lídra a „svetového policajta“. Vývoj naznačoval, že 21. storočie bude storočím pod vedením USA a bezproblémového šírenia hodnôt Západu.

Tento trend však nezotrval dlho. Idea „konca dejín“ sa preukázala ako mylná. Americký imidž utrpel vážne škody kvôli invázii do Iraku v roku 2003, ktorú svetové spoločenstvo vnímalo vo vysokej miere ako nelegitímnu. Podobne, samotné ideály liberálnej demokracie sa ukázali byť nie prijateľné v globálnom meradle. Príkladom toho bolo obdobie Arabskej jari. Obdobie revolúcií v arabských štátoch v rokoch 2010 až 2012 so sebou nieslo naratív odstránenia autoritárskych režimov a nastolenia vyššej miery demokratizácie a politických slobôd. Ako sa však ukázalo, mnohé kultúrno-náboženské špecifiká tohto regiónu boli prekážkou pre aplikovanie princípov liberálnej demokracie. Túto skutočnosť nakoniec priznal vo svojej knihe *World Order* aj jeden z popredných amerických teoretikov medzinárodných vzťahov Henry Kissinger.³⁹ Problematickým sa stalo aj ponímanie neoliberalného ekonomického modelu v ére globalizácie. Ako iluzórne sa ukázalo presvedčenie, že tento

³⁹ KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016.

model prinesie univerzálny hospodársky rast, zodpovedné riadenie a blahobyť. Skutočnosť, že jeho elementárnu súčasťou je riziko zadlžovania sa, zvyšovania sociálnych nerovností a nestabilného rastu výrazným spôsobom oslabilo tézu o univerzálny vhodnosti tohto modelu. Tento aspekt sa naplno preukázal aj v samotných USA, keď ekonomická agenda, resp. kritika liberálneho multilateralizmu, zohrala kľúčovú úlohu v kampani pri víťazstve Donalda Trumpa v prezidentských voľbách v roku 2016. Znížená miera podpory hodnotám liberálnej demokracie a trhovej ekonomiky sa prejavili aj v priestore Európskej únie, keď v mnohých štátoch začali naberať na sile politické sily hlásiace sa k nacionalizmu, odporu voči globalizácii či inklinujúce k autoritatívnejším formám vládnutia. Mäkká moc USA utrpela aj v regiónoch, ktoré jej dovtedy ponúkali ideálne podmienky pre rozmach.

Joseph Nye prízvukoval, že schopnosť akceptovať moc cudzieho štátu sa znižuje, ak je táto moc vnímaná ako nelegitímna. Práve faktor legitimity sa ukazuje ako základný dôvod úpadku mäkkej moci USA vo forme, v akej ju bolo možné sledovať v posledných dekádach. Čínsky teoretik Eric X. Li v tejto súvislosti pripomína prehlásenie amerického prezidenta Georga W. Busha, ktorý označil USA za „*morálny národ*“ pričom dodal, že „*morálna pravda je rovnaká v každej kultúre, v každom čase, na každom mieste*“. Pre efektívne šírenie mäkkej moci je nevyhnutné sebavedomie. Podľa Liho sa však takéto vyjadrenia dajú považovať už za „*mäkkú moc na steroidoch*“.⁴⁰ Podobnú príčinu úpadku americkej mäkkej moci naznačuje vo svojej knihe *Has the West Lost It?: A Provocation* aj singapursky akademik Kishore Mahbubani. Upozorňuje na „*aroganciu Západu*“, ktorá prekračuje adekvátnu mieru sebavedomia nevyhnutného pre šírenie mäkkej moci. Konštatuje, že dôvera v legitimitu vlastnej mäkkej moci bola taká silná, že v „*jej mene bolo legitimizované použitie tvrdej moci*“. Ako príklad uvádza

⁴⁰ LI, E. X.: *The Rise and Fall of Soft Power*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://foreignpolicy.com/2018/08/20/the-rise-and-fall-of-soft-power/>>.

invázie USA, podporené západnými spojencami, v Iraku a Líbyi.⁴¹

Ako významný problém sa ukazuje limitovanosť samotnej mäkkej moci bez príspevku tvrdej moci. Tohto aspektu si bol vedomý a poukazoval na neho aj samotný Nye, keď hovoril o efektívnom mixe politik, v ktorom *„vojenská sila ostáva kľúčovým faktorom v niektorých situáciách... priťažlivosť vytvára difúzny efekt všeobecného vplyvu a aj napriek tomu, že neprodukuje výstupy v špecifických situáciách... vytvára politický kapitál využiteľný v budúcnosti“*.⁴² Realita ukazuje, že mäkká moc je nadstavbou tvrdej. Napríklad, mäkká moc USA zažila obrovský rozmach v priestore západnej Európy po druhej svetovej vojne, a následne aj v strednej Európe po konci studenej vojny. Základ pre tento rozmach však pramenil v bezpečnostných zárukách, ktoré USA danému regiónu ponúkalo a rovnako aj v mocenskom vplyve USA v globálnom politickom a ekonomickom systéme. Zníženie záujmu USA v oblasti poskytovania bezpečnostných garancií v priestore EÚ tak vedie aj k poklesu vplyvu, ktorý v tomto regióne dokáže generovať americká mäkká moc.

Tvrdá moc je v medzinárodnom prostredí prítomná neustále. Vojenské a ekonomické nástroje, vyhrážky a zastrašovanie, sú stabilnou výbavou mocenského správania sa mocností, ale aj menších štátov. Príkladov je viacero. USA využíva asertívne obchodné politiky vedúce k obchodným vojnám. Ruská federácia, s využitím aspektov hybridného vednia vojny, zaznamenala najväčší teritoriálny zisk od konca druhej svetovej vojny, keď získala územie Krymského polostrova a destabilizovala región východnej Ukrajiny, pričom, ako poukazuje Rusnáková, *„neexistuje žiadny spôsob, ako vyvrátiť vysokú pravdepodobnosť, že tento štýl vojny sa znovu objaví v budúcich operáciách Ruska vzhľadom na jeho*

⁴¹ MAHBUBANI, K.: *Has the West Lost It?: A Provocation*. London: Allen Lane, 2018.

⁴² NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004, s. 30.

*bezprecedentnú účinnosť.*⁴³ Čínska ľudová republika (ČĽR) buduje umelé ostrovy v Juhočínskom mori, ktorých účelom je vytvorenie teritoriálnej kontroly v regióne. Zastrasovanie jadrovým arzenálom patrí do pravidelne využíwanej rétoriky vodcov Severnej Kórei a Iránu. Nástroje tvrdej moci sú stabilnou súčasťou riešenia medzinárodných konfrontácií a ich zotrvanie v pozícii kľúčového spôsobu riešenia sporov poukazuje na skutočnosť, že tvrdá moc si v medzinárodnom prostredí udržuje významnejšiu pozíciu než mäkká moc. Zároveň, začiatok 21. storočia so sebou prináša formovanie viacerých globálnych mocenských centier. Kým po skončení druhej svetovej vojny bolo utvorené bipolárne rozdelenie medzi blokmi vedenými USA a ZSSR, a po konci studenej vojny boli po dve dekády globálnym lídrom USA, 21. storočie prinieslo razantný nástup Číny na medzinárodnej scéne. Ten, v kombinácii s asertívnymi politikami Ruskej federácie a možným ústupom USA z pozície „svetového policajta“, dáva predpoklad pre vytvorenie multipolárneho usporiadania svetového systému. To má v 21. storočí potenciál narastať aj s prípadným vzostupom ďalších regionálnych mocností ako India, Irán alebo Brazília. Takéto multipolárne prostredie je zo svojej podstaty menej stabilné a miera tenzií v ňom je vyššia. Vyšší je preto aj význam tvrdej moci. Mäkká moc, vo svojej čistej podobe, nemá v takomto prostredí ideálne podmienky pre svoje šírenie, preto dochádza k poklesu jej významu, prípadne k transformácii spôsobu jej použitia.

Meniaci sa charakter medzinárodného prostredia vedie ku zmenám formy projektovania moci. Multipolárne prostredie prináša so sebou vyššiu mieru konfrontácie rôzneho charakteru. V takomto prostredí zotrváva vysoký význam tvrdej moci. Naopak, takáto situácia nevytvára vhodné prostredie pre efektívne šírenie mäkkej moci v podobe, ako ju definoval Nye. Získavanie vplyvu prostredníctvom atraktivity vlastnej kultúry, politických hodnôt či politik nedokáže generovať také výsledky, aké dokázalo priniesť napr. USA po konci studenej vojny v priestore strednej a východnej

⁴³ RUSNÁKOVÁ, S.: *Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine*. In: *Slovak Journal of Political Sciences*. Vol. 17, No. 3,4, 2017, s. 370.

Európy. Napriek tomu, mnohé faktory mäkkej moci zotrývajú medzi najúčinnejšími spôsobmi generovania vplyvu. Ich charakter však nespadá pod Nyeho definíciu mäkkej moci, no taktiež nie do množiny nástrojov tvrdej moci.

Medzi „vábením“, charakteristickým pre mäkkú moc, a „donucovaním“, typickým pre tvrdú moc, na význame získavajú techniky ako „manipulovanie“ alebo „rozrušovanie“. Takéto nástroje sú často prítomné ako forma vychádzajúca z klasickej mäkkej moci. Pod definíciu mäkkej moci, zo svojej podstaty, však nespádajú. Ako príklad môže poslúžiť osvetová a vzdelávacia politika Čínskej ľudovej republiky prostredníctvom zakladania Konfuciových inštitútov vo svete.⁴⁴ Samotné zakladanie inštitútov, ktorých úlohou je výučba jazyka a šírenie kultúrneho dedičstva štátu, zapadá do definície mäkkej moci a je jej legitímnym nástrojom. V momente, ak tieto inštitúcie v rámci svojich aktivít šíria informácie, ktoré majú charakter propagandy alebo manipulácie, akými môže byť v prípade Konfuciových inštitútov šírenie propagandy Komunistickej strany Číny alebo ohýbanie pravdy pri informovaní o vnútroštátnych záležitostiach⁴⁵, prípadne porušovanie akademickej slobody⁴⁶, ide o manipulatívne nástroje, ktoré už pod definíciu mäkkej moci nespádajú. Svojím charakterom je problematické priradiť ich aj pod klasickú definíciu tvrdej moci. Podobné aspekty je možné vidieť aj v mediálnom prostredí. Ruská federácia začala s globálnym vysielaním štátnej televízie Russia Today. Neskôr prišla s takouto aktivitou Čína, ktorá prevádzkuje celosvetové vysielanie svojej CGTN. Samotné založenie a šírenie vlastnej televíznej stanice je z hľadiska mäkkej moci v poriadku. Ak však vysielanie týchto staníc disponuje obsahom, ktorý by sa dal označiť ako manipulatívny, propagandistický, prípadne

⁴⁴ Hanban – vládna agentúra spravujúca vyše 500 Konfuciových inštitútov a 1000 Konfuciových tried, ktoré na univerzitách a školách na celom svete podporuje Čína v záujme výučby čínskeho jazyka a kultúry.

⁴⁵ SLOBODNÍK, M.: *O tradičným Tibetu: propaganda versus fakta*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://manipulatori.cz/o-tradicnim-tibetu-propaganda-versus-fakta/>>.

⁴⁶ GRAHAM, E. J.: *Confucius Institutes Threaten Academic Freedom*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.aaup.org/article/confucius-institutes-threaten-academic-freedom#.XCTO3lxKiHs>>.

nekritickým spôsobom podporujúci svoju domácu vládnú reprezentáciu a na ňu napojené inštitúcie a subjekty, so zámerom budovať jej výhody neférovým spôsobom,⁴⁷ môžeme hovoriť o praktikách vymykajúcich sa z rámca klasickej mäkkej moci.

Takéto praktiky, ktorých prítomnosť je v dobe silnejúcej globalizácie stále silnejšia, a to najmä zo strany autoritatívnych režimov, má snahu definovať nový pojem: ostrá moc (Sharp Power). Pojem ostrá moc bol širokej verejnosti predstavený v roku 2017, v článku magazínu Foreign Affairs s názvom *The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence*⁴⁸, ktorého autormi sú Christopher Walker and Jessica Ludwig z amerického think tanku National Endowment for Democracy. Autori v článku uvádzajú, že autoritárske režimy si dokázali vyvinúť súbor techník, ktoré im dokážu generovať silnejší vplyv a to vďaka zjavnej asymetrii v medzinárodných vzťahoch. Tá spočíva v bariérach, ktoré si takéto štáty postavili voči zahraničnému vplyvu do svojho vnútra, no na druhej strane, dokázali efektívne profitovať z otvorenosti demokratických systémov iných štátov. Spoločným menovateľom štátov presadzujúcich ostrú moc je ich ideologický model, ktorý dáva štátnu moc nad slobody jednotlivca a stojí v opozícii voči slobode prejavu, otvorenej diskusii a nezávislému mysleniu. Bližšie rozpracovanie pojmu priniesol Christopher Walker v článku s názvom *What is „Sharp Power“?* v Journal of Democracy: „Úsilie autoritatívneho vplyvu je »ostré« v tom zmysle, že preniká alebo perforuje politické a informačné prostredie v cieľových krajinách. V bezohľadnej novej súťaži,

⁴⁷ COOK, S.: *The Long Shadow of Chinese Censorship: How the Communist Party's Media Restrictions Affect News Outlets Around the World. A Report to the Center for International Media Assistance*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <http://www.cima.ned.org/wp-content/uploads/2015/02/CIMA-China_Sarah%20Cook.pdf>.

⁴⁸ WALKER, Ch.; LUDWIG, J.: *The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power?cid=soc-tw-rdr>>.

ktorá prebieha medzi autokratickými a demokratickými štátmi, by mali byť ostré techniky moci považované za špičku dýky represívnych režimov. Tieto režimy sa nemusia nevyhnutne snažiť o »získanie srdca a mysli«, čo je referenčným rámcom mäkkej moci, ale určite sa snažia manipulovať s ich cieľovým publikom tým, že prekrúcajú informácie, ktoré sa k nim dostanú.⁴⁹

Pomenovanie „ostrá“ moc v sebe nesie obsah zlého a agresívneho charakteru autoritárskych režimov, ktorý sa odlišuje od pozitívnej konotácie „vábenia“ obsiahnutej v koncepcii mäkkej moci. Ako uvádzajú autori, „prostredníctvom ostrej moci sú všeobecne neatraktívne hodnoty autoritatívnych systémov - ktoré podporujú monopol moci, kontrolu zhora nadol, cenzúru a vynútenú alebo zakúpenú vernosť – premietané smerom von a tí, ktorých zasahuje, sú viac obeťami ako divákmi.“⁵⁰ Ostrá moc tak vďaka svojej esenciálnej vlastnosti manipulovať percipienta poskytuje jednak možnosť zvyšovať vplyv intervenujúceho štátu, ako aj podkopávať legitimitu vlády štátu, na ktorého je vplyv zacielený. Sofistikovanými nástrojmi manipulácie tak zvyrazňuje deficit demokratických systémov a pôsobí taktiež priamo na úrovni jednotlivca, keď o.i. podnecuje tzv. sekundárny analfabetizmus, ktorý približuje politologička Renáta Dulinová Bzdilová ako „neschopnosť »fluentne čítať« v súčasnom type spoločenského zriadenia, t. j. neschopnosť rozumieť ekonomickým, právnym, politickým javom či iným celospoločenským javom“.⁵¹ Takýmto spôsobom ostrá moc nepôsobí iba ako externý nástroj generovania vplyvu, ale

⁴⁹ WALKER, Ch.; LUDWIG, J.: *The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power?cid=soc-tw-rdr>>.

⁵⁰ Tamtiež.

⁵¹ BZDILOVÁ, R.: *Teoretické a spoločensko-politické kontexty problematiky sekundárneho analfabetizmu v Slovenskej republiky*. In: GBÚROVÁ, M.; BZDILOVÁ, R.; EŠTOK, G.; ONUFRÁK, A.; KOZIÁK, T.; DOBIAŠ, D.; ŠUTAJOVÁ, J.: *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018, s. 56.

taktiež podporuje vytváranie deformít v spoločnosti cieleného štátu.

Pojem ostrá moc spájajú jeho autori s autoritárskymi režimami. Tie dokázali v mnohých častiach sveta prežiť aj v období po konci studenej vojny, keď zaznamenalo šírenie demokratických ideálov zo strany USA výrazný rozmach. Šírenie ideálov liberálnej demokracie narazilo na svoje limity, čo otvára priestor autoritárskym štátom na svoju realizáciu v rámci medzinárodnej scény. Éra globalizácie a digitálnych médií im ponúka platformu na rýchly prienik do mediálneho a politického prostredia štátov vo všetkých regiónoch sveta. „*Konceptuálny slovník, používaný po konci studenej vojny, vyzerať by v súčasnej situácii neadekvátne,*“ reagujú autori koncepcie ostrej moci na aktuálnu nedostatočnosť Nyeho teórie.⁵²

Príklady aplikovania takejto ostrej moci v praxi následne predstavil magazín The Economist v článku *What to do about China's "sharp power"*. Článok analyzuje praktiky Čínskej ľudovej republiky vo svete, vychádzajúc z koncepcie predstavenej Walkerom. Poukazuje na snahy Číny korumpovať politikov v Austrálii a na to, ako boli podobné praktiky odhalené aj v Nemecku a USA. Ďalšou ukážkou uplatnenia ostrej moci bolo oslabenie politickej a ekonomickej spolupráce zo strany Číny voči Nórsku po tom, čo Nobelova komisia, ktorej členovia sú menovaní nórsnym parlamentom, udelila Nobelovu cenu za mier čínskemu spisovateľovi a disidentovi Liu Xiaobovi, ktorého držal čínsky režim v domácom väzení. Kritici čínskych pomerov z radov akademickej a mediálnej obce majú častokrát obmedzený prístup na podujatia organizované čínskou stranou a takisto prístup do čínskych inštitúcií a archívov.⁵³ Text uvádza: „*Keďže je už Čína integrovaná do hospodárskeho, politického a kultúrneho*

⁵² WALKER, Ch.; LUDWIG, J.: *The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power?cid=soc-tw-rdr>>.

⁵³ *What to do about China's "sharp power"*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/leaders/2017/12/14/what-to-do-about-chinas-sharp-power>>.

*života, Západ je zraniteľný voči takému tlaku... západné vlády môžu uprednostniť obchod pred diplomatickými bodmi, ako keď Grécko vetovalo uznesenie Európskej únie kritizujúce stav ľudských práv v Číne krátko po tom, ako čínska firma investovala do prístavu v meste Pireus. Ekonomika je taká silná, že podniky často tancujú tak, ako Čína píska bez toho, aby im to muselo byť prízvukované.*⁵⁴

Novú formu bezpečnostných rizík so sebou prináša taktiež ekonomická expanzia Číny vo forme strategických investícií. Čína často smeruje svoj kapitál do západoeurópskych spoločností patriacich do strategickej infraštruktúry. Tieto spoločnosti pôsobia v oblasti informačno-komunikačných technológií, energetiky alebo farmaceutického priemyslu. Čínske spoločnosti ich nakupujú so zámerom získať potrebné know-how z oblasti výskumu a vývoja. Tieto spoločnosti však disponujú citlivými dátami a nástrojmi, ktoré môžu pri zneužití pôsobiť ako bezpečnostné riziko pre domovský štát. Čína by tak prostredníctvom nich mohla projektovať svoju moc na diaľku. Pre čínsku vládu je taktiež dôležité aktívne budovanie pozitívneho imidžu za hranicami svojho územia aj z dôvodu, že od čias realizácie ekonomických reforiem v najľudnatejšom štáte sveta odišlo do zahraničia vyše 10 miliónov obyvateľov Číny. Tí môžu v zahraničí nadobudnúť demokratické zmýšľanie a návyky, ktoré by po návrate do vlasti mohli byť ohrozením pre domáci režim. Zlý obraz Číny u jej zahraničných partnerov je preto potenciálnym nebezpečenstvom.⁵⁵

Čína pri svojom vstupe do medzinárodného systému akceptovala pravidlá, ktoré boli tvorené predovšetkým USA a západnými mocnosťami. Zámerom Číny ako nastupujúcej veľmoci je tieto pravidlá upravovať a v budúcnosti sa aktívne podieľať na ich formovaní. Ako poukazuje *The Economist*, za týmto účelom sa nebude strániť využívať aj ostrú moc, ktorej „praktiky sa stávajú čoraz viac zastrešujúcimi a obsahujú niekoľko integrálnych komponentov ako

⁵⁴ *What to do about China's "sharp power"*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/leaders/2017/12/14/what-to-do-about-chinas-sharp-power>>.

⁵⁵ Tamtiež.

rozvracanie, šikanovanie a tlak, ktoré sa spájajú s cieľom podporovať autocenzúru“.⁵⁶

Na nárast popularity pojmu ostrá moc reagoval aj samotný Nye. Svoj článok *China's Soft and Sharp Power* koncipoval ako reakciu na zmienené články vo *Foreign Affaris* a *The Economist*. Nye upozornil, že termín mäkká moc sa často chybne spája s akýmkoľvek použitím moci, ktoré v sebe nezahŕňa aspekt využitia donucovania. Prízvukuje však, že dôležitým aspektom je zdroj moci. Na príklade Číny uviedol, že jej ekonomický úspech generuje ako tvrdú, tak aj mäkkú moc, ale v rámci určitých limitov. Čínska ekonomická pomoc v rámci projektu Novej hodvábanej cesty dokáže vytvoriť atraktívny príbeh, ale môže produkovať aj opačné výsledky, ako napr. v prípade čínskych investícií na Srí Lanke. Ekonomická moc Číny dokáže pôsobiť obrátene, ako to ukázal príklad potrestania Nórska za udelenie Nobelovej ceny Liu Xiaobovi alebo zamedzenie prístupu austrálskeho vydavateľa na čínsky trh kvôli vydaniu kritickej knihy na adresu Číny. Ako poznamenáva Nye: „*Ak používame pojem ostrá moc ako skratku pre informačnú vojnu, kontrast s mäkkou mocou je jasný. Ostrá moc je typom tvrdej moci. Manipuluje informácie, ktoré sú síce nehmotné, ale nehmatateľnosť nie je rozhodujúcim definičným znakom mäkkej moci. Napríklad, aj verbálne vyhrážky sú ako nehmatateľné, tak aj donucovacie.*“⁵⁷

Ako dodáva, „*pravda a otvorenosť formujú deliacu čiaru medzi mäkkou a ostrou mocou vo verejnej diplomacii.*“ Ďalej však pripomína, že reklama a presvedčanie vždy obsahujú určitý stupeň rámcovania, ktorý obmedzuje mieru dobrovoľnosti, ako to robia štrukturálne prvky sociálneho prostredia. Ale extrémne zavádzanie v rámcovaní môže byť považované za donucovanie aj keď nie je násilné, pokiaľ bráni v zmysluplnej voľbe: „*Techniky verejnej diplomacie, ktoré sa*

⁵⁶ *What to do about China's "sharp power"*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/leaders/2017/12/14/what-to-do-about-chinas-sharp-power>>.

⁵⁷ NYE, J.: *China's Soft and Sharp Power*. [online], [cit. 30/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.project-syndicate.org/commentary/china-soft-and-sharp-power-by-joseph-s--nye-2018-01?barrier=accesspaylog>>.

vo všeobecnosti považujú za propagandu, nemôžu generovať mäkkú moc. Vo veku informácií sú najvzácnejšími zdrojmi pozornosť a dôveryhodnosť.“⁵⁸

Podľa Nya dokáže mäkká moc, postavená napr. na študentských výmenách a osobných vzťahoch, generovať častokrát významnejší vplyv než televízne vysielanie štátnych médií, ktoré môže disponovať prvkami ostrej moci. Jeden z najhodnotnejších zdrojov mäkkej moci vidí v občianskej spoločnosti, v ktorej je otvorenosť kľúčovým prvkom. Naopak, obmedzovanie občianskej spoločnosti alebo manipulovanie informácií redukuje mäkkú moc. Podľa Nya by sa demokracie mali vyhnúť pokúšeniu napodobovať techniky ostrej moci využívané autoritárskymi režimami. Rovnako by mali byť opatrné v tom, aby nekonali reštriktívne voči legitímnym nástrojom mäkkej moci takýchto štátov. „Mäkká moc sa často využíva v rámci súťaže s nulovým súčtom, ale dokáže mať aj kladný výsledok,“ dodáva Nye. Ako príklad uvádza možnosti spolupráce medzi USA a Čínou v oblasti študentských výmen alebo spolupráce pri globálnych otázkach, akými je boj s klimatickými zmenami. Takáto spolupráca dokáže priniesť benefity oboj stranám a mäkká moc tak dokáže budovať vzájomnú dôveru. V závere svojho príspevku však dodáva, že demokracie by mali mať jasne stanovenú hranicu, ktorej prekročenie v kontexte použitia nástrojov ostrej moci by bolo neakceptovateľné. Najlepšou obranou proti nástrojom ostrej moci je ich jasné odhalenie a označenie. „A práve v tomto majú demokracie výhodu,“ uzatvára Nye.⁵⁹

Mäkká moc zostáva prítomná ako vysoko efektívny nástroj v generovaní vplyvu v rámci medzinárodných vzťahov. Meniace sa prostredie medzinárodného systému, produkujúce vyššiu mieru konkurencie a tenzií, vytvára prostredie, v ktorom zdroje mäkkej moci v jej klasickom ponímaní prestávajú byť dostačujúce. Vyššia miera asertivity, ktorú do medzinárodného prostredia vnášajú autoritárske režimy, so sebou prináša využívanie prostriedkov, ktoré na prvý pohľad vyzerajú ako

⁵⁸ NYE, J.: *China's Soft and Sharp Power*. [online], [cit. 30/09/2018]. Dostupné na internete:

<<https://www.project-syndicate.org/commentary/china-soft-and-sharp-power-by-joseph-s--nye-2018-01?barrier=accesspaylog>>.

⁵⁹ Tamtiež.

nástroje mäkkej moci, svojim charakterom však spadajú pod definíciu tvrdej. Otvorená spoločnosť a významný vplyv nových komunikačných prostriedkov, akými sú napr. sociálne siete, vytvárajú takýmto nástrojom ľahkú cestu k ich prenikaniu. Teoretici sa tieto nové techniky snažia definovať pojmom „ostrá moc“. Tento pojem získal v akademickom a mediálnom prostredí veľmi rýchlo popularitu, keďže ním možno rámcovať mnohé aktivity viditeľné v aktuálnom dani na medzinárodnej scéne. Joseph Nye v reakcii na významný nástup pojmu ostrá moc a kritiku nedostatočnosti jeho teórie označil ostrú moc ako typ tvrdej moci. Sám však týmto pojmom operuje pri označovaní mnohých praktík, ktoré v sebe nesú prvky manipulácie a donucovania, no svojim charakterom nespádajú jednoznačne do definície tvrdej moci. Hľadať deliacu líniu medzi mäkkou a ostrou mocou je pri súčasnom širokom spektre využívaných nástrojov generovania vplyvu často problematické. Pojem ostrá moc v súčasnosti disponuje istou mierou vágnosti a v dynamickom prostredí medzinárodných vzťahov bude potrebný určitý čas na jeho presné vymedzenie. Pri hodnotení mocenských aktivít, predovšetkým zo strany autoritárskych štátov, však má svoju relevanciu.

2 Mäkká moc Číny

Joseph Nye vyvíjal koncepciu mäkkej moci v úzkom napažení na realie USA. Počas tvorby kľúčovej práce, kreujúcej teoretický rámec mäkkej moci, s názvom *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, vydanej v roku 2004, Čínska ľudová republika nevykazovala takú vysokú dynamiku rastu na globálnej scéne ako o dekádu neskôr, čo vysvetľuje, prečo sa Nye vo svojej knihe nevenoval príkladom aplikovaných nástrojov zo strany Číny a svoju pozornosť primárne venoval príkladom politiky USA. Táto skutočnosť môže vytvoriť problematické momenty pri hodnotení toho, ktoré politiky ČĽR spadajú do definície mäkkej moci, a pre ktoré politiky je tento teoretický rámec úzky. Čína pri tvorbe nástrojov svojej mäkkej moci vychádzala z vlastnej historickej skúsenosti a jedinečných kultúrnych a myšlienkových prameňov. Unikátnym zdrojom utvárania mäkkej moci pre Čínu je tak jej vlastné ideové bohatstvo. Myšlienkové korene súčasného čínskeho prístupu k tomu, čo dnes poznáme pod názvom mäkká moc, možno badať v prácach významných mysliteľov starých vyše dve tisícročia. Tie takisto ovplyvňovali unikátny politický vývoj v najľudnatejšom štáte sveta, ktorý v 21. storočí reprezentuje nie len jedinečný príbeh úspešného hospodárskeho rozvoja, ale taktiež osobitý politicko-ekonomický model spájajúci kapitalistickú ekonomiku s politickou vládou jednej strany, označovaný aj ako tzv. pekinský konsenzus, ktorý sa sám stáva jedným zo zdrojov jej mäkkej moci.⁶⁰ Jeho jedinečnosť

⁶⁰ Pojem „pekinský konsenzus“ predstavil v roku 2004 americký novinár Joshua Cooper Ramo. „Pekinský konsenzus“, ktorý mal za cieľ definovať unikátny čínsky prístup vedúci k nevídanému rozvoju, a ktorý mal zároveň vymedziť takýto prístup voči tzv. washingtonskému konsenzu, ktorý predstavoval konvenčný prístup. Pojem „washingtonský konsenzus“ zaviedol v roku 1989 John Williamson, keď definoval spôsob ekonomickej reformy v Latinskej Amerike na základe neolibérálnych opatrení, ktorý uprednostňuje slobodnú ekonomickú súťaž a obmedzenú úlohu štátu. Tento model, ktorý je prepojením liberálnej demokracie a voľného trhu, bol považovaný za optimálny recept pre realizáciu ekonomickej transformácie rozvojových štátov sveta. „Pekinský konsenzus“, obsahujúci prvok výrazného štátneho intervencionizmu, predstavuje protiváhu „washingtonskému konsenzu“, ktorého hlavným obhajcom vo svetovom systéme bolo USA. Špecifikom „pekinského konsenzu“ je skutočnosť, že

podčiarkuje svojimi slovami prof. Jozef Lysý: „V Číne vidíme v súčasnosti pozoruhodnú kombináciu konfucionizmu a marxizmu, sovietskeho socializmu a trhového hospodárstva. Je to pôvodné a patrí to k svojbytnosti čínskej civilizácie. Podarilo sa to Mao Ce-tungovi a Si Ťin-pchingovi a zodpovedá to čínskym možnostiam a dynamike. Čína vytvorila režim, ktorý prináša ľuďom viac ako inde. To, čo sa v Číne odohráva v súčasnosti, nie je opakovanie amerického sna, ale príbeh krajiny s fascinujúcimi cieľmi, aké si v dejinách nepostavila nijaká iná civilizácia. Je to krajina so socialistickými rymy, v ktorej vládne meritokracia.“⁶¹

2.1 Aspekty mäkkej moci v klasickom čínskom myslení

Mnohé aspekty mäkkej moci, ktoré definoval Nye, boli súčasťou čínskeho politického myslenia po stáročia. Aj moderná domáca a zahraničná politika Číny sa inšpiruje viacerými ideovými koncepciami z obdobia staroveku. Príkladom historickej inšpirácie pre súčasnú politickú prax je jeden z najvýznamnejších čínskych mysliteľov staroveku Sun - c' (544 – 496 pred n. l.)⁶². Jeho myšlienky sú prítomné aj pri formovaní súčasnej čínskej politiky. Vo svojom diele *Umenie vojny* hovorí, že je lepšie „útočiť na súperovu myseľ, než útočiť na jeho hradby“. Slávne sú jeho myšlienky, že vrcholom vojenského umenia je poraziť nepriateľa dômyslom, a že „najlepší je ten, kto cudzie vojská pokoril bez boja“.⁶³

Sun-c' poukazoval na skutočnosť, že cesta k víťazstvu vedie cez nemateriálne prostriedky, využitím umu a dômyselným opantáním súpera:

*„Nejlepší není ten
kdo ve stu bitev stokrát zvítězil
ale je nejlepší*

výrazný ekonomický rast sa dá dosiahnuť bez toho, aby bola narušená vláda jednej strany, príp. finančná integrita alebo suverenita štátu.

⁶¹ LYSÝ, J.: *Čína na vzostupe*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Cina_na_vzostupe>.

⁶² Sun-c' pôsobil ako vojenský poradca a vojvodca v štáte Wu na území dnešnej Číny. Je autorom legendárneho traktátu *Umenie vojny*, ktorý je považovaný za jednu z najstarších kníh o stratégii a taktike vôbec.

⁶³ SUN-C': *Umenie vojny*. Bratislava: Citadella, 2013.

kdo cizí vojska pokořil bez bitvy

*Je vrcholem válečného umění
potřít nepřítele důmyslem*

*Pak teprv přijde umění
zbavit ho jeho spojenců
Až potom je umění
srazit se s ním ve zbrani
Tím úplně posledním uměním
je zaútočit na jeho hradby*

...

*Proto je nejlepším vojevůdcem ten
kdo bez boje pokořil cizí vojsko
kdo bez obléhání dobyl cizí město
kdo si bez vleklého tažení podmanil cizí stát*

*Tak šetříce vlastní způsobilost k boji
celému světu se můžeme kdykoli postavit
aniž jsme zbraně ztupili
zabezpečíme to co jsme získali*

To je umění důmyslného útočení!

...

*Vítězí ten kdo ví
kdy může či nemůže bojovat
Vítězí ten kdo ví
jak naložit s vlastní převahou a nebo slabostí
Vítězí ten kdo umí
prodchnout své vojsko od shora dolů jedinou vůlí
Vítězí ten kdo sám vždy ve střehu*

*dokáže překvapit nepřipravené
Vítězí vojevůdce který toto vše dokáže
aniž jej vládce řídí*

*To je pět měřítek
podle nichž poznáme budoucí vítěze.* ⁶⁴

Esencia strategického uvažovania, vychádzajúca z diela *Umenie vojny*, bola v čínskom politickom myslení prítomná po tisícočia. Čo odlišuje toto dielo od myšlienok západných teoretikov, je skutočnosť, že Sun-c' vyzdvihuje psychologický element nad vojenský. Jasne tak reflektuje aspekty toho, čo v dnešnom diskurze poznáme ako mäkká, či ostrá, moc. Víťazstvo chápe ako dosiahnutie politických cieľov, na ktorých dosahovanie býva využívaná predovšetkým vojna samotná. Podľa neho je však oveľa lepšie podkopať súperovu morálku a vmanévrovať ho do nechcenej pozície, z ktorej niet úniku, než s ním súperiť na bojisku. Ideálom je tak dosiahnuť pozíciu, keď sa samotnej vojne dá vyhnúť a to aj za pomoci zmätenia svojho oponenta. Víťazstvo dosiahnuté klamom a manipuláciou je humánnejšie, než víťazstvo dosiahnuté silou. Sun-c' hovorí, že v súperení sú všetky faktory navzájom poprepájané a je potrebné ich chápať komplexne. Úlohou stratéga tak nie je analyzovať jednotlivé situácie, ale pochopiť ich význam v celkovom kontexte. Pre takýto úspech je preto nevyhnutné dôkladné poznanie silných a slabých stránok nie len súpera, ale aj seba samého.⁶⁵

Významným filozofom v starovekej Číne bol Han Fei (280 – 233 pred n. l.). Jeho eseje zahŕňajú teórie štátu a práva a syntetizujú metódy jeho predchodcov. Vo svojej práci radil panovníkom, aby boli vo svojom počínaní zdržanliví a nenápadní a nikdy nedovolili druhým vypozerovať ich záujmy. V textoch uvádza: „*Nedovoľte, aby vaša moc bola viditeľná. Buďte ukrytí a nežeňte sa do akcie.*“ Poukazuje na to, že veriť druhému znamená dať mu možnosť byť ním kontrolovaný. Najlepší prístup podľa neho je byť obďaleč, byť

⁶⁴ KRÁL, O.: *Mistr Sun o válečném umění*. Praha: Dokořán, 2008.

⁶⁵ KISSINGER, H.: *On China*. Londýn: Penguin Press, 2011, s. 25-31.

ukrytý, neviditeľný a nenechať druhých spoznať svoje zámery. Istotou k úspechu podľa Han Fei je byť neviditeľný a neúspechu byť odhalený, čím vyzdvihuje dôležitosť sofistikovaného prístupu postaveného na dôkladnom strategickom plánovaní.⁶⁶

Čínske uvažovanie o spoločnosti a štáte je do dnešného dňa ovplyvnené myšlienkami Konfucia (551 – 479 pred n. l.). Jeho učenie je reakciou na chaotické obdobie v spoločnosti, v ktorej žil. Ako východisko navrhoval princíp harmonickej spoločnosti, ktorá podľa jeho slov mala svoje ideové korene v dávnej čínskej histórii. Konfucius dbal na hierarchické usporiadanie spoločnosti, podľa ktorej bolo kľúčové v nej „*poznať vlastné miesto*“. Jeho filozofia bola postavená na správnom správaní sa jednotlivca v spoločnosti a štáte. Toto ponímanie bolo prepojené s chápaním panovníka ako vládcu vo svetskom aj metafyzickom zmysle. Panovník, ako „syn nebies“ mal byť zárukou harmónie, inak by všetko pod nebesami mohlo upadnúť do chaosu. Takýto „nebeský mandát“ tak automaticky ovplyvňoval vzťah Číny ku svetu naokolo. Čína sa chápala ako centrum vznešenosti pozemského sveta. Na základne tejto svojej výnimočnosti nepocitovala potrebu exportovať svoje myšlienky, práve naopak, očakávala, že ostatní budú mať záujem ich vyhľadávať, resp. k nim dospieť. Takéto nazeranie viedlo k odmietaniu násilia a pacifistickému prístupu vo vzájomných vzťahoch. Z tohto vyplývalo presvedčenie, že iné národy môžu z kontaktu s Čínou profitovať a národy, ktoré takúto potrebu nevykazovali, boli v očiach Číny vnímané ako barbarské.⁶⁷

Čína dávala po tisícročia prednosť tomu, aby svojich protivníkov okúzliła a zlákala, než aby ich porážala silou zbraní. Takto jeden minister z dynastie Chan (206 pred n. l. – 220 n. l.) opisuje 5 návnad, s ktorých pomocou by Čína mala získať prevahu nad jazdeckými kmeňmi Siung-nu na severozápadnej hranici štátu, aj napriek tomu, že na základe konvenčnej analýzy vychádzala Čína ako vojensky silnejšia mocnosť. Táto stratégia o prístupe k nepriateľovi hovorí, že je potrebné: „*Poskytnúť im... odevy a koče, a tak skaziť ich oči,*

⁶⁶ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 3-20.

⁶⁷ KISSINGER, H.: *On China*. Londýn: Penguin Press, 2011, s. 16-17.

*poskytnúť im dobré jedlo, a tak skaziť ich ústa, poskytnúť im hudbu a ženy, a tak skaziť ich uši, poskytnúť im vysoké stavby, sýpky a otrokov, a tak skaziť ich brucho; ... pokiaľ ide o tých, ktorí sa prídu vzdať, cisár nech im prejaví priazeň a uctí si ich cisárskymi hodmi na privítanie, pri ktorých im cisár osobne predloží víno a jedlo, aby tak skazil ich duše.*⁶⁸ Takýto prístup poukazuje na uprednostňovanie psychologického aspektu pri dosahovaní cieľov, čo je esenciálnym jadrom generovania mäkkej moci v súčasnosti.

Výraznou inšpiráciou pre tvorcov modernej čínskej zahraničnej politiky je pôsobenie najslávnejšieho čínskeho moreplavca a diplomata, ktorým bol v 15. storočí Čeng Che (1371 – 1435). Ten podnikol sedem slávnych „plavieb do západných morí“, ktorých cieľom nebolo dobývanie územia alebo rozvoj obchodu, ale najmä nadväzovanie diplomatických vzťahov a šírenie prestíže Číny a vládnucej dynastie Ming. Čeng Che pristupoval k druhým národom s rešpektom a bez okupačných cieľov. Jeho prístup dávajú súčasní čínski predstavitelia často do protikladu ku kolonializmu západných mocností a Čeng Che sa tak stal symbolom, ktorý ČĽR využíva pri nadväzovaní vzťahov vo svete.⁶⁹

Tieto príklady ilustrujú, že Čína sa tradične usilovala o psychologickú dominanciu, ktorá by bola legitimovaná jej vlastnými výkonmi a správaním. Usilovala sa o získanie prestíže a úcty, nie o obrátenie druhých na vlastnú vieru. Ako poukazuje Henry Kissinger: *„Čína sa nesnažila o export svojho politického systému, skôr nechávala druhých, aby k nemu dospeli. V tomto zmysle možno tvrdiť, že neexpandovala dobyvateľskými výpravami, ale osmózou.*⁷⁰ Práve takýto prístup je substanciálnym jadrom aplikovania konceptu mäkkej moci, ako ho poznáme v jeho modernom akademickom vymedzení. Jeho prítomnosť v čínskom politickom myslení má tak hlboké korene.

Tradičná čínska kultúra je považovaná za najvýraznejší zdroj čínskej mäkkej moci, keďže je charakteristická bohatou históriou, veľkým množstvom tradícií

⁶⁸ KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016, s. 222 - 223.

⁶⁹ KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007, s. 62.

⁷⁰ KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016, s. 222 - 223.

a symbolov. Jej zdroje je možné nachádzať v myšlienkových školách a náboženstvách ako konfucianizmus, taoizmus alebo budhizmus. Ich spoločným menovateľom je presadzovanie princípu harmónie a vzájomného rešpektu medzi človekom a prírodou, ktoré v dnešnej dobe individualizmu a materializmu poskytujú alternatívny prístup. Čínske náboženské a kultúrne tradície zotrvali v čínskej spoločnosti do súčasnosti a sú aktívnym zdrojom jej politického a spoločenského života aj v úvode 21. stor. Ako poukazuje prof. Krno, „*Číňania bežne veria alebo dodržia princípy dvoch či všetkých troch učení. Vo vnútri duše sú taoisti, v spoločnosti v práci a na verejnosti sa správajú ako konfuciáni a pri rodinných oslavách vystupujú ako budhisti. A keď zaujmú významný post, tak niekedy vystupujú ako legisti.*“⁷¹

Politické vedenie ČĽR si je potenciálom tohto kultúrneho a myšlienkového dedičstva Číny v oblasti získavania vplyvu v medzinárodných vzťahoch náležite vedomé. Podľa viacerých analytikov bol autorom prvého článku podčiarkujúceho dôležitosť aspektu mäkkej moci v modernej zahraničnej politike Číny v roku 1993 vrcholný predstaviteľ Komunistickej strany Číny Wang Huning, ktorý vyzdvihol čínsku kultúru ako primárny nástroj na generovanie atraktivity štátu. Od tohto momentu sa mäkká moc začala pomaly dostávať do povedomia vrcholných politických predstaviteľov Čínskej ľudovej republiky.⁷²

⁷¹ KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021, s. 74.

⁷² LI, MINGJIANG: *Soft power in Chinese discourse: popularity and prospect*. [online], [cit. 10/01/2019]. Dostupné na internete: <<https://dr.ntu.edu.sg/handle/10220/4552>>.

2.2 Mäkká moc v kontexte zahraničnej politiky Čínskej ľudovej republiky

Čína sa stáva globálnym lídrom nie len v oblasti ekonomiky, ale aj vo sfére politického vplyvu. Indikátorom jej posilnenia v tejto oblasti je nárast jej diplomatických kapacít. V roku 2019 disponovala ČĽR podľa Global Diplomacy Index⁷³ 276 diplomatickými zastúpeniami vo svete. Medzi tie sú zarátané všetky jej veľvyslanectvá, konzuláty a stále zastúpenia v medzinárodných organizáciách. Týmto počtom predbehla, dovtedy diplomaticky najsilnejší štát na medzinárodnej scéne, USA. Tie disponujú 273 zastúpeniami. Za posledné roky ide o významnú zmenu, keďže v spomínanom rebríčku bola Čína v roku 2011 ešte 23 miest za vedúcim USA. Len počas rokov 2018 a 2019 otvorila ČĽR päť nových veľvyslanectiev.⁷⁴ Tieto zastúpenia pomáhajú Číne v dosahovaní širokej škály jej zahraničnopolitických cieľov. Medzi nich patrí napríklad ochrana územnej celistvosti a systému jedna krajina – dva systémy⁷⁵, oslabenie pozície Taiwanu⁷⁶ alebo oslabovanie kritiky medzinárodného spoločenstva smerom k čínskym vnútorným záležitostiam. Jej ciele však nie sú len politické, ale aj ekonomické. Napĺňanie ekonomických cieľov je do vysokej miery v gescii konzulátov, ktorých má Čína vo svete 96, kým napr. USA 88. Ekonomická diplomacia, ktorú možno zaradiť medzi nástroje mäkkej moci, sa tak stáva významným aspektom v napĺňaní čínskych ambícií. Čo sa týka stálych zastúpení v medzinárodných organizáciách, v tomto meradle zostáva ČĽR za USA.⁷⁷ Príkladom progresu čínskej

⁷³ 2019 Lowy Institute Global Diplomacy Index. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/#>>.

⁷⁴ Burkina Faso, Dominikánska republika, Salvador, Gambia, Sv. Tomáš a Princov ostrov.

⁷⁵ Systém administratívnej správy. Na základe zmlúv získali bývalá britská kolónia Hongkong (zmluva z 1.7.1997) a portugalská kolónia Macau (zmluva z 20.12.1999) štatút tzv. špeciálneho administratívneho regiónu. Ten im garantuje istú mieru suverenity na obdobie 50. rokov, po ktorej sa stanú integrálnou súčasťou Čínskej ľudovej republiky.

⁷⁶ Kým v roku 2016 uznávalo Taiwan 22 štátov, v roku 2020 sa tento počet znížil na 15.

⁷⁷ BLEY, B.: *The New Geography of Global Diplomacy*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete:

zahraničnej politiky sú vedeckí a technologický diplomati. Ide o špecifickú pozíciu v zahraničnej službe ČĽR, ktorej zástupcovia majú za úlohu v hostiteľských štátoch monitorovať technologické inovácie a identifikovať investičné možnosti. Ako poukazuje štúdia Centre for Security and Emerging Technology, títo diplomati zohrávajú unikátnu úlohu v čínskej stratégii získavania know-how a budovania cezhraničnej spolupráce. Ako uvádza štúdia s názvom *China's Foreign Technology Wish List*, približne polovica monitorovaných technologických projektov referovaných týmito diplomatmi smeruje na Rusko, USA, Spojené kráľovstvo a Japonsko. Čo sa týka charakteru hodnotených projektov, polovica je orientovaná na oblasť biotechnológií a umelej inteligencie, častokrát naviazaných na oblasť vojenstva. Úspešnosť takejto diplomacie dokazuje fakt, že približne polovica z identifikovaných projektov možnej spolupráce zo strany vedeckých a technologických diplomatov sa následne dostáva do úspešnej realizácie.⁷⁸ Aj tento aspekt je ukázkou vývoja a orientácie záujmu čínskej zahraničnej politiky v úvode 21. storočia. Všetky tieto čísla poukazujú na dôležitosť, akú politické vedenie Číny svojej zahraničnej politike, verejnej, kultúrnej a ekonomickej diplomacii, ako nástrojom mäkkej moci v 21. storočí, prisudzuje.

2.2.1 Vývoj zahraničnej politiky Čínskej ľudovej republiky

Čína si počas svojej histórie prešla unikátnym vývojom od starovekej civilizácie, cez impérium až po komunistickú revolúciu a súčasný status globálnej veľmoci. Ako uvádza Henry Kissinger, od zjednotenia Číny ako politickej entity v roku 221 pred. n. l. prevládal v myslení čínskej politickej elity názor, že Čína leží v centre svetového usporiadania a v rámci tohto usporiadania sa Čína považovala za jedinú suverénnu vládu na svete, pričom čínsky cisár bol považovaný za spojnicu ľudského a božského. Do jeho

<<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-11-27/new-geography-global-diplomacy>>.

⁷⁸ FEDASIUK, R.; WEINSTEIN, E.; PUGLISI, A.: *China's Foreign Technology Wish List*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://cset.georgetown.edu/publication/chinas-foreign-technology-wish-list/>>.

kompetencie nespádalo iba čínske teritórium, ale všetko pod nebesami, vďaka čomu Čína tvorí civilizovanú „Ríšu stredú“, ktorá inšpiruje a povznáša zvyšok ľudstva.⁷⁹ Vzťah s ostatnými civilizáciami vychádzal z toho, ako blízko mali k čínskej kultúre. Tej sa však žiadna iná nedokázala vyrovnáť. Tejto paradigme bola počas celých stáročí prispôsobená aj zahraničná politika Číny, ktorá nejavila záujem o vytváranie rovnocenných vzťahov s ostatnými štátmi. Aj preto prvé moderné ministerstvo zahraničných vecí vzniklo v Číne až v 19. storočí, aj to ako výsledok intervencionizmu koloniálnych veľmocí.⁸⁰

Čínsky štát bol tak utváraný v odlišnom historickom kontexte ako štáty Západu. Moderné medzinárodné vzťahy majú svoje korene vo vestfálskom systéme, formovanom v roku 1648, do ktorého však Čína nepatrla a nevyvíjala sa v rámci jeho pravidiel a myšlienkových rámcov. Absencia tejto historickej skúsenosti so sebou niesla niekoľko špecifik spojených s čínskym chápaním kategórií ako suverenita a rovnoprávnosť v procese zapájania sa ČĽR do medzinárodných vzťahov, keďže čínske ponímanie historicky chápalo medzinárodné vzťahy iba ako odzrkadlenie vnútornej správy štátu, s konfuciánskym dôrazom na hierarchické usporiadanie.⁸¹ Na rozdiely medzi čínskym a západným prístupom v zahraničnej politike poukazuje prof. Svetozár Krno: „*Jej tradícia filozofie aj zahraničnej politiky nepozná na rozdiel od euroatlantickej misionárstvo a mesianizmus, potrebu náboženskej ani ideologickej expanzie. Štáty s odlišným politickým systémom ideologicky nenapomína.*“⁸²

Celok, ktorý sám seba po tisícročia vnímal ako „Ríšu stredú“, si pri svojich prvých kontaktoch s mocnosťami sveta prešiel negatívnou koloniálnou skúsenosťou, ktorá sa v čínskej historickej pamäti uložila ako tzv. storočie poníženia. Podľa

⁷⁹ Od pojmu „Ríša stredú“ je odvodený aj názov štátu v čínskom jazyku.

⁸⁰ KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016, s. 222 - 223.

⁸¹ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené státy versus Čína a Thukýdídovo poučení z dějin*. Praha: Prostor, 2018, s. 207.

⁸² KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021, s. 82.

Kerryho Browna „zjednodušené nazeranie na túto historickú skúsenosť vytvorilo emocionálny rámec, na základe ktorého boli formované nové ambície Číny v jej zahraničnej politike. Tá bola formovaná na prístupe artikulujúcom túžbu byť opäť silným štátom, kombinujúc prvky nevôle, nenápadnosti, pragmatizmu a serióznosti.“⁸³ Historická skúsenosť, ideové bohatstvo slávnych čínskych mysliteľov, ale aj schopnosť dlhodobého strategického plánovania a uchovania kontinuity sa tak stali základnými stavebnými kameňmi zahraničnej politiky modernej Číny.

Čínska ľudová republika vznikla v roku 1949. Vzišla z víťazstva komunistického hnutia, vedeného Mao Ce-tungom, v boji proti nacionalistom. Nový štát, vedený Komunistickou stranou, mal od svojho vzniku jediného kľúčového partnera na medzinárodnej scéne, ktorým bol ZSSR. Aktivity Mao Ce-tunga v zahraničnej politike sa obmedzovali na nenápadnú podporu revolučných hnutí. Inak ČĽR v zahraničnej politike od svojho vzniku formálne artikulovala niečo, čo v roku 1955 označila ako päť princípov mierového spolunažívania. Tie vychádzali z týchto bodov:

- vzájomný rešpekt pre teritoriálnu integritu a suverenitu;
- vzájomné odmietanie agresie;
- vzájomné nezasahovanie do vlastných vnútorných záležitostí;
- rovnosť a spolupráca v záujme vzájomných benefitov;
- mierové spolunažívanie.⁸⁴

Tieto základné princípy ilustrovali prístup postavený na formálnom odmietaní intervencionizmu, ktorý je prítomný v zahraničnej politike ČĽR do súčasnosti. Ten pôsobí, v kontraste s paradigmou USA, veľmi atraktívne pre autoritárskych vládcov v menej rozvinutých štátoch sveta, ktorí môžu s Čínou realizovať obchodné vzťahy bez obáv z tlaku na zmeny v politickom vedení alebo požiadaviek

⁸³ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 14-18.

⁸⁴ Tamtiež, s. 14-15.

v oblasti demokratizácie a ľudských práv. Stanovisko odmietajúce zasahovanie do vnútorných záležitostí Čína efektívne aplikuje aj pri odmietaní kritiky jej domácej politiky zo strany medzinárodného spoločenstva, napríklad pri téme dodržiavania ľudských a občianskych práv obyvateľov Tibetu⁸⁵ alebo Ujgurskej autonómnej oblasti Sin - ťiang.⁸⁶

ČLR zaznamenala po smrti svojho zakladateľa Mao Ce-tunga desaťročia dynamického sociálno-ekonomického vývoja. Jeho tvorcom bol Teng Siao-pching, ktorý sa dostal do čela štátu v druhej polovici 70. rokov, a ktorý začal aplikovať politiku otvorenia sa svetu a výrazných politických a ekonomických reforiem obsiahnutých v pláne tzv. štyroch modernizácií. Zmena centrálne plánovaného hospodárstva na ekonomiku s trhovými prvkami priniesla ČLR päť dekád hospodárskeho rastu, sprevádzaného znižovaním miery chudoby, urbanizáciou a rastom početnosti strednej triedy. Jeho reformy sa nedotkli iba domácej politiky ale významné zmeny nastali aj v čínskej zahraničnej politike a diplomacii. Nárast početnosti strednej triedy a jej povedomia o svete vytvorili tlak na vedenie štátu v oblasti budovania verejnej diplomacie s cieľom uchrániť jej domáce aj zahraničnopolitické záujmy.⁸⁷

Čínsky hospodársky rast v období studenej vojny a bipolárneho usporiadania medzinárodného systému nebol sprevádzaný globálnymi politickými ambíciami a asertívnym správaním. Teng Siao-pching aplikoval v zahraničnej politike prístup tzv. držania sa v úzadí (Low Profile Strategy), ktorú sám definoval slovami: „*V skratke, môj pohľad na medzinárodnú situáciu môže byť zhrnutý v troch vetách – situáciu by sme mali sledovať s pokojom, mali by sme sa držať*

⁸⁵ SLOBODNÍK, M.: *50 rokov tibetskej autonómie. Dôvod na oslavu?*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/227500/50-rokov-tibetskej-autonomie-dovod-na-oslavu/?ref=list>>.

⁸⁶ SLOBODNÍK, M.: *Jeden pás, jedna cesta a jeden milión Ujgurov v prevýchovných táboroch*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1247137/jeden-pas-jedna-cesta-a-jeden-milion-ujgurov-v-prevychovnych-taboroch/?ref=list>>.

⁸⁷ KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007, s. 15.

svojho priestoru, mali by sme konať pokojne. Netreba byť nedočkavý.“⁸⁸ Teng citlivo vnímal skutočnosť, že Čína ešte nie je pripravená na prevzatie líderskej úlohy v medzinárodnom systéme. Čína sa zamerala na kultiváciu vzťahov so susednými štátmi v regióne⁸⁹ a s USA. V rámci svojho pôsobenia v medzinárodných organizáciách pôsobila nenápadne.⁹⁰

S podrobnejšou analýzou tejto paradigmy prišli v roku 1999 Joseph Yu-Shek Cheng a Franklin Wankun Zhan. Vo svojej práci *Chinese Foreign Relation Strategies Under Mao and Deng: A Systematic and Comparative Analysis* charakterizujú Tengovu stratégiu v nasledujúcich bodoch:

- pokojné sledovanie a analýza vývoja;
- zabezpečenie vlastnej pozície;
- trpezlivé a sebedomé vyrovňovanie sa so zmenami;
- zakrývanie svojich schopností a vyhýbanie sa pozornosti;
- dôraz na nenápadnosť;
- odmietanie líderskej pozície;
- dôrazné usilovanie sa o napĺňanie cieľov.⁹¹

Kontinuita tejto zahraničnej politiky, založenej na averzii voči riziku, opatrnosti a ekonomickom rozvoji, bola zachovaná aj počas vlády Tengových nasledovníkov Ťiang Ce-mina a Chu Ťin-tchaa. Tento prístup bol vo vysokej miere ovplyvnený vývojom po roku 1989 a udalostiach na Námestí nebeského pokoja. Po tejto tragédii nastalo obdobie

⁸⁸ XIAOPING, DENG.: *Selected Works of Deng Xiaoping: (1982-1992)*. Peking: Foreign Languages Press, 1992, s. 305-311.

⁸⁹ Významnou inšpiráciou Číny v oblasti ekonomických a hospodárskych reforiem bol od začiatku Singapur na čele s reformným premiérom Li Kuang-jaom.

⁹⁰ KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007, s. 17.

⁹¹ YU-SHEK CHENG, J.; WANKUN ZHANG, F.: *Chinese Foreign Relation Strategies Under Mao and Deng: A Systematic and Comparative Analysis*. Hong Kong: Dept. of Public and Social Administration, City University of Hong Kong, 1998, s. 101.

ochladzovania vo vzájomných vzťahoch medzi Čínou a ostatnými štátmi. Prezident Ťiang Ce-min opísal dobovú čínsku zahraničnú politiku nasledovne: „*Pokojne pozorujte, vyrovnať sa s vecami, nikdy nehl'adajte vodcovstvo, ukrývajte jas a starajte sa o skryté veci.*“⁹² V súlade s týmto prístupom realizoval na domácej politickej scéne viacero významných reforiem s cieľom vstupu Číny do Svetovej obchodnej organizácie, prízvukujúc, že sa blíži „*dvadsaťročná éra strategických príležitostí*“.⁹³

Domáci hospodársky rast Číny začal mať efekt aj na jej zahraničnú politiku. Čínske spoločnosti, väčšinou s majetkovou účasťou štátu, začali pociťovať potrebu rozširovať svoje odbytká, získavať know-how a budovať profit aj za hranicami. V tomto ohľade získali podporu centrálnej vlády, ktorá začala čínskym zahraničným investíciám postupom času výrazne napomáhať. Na konci 90. rokov čínska vláda prijala strategický plán s názvom „Go Global“ (nazývaný aj „Go Out“), ktorého cieľom bola podpora čínskych investícií na zahraničných trhoch. V rámci programu vybralo Ministerstvo zahraničného obchodu a ekonomickej kooperácie takmer päťdesiat najlepších čínskych spoločností za účelom podpory ich zahraničnej expanzie, v rámci ktorej získali od svojej vlády značné benefity a podporu.⁹⁴ Tieto investičné aktivity zároveň pomáhali Číne rozvíjať vzťahy politického charakteru a ekonomické ústupky v tom zohrali úlohu efektívneho nástroja mäkkej moci. Popri úspešnom vývoji tejto vládnej stratégie začali podobné iniciatívy rozvíjať provinčné vlády v záujme podpory expanzie lokálnych spoločností do susedných štátov. Tieto štátom naštartované iniciatívy dokázali kľúčovým spôsobom stimulovať čínsky export

⁹² GLASER, B. S.; MEDEIROS, E. S.: *The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of "Peaceful Rise"*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 290-295.

⁹³ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 33.

⁹⁴ V rámci tejto podpory výrazne benefitovala spoločnosť Huawei, ktorá dnes patrí medzi najväčšie telekomunikačné spoločnosti sveta.

a zároveň posunúť politický vplyv Číny na novú úroveň.⁹⁵ Čína týmto spôsobom našla vlastnú cestu, ako profitovať na procese globalizácie. Po konci bipolárneho usporiadania sveta a rozpade ZSSR sa tak Čínska ľudová republika postupom času začala dostávať do pozície nového globálneho konkurenta pre USA.

Rozpad bipolárneho usporiadania mal za následok, že najľudnatejší štát sveta začal lákať vyššiu mieru pozornosti médií, akademikov a svetových politikov. Neustály ekonomický rast, otváranie sa svetu a vyššia miera angažovanosti v regiónoch začali vyvolávať obavy z potencionálneho nástupu novej globálnej veľmoci v nestabilnom medzinárodnom prostredí. V diskurze sa objavil nový pojem, „čínska hrozba“. Čím viac sa Čína otvárala okolitému svetu, tým viac dbala na to, ako ním bude prijímaná a vnímaná. Teória čínskej hrozby tak „vznikla z dôvodu neustále narastajúceho vplyvu a sily Číny a vznikla ako súčasť americkej vládnej politiky. Súčasťou teórie sú dve hrozby. Prvou hrozbou je vojenská sila Číny. Za druhú hrozbu je považovaná ideologická sila krajiny“.⁹⁶

V snahe o odvrátenie obáv medzinárodného spoločenstva začala čínska zahraničná politika v čase vlády Chu Ťin-tchaa výraznejšie operovať s pojmom „mierový vzostup“ (Peaceful Rise). Ten priamo odkazoval na tézy Teng Siao-pchinga o mieri, rozvoji a stabilite, ako o hlavných princípoch čínskej zahraničnej politiky. Autorom tejto koncepcie je Zheng Bijian, vysoký funkcionár KSCĽ a strategický poradca prezidenta v oblasti medzinárodnej politiky. Bijian je zároveň predstaviteľom tzv. liberálno-internacionalistického prúdu v modernom čínskom zahraničnopolitickom myslení, ktorý má svoj pôvod v šanghajskej akademickej komunite. Do protikladu k tomuto prúdu sa v pekinskom akademickom prostredí sformovala škola tzv. asertívnych nacionalistov. Jej predstavitelia ako

⁹⁵ KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007, s. 88 - 90.

⁹⁶ KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021, s. 92.

napr. profesor Yan Xuetong argumentovali tým, že žiaden veľký národ v histórii nerástol iba mierovou cestou. Aj keď deklarovali snahu vyhnúť sa vojne, namiesto politiky mierového postupu artikulovali dôležitosť efektívnej reakcie pri hájení čínskych záujmov a taktiež snahu o vytvorenie alternatívneho medzinárodného systému, vymedzujúceho sa voči systému vybudovaného západnými veľmocami.⁹⁷ Kennet Lieberthal, riaditeľ Čínskeho inštitútu na Michiganskej univerzite, vymedzil hlavné body doktríny mierového vzostupu nasledovne:

- urovnanie problémov na hraniciach so susednými štátmi vrátane Ruska, Vietnamu, Malajzie a Filipín;
- posilnenie ekonomických vzťahov so štátmi Ázie. Nahradenie USA na pozícii najvýznamnejšieho obchodného partnera štátov regiónu;
- získanie členstva v západných a regionálnych inštitúciách vrátane Svetovej obchodnej organizácie, Ázijsko-tichomorskej hospodárskej spolupráce a Združenia národov juhovýchodnej Ázie.⁹⁸

Práve autor koncepcie mierového vzostupu, Zheng Bijian, je jednou z kľúčových postáv formovania koncepcie mäkkej moci v modernom politickom myslení Číny. Koncepciou mierového vzostupu chcel v čo najvyššej miere artikulovať riešenia postavené na princípe „Win-Win“, namiesto hry s nulovým súčtom, vychádzajúc z presadzovania myšlienok spolupráce a rozvoja. Čína takto poukazovala na to, že spolupráca s ňou vedie k vzájomným benefitom a nie je podmienená čínskymi požiadavkami na vnútropolitické zmeny v partnerskom štáte. Tento koncept vychádzal zo skúsenosti Zheng Bijiana počas jeho návštevy USA, kde vyzozoroval výrazne opatrné až negatívne vnímanie Číny zo strany Američanov. Na základe názorov Zheng Bijiana možno

⁹⁷ LEONARD, M.: *What Does China Think?*. Londýn: Fourth Estate, 2008, s. 89-92.

⁹⁸ PAN, E.: *The Promise and Pitfalls of China's 'Peaceful Rise'*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/promise-and-pitfalls-chinas-peaceful-rise>>.

„mierový vzostup“ zhrnúť do týchto základných princípov: „Čína musí predovšetkým podniknúť potrebné kroky pri formulovaní nových hospodárskych a politických reforiem s cieľom podporiť rast a stabilitu svojho socialistického trhového hospodárstva a socialistickej demokracie, ktoré by vytvorili inštitucionálny rámec pre mierový rast. Po druhé, Čína musí vytvoriť harmóniu medzi rôznymi odvetviami svojho hospodárstva zabezpečením harmonického a rovnomerného rozvoja svojej ekonomiky, spoločnosti a kultúry vo vidieckych a mestských oblastiach, v rôznych regiónoch krajiny, a tiež všeobecne medzi človekom a prírodou. Toto je spôsob, ako vytvoriť prostredie na podporu vzostupu Číny.“⁹⁹ Bijian chcel tento čínsky prístup odlišiť od iných veľmocí, ktorých rast bol spojený s kolonializmom, inváziami a vojnami. Jeho koncepcia poukazovala na to, že Čína nemá záujem imperialistickými chůfkami destabilizovať svetový systém, ale že jej záujmom je dosiahnuť udržateľné a mierové medzinárodné prostredie. Túto koncepciu si rýchlo osvojil prezident Chu Ťin-tchao aj vrcholní predstavitelia KSČ. Negatívna konotácia pojmu „vzostup“ (Rise) viedla neskôr k zmene na „mierový rozvoj“ (Peaceful Development), teda výrazu, ktorý indikoval nie len rast, ale zahŕňal v sebe aj čínsku snahu dosiahnuť, aby tento jej rast bol prospešný aj pre ostatých.¹⁰⁰ V decembri 2005 bol čínskou vládou publikovaný prvý tzv. White Paper venujúci sa tejto koncepcii, s názvom *Čínska cesta mierového rozvoja*.¹⁰¹

V rámci zahraničnopolitickej doktríny Čína taktiež vytvorila svoj nový bezpečnostný koncept, v pozadí ktorého stála pekinská skupina stratégov, v čele s Yan Xuetongom. Tento koncept urobil deliacu čiaru medzi tradičnými bezpečnostnými hrozbami, ako napr. vojenské invázie, a netradičnými, ako terorizmus, environmentálne hrozby či pandémie. Čínske politické vedenie prijalo tézu, že bezpečnostné ohrozenia budúcnosti budú vychádzať

⁹⁹ GLASER, B. S.; MEDEIROS, E. S.: *The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of "Peaceful Rise"*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 295.

¹⁰⁰ KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007, s. 80.

¹⁰¹ *China's Peaceful Development Road*. [online], [cit. 27/12/2019]. Dostupné na internete: <https://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-12/22/content_505678.htm>.

predovšetkým z netradičných hrozieb. Na to, aby im Čína dokázala efektívne čeliť, je potrebné prekonať nevraživosť voči multilaterálnym inštitúciám a vyriešiť problematické otázky so svojimi susednými štátmi. Prvým výsledkom tohto prístupu bolo založenie Šanghajskej organizácie spolupráce (Shanghai Co-operation Organization, SCO) v roku 2001, ktorej zakladajúcimi členmi sa okrem ČLR stali Rusko, Kazachstan, Tadžikistan, Kirgizsko a Uzbekistan. SCO sa stala symbolom dokazujúcim, že nie len štáty Západu dokážu vytvoriť efektívne multilaterálne organizácie. V duchu rozvíjania multilaterálnych partnerstiev ČLR v roku 2002 vstúpila do Svetovej obchodnej organizácie (World Trade Organisation, WTO) a začala byť aktívna vo svojom prístupe k Združeniu národov juhovýchodnej Ázie (The Association of Southeast Asian Nations, ASEAN). Zvyšovaním svojej aktivity tak chcela vybalansovať dlhodobý regionálny vplyv USA, ktoré v priebehu dekád sformovali mechanizmy efektívnej spolupráce v širokom spektre sektorov, vrátane obchodu, rozvojovej spolupráce a bezpečnosti.¹⁰² Pozitívny prístup k multilateralizmu našiel podporu ako v tábore asertívnych nacionalistov, tak aj u liberálnych internacionalistov. Rozdiel však spočíval v tom, že kým prvá skupina teoretikov videla tento prístup ako príležitosť pre projektovanie čínskej moci, druhý tábor ho chápal ako nástroj na zjemňovanie rivality medzi štátmi, po vzore EÚ.¹⁰³

V nadväznosti na to sa začala v čínskom zahraničnopolitickom diskurze systematizovať koncepcia mäkkej moci, v čínskom jazyku označovanej pojmom „ruan quanli“ alebo „ruan shili“. Dôraz na budovanie mäkkej moci našiel podporu v oboch hlavných myšlienkových prúdoch. Kým prostredie liberálnych internacionalistov bolo miestom, z ktorého prirodzene vzišla idea formovania mäkkej moci, tento prístup podporovali aj predstavitelia asertívneho nacionalizmu. Profesor Yan Xuetong podporoval koncepciu mäkkej moci artikuláciou dôležitosti opätovného potvrdenia

¹⁰² NGUYEN THI THUY HANG: *The U.S. - Asean Relations: an Overview*. In: *Slovak Journal of Political Sciences*. Vol. 18, No. 1, 2018, s. 79.

¹⁰³ LEONARD, M.: *What Does China Think?*. Londýn: Fourth Estate, 2008, s. 99-104.

čínskych hodnôt a historických tradícií v snahe nebyť iba ekonomickou a vojenskou, ale aj ideologickou, kultúrnou a intelektuálnou protiváhou USA.¹⁰⁴ Kľúčom k pochopeniu fungovania mäkkej moci bolo pre čínskych politických a akademických predstaviteľov štúdium mäkkej moci USA. Pochopenie toho, ako americké tradície, značky alebo pop - kultúra dokážu byť efektívnym spôsobom na presadzovanie amerických hodnôt a vplyvu vo svete, stálo na začiatku konceptualizácie mäkkej moci v modernej čínskej zahraničnej politike. Čína tieto techniky študovala a vyhodnocovala. Výsledkom jej prístupu bola koncepcia tzv. čínskeho sna, predstavená v roku 2006. Je to idea postavená na kultúrnej obrode ako nástroja na získanie vyššej legitimity na medzinárodnej scéne. Postavená bola na troch pilieroch: ekonomickom rozvoji, politickej suverenite a medzinárodnom práve. S týmto konceptom vstúpila Čína do sveta, v ktorom vznikalo vákuum spôsobené úpadkom prestíže USA, najmä z dôvodu problematickej vojny v Iraku. Čína posilnila svoje ekonomické aktivity v rozvojovom svete, ale taktiež rozvíjala multilaterálnu diplomaciu.¹⁰⁵

V období na prelome tisícročí Čína pomaly posilňovala svoje ekonomické a politické partnerstvá. Vytvárala si vlastný okruh spojencov, s podporou ktorých chcela hájiť svoje záujmy, ale zároveň tým oslabovať pozíciu USA. Začala sa stavať do pozície „poručníka“ rozvojových štátov, s ktorými zdieľa osud „obete kolonializmu“. Pre tieto rozvojové štáty zároveň slúžila ako ukážkový model hospodárskeho úspechu, postaveného na unikátnom politicko-ekonomickom modeli. Jej vlastný ekonomický úspech jej dodával v tomto smere absolútnu legitimitu. Tento model zaujal svojou atraktivitou najmä v štátoch, kde slobodný trh zlyhal. V duchu učenia Sun-c‘ nenápadne utvorila efektívnu sieť spojenectiev bez zvýšenej pozornosti svetových veľmocí. Výrazným spôsobom skvalitnila svoju verejnú, kultúrnu aj ekonomickú diplomaciu a postupnými krokmi začala hrať aktívnejšiu rolu v medzinárodných organizáciách.

¹⁰⁴ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 30.

¹⁰⁵ LEONARD, M.: *What Does China Think?*. Londýn: Fourth Estate, 2008, s. 93-99.

Jej zahraničná politika prešla na prelome tisícročí výraznou profesionalizáciou. V roku 2005 už tvorili polovicu z jej 4000 diplomatov vo svete osoby mladšie než 35 rokov, s lepšou úrovňou anglického jazyka a nezaťažení ideológiou minulosti. Začala masívne investovať do expanzie čínskych médií a Konfuciových inštitútov. Aspekt jej novosti na medzinárodnej scéne spôsobil, že bola prijímaná pozitívne. Pre mnohé, najmä nedemokratické a autokratické štáty, sa stala vítaným protipólom USA v medzinárodných vzťahoch.¹⁰⁶

Postupná transformácia medzinárodného prostredia a zmena úlohy Číny v ňom si vyžiadali modifikáciu jej prístupu v zahraničnej politike. S tou prišla v roku 2009 v tom čase najprominentnejšia osobnosť čínskej zahraničnej politiky Dai Bingguo, ktorý zadefinoval kľúčové záujmy:

- zachovanie fundamentálneho systému a bezpečnosti štátu;
- suverenita a teritoriálna integrita;
- pokračovanie v stabilnom rozvoji ekonomiky a spoločnosti.

Ich základnou ideou bolo zachovanie a podpora čínskeho politického modelu a odmietanie cudzích zásahov do vnútorných záležitostí.¹⁰⁷

Domáci hospodársky úspech začal na prelome tisícročí budovať v čínskom politickom vedení, ale aj v samotnom obyvateľstve pocit nového národného sebavedomia. To sa prejavilo aj v zahraničnej politike, ktorá začala vykazovať vyššiu mieru asertivity v roku 2008, v čase globálnej finančnej krízy. Spôsob, akým sa Čína vysporiadala s globálnym hospodárskym otrasom, ktorý na istú dobu paralyzoval ekonomiky najsilnejších štátov Západu, dal čínskym predstaviteľom nové sebavedomie a posilnil vieru vo vlastný model. Ukážkou tohto sebavedomia bola kritika premiéra Wen Ťia-paa smerom k finančnej a menovej politike USA v roku 2008 alebo taktiež zvýšená aktivita čínskych

¹⁰⁶ KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007, s. 11 - 180.

¹⁰⁷ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 37.

zástupcov na medzinárodných fórach ako samit G20 alebo klimatická konferencia v Kodani. V tomto období sa v čínskej zahraničnej politike objavili dva tábory. Prvý obhajoval posun smerom k asertívnejšiemu pôsobeniu na medzinárodnej scéne, druhý preferoval udržanie pri zaužívanej doktríne držania sa v úzadí. Zástancovia prvej skupiny tvrdili, že Čína si v snahe hájenia svojich národných záujmov musí počiňať asertívnejšie a už si nemôže naďalej dovoliť presadzovať doktrínu držania sa v úzadí, ktorá bola akousi defenzívnou pozíciou po tragédii na Námestí nebeského pokoja. Podľa tohto tábora sa situácia odvtedy už výrazne zmenila, vďaka čomu sa môže zmeniť aj prístup Číny v jej zahraničnej politike. Zástancovia zotrvania pri starej doktríne obhajovali svoj názor argumentom, že zatiaľ nie je možné garantovať čínsky nárast do pozície veľmoci, a že čínsky rast ešte nebol skompletizovaný, a preto je potrebné pri svojej dlhodobej stratégii zotrvať. Vývoj v nasledujúcich rokoch ukázal pomyselné víťazstvo prvého tábora.

2.2.2 Charakter čínskej zahraničnej politiky v období vlády Si Ťin-pchinga

Zahraničná politika ČLR začala byť viditeľne asertívnejšia od konca prvej dekády nového tisícročia. Jej zmena a nový spôsob percepcie čínskeho pôsobenia na medzinárodnej scéne sú spojené s nástupom Si Ťin-pchinga k moci. V roku 2008 sa ujal pozície viceprezidenta a od roku 2013 už o ňom hovoríme ako o najmocnejšom mužovi v ČLR, keďže okrem funkcie prezidenta sa ujal aj ďalších dvoch najvýznamnejších pozícií v štáte – postu Generálneho tajomníka Komunistickej strany Číny a predsedu Centrálnej vojenskej komisie. Od tohto momentu sú vnútorná a zahraničná politika Číny pod absolútnou kontrolou Siho a jeho administratívy.

Debata o najvhodnejšom prístupe v zahraničnej politike bola symbolicky ukončená v októbri 2013 na konferencii KSC, keď Si predstavil stratégiu tzv. úsilia o úspech. Jej rozdiel v porovnaní so stratégiou držania sa v úzadí spočíval v:

- uplatňovaní vyššieho dôrazu na politické než ekonomické vzťahy;

- prevzatí zodpovednosti namiesto odmietania líderskej pozície;
- väčšom dôraze na kľúčové záujmy.

Si Ťin-pching opiera svoje vládnutie o doktrínu tzv. štyroch komplexností (Four Comprehensives)¹⁰⁸ vychádzajúcu z komplexného budovania udržateľnej a prosperujúcej spoločnosti, komplexného prehĺbovania reforiem, komplexného riadenia štátu v súlade so zákonmi a komplexného riadenia strany prostredníctvom prísnej disciplíny. Táto politická koncepcia, vychádzajúca z historickej tradície, bola predstavená v roku 2014 a vo svojej podstate ma byť „zárukou pokračovania čínskeho rozvoja“.¹⁰⁹ Doktrína štyroch komplexností bola následne rozvíjaná koncepciami štyroch sebavedomí, štyroch oceľových vlastností a tiež koncepciou boja proti štyrom zlým spôsobom.¹¹⁰ Všetky tieto politiky zároveň slúžia na posilňovanie vplyvu KSCĽ a samotného Si Ťin-pchinga v štáte a spoločnosti. Tento trend však nezachytávajú iba spomínané politiky, ale aj inštitucionálne zmeny v politickom systéme Čínskej ľudovej republiky. K významnému, aj keď svojim charakterom viac symbolickému kroku v posilnení pozície Si Ťin-pchinga na politickej scéne prišlo v roku 2017 počas XIX. zjazdu Komunistickej strany Číny. Zjazd mal za cieľ určiť stranícke, ekonomické a politické smerovanie v štáte na nasledujúcich päť rokov. Na Zjazde vystúpil Generálny tajomník Komunistickej strany Číny Si Ťin-pching s prejavom, ktorý trval tri a pol hodiny, a ktorý bol považovaný za zásadný moment politického zhromaždenia. Vo svojej reči vyhlásil, že „Čína stojí na historickej križovatke“ a v budúcnosti plánuje

¹⁰⁸ ZHONGQIANG, Z.: *Comprehensive Understanding of "Four Comprehensives" Raised by General Secretary Xi Jinping*. In: *Proceedings of the 2015 International Conference on Social Science and Technology Education*. April 2015.[online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000359863700216>>.

¹⁰⁹ *Xi's 'Four Comprehensives' a strategic blueprint for China*. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.globaltimes.cn/content/908922.shtml>>.

¹¹⁰ *Si Ťin-pchingovo myslenie jako nové dogma*. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://sinopsis.cz/si-tin-pchingovo-mysleni-jako-nove-dogma/>>.

byť „väčším prínosom pre ľudstvo“. To všetko má priniesť nastupujúca „nová éra v histórii čínskeho národa“.¹¹¹ Komunistická strana Číny na tomto zjazde schválila, že myšlienky Si Ťin-pchinga obsiahnuté v koncepcii tzv. socializmu s čínskymi charakteristikami pre novú éru budú zapísané do straníckych stanov. V hierarchii strany existujú tri stupne zápisu myšlienkových systémov do stanov. Najvyššou úrovňou je zápis „myšlienky“, nižšou je „teória“, spodnou úrovňou je „perspektíva“ alebo „pohľad“. Siho myšlienka bola zapísaná na najvyššiu úroveň, kde bola do tohto momentu ukotvená iba idea Mao Ce-tunga.¹¹² Išlo o významný moment a jeho vysokú symbolickú hodnotu dosvedčuje nie len skutočnosť, že Si bol zapísaný bok po boku samotného zakladateľa štátu, ale aj to, že jeho zápis do straníckych stanov sa realizoval ešte počas jeho života, kým k ukotveniu myšlienok Mao Ce-tunga došlo až po jeho smrti. Dôležitým momentom Zjazdu bolo aj porušenie nepísaného pravidla, v rámci ktorého mal úradujúci líder predstaviť svojho nástupcu. Oba tieto momenty naznačovali nové trendy v štýle vládnutia.

Kľúčová zmena, ktorá významným spôsobom mení charakter politického systému ČLR, prišla v marci 2018, keď sa konalo každoročné zasadnutie čínskeho legislatívneho orgánu – Všečínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov. Plenárne zasadnutie čínskeho parlamentu schválilo zmenu Ústavy Čínskej ľudovej republiky, keď z Ústavy bola odstránená klauzula, ktorá obmedzovala výkon funkcie prezidenta na dve po sebe nasledujúce funkčné obdobia, teda na obdobie maximálne desiatich rokov. Ide o revolučný prelom v čínskom systéme vládnutia a o najväčšiu politickú zmenu za posledné desaťročia. Po tejto zmene získal Si Ťin-pching mocenské postavenie, akým naposledy disponoval Mao Ce-tung. Maovi poslúžila jeho neobmedzená pozícia

¹¹¹ JINPING, XI.: *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era Delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China October 18, 2017*. [online], [cit. 30/05/2018]. Dostupné na internete: <http://www.xinhuanet.com/english/download/Xi_Jinping's_report_at_19th_CPC_National_Congress.pdf>.

¹¹² Idea Chu Ťin-tchaa je v stanovách zapísaná na úrovni „pohľadu“, Teng Siao-pching je v stanovách ukotvený na úrovni „teórie“.

na budovanie kultu osobnosti po vzore stalinského Zväzu sovietskych socialistických republík. Katastrofy, ktoré priniesla Maova neobmedzená vláda, mali za následok radikálne zmeny v nastavení riadenia štátu, ktoré nastali po jeho smrti. Ich hlavným predstaviteľom bol Teng Siao-pching. Teng presadil systém kolektívneho vedenia a obmedzenia funkčných období, keďže sa domnieval, že iba takýmto spôsobom bude možné vyhnúť sa katastrofám, aké priniesla Maova éra. Tieto princípy, zavedené Teng Siao-pchingom, boli v čínskom politickom prostredí dodržiavané niekoľko generácií až do nástupu Si Ťin-pchinga, ktorý svojimi politikami a bezprecedentným zásahom do inštitucionálnych pravidiel deklaruje svoju historickú líderskú ambíciu.

Čínski lídri dlhodobo neponúkali svetu svoj pohľad na formovanie medzinárodného systému. Si Ťin-pching v roku 2017 ale naznačil čínsku pozíciu, keď uviedol, že „*Čína si sadne do sedadla vodiča*“ v medzinárodných vzťahoch, aby sa „*mohla priblížiť centru diania a väčším dielom prispieť ľudstvu*“.¹¹³ Si tak od začiatku svojho mandátu nepovažoval Čínu za rozvojový štát, ale skôr ako veľmoc. Tejto paradigme je prispôsobená jeho vnútorná aj zahraničná politika. Koncepcia tzv. mierového rozvoja ustúpila do úzadia v záujme presadzovania tzv. kľúčových záujmov, ktoré podľa Siho slov spočívajú v suverenite, bezpečnosti a rozvoji. Pod kategóriu tzv. kľúčových záujmov tak spadá široké spektrum tém, medzi ktoré patria problematické otázky týkajúce sa aj Tibetu, Sin-ťiangu alebo Juhočínskeho mora. Tie podľa čínskeho vedenia obsahujú aspekt ohrozenia suverenity, bezpečnosti aj rozvoja Číny. Obrana kľúčových záujmov v takýchto problematických otázkach vedie Čínu k asertívnejším postojom a aplikovaniu tvrdších politických nástrojov vrátane obchodných bariér, zákazov cestovania či diplomatických protestov, čo je prístup, ktorý získal označenie ako tzv. „wolf warrior diplomacy“.¹¹⁴ Zároveň však začala byť takáto

¹¹³ *China's post-covid propaganda push*. [online], [cit. 22/01/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/china/2020/04/16/chinas-post-covid-propaganda-push>>.

¹¹⁴ *Why China's Diplomats Snarl at 'Wolf Warrior' Label*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete:

asertívna diplomacia chápaná omnoho citlivejšie zo strany ostatných aktérov medzinárodného spoločenstva.

Ambiciózna a proaktívna zahraničná politika sa stala efektívnym nástrojom aj na domácej politickej scéne. Si Ťin-pching po svojom nástupe prízvukoval koncepciu „čínskeho sna“, ktorý je aspiráciou národnej obrody po tzv. storočí poníženia. Si prezentuje ideu Čínskeho sna ako snahu o pokračovanie čínskeho rozvoja ruka v ruku s dosiahnutím stabilného a mierového usporiadania v medzinárodnom systéme. Koncept Čínskeho sna však v sebe nesie naratív, že ak niekto útočí na sen Komunistickej strany, zároveň útočí na sen čínskeho ľudu. Ako približuje politológ Kerry Brown v knihe *Chinas' World – What does China want?*, „politici vždy využívali emocionálne väzby na históriu. V Číne ideológia marxizmu-leninizmu ani Maove myšlienky už nefungujú. Minimálne nie pre širokú verejnosť. Komunistická strana hľadá nové zdroje legitimacy a jedným z najsilnejších, popri zlepšovaní životnej úrovne a ekonomickom blahobyte, je to, že Čína obnovuje svoju pozíciu „stredy sveta“ – je novou „Ríšou stredy“, akou bola už v minulosti. Je miestom modernity, obdivovaná a nasledovaná ostatnými. Toto je čiastočne obsiahnuté v termíne „čínsky sen“, ktorým Si Ťin-pching operuje od roku 2013. Rovnako, ako mnohé ďalšie jeho prehlásenia, aj toto disponuje príjemnou vágnosťou, keďže do neho zapadá čokoľvek.“¹¹⁵

Profesor Martin Slobodník pri analýze súčasnej zahraničnej politiky Číny prízvukuje jej historický odkaz: „Poučenie z cisárskej minulosti spočíva aj v čínskom chápaní úzkeho prepojenia medzi zahraničnou politikou a obchodom. Obchodné kontakty sú nástrojom, prostredníctvom ktorého sa Čína usiluje prejavit' svoju blahosklonnosť voči konkrétnemu štátu a jediným kritériom nie je ekonomická výhodnosť. V súčasnosti – na rozdiel od cisárskeho obdobia – ide najmä o investície.“ Prízvukuje pritom tradíciu tribútneho vzťahu medzi „Ríšou stredy“ a jej okolím: „Deklarácie lojality sú preto pre čínsky režim dôležitými symbolickými aktmi,

<<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-09/why-china-s-diplomats-snarl-at-wolf-warrior-label-quicktake>>.

¹¹⁵ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 25.

*o ktorých štátom kontrolované médiá podrobne informujú – čínsky divák či čitateľ sa však už nedozvie nič o vlne odporu, ktorú toto stanovisko vyvolalo na zahraničnej politickej scéne a v celej spoločnosti.*¹¹⁶

Podrobnejšiu analýzu Siho politického myslenia predstavil austrálsky sinológ Kevin Rudd, ktorý sa vo svojom článku *How Xi Jinping Views the World - The Core Interests That Shape China's Behavior* pre magazín *Foreign Affairs* snažil definovať sedem okruhov záujmu čínskeho vodcu:

- Komunistická strana Číny – Siho hlavnou motiváciou je zachovanie stabilného mocenského postavenia strany v štáte;
- národná jednota – Siho vysoká priorita pre témy ako Tibet, Taiwan, Sin-ťiang;
- ekonomika – pokračovanie v procese transformácie hospodárstva a s tým spojené riešenie environmentálnych problémov, boj proti korupcii, atď.;
- sféry vplyvu – potreba udržania kontroly a vplyvu v regióne. Ako nástroj na dosiahnutie tohto cieľa má slúžiť aj projekt Novej hodvábanej cesty;
- námorníctvo – otázka Východočínskeho a Juhočínskeho mora, ktoré podľa Siho patria medzi hlavné národno-bezpečnostné záujmy;
- vzťah s rozvojovým svetom – podpora a získavanie diplomatických spojenectiev vo svete;
- pravidlá medzinárodného systému – tie tvorili najmä USA po druhej svetovej vojne a sú postavené na liberálnych medzinárodných inštitúciách ako OSN, WTO a zároveň na princípe, že v tomto systéme zohráva USA pozíciu tzv. svetového policajta. Siho

¹¹⁶ SLOBODNÍK, M.: *Medzi strategickým partnerstvom a strategickým vazalstvom s Čínou*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/615257/medzi-strategickým-partnerstvom-a-strategickým-vazalstvom-s-cinou/?ref=list>>.

motiváciou je získanie väčšieho globálneho vplyvu na kreovanie týchto pravidiel v budúcnosti.¹¹⁷

Čína tieto pravidlá, opísané v záverečnom bode, pri svojom vstupe na medzinárodnú scénu prijala. Jej záujmom v budúcnosti bude podieľať sa na ich vytváraní. Nástup Donalda Trampa v roku 2016, ktorý spôsobil oslabenie aktivity a kredibility USA v medzinárodnej politike, jej v tomto smere otvoril nové možnosti. Svoju zvýšenú participáciu a ochotu spolupracovať pri riešení globálnych problémov preukázala napr. pri prijímaní Parížskej klimatickej dohody alebo jadrovej dohody s Iránom. Čína nahradí USA v pozícii najsilnejšej ekonomiky sveta. Jej vlastný politicko-ekonomický model sa javí ako alternatíva k americkému modelu a Si je hlavnou tvárou jeho propagácie. Aktivita čínskeho prezidenta však nezostáva len pri tom. Čína začína pre posilňovanie svojej pozície a propagáciu tzv. pekinského konsenzu budovať vo svete paralelné štruktúry, medzi ktoré patria Ázijská infraštruktúrna investičná banka, Šanghajska organizácia pre spoluprácu alebo nové formy spolupráce v rámci projektu Novej hodvábnej cesty, ktorých príkladom je platforma 16+1 slúžiacia ma spoluprácu ČĽR so štátmi strednej a východnej Európy.

Čo sa týka zahraničnej politiky, podľa analýzy Kerryho Browna, prezident Si vníma vonkajší svet najmä ako „súčasť dodávateľského reťazca“.¹¹⁸ Aj v súčasnosti sa vo vysokej miere sústreďuje na získavanie nerastných surovín ale tiež know-how a inovácií z celého sveta. V tomto kontexte je významný strategický plán vlády ČĽR z roku 2005 s názvom „Made in China 2025“, ktorého cieľom je priemyselná transformácia Číny smerom od „továrne sveta“ k ekonomike zameranej na produkty a služby s vyššou pridanou hodnotou, a taktiež s cieľom zníženia čínskej závislosti na zahraničných

¹¹⁷ RUDD, K.: *How Xi Jinping Views the World*. [online], [cit. 29/05/2018]. <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-05-10/how-xi-jinping-views-world>>.

¹¹⁸ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 25.

dodávateľoch a vývojároch. V podpore tohto cieľa čínska vláda deklarovala investície v hodnote 300 miliárd USD.¹¹⁹

V zahraničnej politike Si Ťin-pchinga je podľa Browna zrejme rozdelenie sveta na štyri základné zóny: USA, Áziu, EÚ a ostatný svet. Na každú zónu je cielená špecifická čínska zahraničnopolitická stratégia. Spoločným menovateľom týchto stratégií sú dva hlavné myšlienky, ktoré podľa Browna svojimi stanoviskami a aktivitami Čína prezentuje:

- Čína je silnejšia;
- nová čínska moc je dobrá pre každého.¹²⁰

Politológ Aureliu Sindila ponúkol iný pohľad, keď štruktúroval zahraničnú politiku Si Ťin-pchinga do troch okruhov:

- aktívna propagácia modelu „nového veľmocenského usporiadania“, v rámci ktorého sa reviduje vzťah medzi ČĽR a USA;
- revidovanie vzťahov so susednými štátmi a výrazné propagovanie stratégie budovania spoločenstva so spoločným osudom v danom regióne;
- iniciatíva Novej hodvábnej cesty, ktorá reprezentuje úsilie Siho administratívy o vybudovanie dynamickej zahraničnej politiky s dlhodobými výsledkami.¹²¹

Sindila poukázal na to, že Si Ťin-pching preniesol naratív „Čínskeho sna“ aj do svojej zahraničnopolitickej agendy. Ten aplikuje v optimistickej vízii lepšieho sveta budúcnosti, v ktorom má Čína svoje dôležité miesto a kde zohráva významnú úlohu v rozvoji svetovej komunity. Tento naratív využil aj na odklon od politiky odmietajúcej riziko, k politike s asertívnejšími rysmi. „Čínsky sen“ tak posilňuje sebavedomie

¹¹⁹ FANG, J.; WALSH, M.: *Made in China 2025: Beijing's manufacturing blueprint and why the world is concerned*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.abc.net.au/news/2018-04-29/why-is-made-in-china-2025-making-people-angry/9702374>>.

¹²⁰ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 73-74.

¹²¹ SINDILA, A.: *How does leadership affect foreign policy decision-making in China?*. Sejong: KDI School of Public Policy and Management, 2016.

do vnútra štátu, prepája ho s ekonomickým úspechom štátu a následne tento úspech ukazuje a ponúka svetu.

Si venuje oblasti zahraničnej politiky vysokú pozornosť a podľa analytikov dochádza v Číne k nebyvalej personifikácii zahraničnej politiky. V rámci tejto personifikácie sa prezident stáva hlavným tvorcom zahraničnej politiky, no zároveň na seba prenáša vyššiu mieru rizika kritiky za jej zlyhania. Si Ťin-pching sa stáva hlavnou tvárou zahraničnej politiky, ktorej „vlajkovou loďou“ sa v roku 2013 stal projekt tzv. Novej hodvábnej cesty. Projekt poukazuje na čínsky hospodársky úspech a na záujem Číny podeliť sa oň so svetom, vďaka čomu ho možno hodnotiť aj ako veľmi efektívny nástroj z hľadiska budovania pozitívneho obrazu ČĽR v zahraničí. Tento projekt má tak potenciál rozvíjať hospodársku spoluprácu a zároveň minimalizovať riziká konfliktu v regióne.

Ideu „čínskeho sna“ v zahraničnej politike Si Ťin-pchinga analyzuje aj americký politológ Graham Allison v knihe *Osudová pasca*. Poukazuje, že v tejto myšlienke sa blahobyť spája s mocou. Je výrazom túžby miliardy Číňanov byť bohatí, mocní a uctievaní. Hlavné zahraničnopolitické ciele Číny v ére Si Ťin-pchinga definuje takto:

- navrátiť Číne ázijskú dominanciu, ktorej sa tešila pred zásahom Západu;
- obnoviť kontrolu nad územiami „Veľkej Číny“, kam patria nie len Sin-ťiang a Tibet na ázijskej pevnine, ale aj Hongkong a Taiwan;
- obnoviť historicky danú sféru vplyvu popri hraniciach a príľahlých moriach, aby jej okolie vzdávalo rešpekt, aký veľké národy vždy vyžadovali;
- získať rešpekt ostatných veľmocí vo svetových inštitúciách.

Ide tak o vyjadrenie sinocentrického záujmu historickej „Ríše stredú“. Allison poukazuje, že Čína má potenciál počas vlády Siho dosiahnuť všetky svoje ciele, pokiaľ si udrží tempo hospodárskeho rastu, prepojí občianstvo s láskou k vlasti a nepodvolí sa v globálnych záležitostiach žiadnym iným

mocnostiam.¹²² Tento postoj potvrdil samotný Si počas svojho slávnostného príhovoru na Námestí nebeského pokoja pri príležitosti osláv 100. výročia založenia Komunistickej strany Číny 1. júla 2021. Generálny tajomník vyzdvihol historickú úlohu Komunistickej strany pri pozdvihnutí Číny z chudoby a poníženia. Si potvrdil dôležitosť budovania vojenských kapacít a vplyvu Číny vo svete s dôrazom na záväzok Číny „podporovať mier, rozvoj a vzájomne prospešnú spoluprácu“. Význam nacionalistického aspektu svojej politiky podčiarkol ráznou rétorikou varujúcou ostatných aktérov pred použitím akejkolvek formy útlaku voči Číne.¹²³

Od nástupu Si Ťin-pchinga došlo k odklonu čínskej zahraničnej politiky od dlhodobo aplikovanej stratégie držania sa v úzadí z čias Teng Siao-pchinga. Došlo tak k významnej zmene paradigmy, kedy Čína už chce byť aktívna a videná v medzinárodných otázkach. Jej predstavitelia sú aktívni na medzinárodných fórach, kde sebavedomo prezentujú svoje pozície. Nový prístup smerom k pôsobeniu Číny vo svetovom systéme reprezentoval aj dokument KSČ tzv. „Trinástej päťročnice“ z roku 2016. Tieto ambície zhrnul Si Ťin-pching vo svojom príhovore na zasadnutí politbyra: „*Reforma svetového systému je trendom doby v súlade so zmenami v mocenskej rovnováhe. S rastúcimi globálnymi výzvami... Čína potrebuje pokračovať v ekonomickom rozvoji, aby posilnila svoj hlas v medzinárodných vzťahoch.*“ Tento prístup je zhmotnený v paradigme tzv. túžby po úspechoch (Striving for Achievements), ktorá je strategickou iniciatívou pre vytvorenie výraznej a sebavedomej diplomacie, zodpovedajúcej líderskému štátu svetového systému. Da Wei a Wang Wen z Univerzity Hangzhou tento prístup hodnotia slovami: „*Vznik nového pocitu sebavedomia a posilnenia národnej sily podporujú čoraz dominantnejší názor, že Čína je*

¹²² ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené státy versus Čína a Thukýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 205-206.

¹²³ *Full Text: Speech by Xi Jinping at a ceremony marking the centenary of the CPC.* [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <http://www.xinhuanet.com/english/special/2021-07/01/c_1310038244.htm>.

*nepochybné schopná unikátnym spôsobom prispieť k riadeniu svetového systému.*¹²⁴

Ďalší pohľad na prístup Si Ťin-pchinga k zahraničnej politike ponúkol Mikko Huotari, riaditeľ berlínskeho think-tanku Merics zameraného na Čínu. Poukazuje na skutočnosť, že čínsky prístup k medzinárodným otázkam záleží od vzťahu Číny k predmetnej problematike. Hovorí o piatich možných zmenách v prístupe Číny k svetovému systému:

- Čína sa bude vyhýbať niektorým výrazne „liberálnym“ prvkom globálneho riadenia, čo často povedie k jasnejším čínskym protinávrom na reformu alebo k ich obchádzaniu;
- Čína bude pomaly preberať vedúce úlohy a bude viesť reformy v rámci súboru základných inštitúcií globálneho systému vrátane OSN, Svetovej banky a MMF;
- Čína bude strategicky využívať platformy zamerané na Čínu alebo sprostredkovateľské „kluby“ (BRICS, 16+1, G20) na podporu svojho štatútu a politických priorít;
- Čína zintenzívni svoje úsilie o doplnenie alebo obídienie existujúceho systému rozsiahlou regionálnou bezpečnostnou a ekonomickou spoluprácou;
- Čína sa bude snažiť zachytiť nové problematické oblasti aby ovplyvnila alebo dominovala budúcim pravidlám.¹²⁵

Huotari tak naznačuje nárast intenzity čínskych aktivít smerom k riadeniu medzinárodného systému takým spôsobom, aby zmeny existujúcich štruktúr, prípadne tvorba nových, boli v súlade s vnútropolitickými a zahraničnopolitickými záujmami ČĽR. Dôležitosť jednotlivých politík je tak priamo závislá na domácej agende KSCĽ. Huotari poukazuje: „*Čína má*

¹²⁴ WEI, D.; WEN, W.: *Towards Better Global Governance*. In *China-US Relations: Exploring a New Pathway to Winwin Partnership*. Peking: Chinese Academy of Social Sciences, 2017, s. 238.

¹²⁵ HUOTARI, M.: *Global governance: a different approach*. In: PEJSOVA, E. (ed.): *Chinese futures: Horizon 2025*. Paris: EU Institute for Security Studies, 2017, s. 81-90.

silnú túžbu prispieť do spravovania medzinárodného systému, no Peking nemá jasné stanoviská alebo operatívne plány na väčšinu otázok týkajúcich sa správy medzinárodného systému. Záujmom Číny je skôr stále sa učiť, než byť lídrom. Čínsky prístup je tak v mnohom experimentálny, vyvíjajúci sa a v istom rozsahu unikátny.“ Ako však ďalej upozorňuje: „Čína bude hnacou silou fragmentácie, decentralizácie, prehodnocovania a z časti oslabovania vplyvu Západu v západo vytvorenom systéme. Nie len z hľadiska všeobecnej rovnováhy vplyvu, ale aj z hľadiska politických dôvodov. To znamená, že rastúca pozícia Číny bude so sebou niesť mnoho elementov systémového súperenia s liberálnymi prístupmi v správe celého systému, a to vrátane vyjadrenia rozdielneho vnímania legitimacy a efektívneho vládnutia.“¹²⁶

Významnou charakteristickou črtou zahraničnej politiky Číny pod vedením Si Ťin-pchinga je proaktivita. V porovnaní so svojimi predchodcami dáva Si väčší dôraz na to, aby mal vývoj nových koncepcií a strategických plánov pod vlastným dohľadom. Taktiež sa výrazne zvýšil počet zahraničných ciest oproti pôsobeniu minulých prezidentov.¹²⁷ Zvýšil sa počet čínskych iniciatív na medzinárodnej scéne, či už na bilaterálnej alebo multilaterálnej úrovni. Čína posilňuje svoje existujúce pozície v medzinárodných organizáciách a formuje nové štruktúry podľa vlastných predstáv. Čínska zahraničná politika sa tak stáva viac strategická a anticipatívna, s asertívnym prístupom k hájeniu svojich základných záujmov. Aj keď bola čínska diplomacia dlhodobo známa svojim pragmatizmom, na základe ktorého boli jednotlivé stratégie tvorené na konkrétne situácie a národné záujmy, ako poukazuje analytička Alice Ekman, počas Siho vlády sa v čínskej zahraničnej politike posilnil ideologický aspekt: „*Proaktívna čínska zahraničná politika je motivovaná silným pocitom národnej hrdosti a vierou, že nastal čas, aby boli Číne prinavrátené medzinárodné uznanie rešpekt.*“ Ako ďalej upozorňuje, tento nacionalizmus vedie k tradičnému

¹²⁶ HUOTARI, M.: *Global governance: a different approach*. In: PEJSOVA, E. (ed.): *Chinese futures: Horizon 2025*. Paris: EU Institute for Security Studies, 2017, s. 81-90.

¹²⁷ WHO | WHERE | WHEN: INTERNATIONAL TRAVEL OF THE PRC LEADERS (1949-2020). [online], [cit. 12/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://who-where-when.ceias.eu/>>.

antagonizmu voči západnému liberálno-demokratickému modelu, presadzovanému predovšetkým zo strany USA: „Čína reprezentuje alternatívny model aj smerom k medzinárodným vzťahom, postavený na princípe partnerstva a nie aliančnom systéme. Čína taktiež obhajuje alternatívny model rozvoja a vlády, ktorý spochybňuje tzv. washingtonský konsenzus. Staví sa do roly možného riešenia poukazujúc na slabiny západnej liberálnej demokracie.“¹²⁸

V tomto kontexte zohráva v zahraničnej politike Si Ťin-pchinga významnú úlohu práve samotná mäkká moc. Si kladie dôraz na posilnenie mäkkej moci, ktorej potenciál odvíja predovšetkým od čínskej kultúry. Svoje základné nazeranie na význam mäkkej moci ponúka v zbierke svojich príhovorov *The Governance of China*, kde uvádza: „Na posilnenie kultúrnej mäkkej moci by sme mali šíriť hodnoty modernej Číny a taktiež poukázať na unikátny šarm čínskej kultúry, pozostávajúcej z 5000-ročnej histórie a marxistickej socialistickej etiky.“¹²⁹ Pre posilnenie čínskej mäkkej moci a budovanie čínskeho obrazu v zahraničí je tak podľa neho potrebné šíriť čínsky príbeh: „Príbehy Číny by mali byť správne vyrozprávané, hlasy Číny správne šírené a charakteristiky Číny správne vysvetlené.“¹³⁰ Význam mäkkej moci Si vyzdvihoval v prejave už v roku 2014: „Mali by sme zvýšiť mäkkú moc Číny, ponúknuť dobrý čínsky naratív a lepšie komunikovať čínsku správu svetu.“¹³¹ Na XIX. Zjazde KĽČ v roku 2017, Si v príhovore uviedol: „Čína bude svetový líder v oblasti národnej sily a medzinárodného vplyvu... Zlepšime našu schopnosť zapojenia sa do medzinárodnej komunikácie, aby sme mohli vypovedať čínske príbehy, predstaviť skutočný, viacrozmerý a panoramatický pohľad na Čínu a zvýšiť tak

¹²⁸ EKMAN, A.: *Foreign policy: The Domestic drivers*. In: PEJŠOVA, E. (ed.): *Chinese futures: Horizon 2025*. Paris: EU Institute for Security Studies, 2017, s. 35-40.

¹²⁹ JINPING, XI.: *The governance of China II*. Peking: Foreign Language Press, 2017, s. 341-388.

¹³⁰ Tamtiež, s. 341-388.

¹³¹ ALBERT, A.: *China's Big Bet on Soft Power*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-power>>.

*kultúrnu mäkkú moc nášho štátu.*¹³² V tomto kontexte sa samotná osoba Si Ťin-pchinga stáva nástrojom mäkkej moci Číny. Sám absolvuje rekordné množstvo zahraničných ciest a stavia sa do roly „rozprávača čínskeho príbehu“ vo svete. Aktívne vystupuje na najprestížnejších globálnych fórach, na ktorých šíri čínske stanoviská a čínsky pohľad na budúcnosť sveta. V tomto kontexte sa v mediálnom svete začal uplatňovať aj nový pojem „xiplomacy“.¹³³

ČLR okrem integrácie v inštitúciách medzinárodného systému prezentuje svoju silu formovaním vlastných paralelných, štruktúr. Tie reflektujú posun smerom k posilňovaniu regionalizmu v medzinárodných vzťahoch úvodu 21. storočia. Príkladmi sú platformy BRICS, Nová rozvojová banka, Ázijská infraštruktúrna a investičná banka, či platforma 16+1, atď. Osobitým príkladom v tomto kontexte je Šanghajska organizácia spolupráce, zahrňujúca región Ázie. Ako poukazuje politológ Peter Juza, „*Šanghajska organizácia spolupráce v sebe stelesňuje regionálny dynamizmus s perspektívou byť silným partnerom v rámci »globálneho« delenia mocenských vektorov.*“¹³⁴ Jej špecifickosť spočíva v skutočnosti, že prostredníctvom tejto organizácie Čína zvyšuje svoj geopolitický vplyv v regióne patriacom v minulých dekádach do sféry vplyvu Ruska, ktorým je stredná Ázia. Vzniká tak potenciálny priestor pre generovanie napätia medzi týmito dvoma mocnosťami, ktoré by mohlo mať globálny presah. Ako dodáva Juza, „*Moskva si uvedomuje narastajúci vplyv Pekingu v strednej Ázii, ale napriek tomu neustále na oficiálnej úrovni deklaruje Čínu – vo vzťahu k strednej Ázii – ako partnera a nie konkurenta. Pritom je jasné, že súboj Pekingu a Moskvy o energetické zdroje v strednej Ázii a energetická konkurencia v Afrike sa časom*

¹³² TORRES, D.: *China's soft power offensive*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/article/china-soft-power-offensive-confucius-institute-education/>>.

¹³³ Spojenie anglickej transkripcie mena Xi Jinping a slova diplomacy.

¹³⁴ KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021, s. 118.

*s najväčšou pravdepodobnosťou zmení na tvrdý a neúprosný, či plnoatribútový geopolitický súboj.*¹³⁵

Rovnako sa zvýšil počet zahraničných ciest a vystúpení na multilaterálnych fórach zo strany vrcholných čínskych predstaviteľov. Ide o moment, keď Čína nevstupuje do štruktúr formovaných štátmi Západu, ale vytvára inštitúcie a súbory pravidiel podľa vlastných predstáv. Tieto aktivity možno charakterizovať ako postupnú aplikáciu čínskej vízie do fungovania svetového systému bez ohľadu na schválenie zo strany najsilnejších štátov, ako napr. USA.

Príkladom nového čínskeho prístupu v zahraničnej politike od nástupu prezidenta Si Ťin-pchinga je aj asertívnejšie pôsobenie čínskych diplomatov v OSN, ktorá patrí medzi hlavné inštitúcie stanovujúce pravidlá fungovania medzinárodného systému. Ako poukázal magazín *The Economist*, čínska asertivita bola výrazná pri hlasovaní, keď delegátka Spojeného kráľovstva navrhovala rezolúciu požadujúcu sprístupnenie táborov v oblasti Sin-ťiang, v ktorých je držaná ujgurská moslimská menšina, pre pozorovateľov OSN. Čínski diplomati dokázali získať na svoju stranu zástupcov viacerých autoritárskych štátov vrátane moslimských na podporu opozitnej rezolúcie iniciovanej ČĽR venovanej boju proti nábožensky orientovanému terorizmu. Magazín uvádza aj príklad, keď bol na rakúskeho diplomata vyvíjaný tlak z čínskej strany, že ak podporí stanovisko Spojeného kráľovstva, Rakúsko nezíska pozemky v Pekingu pre výstavbu nového veľvyslanectva. Podobné praktiky boli údajne použité aj na zástupcov Albánska, s ktorými čínska strana zrušila bilaterálne rokovania po tom, čo zahlasovali za kritické stanovisko voči Číne. *The Economist* uvádza, že čínska politika v OSN má dva základné ciele:

- vytvorenie bezpečného prostredia a uznania pre Komunistickú stranu Číny tak, aby nedochádzalo k jej kritike zo strany ostatných štátov;

¹³⁵ KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021, s. 127.

- implementácia čínskeho „žargónu“ a názvoslovía do jazyka OSN.

Medzi konkrétne príklady patrí aj presadzovanie čínskych zástupcov do vedúcich pozícií v inštitúciách OSN. Čína napríklad získala pozíciu riaditeľa v Organizácii pre výživu a poľnohospodárstvo, keď čínsky kandidát prekvapujúco porazil silného kandidáta s podporou USA. Čína takisto získala významné miesto v Rade audítorov. Okrem vrcholných pozícií sa Čína snaží o získanie byrokratických pozícií aj na nižších stupňoch, čím si postupne môže vytvoriť efektívnu sieť personálneho zastúpenia, od ktorej budú procesy v OSN vysoko závislé. Takáto sieť zároveň dokáže efektívne eliminovať osoby, s ktorými nie je čínska strana spokojná, ako bolo napr. zabránenie vystúpenia ujgurského aktivistu Dolkuna Isu na konferencii OSN. Pri implementácii čínskeho jazyka do dokumentov OSN je z čínskej strany kladený dôraz na aplikovanie frázy známych z čínskeho politického a byrokratického prostredia ako „win-win co-operation“ a pod. Čínska strana sa na pôde OSN takisto snaží aj o presadzovanie projektu Novej hodvábovej cesty ako príkladu vzájomne výhodnej spolupráce. Ukážkou toho je snaha o pretlačenie tohto príkladu do rezolúcií týkajúcich sa rozvoja Afganistanu. Čína je však po USA druhým najväčším prispievateľom do rozpočtu a misií OSN, a aj na základe tejto skutočnosti mnohé autoritatívne štáty považujú jej ambíciu na vyvažovanie postavenia USA, ktoré je od konca studenej vojny dominantné, za legitímnu.¹³⁶

Významné sú zmeny aj mimo oblasti diplomacie. V roku 2005 nedosahoval objem čínskej ekonomiky ani polovicu americkej. V roku 2014 bol podľa dát Medzinárodného menového fondu objem čínskej ekonomiky 17,6 bilióna USD, kým USA 17,4 bilióna USD. Bolo to po prvý krát, čo čínska ekonomika vo vybranom faktore predbehla ekonomiku USA. Aj keď v mnohých významných makroekonomických

¹³⁶ *In the UN, China uses threats and cajolery to promote its worldview.* [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/china/2019/12/07/in-the-un-china-uses-threats-and-cajolery-to-promote-its-worldview?cid1=cust/dailypicks1/n/bl/n/2019126n/owned/n/n/dailypicks1/n/n/E/356084/n>>.

aj mikroekonomických ukazovateľoch zostáva USA na mieste globálneho lídra, trend rýchleho rastu Číny znamená, že ázijský gigant skôr či neskôr vystrieda USA na pozícii najsilnejšej ekonomiky sveta. Čína dokázala v priebehu pätnástich rokov vybudovať novostavby, ktorých rozsah zodpovedá celkovej zástavbe Európy. Vybudovala najväčšiu diaľničnú sieť na svete a jej sieť vysokorýchlostných železníc je väčšia, než má celý zvyšok sveta dohromady. Úroveň gramotnosti dosiahla 95% a rast životnej úrovne dosiahol v priebehu jednej generácie takmer 100-násobné zvýšenie. Už v roku 2015 Číňania vykúpili polovicu luxusného tovaru na svetovom trhu. Výsledky čínskych študentov v testoch PISA sú nad priemerom OECD. Čínske univerzity v mnohých rebríčkoch figurujú vo svetovej špičke. Čína je prvým štátom sveta, ktorý mal milión žiadostí o patent za rok.¹³⁷ V roku 2019 vystriedala USA na pozícii svetovej jednotky v investíciách do výskumu a vývoja. Čína je lídrom vo vývoji superpočítačov a aj vesmírnych technológií.¹³⁸

Tento ekonomický, technologický a intelektuálny progres sa automaticky prelieva aj do oblasti vojenstva a Čína pomaly ohrozuje pozíciu USA ako globálneho hegemóna v tejto oblasti. Počas vlády Si Ťin-pchinga sú čínske výdavky na obranu druhé najvyššie na svete po USA a Čína dorovnáva konvenčné kapacity s USA. Čínska ľudovo-oslobodenecká armáda (ČEOA) má pozíciu významného aktéra vo vnútroštátnej aj zahraničnej politike Číny. Už od Maovej éry bola významným zdrojom moci a vplyvu. Mnoho kľúčových postáv čínskej politiky vzišlo z radov ozbrojených síl. Kľúčovou entitou v riadení ozbrojených síl je Ústredná vojenská komisia (ÚVK). O jej strategickom význame v politickom systéme Číny vypovedá aj skutočnosť, že samotný Teng Siao-pching, hoci formálne nezastával vedúcu rolu v štátnom alebo straníckom aparáte, obsadil pozíciu predsedu ÚVK. ČEOA mala od svojho vzniku presah aj mimo rámca vojenstva. Disponovala aktívami v oblasti priemyslu, súkromných spoločností, bezpečnostných služieb, riadila lobistické skupiny s vplyvom v štátnom aparáte. Kerry Brown

¹³⁷ Čína však rovnako patrí medzi lídrov v oblasti priemyselnej špionáže.

¹³⁸ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thúkýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 50-58.

jej postavenie charakterizoval takto: „*Pokiaľ Komunistická strana často vyzerala ako »štát v štáte«, Čínska ľudovo-oslobodenecká armáda bola mini štát so svojou vlastnou vládou, fungujúci popri strane ako jej vnútorný vazal, užívajúci si svoj paralelný systém riadenia, ktorý mohla strana skôr iba schváliť, než ho vetovať.*“¹³⁹ Vývoj po roku 1989 vyvolal tlak na reformu aj v bezpečnostnej oblasti. Tá sa realizovala v rokoch 1998 – 1999, keď došlo k zoštiehneniu jej aparátu, modernizácii výstroja a aktualizácii doktrín. Tie viedli k vytvoreniu užšieho prepojenia medzi ČLOA a KSČ. Dôležitým aspektom formujúcim nové vojensko-strategické myslenie Číny bola kniha *Neobmedzená vojna* z roku 1999, ktorej autormi boli dvaja plukovníci ČLOA Qiao Liang a Wang Xiangsui. Hovorí o prílišnej americkej posadnutosti vojenskými kapacitami, ktorá sa stáva zároveň jej najväčšou slabinou, keďže zaslepuje americkú politiku v tom, aby sledovala aj „širší obraz“ vojenskej stratégie. Ten musí obsahovať taktiež využitie ekonomických, právnych a politických zbraní. Kniha predstavila sériu stratégií pre „nevojenskú vojnu“ tvrdiac, že „*vojaci nemajú monopol na vojnu*“.¹⁴⁰ Významným príspevkom k modernému čínskemu vojensko-strategickému mysleniu boli aj názory generála Liu Yuana. Ten tvrdil, že Čína je schopná pôsobiť oveľa autonómnejšie a nemusí byť naďalej zatlačovaná zo strany USA vo veciach vlastného záujmu.¹⁴¹

Si Ťin-pching sa ujal pozície predsedu Ústrednej vojenskej komisie v marci 2013. Od svojho nástupu do čela ozbrojených síl realizuje ich výraznú reorganizáciu a prezborenie. Si považuje za nevyhnutné, aby armáda bola úplne lojálna strane a predovšetkým jemu samotnému. Kroky, realizované pod hlavičkou protikorupčnej kampane, viedli k tomu, že sa do kľúčových pozícií ČLOA dostali jemu blízki ľudia. „Silná armáda“ sa stala integrálnou súčasťou jeho paradigmy čínskeho sna. Ako uvádza Allison, „*Čína realizuje integráciu svojich špiónážnych, sledovacích a rekognoskačných kapacít na celom*

¹³⁹ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 47.

¹⁴⁰ LEONARD, M.: *What Does China Think?*. Londýn: Fourth Estate, 2008, s. 106-107.

¹⁴¹ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 48.

*spektré pozemských, vzdušných a námorných zbraní. Nahradila tradičných sedem vojenských regiónov zameraných interne zriadením piatich nových regionálnych veliteľstiev, ktorých úlohou sú spoločné operácie proti vonkajším nepriateľom... Si dostal pod kontrolu strany vojenskej sekcie, ktoré disponovali nebezpečnou mierou nezávislosti.*¹⁴²

Inštitucionálne zmeny boli podporené aj významnými investíciami do zbrojenia a modernizácie. Ročenka SIPRI 2019 uvádzala, že ČĽR investovala do oblasti vojenstva v roku 2018 približne 250 miliárd USD, čo je druhý najvyšší objem na svete po USA, ktorých výdavky činili 649 miliárd USD. Čínske výdavky majú však stále stúpajúcu tendenciu. Výdavky za rok 2018 boli o 5 % vyššie než rok predtým a až o 83 % vyššie ako pred desiatimi rokmi.¹⁴³ Podľa dostupných dát v ČĽOA pôsobí 2,7 mil. osôb, disponuje dvoma lietadlovými loďami, 3200 vojenskými lietadlami a 3500 tankami.¹⁴⁴ V mnohých aspektoch už dokáže konkurovať najsilnejším ozbrojeným silám na svete, ktorými disponuje USA. Zaujímavú ukážku čínskeho vojenského potenciálu ponúka analýza RAND Corporation. Tá porovnáva vojenský potenciál ČĽR a USA v prípade dvoch možných konfliktov, ktorých predmetom sú Taiwan alebo Juhočínske more. Vojenská konfrontácia je v tejto metodike kategorizovaná na niekoľko základných úrovní ako možnosť útoku na leteckú základňu, vzdušná prevaha, možnosť pozemného útoku atď. V prípade porovnania konvenčných kapacít v prípade vojny o Spratlyho ostrovy v Juhočínskom mori má z deviatich kategórií USA prevahu v piatich. V štyroch kategóriách s USA dokázala ČĽR dosiahnuť paritu. Ešte zaujímavejšie je porovnanie v prípade vojny o Taiwan, kde z deviatich kategórií ČĽR dokonca už USA predstihuje vo dvoch, v štyroch kategóriách existuje približná parita a v troch má prevahu USA. Ide tak o signifikantnú zmenu, keďže podľa tejto metodiky by ešte

¹⁴² ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 238.

¹⁴³ SIPRI YEARBOOK 2019: *Armaments, Disarmament and International Security*. [online], [cit. 22/03/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.sipri.org/publications>>.

¹⁴⁴ *China Military Strength (2020)*. [online], [cit. 22/03/2020]. Dostupné na internete: <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china>.

v polovici 90. rokov malo USA jasnú konvenčnú prevahu vo väčšine kategórií.¹⁴⁵

Významným míľnikom podčiarkujúcim nárast čínskej vojenskej moci bol rok 2015, keď Čína deklarovala otvorenie svojej prvej zahraničnej základne v africkom Džibuti. Išlo o príklad naplnenia novej oficiálnej čínskej námornej doktríny, ktorá okrem iného hovorí o „ochrane vzdialených morí v záujme ochrany čínskeho obyvateľstva a investícií v zahraničí“.¹⁴⁶ Zámer otvorenia tejto základne ozrejnilo Ministerstvo zahraničných vecí ČĽR stanoviskom: „*Toto zariadenie pomôže čínskemu námorníctvu v lepšej prevádzke čínskych misii vrátane humanitárnych operácií.*“ Základňa v Džibuti je významným posunom v čínskej bezpečnostnej politike, deklarujúcim jasný zámer posilniť pozíciu čínskeho námorníctva na medzinárodnej scéne. Je zároveň príkladom generovania moci kombináciou geopolitických a ekonomických aktivít, teda niečoho, čo získalo samostatné označenie ako tzv. geoeconomika. Čína, okrem prenájmu prístavu v hodnote 20 mil. USD ročne na dobu 20 rokov, realizuje v Džibutsku obrovské investičné projekty, ktoré sú kombináciou ekonomickej pomoci a komerčných pôžičiek, čím v geopoliticky významnom štáte pri prielive Báb el-Mandeb generuje významný vplyv.¹⁴⁷ Stála čínska prítomnosť za vlastnými hranicami sa tak podľa mnohých analytikov stala jasným prejavom nového čínskeho sebedomia a ašpirácie na pozíciu veľmoci.

Si Ťin-pching tak nedbá výhradne iba na posilňovanie mäkkej moci na medzinárodnej scéne. Signifikantným posilňovaním vojenských kapacít deklaruje neustále vysokú dôležitosť aj tzv. tvrdej moci. Je to príklad toho, ako si

¹⁴⁵ *An Interactive Look at the U.S.-China Military Scorecard.* [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.rand.org/paf/projects/us-china-scorecard.html>>.

¹⁴⁶ SHEN, O.: *China's Base in Djibouti: Who's Got the Power?*. In: GOLLEY, J.; JAIVIN, L. (eds.): *Power - China Story Yearbook*. Canberra: Australian National University Press, 2019, s. 205-210.

¹⁴⁷ Od roku 2015 investovala Čína v Džibutsku vyše 14 miliárd USD v rámci rozvojových a infraštruktúrnych projektov. Objem pôžičiek zo strany Číny pre Džibutsko je dvojnásobný ako obsah pôžičiek od všetkých ostatných aktérov vrátane Svetovej banky a Africkej rozvojovej banky.

Si Ťin-pching a jeho administratíva uvedomujú limity mäkkej moci ako nástroja na dosahovanie cieľov, resp. skutočnosť, že mäkká moc zostáva aj v 21. storočí iba nadstavbou tvrdej moci. Efektívnou kombináciou mäkkej a tvrdej moci tak Čína využíva niečo, čo Joseph Nye vo svojej teórii označil pojmom „chytrá moc“.

Unikátny rast Číny v ekonomickej, ale aj vojenskej oblasti z nej robí novú geopolitickú výzvu 21. storočia. Ako uviedol bývalý premiér Singapuru a jeden z najlepších znalcov Číny Li Kuang-jao, „*Čína mení globálnu rovnováhu do takej miery, že svet musí nájsť rovnováhu novú. Nie je možné tváriť sa, že je to iba ďalší veľký hráč. Toto je najväčší hráč v dejinách sveta.*“¹⁴⁸ Pri nazeraní na tento vzostup Číny tak možno badať dva pohľady odvodené z klasických teórií medzinárodných vzťahov a to realistický a liberálny.

Prvý, realistický pohľad, nazerá na Čínu ako na novú veľmoc na svetovej šachovnici. Veľmoc, ktorá vďaka svojim ekonomickým a vojenským kapacitám má potenciál na to, aby dokázala hájiť svoje národnoštátne záujmy aj silovými prostriedkami v priamej konfrontácii so svojimi konkurentmi. Pokiaľ sa v kontexte Číny skloňuje pojem vojna, tak najčastejšie v súvislosti so situáciou v Juhočínskom mori, ktoré patrí medzi najpravdepodobnejšie ohniská možného veľmocenského konfliktu v úvode 21. storočia. Čínske dynastie historicky nekládli dôraz na námorníctvo. Ohrozenie impéria vždy prichádzalo po súši, čo sformulovalo koncentráciu na pozemnú obranu bez potreby budovania námorníctva. Výnimku v tomto kontexte tvorí iba krátke obdobie počas dynastie Ming v 15. storočí, keď pôsobil najslávnejší čínsky moreplavec Čeng Che.¹⁴⁹ Do 21. storočia vstupuje Čína s odlišnou paradigmou vo svojom strategickom myslení. Námorníctvo sa stáva významným faktorom jej mocenského potenciálu a otázky Juhočínskeho mora a ostrova Taiwan hlavnými prioritami. V roku 2012 Čína odobrala Filipínam atol Panatag/Chuang-jen a neskôr prekreslením tzv. línie deviatich čiar deklarovala svoj historický nárok

¹⁴⁸ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdídovo poučenie z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 37.

¹⁴⁹ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 17.

na výhradné vlastníctvo celého Juhočínskeho mora. Neskôr v tomto priestore zahájila mnoho stavebných projektov, keď v oblasti Spratlových ostrovov vybudovala umelé ostrovy s infraštruktúrou obsahujúcou prístavy, pristávacie dráhy, radarové základne, majáky a technické zázemie. Toto všetko dovoľuje Číne v tomto priestore, cez ktorý ročne prepláva tovar v hodnote vyše 5,3 bilióna USD, efektívnejšie operovať lietadlovými loďami a ďalšou vojenskou technikou. Zároveň týmto Čína výrazne operuje v priestore, ktorého bezpečnostným garantom bolo po desaťročia USA.¹⁵⁰

Významným podnetom k takémuto prístupu je čínska skúsenosť s tzv. krízou v Taiwanskom prielive z roku 1996. ČĽR v obave, že Taiwan smeruje k nezávislosti, demonštrovala silu raketovými skúškami v jeho blízkosti. Prezident Bill Clinton na to reagoval najvýraznejším nasadením americkej vojenskej moci v Ázii od konca vojny vo Vietname, keď vyslal do oblasti dve lietadlové lode, čo prinútilo čínsku stranu ustúpiť. Tento moment bol pre čínske vedenie pripomienkou tzv. storočia poníženia, počas ktorého musela Čína ustupovať veľmociam a zároveň motiváciou konať tak, aby už k niečomu podobnému nedošlo. Niektorí analytici tak poukazujú na to, že Čína začala byť okúzlená koncepciou admirála Alfreda Mahana hovoriacou o tom, že zdrojom národnej moci je silné loďstvo. Čína tak postupom času vybudovala arzenál, ktorý znemožňuje americkým vojenským lodiam bezpečne operovať v okruhu 1600 km od čínskeho pobrežia. Čína dnes disponuje kapacitami, ktoré oslabili vojenskú dominanciu USA v Tichomorí najviac od bitky pri Midway v roku 1942, keď americké námorníctvo porazilo v kľúčovej konfrontácii japonské sily. V súvislosti s nárastom Číny sa skloňuje aj meno autora druhej významnej koncepcie klasickej geopolitiky Halforda Mackindera. Ten vo svojom diele definoval geostrategické územie, ktoré získalo neskôr pomenovanie ako tzv. Heartland. Hranice územia Heartlandu sa v priebehu času menili, ich jadrom však zostávalo predovšetkým územie Ruska a strednej Ázie. Heartland sa tak stal centrom tzv. Svetového ostrova. Vo svojej

¹⁵⁰ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdídovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 238.

práci *Demokratické ideály a skutočnosť: štúdia politiky rekonštrukcie* tvrdí: „Kto ovláda Východnú Európu, ovláda Heartland, kto ovláda Heartland, ovláda Svetový ostrov, kto ovláda Svetový ostrov, ovláda svet.“ Čína v rámci projektu tzv. Novej hodvábnej cesty významne rozvíja tranzitné trasy a ekonomické väzby aj v priestore strednej Ázie. Pre štáty v tejto oblasti sa stáva strategickým partnerom a z toho dôvodu najmocnejším mocenským faktorom v regióne.¹⁵¹ Týmto spôsobom si postupne vytvára dominantné postavenie v geostrategicky významnom regióne Heartlandu.

Zvyšovanie vplyvu ČLR aj v geopoliticky citlivých oblastiach teda vzbudzuje pozornosť a vyvoláva obavy ostatných mocností. Nárast moci Číny tak podnecuje obavy dominantnej mocnosti, ktorou je USA, čo môže viesť k situácii, ktorú politológ z Harvardskej univerzity Graham Allison nazýva „Tukydidova pasca“. Je to metaforické označenie momentu, keď sa vzráhajúca mocnosť snaží vytlačiť dominantnú mocnosť, čo v dominantnej mocnosti vyvoláva obavy. Takto vyvolané napätie môže vyústiť k vojnovému konfliktu. Ide o mechanizmus, ktorý vo svojom diele *Dejiny Peloponézskej vojny* popísal „priekopník reálpolitiky“ Tukydidés, keď definoval príčiny, ktoré viedli k vojne medzi vzráhajúcimi sa Aténami a dominantnou Spartou v 5. stor. pred n. l. Allison vo svojej knihe *Osudová pasca* ponúka šesťnásť príkladov z histórie medzinárodných vzťahov, keď vzostup jedného štátu narušil postavenie iného, dominantného štátu. Jeho výskum ukázal, že až v dvanástich prípadoch končilo takéto štrukturálne napätie vojenským konfliktom. Ako v období vlád prezidentov Donalda Trumpa a Si Ťin-pchinga poukázal, medzi Čínou a USA začala nebezpečná trajektória, keďže lídri v USA aj v Číne:

- sú motivovaní ambíciou zaistiť svojmu štátu niekdajšiu veľkosť;
- považujú ten druhý štát za hlavnú prekážku v uskutočnení svojho sna;

¹⁵¹ JUZA, P.: *Peking v Taškente a v celom stredoázijskom okolí*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<http://casopisargument.cz/2019/07/23/peking-v-taskente-a-v-celom-stredoazijskom-okoli/>>.

- sú hrdí na svoje jedinečné vodcovské schopnosti;
- majú za to, že v procese obrodzenia svojej vlasti hrajú kľúčovú osobnú rolu;
- vyhlásili d'alekosiahly domáci program, ktorý vyzýva k radikálnym zmenám;
- prebudili k životu populistické a nacionalistické hnutie, ktoré má za cieľ „vysušiť močiar“ domácej korupcie a zastrašiť druhého pri pokusoch prekaziť historické poslanie ich národa.

Autor ponúka aj možné zámienky na vypuknutie takejto vojny, medzi ktorými spomína náhodnú námornú zrážku, vyhlásenie nezávislosti zo strany Taiwanu, pád režimu v Severnej Kórei, vojnu vyprovokovanú treťou stranou alebo eskaláciu ekonomického konfliktu k ozbrojenému stretu.¹⁵² K teórii „Tukydidovej pasce“ sa v roku 2015 vyjadril aj samotný Si Ťin-pching, keď počas návštevy USA povedal: „*Vo svete neexistuje nič ako takzvaná Tukydidova pasca. Pokiaľ by sa ale veľké štáty opakovane dopúšťali chybných strategických výpočtov, mohli by na seba takúto pascu nastražiť.*“¹⁵³ Súčasne však deklaruje ambíciu stať sa globálnym lídrom, keď na XIX. Zjazde KSC v roku 2017 vo svojom príhovore o tzv. čínskej národnej obrode a novej ére označil Čínu za „veľkú“ alebo „mocnú“ 26-krát s dodatkom, že Čína bude v polovici storočia lídrom čo sa týka jej moci a medzinárodného statusu.¹⁵⁴ Riziko veľmocenského konfliktu

¹⁵² ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 273-318.

¹⁵³ *Speech by H.E. Xi Jinping President of the People's Republic of China At the Welcoming Dinner Hosted by Local Governments And Friendly Organizations in the United States*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdmgjxgswfbcxllhgcl70znxlfh/t1305429.shtml>.

¹⁵⁴ JINPING, XI: *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era - Delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China October 18, 2017*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <http://www.xinhuanet.com/english/download/Xi_Jinping's_report_at_19th_CPC_National_Congress.pdf>.

tak závisí nie len od *raison d'état* jednotlivých štátov, ale aj od ambícií reprezentovaných ich lídrami.

Henry Kissinger poukazuje na to, že čínske strategické myslenie v rámci medzinárodnej politiky je sústredené na kontrolu niektorých záležitostí, ktoré si Čína stanoví ako prioritné. V tomto kontexte je ochotná použiť všetky páky, ktorými disponuje, na eliminovanie pocitu neistoty. V celom tom je nemilosrdne pragmatická, využívajúc takmer intuitívne nástroje zmätenia, podrytia a vyvedenia oponenta z miery.¹⁵⁵ USA o Číne začína otvorene hovoriť ako o hrozbe pre svoje záujmy, keď vo svojej národno-bezpečnostnej stratégii z roku 2017 práve Čínu a Rusko označilo ako príklady štátov, ktoré chcú „*pretvoriť svet na taký, ktorý je v protiklade k americkým hodnotám a záujmom*“.¹⁵⁶ Asertivita ČĽR v Juhočínskom mori, vyhrážky Si Ťin-pchinga voči Taiwanu, vojenské cvičenia v blízkosti hraníc Hongkongu v období protivládnych nepokojov ale aj občasná eskalácia rétoriky vo vzťahu k USA ukazujú, že Čína získala sebavedomie aj pre možné použitie silových nástrojov pre dosahovanie svojich cieľov. Ide o prejavy, ktoré sú v súlade s klasickým realistickým ponímaním svetového systému ako anarchickej arény, kde štáty presadzujú svoje mocenské záujmy aj za cenu vojenského konfliktu, ktorý v medzinárodných vzťahoch zohráva stále dôležitú úlohu.

Druhý pohľad na čínsky vzostup možno označiť ako liberálny. Hovorí o tom, že Čína síce čelí svetovému usporiadaniu postavenému na otvorenosti a vláde práva, ktorý je produktom „*prezieravého líderstva USA*“¹⁵⁷, ale je pre ňu jednoduchšie sa do tohto systému integrovať, než sa ho snažiť nahradiť. Čínsky rast v súlade s „*liberálnym internacionalizmom*“ zastával aj významný tvorca čínskej zahraničnej politiky Zheng Bijian. Tento intelektuálny prúd presadzoval názor, že Peking musí koncentrovať svoju

¹⁵⁵ BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017, s. 20.

¹⁵⁶ HAASS, R. N.: *Atentát na Solejmániho a americká strategická nestálosť*. [online]. [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1705320/atentat-na-solejmaniho-a-americka-strategicka-nestalost/?ref=mpm>>.

¹⁵⁷ KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016.

pozornosť na to, aby prezentoval záujem Číny o vstup do existujúceho medzinárodného systému, a nie o jeho zvrhnutie. Poukazoval na to, aby bola Čína viac asertívna v obrane svojich záujmov, no konala v súlade s pravidlami systému. Správnosť tohto prístupu si samotný Zheng Bijian verifikoval prostredníctvom vedeckého výskumu na univerzite v Šanghaji, ktorý analyzoval 40 prípadov rastúcich veľmocí. Výsledky tohto výskumu ukázali, že tie štáty, ktoré sa vybrali cestou agresie a expanzionizmu, nakoniec zväčša zlyhali.¹⁵⁸

Bližší pohľad ukazuje, že pokiaľ bude mocenský súboj 21. storočia prebiehať iba medzi Čínou a USA, Čína bude vo výhode. Pokiaľ to bude zápas medzi Čínou a svetovým systémom, prevahu bude mať systém. Čína rastie nie len ako ekonomický, ale aj ako vojenský rival, čo je znamením posunu v distribúcii moci vo svetovom systéme. Skutočnosť, že mocnosti vrátane USA a Číny disponujú jadrovými zbraňami však dáva istotu, že žiaden z aktérov si nedovolí existujúci globálny systém nahradiť vojenskou cestou. Vojenské spôsoby riešenia takýchto situácií, zdá sa, patria do minulosti. Čína z ekonomického hľadiska čoskoro predbehne USA, ale nepredbehne spoločenstvo štátov OECD. Rovnako tak ani v oblasti výdavkov na zbrojenie. Je plnohodnotnou súčasťou medzinárodných inštitúcií a diskusných fór a zdá sa, že jej viac vyhovuje fungovanie v rámci tohto systému, než aby prejavovala snahy o jeho nahradenie. Uvedomila si, že nie je možné modernizovať bez integrácie do globalizovaného kapitalistického systému, a že na ceste za statusom veľmoci je nevyhnutné byť súčasťou multilaterálnych ekonomických inštitúcií a tým akceptovať pravidlá západného systému. Svoje mocenské postavenie chce opierať aj o zvyšovanie atraktivity vlastného unikátneho politicko-ekonomického modelu. A práve na to multilateralizmus generuje štátu viac mäkkej moci než unilateralizmus.¹⁵⁹ Tejto skutočnosti si je Čína evidentne dobre vedomá. Čína si uvedomuje výhody tohto systému, postaveného na medzinárodnom inštitucionalizme, ekonomickom liberalizme a interdependencii, a plne sa v tomto

¹⁵⁸ LEONARD, M.: *What Does China Think?*. Londýn: Fourth Estate, 2008, s. 89-90.

¹⁵⁹ NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004.

systéme integruje. Tieto skutočnosti napovedajú, že z hľadiska teórie medzinárodných vzťahov môžeme o Čínskej ľudovej republike hovoriť skôr ako reprezentantovi liberálnych koncepcií. Svoje mocenské postavenie bude naďalej zvyšovať vo všetkých regiónoch sveta, priestor Európskej únie nevynechajúc. Pri nastolenom trende bude pre ostatné štáty dôležitou úlohou dbať na vyvažovanie vzájomných vzťahov a dodržiavanie princípov transparentnosti a bezpečnosti.

Vychádzajúc z teórie medzinárodných vzťahov sme ponúkli dva základné možnosti nazerania na zahraničnú politiku Si Ťin-pchinga a Čínskej ľudovej republiky v úvode 21. storočia. Urobiť jednoznačný záver pri hodnotení čínskej zahraničnej politiky a predikovať budúci vývoj je z dôvodu vysokého množstva premenných takmer nemožné. Pomocou v tomto smere však môžu byť názory najvýznamnejších osobností z oblasti teórie medzinárodných vzťahov.

Profesor John Mearsheimer z Chicagskej Univerzity tvrdí, že ekonomický rast Číny povedie automaticky k nárastu jej vojenskej sily a následne ku snahe Číny stať sa hegemónom v Ázii, tak ako to bolo pri náraste USA do pozície dominantnej mocnosti západnej hemisféry. Úlohou USA tak bude aplikovanie stratégie akéhosi „zadržiavania“ Číny, podobnej, akú aplikovalo pri šírení vplyvu ZSSR. Vytváranie koalícií v regióne Ázie tak povedie k eskalácii súperenia v oblasti bezpečnosti, čím sa bude automaticky zvyšovať riziko vojnového konfliktu. Ekonomický a vojenský rast Číny povedie k väčším územným nárokom v regióne, predovšetkým čo sa týka Taiwanu a Juhočínskeho mora. Prevenciou proti vojne podľa Mearsheimera nie je ani vzájomná ekonomická závislosť medzi Čínou a USA. Ako argument uvádza situáciu v Európe pred oboma svetovými vojnami, keď medzi štátmi existovala interdependencia, no nakoniec nedokázala odvrátiť vojnové konflikty. Vzájomná obchodná výmena a hospodársky prospech môžu byť aspektom, ktorý robí vojnu nezmyselnou. Mearsheimer však upozorňuje, že za istých okolností to nemusí stačiť, pretože pri mnohých záujmoch stojí politika nad ekonomikou. Vďaka existencii jadrových zbraní však vylučuje riziko novej tretej svetovej vojny. Limitovaná vojna, vedená konvenčnými zbraňami, však je reálna. Mearsheimer odmieta tézu, že Čína nemá záujem bojovať, pretože pacifizmus je súčasťou konfucianizmu a tvrdí, že táto téza je

klamlivá. Čína doteraz nešla do vojny nie kvôli konfucianizmu, ale kvôli nedostatočným vojenským kapacitám. Hovorí tak, že Čína sa riadi pravidlami reálpolitiky ako všetci ostatní. Snaží sa poučiť z chýb iných impérií a robiť veci lepšie a sofistikovanejšie v snahe stať sa regionálnym hegemonom. Vzájomné preteky v zbrojení s USA takmer určite povedú ku kríze, z ktorej môže vzísť limitovaná námorná vojna v oblasti Východočínskeho alebo Juhočínskeho mora. Išlo by tak o príklad niečoho, čo Mearsheimer predstavil v roku 2004 vo svojej knihe *The Tragedy of Great Power Politics*.¹⁶⁰

Profesor Henry Kissinger vo svojej knihe *Usporiadanie sveta* z roku 2016 v kontexte mocenského nárastu Číny zdôrazňuje dôležitosť koncepcie mocenskej rovnováhy. Poukazuje na skutočnosť, že Čína vstúpila do medzinárodného systému a prijala pravidlá, na ktorých utváraní sa nepodieľala. Jej cieľom tak bude angažovať sa v nasledujúcom vývoji medzinárodného systému, v ktorom bude zohrávať ústrednú rolu pri ďalšej tvorbe pravidiel. Poukazuje na skutočnosť, že pre rolu Číny v usporiadaní systému 21. storočia neexistuje žiaden historický precedens. Čína sa dostáva do pozície konkurenta USA, v kontexte čoho poukazuje na riziká spomenuté v teórii tzv. Tukydidovej pasce. Upozorňuje, že každé čisto vojenské vymedzenie mocenskej rovnováhy prejde pozvoľna a plynule ku konfrontácii. Je preto potrebné aby v usporiadaní, ktoré v sebe pojíma Čínu aj USA, bolo tradičné manipulovanie s touto rovnováhou tlmené dohodami o normách a rovnako rozvíjaná vzájomná spolupráca. Ak však vznikne dojem, že USA predstavujú upadajúcu mocnosť, ujme sa Čína spolu s ďalšími štátmi po medzihre zaplnenej otrasmi a zvratmi tohto svetového líderstva. Kissinger však podotýka: „*Podstata budovania konštruktívneho svetového usporiadania tkvie v tom, že žiaden štát, ani Čína ani USA, nie je schopný sám obsadiť globálnu vodcovskú rolu.*“¹⁶¹ Kissinger je tak dlhodobo zástancom kooperatívneho prístupu „prijatia Číny“ do svetového systému,

¹⁶⁰ NAVARRO, P.: *Mearsheimer on Strangling China & the Inevitability of War*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.huffpost.com/entry/mearsheimer-on-strangling_b_9417476?guccounter=1>.

¹⁶¹ KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016, s. 235-240.

ktoré z nej urobí „zodpovedného hráča“. Varuje, že konflikt medzi Čínou a USA môže byť neodvratiteľný a jeho následky katastrofickejšie, než si svet dokáže predstaviť, pokiaľ sa obaja aktéri nevysporiadajú so svojimi odlišnosťami. Tvrdí pri tom, že ani Čína ani USA nemôže fungovať v presvedčení, že dokáže dominovať druhej strane.¹⁶²

Odišný postoj zastáva autor koncepcie mäkkej moci, profesor Joseph Nye z Harvardskej univerzity, ktorý si nemyslí, že Čína predstavuje existenčnú hrozbu pre svetový systém. Nesúhlasí s tézou Mearsheimera a tvrdí, že ak sa z dlhodobého hľadiska podarí správne nastaviť vzťah medzi Čínou a USA, veľmocenský konflikt nebude potrebný. Nye si nemyslí, že Čína bude mať snahu vytlačiť USA z Pacifiku. Upozorňuje, že takéto presvedčenie posilňuje v americkej verejnosti podozrievavosť voči Číne. Poukazuje tak na niečo, čo označuje ako tzv. problém dvojakého obecenstva. Lídri USA a Číny si podľa neho neuvedomujú, že ak smerujú posolstvá svojmu domácemu publiku, sleduje ich aj publikum zahraničné, ktoré ich posolstvá vníma a interpretuje v odlišnom kontexte. S narastajúcim nacionalizmom to vytvára zbytočné napätie, ktoré vedie k začarovanému kruhu ostrých vzájomných reakcií, ktoré častokrát ani nesúvisia s reálnymi štátnymi politikami. Nye je presvedčený, že tak ako v minulosti, Čína dokáže rásť mierovou cestou. Nesúhlasí ani s tézou, že sa svet dostáva do akejsi novej studenej vojny argumentujúc, že kým medzi USA a ZSSR takmer neexistovali väzby, tak medzi USA a ČĽR existujú pestré vzájomné sociálne a ekonomické kontakty. Nepreceňuje však význam interdependencie keď tvrdí, že tá síce dokáže znížiť riziko konfliktu, ale nedokáže ho eliminovať úplne. Nye vidí budúcnosť svetového systému vo forme multipolarizmu, v ktorom USA zostane vojenským a ekonomickým lídrom ešte dlhú dobu. Upozorňuje na to, že súčasnosť prináša výzvy, ktorým ani najsilnejšie štáty ako USA alebo Čína nedokážu čeliť samostatne. Preto bude v budúcnosti kľúčová kooperácia.

¹⁶² XU KLEIN, J.: *Henry Kissinger warns of 'catastrophic' conflicts unless China and US settle their differences*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3037870/kissinger-warns-us-and-china-their-conflicts-will-be>>.

Podľa Nya neexistuje záujem Číny o zničenie súčasného svetového systému, keďže Čína z neho profituje. Nevidí tak paralelu s často zmieňovaným príkladom nárastu Nemecka pred prvou svetovou vojnou vedúcemu ku konfliktu, keďže Čína, na rozdiel od Nemecka, disponuje silnými kompetenciami v súčasnom systéme, vrátane stoličky a práva veta v Bezpečnostnej rade OSN. Čína tak nebude mať záujem tento systém zvrhnúť. Jej cieľom bude systém modifikovať, s prirodzeným záujmom zvyšovať vlastný profit. Čínu tak nevníma ako budúceho hegemóna 21. storočia podobne, ako v tejto pozícii nevidí ani USA. Upozorňuje, že pre veľmoci bude kľúčová kooperácia a snaha nájsť prienik v spoločných záujmoch.¹⁶³ Nye však v kontexte rastu Číny na medzinárodnej scéne prichádza s pojmom tzv. Kindlebergerovej pasce. Charles Kindleberger bol jedným z intelektuálnych architektov Marshallovoho plánu. Tvrdil, že katastrofálne desaťročie tridsiatych rokov dvadsiateho storočia bolo výsledkom neschopnosti USA poskytovať globálne verejné statky po tom, čo nahradili Spojené kráľovstvo ako vedúcu mocnosť vo svetovom systéme. Výsledkom bol kolaps svetového systému, depresia, genocída a svetová vojna. Do vtedajšej pozície USA sa dnes dostáva Čína. Tá musí uspokojovať dopyt na domácej, ale aj medzinárodnej scéne. Za globálne verejné statky súčasnosti Nye označuje napr. riešenie klimatickej krízy, stabilitu na finančných trhoch alebo slobodu moreplavby. Malé štáty nemajú dostatočné kapacity na to, aby výrazne ovplyvňovali tieto oblasti. Veľké štáty dokážu mať v týchto politikách vplyv a zároveň na nich profitovať. Preto je pre silné štáty výhodné stavať sa do roly lídra a tvoriť koalície na napĺňanie týchto požiadaviek. Nye poukazuje na skutočnosť, že Čína nemá záujem zvrhnúť liberálny medzinárodný systém, keďže z neho profituje a generuje v ňom vplyv. Na druhej strane upozorňuje na riziká, ak pri tomto profitovaní Čína zároveň neprevezme adekvátnu mieru zodpovednosti za napĺňanie požiadaviek svetového spoločenstva. Táto zodpovednosť je ešte výraznejšia pri ústupe

¹⁶³ Joseph Nye - *China not trying to destroy American system*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.globaltimes.cn/content/1168892.shtml>>.

USA z líderských pozícií, ako to bolo v období vlády prezidenta Trumpa.¹⁶⁴

Kým svetovo najvýznamnejšie osobnosti teórií medzinárodných vzťahov nazerajú na rast Číny predovšetkým v kontexte vývoja jej vzájomného vzťahu s USA, potrebným príspevkom do diskusie je pohľad autora z mimo anglosaského prostredia. Ten ponúka profesor Oskar Krejčí, ktorý do istej miery uznáva relevanciu teórie tzv. Tukydidovej pasce, poukazuje však na ďalší rozmer, ktorým je tzv. zrkadlový efekt. Ten hovorí o tom, že, „*štát A očakáva od štátu B nepriateľské správanie, pretože sám sa tak v minulosti voči štátu B, C, D... správal a iné správanie si tak nedokáže predstaviť*“. Upozorňuje tak na skutočnosť, že západní analytici nazerajú na správanie Číny svojou vlastnou optikou, vychádzajúcou zo skúseností správania sa štátov Západu samotného. Podľa Krejčího čínsky nárast nevedie k doplneniu systému o novú supervelmoc, ale ide o geopolitický zlom, ktorý mení globálne usporiadanie celého sveta, a ktorý sa tak stáva hľadaním nových pravidiel. Poukazuje na potenciál euroázijskej zdieľanej prosperity. Západ sa podľa Krejčího musí na túto premenu adaptovať, nevyvolávať obchodné konflikty a nehovoriť o Tukydidovej pasci, keďže takáto vojna by bola samovraždou. Ako dodáva, „*zatiaľ sa však zdá, že sa globalizácia začína štiepiť na dva paralelné svety s odlišnými pravidlami a tempami rastu*.“¹⁶⁵

Starovekí čínski myslitelia rozlišovali medzi dvoma spôsobmi usporiadania, tzv. „Wang“ a „Ba“. Systém „Wang“ bol systémom sústredeným okolo dominantnej veľmoci, ktorej nadradenosť vychádzala z jej ohľaduplnej vlády, a nie z donucovania alebo územnej expanzie. Na druhej strane, systém „Ba“, bol klasickým hegemoniálnym systémom, v ktorom najmocnejší národ nastolil usporiadanie na svojej periférii použitím sily. Čínske dynastie operovali obomi systémami. Vo vnútri „čínskej Ázie“ vládli systémom „Wang“.

¹⁶⁴ NYE, J.: *The Kindleberger Trap*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.belfercenter.org/publication/kindleberger-trap>>.

¹⁶⁵ KREJČÍ, O.: *Čínské geopolitické silokřivky*. In: *Evropská unie a euroasijská integrace. 40. výročí zahájení čínských reform*. Praha, 2019, s. 37-50.

Za jeho hranicami, kde sa stretávali s „barbarmi“, vládli hegemoniálnym systémom „Ba“. Profesor prestížnej čínskej univerzity Čing-chua Yan Xuetong hovorí, že snahou Číny má byť obnovenie „ázijskej Wang“. Problémom však môže byť nezáujem iných ázijských štátov podriadiť sa takémuto systému bez vyvolania konfliktu. Xuetong vidí riešenie v tom, že Čína svojou domácou politikou vybuduje systém, ktorý bude natoľko atraktívnym spoločenským modelom, že ostatní ľudia budú chcieť byť jeho súčasťou. Naznačuje tak elementárny význam mäkkej moci v procese modifikácie medzinárodného systému. V budovaní tejto príťažlivosti však podľa jeho slov nestačí iba ekonomická atraktivita. Poukazuje na význam morálneho aspektu. Xuetong hovorí o tom, že Čína sa nemôže stať integrálnou súčasťou „Wang“ vybudovaného liberálnym Západom. Na to by sa musela zmeniť samotná Čína vo svojom vnútri, čo považuje za nemožné. Alternatívnou možnosťou k tomu je tak vybudovanie nového – čínskeho „Wang“. Učiteľ Henryho Kissingera John King Fairbank poukazoval na to, že v čínskom ponímaní medzinárodného usporiadania sa odráža vnútorná správa štátu: *„Číňania spravidla uvažujú tak, že ich zahraničné vzťahy sú vonkajší výrazom tých istých zásad spoločenského a politického usporiadania, ktoré sa prejavujú v jej vnútri... v dôsledku toho sú aj čínske zahraničné vzťahy hierarchicky usporiadané a nerovnostárske.“*¹⁶⁶ Na túto myšlienku nepriamo nadväzuje Mark Leonard poukazujúc na paralelu, že podobne ako Čína vo vnútri štátu prebudovala svoje hospodárstvo vytváraním paralelných ekonomických štruktúr, stratégiu budovania alternatívnej reality môže aplikovať aj pri pretváraní svetového systému.¹⁶⁷ Formovanie nových inštitúcií ako Šanghajska organizácia spolupráce alebo Ázijska infraštruktúrna investičná banka mu postupom času v tomto dávajú za pravdu. Takáto čínska aktivita v medzinárodných vzťahoch zároveň slúži ako príklad syntézy myšlienok Xuetonga a Fairbanka transformovaných do praxe.

¹⁶⁶ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 273-318.

¹⁶⁷ LEONARD, M.: *What Does China Think?*. Londýn: Fourth Estate, 2008, s. 109-114.

2.3 Zdroje, nástroje a limity mäkkej moci Číny v súčasnosti

Koncepcia mäkkej moci sa začala dostávať do povedomia politickej elity modernej Číny postupnými krokmi, no v zahraničnej politike získala časom kľúčové postavenie. V záverečnej správe XVI. zjazdu KSC v roku 2002 zo strany Generálneho tajomníka a prezidenta Ťiang Ce-mina zaznelo: „V dnešnom svete sa kultúra prelína s ekonomikou a politikou a ukazuje svoju dôležitejšiu úlohu v budovaní národnej moci.“ Prezident Chu Ťin-tchao v roku 2006 hovoril: „Nárast nášho národného statusu na medzinárodnej scéne bude musieť byť demonštrovaný tvrdou mocou, teda ekonomikou, vedou a technológiami, obranou, rovnako ako aj mäkkou mocou, napríklad kultúrou.“¹⁶⁸ Prezident Chu začal pripisovať koncepcii mäkkej moci vysoký význam. Dôležitosť budovania kultúrneho aspektu mäkkej moci sa venoval aj vo svojej správe na XVII. zjazde KSC v roku 2007, vďaka čomu sa otázka mäkkej moci stala významným prvkom čínskeho politického diskurzu. Akademická pôda a rôzne organizácie začali organizovať konferencie venujúce sa koncepcii mäkkej moci. Na túto tému začalo v čínskom prostredí vychádzať vysoké množstvo odborných prác. Kým jedna skupina autorov vnímala koncepciu striktne cez Nyeho teóriu postavenú na hlavných zdrojoch, ktorými sú kultúra, hodnoty a zahraničná politika, iná skupina začala o mäkkej moci uvažovať v širších rámcoch. Za hlavný zdroj mäkkej moci Číny však vždy bola považovaná predovšetkým jedinečná čínska kultúra. Popri nej sa postupom času začali do popredia dostávať názory o presadzovaní samotného politicko-ekonomického „čínskeho modelu“ ako zdroja mäkkej moci. Gradualistický reformný prístup a otváranie sa svetu so zachovaním vlády jednej strany, sa tak začal stávať alternatívou voči tzv. washingtonskému konsenzu, najmä pre rozvojové štáty v chudobných regiónoch sveta. Čínska vlastná rozvojová skúsenosť je tak príkladom, ako sa aspekt mimo rámca Nyeho klasickej definície stal zdrojom čínskej mäkkej moci.

¹⁶⁸ MINGJIANG, L.: *Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect*. In: MINJIANG, L.: *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*. Plymouth: Lenxington Books, 2009, s. 21-39.

V kontexte posilňovania mäkkej moci si prešla reštrukturalizáciou aj samotná čínska zahraničná politika ako jeden z jej základných zdrojov. Generovaniu vplyvu a tvorbe pozitívneho obrazu bolo prispôsobené inštitucionálne pôsobenie zahraničnej politiky, ktoré si podľa politológa Li Minjianga za ciele začalo klásť:

- budovanie medzinárodných inštitúcií;
- presadzovanie vlastnej agendy v medzinárodných inštitúciách;
- vytváranie koalícií;
- budovanie kapacít na napĺňanie svojich záväzkov.¹⁶⁹

Politológ Zhao Lei vyzdvihol pri zmene čínskej zahraničnopolitickej agendy nový dôraz na:

- kultúrnu diplomaciu;
- multilaterálnu diplomaciu;
- pôsobenie v misiách a asistenčných programoch.¹⁷⁰

Dôraz na mäkkú moc tak výrazne zvýšil flexibilitu samotnej zahraničnej politiky ČĽR, ako zdroja mäkkej moci.

Čínska ľudová republika začala v poslednej dekáde vykazovať oveľa aktívnejší prístup v medzinárodných vzťahoch. To si vyžiadalo aj zmeny vo vedení jej zahraničnej politiky v porovnaní s obdobím, keď sa riadila stratégiou držania sa v úzadí. Preto je do tvorby zahraničnej politiky zapojené široké spektrum agentúr a oddelení. Každá z nich si uvedomuje svoj limitovaný príspevok, ktorý má pri formovaní všeobecných národných záujmov Číny. Pokiaľ však ide o politiky, každá agentúra alebo oddelenie si pripisuje veľký význam v rámci celkového obrazu. Ich rozhodnutia sú opodstatnené, pretože všetci účastníci zahraničnej politiky tvrdia, že konajú v súlade s národnými záujmami Číny. Na centrálnej a miestnej úrovni si takmer každé ministerstvo vybuďovalo svoju organizáciu zodpovednú za medzinárodné záležitosti a počet ich zamestnancov exponenciálne vzrástol.

¹⁶⁹ MINGJIANG, L.: *Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect*. In: MINJIANG, L.: *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*. Plymouth: Lexington Books, 2009, s. 21-39.

¹⁷⁰ Tamtiež, s. 21-39.

V celom tomto systéme sa preto samotné Ministerstvo zahraničných vecí stáva akýmsi koordinátorom týchto jednotiek a funguje ako jeden z aktérov zahraničnej politiky, nie nevyhnutne ako najdôležitejší aktér.

V marci 2018 Všečínske zhromaždenie ľudových zástupcov schválilo plán na inštitucionálnu reformu a reorganizáciu straníckych a štátnych inštitúcií, ktorý výrazne ovplyvňuje ministerstvá a agentúry. Inštitucionálna reforma sa dotkla aj orgánov v oblasti tvorby verejnej diplomacie, médií a propagandy, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu v budovaní obrazu Číny vo svete. V kontexte vytvárania obsahu pre potreby tvorby pozitívneho obrazu je najvýznamnejšou inštitúciou v štátnom aparáte Informačná kancelária Štátnej rady Číny (State Council Information Office of China). Tá je hlavným informačným orgánom Vlády ČLR a náplňou jej práce je „*podporovať komunikáciu, porozumenie a dôveru medzi Čínou a štátmi po celom svete*“.¹⁷¹ Najdôležitejšou štátnou agentúrou v riadení mediálneho obsahu je Národný úrad pre rádiá a televízie (National Radio and Television Administration). Úlohou úradu je implementácia a navrhovanie politik v mediálnej oblasti vrátane dohľadu nad šírením a pôsobením čínskych médií vo svete. V roku 2018 vzniklo silné Ministerstvo pre kultúru a turizmus, ktoré zohráva v kontexte podpory zdrojov mäkkej moci významnú úlohu. Kritici však vinia rezort za „*aplikovanie cenzúry a kontroly nad všetkými aspektami čínskeho umenia, popkultúry a intelektuálneho života, online a offline priestoru a potláčania „vulgárneho“ obsahu, politicky citlivých tém a celebritnej kultúry*“.¹⁷²

V tvorbe obsahu je zachovaná kľúčová úloha Komunistickej strany Číny, ktorej centrálnym orgánom v tejto oblasti je Oddelenie publicity Komunistickej strany Číny (Publicity Department of the Communist Party of China). Je to hlavný orgán formovania ideológie a informačných kampaní.

¹⁷¹ *The State Council Information Office of China (SCIO)*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<http://english.scio.gov.cn/aboutscio/index.htm>>.

¹⁷² JAIVIN, L.: *Soft Power, Hard Times*. In: GOLLEY, J.; JAIVIN, L. (eds.): *Power - China Story Yearbook*. Canberra: Australian National University Press, 2019, s. 237-241.

Predsedom tohto orgánu bol v rokoch 1953 – 54 aj otec prezidenta Si Ťin-pchinga Si Zhongxun. Oddelenie funguje ako realizátor politik viacerých stranických komisií. Jednu z hlavných je Ústredná usmerňovacia komisia pre budovanie duchovnej civilizácie (Central Guidance Commission on Building Spiritual Civilization), ktorá zohráva hlavnú úlohu vo vytváraní ideologického obrazu strany.

Vysoká inštitucionálna fragmentácia tvorby zahraničnej politiky má však za negatívny následok to, že každé ministerstvo koná v záujme dosahovania svojich vlastných cieľov. Mnohí takýto aktéri majú v celom systéme rovnocenné postavenie. To znamená, že si nemôžu dávať určité zadania navzájom. „Pravidlá, ktoré Ministerstvo zahraničných vecí prijíma, teda nemajú nijakú právomoc voči inému ministerstvu, pretože tie sú schopné vytvárať svoje pravidlá. Spôsobuje to obrovskú konkurenciu pre zvýhodnené inštitúcie s vyšším postavením.“¹⁷³ Spoločným menovateľom je však podriadenie týchto inštitúcií autorite KSCĽ, ktorá sa tak stáva kľúčovým aktérom pri formovaní zahraničnej politiky štátu.

Pre čelných politických predstaviteľov Číny sa mäkká moc stala ústredným pojmom zahraničnej politiky v roku 2007, keď prezident Chu Ťin-tchao vo svojom príhovore na zjazde KSCĽ prizvukoval dôležitosť budovania kapacít ČĽR v tejto oblasti. V roku 2009 Chu Ťin-tchao inicioval vládny projekt „Veľkej vonkajšej propagačnej stratégie“ s rozpočtom 45 miliárd yuanov. Deklarovaným cieľom projektu bolo „chopiť sa iniciatívy, získať právo hovoriť, udržiavať aktívnu úlohu a pochopiť možnosť zvyšovať príťažlivosť čínskych pozícií vo verejnej mienke a v medzinárodnom vysielaní“.¹⁷⁴ Od tohto momentu význam mäkkej moci ako nástroja zahraničnej politiky predovšetkým po nástupe Si Ťin-pchinga k moci, už len narastal. V roku 2014 Si uviedol: „Mali by sme zvyšovať mäkkú moc Číny, ponúknuť dobrý čínsky naratív

¹⁷³ LAWRENCE, S.; MARTIN, M.: *Understanding China's Political System*. Washington: Congressional Research Service, 2013, s. 30.

¹⁷⁴ CHENG-YIN, W.: *China's grand propaganda strategy*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2019/10/28/2003724772>>.

a lepšie komunikovať čínsky odkaz svetu“.¹⁷⁵ Počas XIX. zjazdu KSC v roku 2017 venoval téme mäkkej moci dôležitú časť svojho prejavu: „*Čína bude svetovým lídrom, čo sa týka národnej sily a medzinárodného vplyvu... zlepšíme našu schopnosť zapojiť sa do medzinárodnej komunikácie, aby sme čo najlepšie rozpovedali príbeh Číny, predstavili pravdivý, mnohorozmerný a panoramatický pohľad na Čínu a posilnili kultúrnu mäkkú moc nášho štátu.*“¹⁷⁶ Vysoká prioritizácia mäkkej moci zo strany samotného Si Ťin-pchinga je reflektovaná aj vo finančných prostriedkoch, ktoré sú na ňu vynakladané. Presné vyčíslenie výdavkov je takmer nemožné. Najcitovanejšie sú v tomto kontexte čísla, ktoré ponúkol politológ David Shambaugh, podľa ktorého investuje Čína do šírenia mäkkej moci vyše 10 miliárd USD ročne.¹⁷⁷

Čína si uvedomuje potrebu flexibility v aplikovaní mäkkej moci. Ako uvádza politológ Tomáš Koziak, „*na začiatku musí byť schopnosť pochopiť preferencie a očakávania tých, ktorým majú byť pozitívne obrazy o krajine prezentované. Aj udalosti z nedávnej minulosti ukazujú, že táto schopnosť načúvať a porozumieť druhej strane je základom, na ktorom stojí, ale aj padá akýkoľvek pokus o úspešnú projekciu mäkkej moci k jej adresátom.*“¹⁷⁸ Nástroje uplatňovania mäkkej moci zo strany Číny tak v jednotlivých regiónoch sveta vykazujú isté odlišnosti. Rovnako odlišná je aj percepcia Číny zo strany obyvateľstva jednotlivých štátov sveta. Najkomplexnejší pohľad na percepciu Číny vo svete dlhoročne ponúkajú prieskumy agentúry Pew Research Center.

¹⁷⁵ SHAMBAUGH, D.: *China's Soft-Power Push, The Search for Respect*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-06-16/chinas-soft-power-push>>.

¹⁷⁶ TORRES, D.: *China's soft power offensive*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/article/china-soft-power-offensive-confucius-institute-education/>>.

¹⁷⁷ SHAMBAUGH, D.: *China's \$10bn propaganda push spreads Down Under*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ft.com/content/324d82c4-2d60-11e6-a18d-a96ab29e3c95>>.

¹⁷⁸ KOZIAK, T.: *Mäkká moc ako nástroj zahraničnej politiky*. In: DOBIAŠ, D.; EŠTOK, G.; HREHOVÁ, M.: *Politika v kultúre, kultúra v politike - Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014, s. 80.

Prieskum realizovaný v máji 2019 na vzorke 38 426 respondentov ukázal zaujímavé diferenciácie vo vnímaní Číny vo svete. Spomedzi sledovaných štátov mala Čína najhorší obraz u svojho regionálneho konkurenta Japonska, kde až 85 % opýtaných malo nepriaznivý a iba 14 % priaznivý pohľad na Čínu. Negatívne vnímanie prevládalo aj v Južnej Kórei, kde prevažoval nepriaznivý pohľad v pomere 63 % ku 34 %, a taktiež aj v ostatných štátoch regiónu ako Filipíny, Austrália alebo India. V oblasti Ázie a Pacifiku tak celkový medián činil pomer 56 % ku 35 % v prospech nepriaznivého nazerania na Čínu. Veľmi negatívna percepčia Číny je aj v Severnej Amerike, kde negatívny názor uvidelo 60 % obyvateľov USA a 67 % obyvateľov Kanady. Úplne opačné výsledky priniesol prieskum v regióne Latinskej Ameriky, kde pozitívny pohľad uviedol dvakrát väčší počet respondentov než bol počet ľudí, ktorí uviedli nepriaznivý pohľad. Vysoko priaznivý pohľad na Čínu bol odmeraný aj v štátoch Afriky ako Nigéria (70 % ku 17 %), Keňa (58 % ku 25 %) alebo Juhoafrická republika (46 % ku 35 %) a podobne aj v Libanone (66 % ku 22 %), Izraeli (66 % ku 25 %) a Tunisku (63 % ku 16 %). Celkovo najpriaznivejší pohľad na Čínu zo všetkých skúmaných štátov bol zaznamenaný v Rusku, kde pozitívny pohľad uviedlo 71 % a nepriaznivý iba 18 % respondentov. Vysoko pozitívny názor bol nameraný aj v Ukrajine (57 % ku 14 %). Zaujímavý rozdiel bol zaznamenaný v priestore Európy. Kým medián v štátoch západnej Európy predstavoval 57 % pre nepriaznivý pohľad a 37 % pre priaznivý pohľad na Čínu, v štátoch strednej a východnej Európy bol medián opačný, teda 43 % pre priaznivý pohľad a 36 % pre nepriaznivé nazeranie na Čínu. Zaujímavou skutočnosťou, na ktorú prieskum poukázal, je, že pozitívnejší názor na Čínu prevláda v mladšej vekovej kategórii: „Mladší ľudia majú tendenciu mať pozitívnejší postoj k Číne vo väčšine skúmaných krajín. V 19 štátoch majú dospelí vo veku 18 až 29 rokov priaznivejšie názory ako ľudia vo veku 50 a viac rokov.“¹⁷⁹

¹⁷⁹ SILVER, L.; HUANG, Ch.: *People around the globe are divided in their opinions of China*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/12/05/people-around-the-globe-are-divided-in-their-opinions-of-china/>>.

Aj tieto výsledky tak indikujú, aký vplyv dokáže mäkká moc Číny generovať v jednotlivých regiónoch sveta. Ako najefektívnejšia sa ukazuje v regióne Afriky a Latinskej Ameriky, kde je Čína dlhodobo prítomná a realizuje obrovské rozvojové a infraštruktúrne projekty. Negatívny pohľad prevláda v oblasti Ázie a Pacifiku, kde Čína často využíva aj asertívnejšie politiky podporené nástrojmi tzv. tvrdej moci, ako napríklad v Juhočínskom mori. Týmto správaním vyvoláva v regióne značnú nervozitu a nevôľu v očiach verejnosti. Zaujímavý je rozdiel v percepcii Číny v Európe. Kým v štátoch strednej a východnej Európy prevažuje priaznivý pohľad na Čínu spôsobený intenzívnou kooperáciou v rámci platformy 16+1 a viacerými investičnými projektami a prísľubmi rozvoja spolupráce, pohľad v štátoch západnej Európy začal byť voči Číne kritickejší. Odzrkadľuje politickú pozíciu štátov, ktoré sa začínajú aktívnejšie brániť čínskym investíciám, predovšetkým v sektore kritickej infraštruktúry, výsledkom čoho sú nové preventívne štátne politiky, príkladom ktorých je aj Screening priamych zahraničných investícií, prijatý na úrovni Európskej únie v marci 2019.¹⁸⁰ Aj tieto rozdiely vo vnímaní Číny v jednotlivých regiónoch sveta podčiarkujú skutočnosť, že generovanie mäkkej moci má svoje špecifiká a limity s ohľadom na kontext v cieľnom štáte. Pri otázke čínskej mäkkej moci politológ Petr Drulák poznamenal: „*Budí rešpekt, ale nie náklonnosť.*“¹⁸¹ Drulákovu trefnú hodnotenie ponúka optiku, cez ktorú možno nazerať pri snahe analyzovať, prečo vznikajú uvedené diferenciacie.

Joseph Nye definoval ako základné zdroje mäkkej moci kultúru, hodnoty a zahraničnú politiku štátu. Populárny ranking *Soft Power 30* z dielne USC Center on Public Diplomacy rozširuje klasickú Nyeho definíciu a poukazuje na široké spektrum nástrojov generujúcich mäkkú moc štátu. Použitím vlastných metrických útvarov každoročný komplexný

¹⁸⁰ Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj>>.

¹⁸¹ ZELENKA, J.: *Česko-čínské objímaní*. Praha: N media a. s., 2021, s. 163.

rebríček, zahrňujúci hĺbkovú analýzu nástrojov mäkkej moci vybraných štátov. V rámci indexu za rok 2019 sa umiestnila Čína na 27. mieste s tým, že doposiaľ najvyššie figurovala na 25. priečke v roku 2017. Naším zámerom nie je hodnotenie relevancie alebo objektívnosti zvolenej metodológie indexu, ktorá môže podliehať ďalšej diskusii. Index ale vo svojom jadre jasne definuje silné a slabé stránky mäkkej moci Číny. Za najsilnejší aspekt mäkkej moci Číny označuje čínsku kultúru, poukazujúc na jej bohatosť a skutočnosť, že Čína má najväčší počet objektov na zozname UNESCO na svete. Vysoko hodnotí taktiež aspekt čínskeho vzdelávania, umenia a taktiež výsledky v oblasti turizmu či obchodu. Pozitívnemu obrazu Číny napomohla taktiež vysoká úspešnosť čínskych športovcov na olympijských hrách. Na druhej strane, globálnemu vnímaniu Číny uškodili kroky vlády týkajúce sa obchodnej vojny s USA, korupčné škandály spoločnosti Huawei, kritika nedodržiavania ľudských práv týkajúca sa situácie v provincii Sin-tiang, napätie spôsobené v Juhočínskom mori alebo situácia ohľadom protestov v Hongkongu. Limitom generovania mäkkej moci Číny sú taktiež nedostatky týkajúce sa občianskej spoločnosti a vládnych politík, konkrétne v otázkach ľudských práv a občianskych slobôd. Výrazne negatívny efekt v tomto smere majú aj regulácie internetu zo strany čínskej vlády. Podľa indexu *„tieto oblasti poukazujú na rozdiel medzi mierou prítlačivosti vychádzajúcej z otvorenosti, transparentnosti a slobody, a uzavretým čínskym modelom vlády.“*¹⁸²

V nasledujúcej časti textu predstavíme vybrané významné zdroje a nástroje mäkkej moci ČLR a zameriame sa na priblíženie a analýzu ich silných a slabých stránok v kontexte ich pôsobenia vo svete.

2.3.1 Kultúra a vzdelávanie

Kultúra bola v čínskom ponímaní mäkkej moci vždy považovaná za jej najhodnotnejší zdroj, predovšetkým vďaka svojej dlhej neprerušenej histórii a širokému spektru bohatých tradícií a symbolov. Tradičná čínska kultúra, ktorej

¹⁸² *China: 2019 Overview*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://softpower30.com/country/china/>>.

substanciálnym jadrom je koncept harmónie, tak v čase globalizácie dokáže svetu ponúknuť alternatívny prístup, než sú hodnoty západného sveta postavené na ideách materializmu a individualizmu. V kontexte kultúry je najsilnejším nástrojom generovania mäkkej moci podpora čínskych kultúrno-vzdelávacích centier. Od roku 2004 založila ČĽR v zahraničí vyše 500 Konfuciových inštitútov v 140 štátoch sveta. Spolu s tým podporuje vo svete vyše 1000 Konfuciových tried, ktoré slúžia na výučbu čínskeho jazyka či oboznamovanie sa s čínskou kultúrou a tradíciami. Tieto inštitúcie poskytujú výučbu viac ako 1,5 miliónu študentov po celom svete.¹⁸³ V kontraste s obdobnými inštitúciami iných štátov Čína tieto centrá nebuduje samostatne, ale v rámci už existujúcich vzdelávacích inštitúcií, čo značne urýchľuje a zjednodušuje proces ich založenia a prevádzkovania. Konfuciove inštitúty a triedy sú tak spoločnou organizačnou jednotkou zriadenou v spolupráci lokálnej vzdelávacej inštitúcie a čínskej štátnej agentúry Hanban. Lokálna inštitúcia zvyčajne poskytuje priestory a administratívne kapacity, Hanban zabezpečuje financovanie centra a rovnako aj zaobstaranie a financovanie čínskych pedagógov a potrebných študijných materiálov. Na čele inštitútu zvyčajne stojí riaditeľ angažovaný lokálnou inštitúciou a jeho zástupca je delegovaný Hanbanom.¹⁸⁴ Inštitúty taktiež často podporujú študentské a pedagogické mobility a spolupráce medzi lokálnou vzdelávacou inštitúciou a čínskymi partnermi. V Európe v roku 2020 pôsilo 170 Konfuciových inštitútov a 293 Konfuciových tried. V USA bolo 110 Konfuciových inštitútov a 501 tried. Európa a USA sú tak sídlom až pre 70% takýchto centier vo svete. Dôkazom vyspelosti čínskej kultúrnej diplomacie je taktiež podpora kultúrnych podujatí. Príkladom je oslava čínskeho nového roka. V roku 2017 Čína sponzorovala vo svete vyše 2000 osláv v 140 štátoch sveta, vďaka čomu globálne propaguje svoju kultúru, tradície a historické dedičstvo.

¹⁸³ Pre porovnanie, podobná inštitúcia Francúzska – Alliance Française má 0,5 mil. študentov, Spojeného kráľovstva – British Council má 0,37 mil. a Španielska – Instituto Cervantes má 0,15 mil. študentov vo svete.

¹⁸⁴ Portál www.politico.eu poukazuje aj na ekonomickú efektivitu čínskeho modelu zriaďovania a organizácie centier, keď Čínu stojí výučba jedného zahraničného študenta trikrát menej v porovnaní napr. so španielskym Instituto Cervantes.

Na stranu čínskych inštitútov sa postupom času začala vznášať vlna kritiky. Už v roku 2013 Kanadská asociácia univerzitných učiteľov vyzvala všetky univerzity, ktoré prevádzkovali tieto inštitúty, aby tieto spolupráce ukončili. V roku 2014 prišla s podobnou iniciatívou Americká asociácia univerzitných profesorov. Kritika oboch strán hovorila o vážnom ohrození slobody myslenia a prejavu v procese vzdelávania, poukazujúc na to, že inštitúty sú „predĺženou rukou čínskeho štátu“, ktorá pôsobí „ako nástroj štátnej agendy pri prijímaní a kontrole akademických pracovníkov, výbere učebných osnov a obmedzovaní diskusie“.¹⁸⁵ V priebehu ďalších rokov došlo k uzatvoreniu Konfuciových inštitútov na univerzitách vo viacerých štátoch, vrátane Kanady, Francúzska, USA, Švédska, Nemecka, Dánska, Holandska a Austrálie. Tieto zatvárania boli väčšinou zdôvodňované tým, že inštitúty šíрили propagandu komunistického režimu Číny, obmedzovali slobodnú diskusiu o vybraných témach a boli nástrojom politizácie študentských mobilít. Príbeh belgickej Virje University v Bruseli z roku 2019 dokonca hovorí o tom, ako bol bývalý riaditeľ inštitútu obvinený belgickými spravodajskými službami z toho, že v Belgicku pôsobil ako náborový pracovník pre čínske tajné služby.¹⁸⁶ V roku 2020 sa Švédsko stalo prvým európskym štátom, ktorý zatvoril všetky Konfuciove inštitúty pôsobiace na svojom území.¹⁸⁷ Rázny postoj zaujalo aj Nemecko. Po skúsenostiach univerzít v Düsseldorfe a Hamburgu, ktoré z dôvodov politického vplyvu a šírenia propagandy zo strany Konfuciových inštitútov s týmito inštitútmi eliminovali

¹⁸⁵ SUDWORTH, J.: *Confucius institute: The hard side of China's soft power*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-30567743>>.

¹⁸⁶ *Belgian University Shuts Down Confucius Institute Due to Security Concerns*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.visiontimes.com/2019/12/19/belgian-university-shuts-down-confucius-institute-due-to-security-concerns.html>>.

¹⁸⁷ MYKLEBUST, J. P.: *Confucius institutions close as China relations deteriorate*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200513092025679>>.

spoluprácu,¹⁸⁸ nemecká vláda avizovala v júli 2021 investíciu 21 mil. EUR na podporu svojich akademických a vedeckých inštitúcií s cieľom posilniť ich integritu a „orientáciu na európske hodnoty“ v snahe čeliť cudzím vplyvom vrátane Konfuciových inštitútov.¹⁸⁹ Takáto postupná strata reputácie značky, ktorou je Konfuciov inštitút, vedie k snahe čínskej strany o postupný rebranding tejto inštitúcie a prípadné pôsobenie pod novou značkou Centrum pre jazykovú výmenu a spoluprácu (Center for Language Exchange and Cooperation).¹⁹⁰

V oblasti vzdelávania zaznamenala Čína významný nárast počtu študentských mobilit, čo možno taktiež považovať za jeden z významných ukazovateľov mäkkej moci. Podľa dát indexu International Education v roku 2019 absolvovalo štúdiom v ČĽR 492 185 zahraničných študentov. Čína tak v tomto ohľade už dobehla na druhom mieste Spojené kráľovstvo. Na prvom mieste v tomto indexe figuruje USA s takmer 1,1 miliónom študentov zo zahraničia.¹⁹¹ Tieto mobility sú výrazne podporované vládnyimi štipendijnými programami, ktoré sa snažia prilákať zahraničných študentov do Číny. Túto aktivitu čínskej vlády možno hodnotiť ako úspech, keďže počty zahraničných študentov v uplynulých rokoch konštantne stúpali a v porovnaní s rokom 2013 išlo v roku 2019 o celkový nárast o približne 160 000 študentov. Najvyšší podiel tvoria študenti z iných štátov Ázie, predovšetkým z Južnej Kórei, Thajska, Pakistanu a Indie.

¹⁸⁸ TZU-TI, H.: *German universities move to reject China's Confucius Institutes*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.taiwanews.com.tw/en/news/3975526>>.

¹⁸⁹ LEVINE, A.: *'Deeply alarmed': China now ahead of U.S. on privacy law*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.com/newsletters/politico-china-watcher/2021/07/08/deeply-alarmed-china-now-ahead-of-us-on-privacy-law-493497>>.

¹⁹⁰ PINGHUI, Z.: *China's Confucius Institutes rebrand after overseas propaganda rows*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.com/newsletters/politico-china-watcher/2021/07/08/deeply-alarmed-china-now-ahead-of-us-on-privacy-law-493497>>.

¹⁹¹ *China*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data/China>>.

Na druhej strane, čínski študenti tvoria najväčší podiel zahraničných študentov v USA, Spojenom kráľovstve, Nemecku, Austrálii, Novom Zélande či v Japonsku. Univerzita Čching-chua a Pekinská univerzita patrili v roku 2020 podľa World University Ranking medzi dvadsaťpäť najlepších univerzít sveta.¹⁹² Schopnosť prilákať študentov z celého sveta je významným nástrojom, ako budovať pozitívny vzťah k Číne u ľudí, ktorí môžu tvoriť vo svojich domovských štátoch budúcu intelektuálnu a politickú elitu, ovplyvňujúcu politické rozhodnutia svojich vlád.

Významným ukazovateľom aplikovania kultúry ako nástroja na budovanie prestíže je počet turistických návštev v štáte. Čína má 55 objektov na zozname UNESCO, čo je spolu s Talianskom najvyšší počet na svete. Aj vďaka tomu patrí medzi najnavštevovanejšie destinácie sveta. Podľa štatistik Svetovej turistickej organizácie (World Tourist Organization, UNWTO) bola v roku 2018 štvrtým najnavštevovanejším štátom sveta so 63 mil. návštevníkmi.¹⁹³ Dôležité je poznamenať, že návštevnosť Číny má stále stúpajúcu tendenciu, keďže napr. za rok 2010 zaznamenala 55 mil. návštev a v roku 2017 už 61 mil. turistov.¹⁹⁴ Ide tak o dôkaz, že Čína sa svetu neotvorila iba v ekonomickej rovine. Rastúci trend v počte prichádzajúcich turistov indikuje stúpajúci záujem ľudí o Čínu, ako aj kvalitnú prácu čínskej verejnej diplomacie vo zvyšovaní atraktivity krajiny pre cestovateľov z iných štátov.

Sám Konfucius povedal: „*Ak plánujete na jeden rok, pestujte ryžu. Ak plánujete na desať rokov, zasadte stromy. Ak plánujete na sto rokov, vzdelávajte mládež.*“ Politické vedenie ČĽR si jej tejto skutočnosti evidentne veľmi dobre vedomé. Oblasti vzdelávania a šírenia kultúrneho vplyvu sú

¹⁹² World University Rankings 2020. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2020/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats>.

¹⁹³ Na prvom mieste figurovalo Francúzsko (89 mil.), druhom Španielsko (83 mil.), tretom USA (80 mil.). Tesne za Čínou skončilo Taliansko (62 mil.).

¹⁹⁴ UNWTO: International Tourism Highlights 2019 Edition. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>>.

klúčovými nástrojmi čínskej mäkkej moci, využívajúce prirodzenú atraktivitu bohatého čínskeho historického dedičstva a rozmanitosti tradícií. Z pohľadu šírenia čínskeho vplyvu bola kultúra efektívnym nástrojom najmä v štátoch Západu, ktorých obyvateľstvo prejavuje autentický záujem o oboznamovanie sa s čínskym kultúrnym dedičstvom, jazykom a tradíciami. Tieto štáty sú však aj najviac citlivé na to, ak kultúrno-vzdelávacie inštitúcie svojou aktivitou operujú nad deklarovaným rámcom pôsobenia. Stupňujúca sa kritika voči vybraným aktivitám čínskych inštitútov sa prejavila vo vlne ich zatvárania naprieč štátmi západnej Európy a Severnej Ameriky. Vmiešavanie istého politického prvku do pôsobenia kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií sa tak stáva limitujúcim aspektom, poškodzujúcim ich prestíž a spoločenskú akceptáciu. Konfuciove inštitúty sú postupom času vystavované prísnejšiemu dohľadu a ostrejšej kritike v hosťovských štátoch. Ich ďalším rušením by čínska strana prišla o unikátny nástroj generovania mäkkej moci predovšetkým v štátoch Západu, kde sú ostatné možnosti projekcie jej mäkkej moci značne obmedzené.

2.3.2 Médiá

Klasickým nástrojom šírenia mäkkej moci sú médiá. Čína v úvode 21. storočia významne podporovala šírenie svojich štátnych médií. Hlavná štátna tlačová agentúra Xinhua mala v roku 2009 40 zahraničných pobočiek, v roku 2020 už mala v pláne dosiahnuť počet 200. Rovnako štátna televízia China Global Television Network získala podporu vlády, vďaka ktorej v roku 2020 operovala šiestimi kanálmi a globálnym pokrytím, čím sa vyrovnáva značkám ako BBC, CNN alebo Al Jazeera. Hlavný vládny denník v anglickom jazyku China Daily má kapacity na to, aby pravidelne inzeroval vo významných zahraničných médiách ako Washington Post alebo Wall Street Journal. Vláde blízka mediálna agentúra takisto financovala vznik internetovej televízie Sixth Tone, ktorá šíri menej pro-štátnu agendu cielenú na mladšieho

diváka.¹⁹⁵ Agentúra Reuters v roku 2015 priniesla informáciu, že čínsky štátny vysielateľ China Radio International ovláda najmenej 33 rozhlasových staníc v 14 štátoch sveta. Ich vlastnícku štruktúru ale maskoval prostredníctvom tretích spoločností. Podľa agentúry Reuters sa tieto stanice vyhýbajú vysielaniu všetkého, čo by mohlo vykresľovať Čínu v negatívnom svetle.¹⁹⁶

Z formálneho hľadiska, Ústava Čínskej ľudovej republiky v článku 35 uvádza: „*Občania Čínskej ľudovej republiky majú slobodu prejavu, tlače, zhromažďovania, združovania, realizovania sprievodov a demonštrácií.*“¹⁹⁷ Kľúčovú rolu v mediálnom priestore ČĽR však zohrávajú štátne a stranícke médiá, ktoré sú plne lojálne režimu.¹⁹⁸ Ako uvádzajú kritici vlády, nepriehľadnosť regulácií v oblasti médií umožňuje autoritám zasahovať do práce médií s použitím tvrdení, že istý obsah vyzrádza štátne tajomstvá alebo ohrozuje štátne záujmy. Definícia štátneho tajomstva je vágna, čo umožňuje cenzúru akýchkoľvek informácií, ktoré čínske elity považujú za škodlivé pre ich politické a ekonomické záujmy.¹⁹⁹

Charakteristickým znakom čínskych médií je silný vplyv KSCĽ. Ročenka Freedom House hovorí o čínskom mediálnom prostredí ako o jednom z najprísnejších na svete, s najsofistikovanejším systémom cenzúry, predovšetkým v online priestore. Poukazuje na silný vplyv strany v kontrole

¹⁹⁵ ALBERT, A.: *China's Big Bet on Soft Power*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-power>>.

¹⁹⁶ QUING, K. G.; SHIFFMAN, J.: *Beijing's covert radio network airs China-friendly news across Washington, and the world*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-radio/>>.

¹⁹⁷ *Constitution of the People's Republic of China*. [online], [cit. 10.10.2017]. Dostupné na internete: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372964.htm>.

¹⁹⁸ *Xi Jinping asks for 'absolute loyalty' from Chinese state media*. [online], [cit. 10.10.2017]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/19/xi-jinping-tours-chinas-top-state-media-outlets-to-boost-loyalty>>.

¹⁹⁹ XU, B.; ALBERT, E.: *Media Censorship in China*. [online], [cit. 10/10/2017]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/media-censorship-china>>.

médií a internetu skrz jej dosah na vlastnícke štruktúry alebo akreditačné orgány. Ukážkou takejto cenzúry bolo dočasné zablokovanie dvanástich zahraničných spravodajských webov, vrátane CNN alebo Guardian, monitorujúcich protesty v Hongkongu. Výraznej kontrole podliehajú okrem médií aj mobilné aplikácie alebo streamovacie platformy. Cenzúra a mazanie príspevkov postihuje aj samotné čínske populárne platformy ako WeChat alebo Sina Weibo. Štát tak aplikuje široké možnosti, ktoré mu ponúka zákon o kybernetickej bezpečnosti prijatý v roku 2017. Nezisková organizácia Výbor na ochranu novinárov (Committee to Protect Journalists) taktiež poukazuje na to, že v roku 2019 bolo v Číne väznených 48 novinárov. Vo väzení sú taktiež mnohí kritickí blogeri.²⁰⁰

Významný je nárast aktivity čínskych predstaviteľov a médií na globálne najpopulárnejších sociálnych sieťach (v samotnej ČĽR blokovaných). V priebehu roka 2019 stúpol počet čínskych veľvyslancov a ambasád, ktorí si založili konto na sieti Twitter, o viac ako 250 percent. Čínske médiá ako Global Times, CGTN a Xinhua patria medzi najrýchlejšie rastúce kontá na Facebooku. Ako uviedla Laura Rosenberg z Alliance for Securing Democracy, čínska vláda už investovala miliardy dolárov do prezentácie v zahraničných médiách a formovania širokej škály komunikačných kanálov na šírenie svojich správ zahraničnému publiku.²⁰¹ Čína dokázala v priebehu rokov vybudovať globálnu sieť médií, čím získala efektívny nástroj na generovanie mäkkej moci. Výraznou limitáciou tohto nástroja však zostáva vedomie o tom, že čínske médiá sú pod kontrolou vlády a strany, kvôli čomu tieto médiá neponúkajú kritický pohľad na vybrané témy. Obmedzovanie ich autenticity a objektívnosti je tak faktorom ohraničujúcim mieru ich pozitívneho vnímania zo strany zahraničnej verejnosti.

²⁰⁰ China. [online], [cit. 10/10/2017]. Dostupné na internete: <<https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2020>>.

²⁰¹ ROSENBERG, L.: *China's Coronavirus Information Offensive*. [online], [cit. 29/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-04-22/chinas-coronavirus-information-offensive>>.

2.3.3 Popkultúra

Oblasť, v ktorej Čína dlhodobo zaostáva, je popkultúra. Kým pre viaceré štáty na čele s USA slúžia kinematografia alebo hudobný priemysel ako efektívny nástroj na prezentovanie svojich hodnôt, svetonázoru a spôsobu života, ČĽR sa v tejto sfére dlhodobo nedokáže presadiť. Tento deficit si však uvedomuje a postupne robí kroky aj v tejto sfére. Príkladom je film *The Great Wall* z roku 2016. Snímku natočila americká spoločnosť Legendary Entertainment, ktorá však predtým bola odkúpená čínskym konglomerátom Wanda Group. Spojenie čínskeho kapitálu a amerického filmárskeho know-how na čele s hviezdny hereckým obsadením malo priniesť film, ktorý dokáže zaujať svetové publikum dobrodružným príbehom zo slávnej čínskej histórie. Film však divácky nezaujal a v hlavných ukazovateľoch ako návštevnosť a tržby výrazne zaostal za najúspešnejšími snímkami daného roka. Tento príklad však ukazuje, že Čína je ochotná investovať a dobiehať deficit aj v oblastiach mäkkej moci, v ktorých si je vedomá svojho zaostávania. Zhang Yiwu z Pekinskej univerzity vidí za neúspechom čínskej popkultúry na americkom a európskom trhu aj hlbší problém. Tvrdí, že tieto trhy sú už značne saturované, preto pre úspech čínskej popkultúry sa ukazujú ako vhodnejšie trhy v Ázii, Latinskej Amerike alebo Afrike. Tieto slová potvrdzuje komerčný úspech čínskych seriálov vo viacerých ázijských štátoch²⁰² alebo skutočnosť, že čínska spoločnosť StarTimes patrí medzi najväčších poskytovateľov multimedialného obsahu v 30 štátoch Afriky.²⁰³ V kontexte čínskej popkultúry je zaujímavosťou, že globálne pravdepodobne najpopulárnejšou čínskou knihou v 21. storočí je vyše 2500 rokov staré dielo *Umenie vojny* od majstra Sun-c', ktoré bolo znovuobjavené nespočetným množstvom autorov venujúcich sa modernému biznisu a manažmentu. Taktiež ostatné najúspešnejšie čínske knihy na svetovom trhu sa týkajú najmä starých čínskych

²⁰² JAIVIN, L.: *Soft Power, Hard Times*. In: GOLLEY, J.; JAIVIN, L. (eds.): *Power - China Story Yearbook*. Canberra: Australian National University Press, 2019, s. 237-241.

²⁰³ ADESHOKAN, O.: *China Is the Biggest Winner From Africa's New Free Trade Bloc*. [online], [cit. 22/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://foreignpolicy.com/2021/08/19/africa-china-afcfta-free-trade-economy-investment-infrastructure-competition/>>.

umení, myšlienkových konceptov alebo kuchyne. Z moderných čínskych autorov sú najznámejší držiteľia Nobelovej ceny za literatúru Mon Yan a Gao Xingjian.

Hlavným zdrojom popkultúry je občianska spoločnosť. Občianska spoločnosť je priestorom slobody, nových myšlienok a formovania spôsobu života, čím sa stáva hlavnou inšpiráciou pre produkty popkultúry ako sú kinematografia, knihy, hudba alebo ďalšie formy umenia. Tie často nastavujú zrkadlo spoločenskému, ale aj politickému, životu v štáte. Občianska spoločnosť v Čínskej ľudovej republike je obmedzená kontrolou a cenzúrou zo strany vládnej komunistickej moci, čo pôsobí ako limitujúci faktor aj pre samotnú čínsku popkultúru ako nástroj generovania mäkkej moci.

2.3.4 Šport

Významným faktorom budovania pozitívneho obrazu na globálnej scéne je šport a organizovanie športových podujatí. Symbolickým momentom pre Čínu v tomto kontexte bolo organizovanie letných olympijských hier v Pekingu v roku 2008. Olympiáda sa konala presne v čase, keď sa pojem mäkká moc dostal do centra záujmu tvorcov zahraničnej politiky ČĽR. Čína tieto hry prezentovala ako moment, keď sa vo svojej modernej verzii otvára svetu a víta ho u seba. Pompézny otvárací ceremoniál XXIX. letných olympijských hier so sloganom „Jeden sen, jeden svet“ ponúkol Číne unikátnu príležitosť odprezentovať celému svetu príbeh slávnej 5000-ročnej čínskej civilizácie aj unikátneho hospodárskeho rozvoja a symbolicky sa tak vrátiť do centra svetového diania. Olympijské hry ako najvýznamnejšie športové podujatie na ktoré sa upierajú oči celého sveta, boli vždy pre štáty možnosťou ako si cez výsledky svojich reprezentantov zvyšovať prestíž. Olympiáda v Pekingu bola pre športovcov Číny do daného momentu historicky najúspešnejšou, keď v záverečnom poradí skončili v počte získaných medailí na druhom mieste za USA. Druhé miesto v celkovej bilancii si Čína udržala aj počas nasledujúcich letných olympiád v Londýne v roku 2012, v Riu de Janeiro v roku 2016 a rovnako aj v Tokiu v roku 2020. Tieto úspechy sú výsledkom vysokej podpory, ktorej sa športu ako nástroju budovania

prestíže vo svete v Číne dostáva zo strany štátu. Úspechom športovej diplomacie ČĽR je taktiež skutočnosť, že Peking získal práva na organizovanie Zimných olympijských hier (ZOH) v roku 2022.

Globálnu prestíž si Čína začala budovať aj cez najpopulárnejší šport sveta – futbal. Čínski investori vlastnia majoritný alebo významný podiel v množstve slávnych európskych futbalových klubov, medzi ktoré patrí AC Miláno, Inter Miláno, Manchester City, Aston Villa, Atlético Madrid, Olympique Lyon či Slavia Praha. Magazín Financial Times priniesol informáciu, že čínski investori od roku 2014 do 2017 investovali do európskeho futbalu vyše 2,5 miliardy USD.²⁰⁴ Vďaka týmto investíciám si dokážu čínske subjekty budovať pozitívny obraz v marketingovo a komerčne silnom segmente. Tento obrat pozornosti smerom k futbalu sa naplno odštartoval v roku 2015, keď samotný prezident Si Ťin-pching predstavil plán na tzv. športovú revolúciu, ktorej cieľom je urobiť z Číny futbalovú veľmoc. Samotný Si je futbalový fanúšik, dôkazom čoho je aj jeho spoločná „selfie“ fotografia v prítomnosti futbalovej hviezdy Sergia Aguera a vtedajšieho britského premiéra Davida Camerona z roku 2015.²⁰⁵ Siho ambícia tak odštartovala čínske investície do futbalu nie len v zahraničí, ale aj v samotnej ČĽR, kde čínske futbalové kluby začali nakupovať hráčske hviezdy a získavať tak pozornosť fanúšikov z celého sveta. Čína bude hostiteľskou krajinou FIFA Majstrovstiev sveta klubov a každý rok taktiež hostí mnoho prípravných zápasov svetových veľkoklubov, ktoré vidia v jej obrovskom trhu veľké ekonomické možnosti.

Okrem futbalu je Čína viditeľná aj v ostatných športových odvetviach. V hokejovej KHL pôsobí od roku 2016 pekínsky klub Kunlun Red Star a od roku 2004 hostí mesto Šanghaj preteky F1. Čínske mestá privítali zápasy klubov NHL a NBA. ČĽR pravidelne hostí veľké tenisové turnaje, atletické podujatia či cyklistické preteky. Viditeľná je aj v propagácii

²⁰⁴ BLAND, B.; AHMED, M.: *Chinese investors take route one out of European football*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ft.com/content/fb11b9c0-93c8-11e8-b67b-b8205561c3fe>>.

²⁰⁵ LENG, S.: *China's soccer-mad President Xi Jinping's passion for 'the beautiful game' sparked while a child*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:

nových či netradičných športových odvetví ako je MMA alebo tzv. e-športy, čím preukazuje schopnosť dynamicky reagovať na aktuálne trendy v tejto oblasti. Športová diplomacia ČĽR zaznamenala od organizovania Olympijských hier v roku 2008 výrazný progres a šport sa stal jej efektívnym nástrojom na generovanie mäkkej moci vo svete. Táto oblasť však so sebou prináša aj riziká ohrozujúce prestíž štátu. Príkladom môžu byť pripravované zimné olympijské hry v Pekingu na rok 2022, ktoré rok pred svojim otvorením získavajú politický rozmer vrátane možnosti politického bojkotu zo strany viacerých štátov. Dôvodom je situácia ohľadom dodržiavania ľudských a občianskych práv v Číne. Ukážkou je rezolúcia Európskeho parlamentu prijatá 7. 7. 2021, ktorá vyzýva diplomatov členských štátov k politickému bojkotu ZOH v Pekingu, pokiaľ sa nepreukážu „*zlepšenia situácie v oblasti ľudských práv v Hongkongu, Ujgurskej autonómnej oblasti Sin-ťiang, Tibete, Vnútornej Mongolsku a ďalších oblastiach Číny*“.²⁰⁶ Podobné iniciatívy vznikli aj v Spojenom kráľovstve, USA alebo v Českej republike.²⁰⁷ Táto situácia poukazuje na skutočnosť, že oblasť športu nie je len efektívnou platformou na budovanie prestíže, ale rovnako má potenciál poukazovať na politicky problematické roviny a týmto spôsobom pôsobiť pre štát kontraproduktívne.

²⁰⁶ *European Parliament resolution on Hong Kong, notably the case of Apple Daily*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2021-0385_EN.html?link_id=1&can_id=311cfe77dbd653cc6b56a85f2a603bd4&source=email-european-parliament-calls-for-political-boycott-of-the-2022-beijing-winter-olympics&email_referrer=email_1227400&email_subject=european-parliament-calls-for-political-boycott-of-the-2022-beijing-winter-olympics>.

²⁰⁷ *Politický bojkot zimní olympiády v Pekingu nabývá reálných obrysů*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <https://sinopsis.cz/politicky-bojkot-zimni-olympiady-v-pekingu-nabyva-realnych-obrysu/?fbclid=IwAR2IVUoUQJCFAsTuy_VUtaIDSvVKHhieQvWCS2hyrbWLPZkOtyTz36Y-iM>.

2.3.5 Občianska spoločnosť

Joseph Nye tvrdí, že občianska spoločnosť je sama osebe generátorom mäkkej moci. Vplyv občianskej spoločnosti sa prelieva do ostatných sfér kultúrneho, akademického alebo spoločenského života. Vychádzajúc z definície kanadského historika a sinológa Timothyho Brooka, zárodoky konceptu občianskej spoločnosti vedú do obdobia konca 18. storočia, keď začalo byť zvykom od seba odlišovať oblasť politickú oblasť, teda štát, od oblasti spoločenskej. Toto rozlišovanie medzi štátom a spoločnosťou vzišlo z historickej skúsenosti súvisiacej s vývojom európskych štátov. Je vyjadrené ako proces, keď sociálne sily zdola postupne limitujú moc štátu pomocou princípu konštitucionalizmu a občianstva. Kým vzťah medzi štátom a spoločnosťou je v západnom svete vnímaný ako zdroj stability, vo vedení autoritatívnych režimov je považovaný za zdroj nestability. Analýza tohto vzťahu štátu a jednotlivca v Číne nám môže dopomôcť k lepšiemu pochopeniu distribúcie moci v štáte, a tým aj k stavu samotnej občianskej spoločnosti. Čína si prešla vlastným unikátnym vývojom ako v oblasti formovania štátu, tak aj občianskej spoločnosti. Pri nazeraní na občiansku spoločnosť v Číne sa stretávame s mnohými odlišnými fenoménmi než aké hrajú úlohu pri debate na túto tému v štátoch Západu. Tento významný rozdiel vychádza práve z pomeru distribúcie moci medzi štátom a občanom, ako to načrtnol Brook, ktorý je v Číne diametrálne odlišný v porovnaní so Západom. Utváranie občianskej spoločnosti je procesom rôznorodých konfliktov a spôsobov ich riešenia. Proces jej zrodu v komunistickej spoločnosti a demokratickej spoločnosti je potrebné posudzovať na základe vybraných špecifik. Kým v demokratických štátoch sa komponenty občianskej spoločnosti utvárajú evolučne na prirodzenej spoločensko-politickej báze, v komunistických sú utvárané revolučným experimentom. Z tohto dôvodu sa tu vývoj moderného občianstva problematizuje.²⁰⁸

Ako najfrekvencovanejšia sa v tomto kontexte vyskytuje téma úrovne dodržiavania a kvality ľudských práv. Ako uvádza nezisková organizácia Chinese Human Rights

²⁰⁸ GBÚROVÁ, M.: *Medzi identitou a integritou*. Prešov: Slovacontact, 1996, s. 29-31.

Defenders vo svojej správe publikovanej vo februári 2017, „*autoritárska vláda Číny pod vedením jedinej – Komunistickej strany s jej lídrom Si Ťin-pchingom sa vzdialili od politickej otvorenosti a reformy právneho štátu z roku 2016. Porušovanie základných ľudských práv a perzekúcia aktivistov za ochranu ľudských práv pretrváva. Počas posledného roka čínska vláda zadržala, uväznila, nechala zmiznúť a mučila množstvo aktivistov. Úrady vydali rad drastických zákonov a nariadení, ktoré dávajú polícii možnosti kriminalizovať aktivity v oblasti ľudských práv.*“²⁰⁹ Správa uvádza, že zo strany represívnych zložiek štátu pravidelne dochádza k porušovaniu slobody prejavu, práva na pokojné zhromažďovanie a práva na združovanie. Tieto práva sú podľa správy kľúčom k účinnému monitorovaniu a obhajovaniu širokého spektra ľudských práv ako sú pracovné práva, práva žien, zdravotné práva či práva na čistú vodu a ovzdušie.²¹⁰

Veľkú pozornosť si v tomto kontexte vyslúžil príbeh, ktorý v januári 2017 zverejnil magazín The Guardian, ktorého protagonistom je švédsky aktivista Peter Dahlin. Tento 36 - ročný ľudskoprávny aktivista strávil 23 dní v pekingskom väzení. Dahlin ponúkol podrobnú spoveď o praktikách represívnych zložiek v Číne, s ktorými sa ako aktivista osobne stretol.²¹¹ Tento príbeh zaujal o to viac, že v Dahlinovom prípade ide o jednu z prvých zahraničných obetí boja proti opozícii pod vedením prezidenta Si Ťin-pchinga. Jeho spoveď podporila legitímnu diskusiu na tému ľudských a občianskych práv v Číne.

Za zmienku preto stojí, že aj pri takej vážnej kritike v oblasti dodržiavania ľudských práv znovuzvolili členské štáty

²⁰⁹ *Annual Report on the Situation of Human Rights Defenders in China (2017)*. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <https://www.nchrd.org/wp-content/uploads/2018/02/CHRD-2017-Annual-Report-of-Situation-of-HRDs-in-China_Feb-2018.pdf>.

²¹⁰ *Annual Report on the Situation of Human Rights Defenders in China (2017)*. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <https://www.nchrd.org/wp-content/uploads/2018/02/CHRD-2017-Annual-Report-of-Situation-of-HRDs-in-China_Feb-2018.pdf>.

²¹¹ *A human rights activist, a secret prison and a tale from Xi Jinping's new China*. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2017/jan/03/human-rights-activist-peter-dahlin-secret-black-prison-xi-jinpings-new-china>>.

OSN v októbri 2016 Čínu do Rady OSN pre ľudské práva. Čína však naďalej nechce vyhovieť požiadavkám nezávislých expertov OSN na ukončenie zásahov proti občianskej spoločnosti. Čína tiež zabraňovala medzinárodnému úsiliu vychádzajúcemu z iniciatívy OSN na celosvetovú ochranu osôb zastávajúcich ľudské práva a práve naopak, čínski aktivisti, ktorí sa snažia aplikovať mechanizmy OSN v oblasti ochrany ľudských a občianskych práv, dlhodobo čelia zastrašovaniu, obštrukciám a trestom.

Ďalšou dôležitou kategóriou pri nazeraní na stav občianskej spoločnosti v Číne je pôsobenie mimovládnych organizácií (Non-Governmental Organizations, NGO). Americký profesor Scott Wilson rozdelil mimovládne organizácie v Číne do dvoch skupín. Prvú tvoria relatívne nezávislé mimovládne organizácie, druhú vládou organizované mimovládne organizácie. Od 1. 1. 2017 začal v Čínskej ľudovej republike platiť nový zákon o administrácii činnosti zahraničných mimovládnych organizácií. Zákon sa však netýka iba zahraničných NGO²¹², ale aj tých, ktoré sídlia v Hongkongu, na Taiwane a v Macau. Zákon pokrýva širokú škálu inštitúcií, okrem NGO aj súkromné univerzity, obchodné komory, asociácie zaoberajúce sa kultúrnou výmenou, inštitúcie pôsobiace v oblastiach športu a voľného času, orchestre, divadlá a pod. NGO majú iba dve možnosti, ako legálne pôsobiť v ČLR. Prvou je, že sa samy musia registrovať na príslušnom úrade ako je Ministerstvo verejnej bezpečnosti (Ministri of Public Security) alebo jeho provinčnej zložke. Druhou možnosťou je, že NGO sa nemusí registrovať na úrade, svoju činnosť však musí administratívne vykazovať v rámci požadovanej dokumentácie zo strany štátu. V prípade registrácie na príslušnom úrade nový zákon nemení staré pravidlo, že NGO musí v rámci registrácie vykázat' oficiálneho supervízora, resp. oficiálneho sponzora z čínskych organizácií. Problémom v tomto smere je, že čínske organizácie nie sú veľmi ochotné zastrešovať zahraničné NGO. V druhom prípade musia NGO vykazovať svoje aktivity, sponzorské zázemie a podobne, čo je z administratívneho hľadiska náročné a môže to do značnej miery obmedzovať pôsobenie takýchto zahraničných NGO. Tento nový zákon teda vzbudil obavy

²¹² V ČLR pôsobilo v roku 2018 približne 6000 zahraničných NGO.

a vyvolal diskusiu ohľadom toho, či štát nechce prostredníctvom neho získať väčšiu kontrolu nad občianskou spoločnosťou.²¹³

Profesor Scott Wilson tvrdí, že nový zákon je len súčasťou sérií opatrení, ktoré majú vraziť klin medzi zahraničnými aktérmi a čínskou občianskou spoločnosťou. Hovorí, že občiansky aktivizmus v mnohých oblastiach je na vzostupe, no štát sa snaží limitovať tento aktivizmus prostredníctvom legislatívnych regulácií v mene zachovania stability režimu: „*Pristup Číny k riadeniu občianskej spoločnosti má tri hlavné body: (1) odstrániť väzby medzi medzinárodnými a domácimi mimovládnyimi organizáciami v oblastiach, ktoré režim považuje za potenciálne destabilizujúce, pričom umožňujú spoluprácu v oblastiach, ktoré dopĺňajú štát; (2) zvyšovať závislosť mimovládnych organizácií od čínskeho štátu prostredníctvom procesu registrácie a financovania zo strany štátu, často prostredníctvom štátnych zmlúv s mimovládnyimi organizáciami; a (3) selektívne využívať nový formalizovaný právny rámec pre občiansku spoločnosť, aby sa selektívne zameriaval na mimovládne organizácie a aktivistov občianskej spoločnosti, ktorí spochybňujú ideovú hegemoniu režimu.*“²¹⁴ V protiklade k nemu, riaditeľ odborovej organizácie China Labour Bulletin Shawn Shieh nevníma takýto legislatívny rámec natoľko kriticky: „*Čína prišla s takýmto zákonom neskôr, učila sa od ostatných. Potrebujeme čas aby sme videli, ako bude vyzerat' implementácia tohto zákona v praxi. Nemali by sme zjednodušene hovoriť o tom, že dvere sa zatvorili. Dvere sú otvorené a iba práca úradov a občianskej spoločnosti ukáže, ako bude zákon v realite pôsobiť.*“²¹⁵

Napriek aktívnej diskusii o jej limitoch, občianska spoločnosť zohráva v Číne dôležitú úlohu napr. v oblasti environmentálneho aktivizmu. V ČLR v tejto oblasti pôsobia

²¹³ *Policy Analysis on China's Civil Society Organizations*. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.chinafile.com/ngo/analysis/policy-analysis-chinas-civil-society-organizations>>.

²¹⁴ WILSON, S.: *Tigers without Teeth*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2015, s. 55-70.

²¹⁵ *ChinaFile*. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.chinafile.com/contributors/shawn-shieh>>.

rôzne NGO, od samotnej organizácie Greenpeace, ktorá disponuje veľkým sídlom v Pekingu, až po malé organizácie pôsobiace na lokálnej úrovni. Tieto NGO zohrali dôležitú úlohu napr. v boji proti výstavbe viacerých priehrad na veľkých čínskych riekach. Za zmienku stojí napr. IPE.org, ktorá zbiera verejne dostupné dáta týkajúce sa miery znečistenia ovzdušia a vody a tie následne používa na to, aby upozorňovala čínske aj medzinárodne spoločnosti, ktoré takéto znečistenie spôsobujú. Environmentálne NGO majú tak vo svojom pôsobení väčší priestor a ich aktivity majú dokonca vplyv na vládne politiky, keďže ich ciele sú v súlade s oficiálnymi cieľmi vlády samotnej.²¹⁶

Obmedzené možnosti rozvoja občianskej spoločnosti sú tak limitujúcim aspektom budovania mäkkej moci Číny. Tieto limity sú dôsledkom širších politických kontextov, vyplývajúcich z politického zriadenia v štáte. Ako približuje filozof Marek Hrubec, čínsky politický systém má charakteristiky meritokracie, kvôli čomu možno hovoriť o demokratickom deficite, ktorého si je vedomá aj samotná čínska vláda.²¹⁷ Globálne medializované témy ako väznenie držiteľa Nobelovej ceny za mier Liu Xiaoba, potlačovanie občianskych práv v Sin-t'iangu alebo represie voči protivládnym protestom v Hongkongu však pôsobia ako faktory, ktoré výrazne podkopávajú čínsku prestíž vo svete a oslabujú mäkkú moc vygenerovanú ostatnými prostriedkami.

2.3.6 Nová hodvábna cesta

Významným generátorom ekonomického, politického vplyvu a taktiež mäkkej moci vo svete je pre Čínu projekt tzv. Novej hodvábnej cesty. Ten je prezentovaný ako ukážka unikátneho čínskeho ekonomického úspechu a záujmu ČĽR o spoluprácu s ostatnými štátmi sveta. Jeho vznik sa

²¹⁶ Isabel Hilton: "Civil society still has an enormous role to play in China". [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.merics.org/en/podcast/isabel-hilton-civil-society-still-has-enormous-role-play-china>>.

²¹⁷ Čínska meritokracie: Od vzdelání po politiku. In: *Literární noviny*, č. 10, 2016. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.flu.cas.cz/images/aktuality/2016/Hrubec_rozhovor_LtN_10-2016.pdf>.

datuje do roku 2013, keď čerstvo zvolený prezident ČĽR Si Ťin-pching predstavil iniciatívy pozemnej a námornej časti tzv. Hodvábnej cesty 21. storočia. Tieto myšlienky boli po predstavení v nasledujúcom období rozpracované a inštitucionalizované, čoho výsledkom bol prvý dokument k tomuto projektu, vydaný v roku 2015. Iniciatíva pod značkou One Belt One Road (OBOR) alebo Belt and Road Initiative (BRI) sa od tohto momentu stala jednou z nosných tém zahraničnej politiky ČĽR. Analytici Stredoeurópskeho inštitútu ázijských štúdií však poukazujú na to, že BRI so sebou od svojho začiatku nesie isté špecifiká čínskej politickej komunikácie. Prvým je postupné rozvíjanie konceptu v čase, od deklarovania všeobecného záujmu bez konkrétneho plánu ku koherentnej stratégii. Druhým je vágnosť projektu BRI, ktorá je s ním spätá od jeho začiatku. Čína uvádza ako hlavný cieľ projektu budovanie vzájomnej konektivity, konkretizovanej v piatich hlavných oblastiach, ktorými sú: politická koordinácia, prepojenie infraštruktúry, bezbariérový obchod, finančná integrácia a medziludské vzťahy. Z toho vyplýva istá nejednoznačnosť čo sa týka geografického, časového alebo obsahového pokrytia projektu. Preto je v súčasnosti možné označiť takmer akúkoľvek spoluprácu s Čínou za súčasť BRI. *„Zahrnutie rôznych, v podstate priamo neprepojených aktivít pod hlavičku novej iniciatívy, vychádza z potreby Číny predstaviť monumentálny projekt, charakterizujúci jej rastúcu silu na medzinárodnej scéne. Táto potreba existuje jednak vo vnútornej dimenzii, ale aj v tej zahraničnej, keďže BRI má svoje vnútropolitické aj zahraničnopolitické ciele.“*²¹⁸

BRI nezastrešuje žiadna jednotná organizácia, i keď v rámci iniciatívy vzniklo viacero multilaterálnych kooperačných platforiem. S BRI sa najviac spája založenie satelitných inštitúcií na financovanie projektov v rámci iniciatívy – Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) a New Silk Road Fund (NSRF). Prvú z nich podporila Čína vstupnou dotáciou vo výške 50 mld. USD, NSRF sumou 40 mld. USD a iniciatívu Maritime Silk Road sumou

²¹⁸ HUSENICOVÁ, L.; KIRONSKA, K.; ŠEBOK, F. (eds.): *Potenciál Novej hodvábnej cesty pre Slovensko*. Bratislava: Inštitút ázijských štúdií, 2019.

21 mld. USD. ČĽR popri tom prispela sumou 41 mld. USD do Novej rozvojovej banky, ktorá funguje v rámci zoskupenia BRICS.²¹⁹ V marci 2017 sa konal prvý samit štátov BRI v Pekingu, ktorý by sa mal opakovať v dvojročných intervaloch. Úspešne naň nadviazal druhý samit z apríla 2019. Čínska strana však neprejavila záujem o zastrešenie projektu jednou koherentnou inštitúciou a zameriava sa najmä na spoluprácu v jednotlivých sektoroch a samitovú diplomaciu. V slovenskom odbornom prostredí projekt približuje publikácia *Potenciál Novej hodvábnej cesty pre Slovensko*. Tá medzi hlavnými cieľmi BRI spomína aj body nadväzujúce na kontext mäkkej moci ako podpora pretvorenia čínskych spoločností v globálnych hráčov či posilnenie legitimacy čínskeho režimu: „Okrem snahy získať uznanie vo svete sa Peking prostredníctvom BRI usiluje posilniť aj postavenie režimu smerom dovnútra. Garnitúra Si Ťin-pchinga podporuje víziu tzv. »Čínskeho sna«, ktorý má Číne vrátiť bývalú slávu a prosperitu a čínskemu obyvateľstvu pocit hrdosti. Obraz Číny ako lídra na medzinárodnej scéne, požívajúceho všeobecný rešpekt, zvyšuje podporu medzi domácim obyvateľstvom. BRI je navyše vnímaný ako osobný projekt Si Ťin-pchinga a na 19. kongrese Komunistickej strany Číny bol zahrnutý do straníckej ústavy, čo zaručuje dlhodobú stabilnú podporu projektu.“²²⁰

Vďaka BRI si Čína vybuďovala prestíž a získala podporu mnohých rozvojových štátov sveta, ktorým poskytuje ekonomickú alebo rozvojovú pomoc. Najviditeľnejšie je to v Afrike. Na africkom kontinente poskytla Čína od roku 2000 pôžičky vo výške 140 mld. USD, vďaka čomu je v regióne najväčším veriteľom. Jej investície smerujú predovšetkým do sektorov ako ťažobný a energetický priemysel alebo doprava.²²¹ Čínske spoločnosti tak dominujú africkému trhu

²¹⁹ ALBERT, A.: *China's Big Bet on Soft Power*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-power>>.

²²⁰ HUSENICOVÁ, L.; KIRONSKA, K.; ŠEBOK, F. (eds.): *Potenciál Novej hodvábnej cesty pre Slovensko*. Bratislava: Inštitút ázijských štúdií, 2019.

²²¹ *China's post-covid propaganda push*. [online], [cit. 22/01/2021]. Dostupné na internete:

v oblasti budovania infraštruktúry a v sektore miestnej výroby. To prináša Číne nie len dôležité politické spojenectvá, keď africké štáty stoja na strane ČĽR v medzinárodnopolitických otázkach ako napr. v júni 2020, keď na pôde OSN 25 afrických štátov podporilo ČĽR pri téme Hongkongu. Zároveň táto prítomnosť vytvára aj ďalšie možnosti budovania vplyvu, príkladom čoho je rast čínskych technologických spoločností ako China's Transsion Holdings a StarTimes na Africkom trhu.²²²

Aj keď zaradenie investičných projektov pod kategóriu mäkkej moci môže byť z teoretického hľadiska otáznе, BRI má potenciál generovať mäkkú moc vo viacerých rovinách. Veľké investičné projekty môžu vo svete prezentovať Čínu ako technologického lídra; BRI môže slúžiť na prezentáciu úspešného čínskeho politicko-ekonomického modelu ako alternatívy voči napr. samotnému USA; budovanie spolupráce vo svete vďaka BRI dokáže presahovať ekonomickú rovinu a prinášať pre Čínu možnosť rozvíjať kooperáciu aj v kultúrnej alebo akademickej oblasti. Tento megaprojekt, ktorý po ekonomickej stránke môže dosiahnuť objem viac ako 12 Marshallových plánov²²³, však vo svete negeneruje iba pozitívne hodnotenia. Často na neho smeruje aj kritika, poukazujúca na riziko korupcie, politického nátlaku alebo skutočnosť, že projekty sú budované čínskymi štátnymi spoločnosťami a čínskymi robotníkmi, a teda že generujú málo pracovných príležitostí pre lokálnych ľudí a firmy.²²⁴ Jedným z najčastejšie skloňovaných rizík čínskych investičných aktivít je tzv. dlhová pasca (Debt Trap). V kontexte dlhovej pasce ako vedomého nástroja zahraničnej politiky sa začal objavovať

<<https://www.economist.com/china/2020/04/16/chinas-post-covid-propaganda-push>>.

²²² ADESHOKAN, O.: *China Is the Biggest Winner From Africa's New Free Trade Bloc*. [online], [cit. 22/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://foreignpolicy.com/2021/08/19/africa-china-afcfta-free-trade-economy-investment-infrastructure-competition/>>.

²²³ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 67.

²²⁴ CRABTREE, J.: *Making (limited) inroads: Why China's Belt and Road struggles to deliver goodwill*. In: *The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power*. USC Center on Public Diplomacy, 2019. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://softpower30.com/>>.

aj pojem „Debt Trap Diplomacy“. BRI je často označovaná ako forma tzv. ekonomického imperializmu, keďže vytvára výrazne asymetrické vzťahy medzi Čínou a jej partnermi. V súvislosti s čínskymi investíciami sa objavuje aj pojem tzv. smrteľnej závislosti, ktorú Čína vytvára u svojich dlžníkov využitím asymetrie vo vzájomnej obchodnej bilancii. Takáto asymetria však prináša riziká aj pre samotného veriteľa, a to v prípade, že by dlžníci so svojimi miliardovými pôžičkami voči ČLR nedokázali svoje záväzky splácať. Ako poukazuje štúdia z dielne Kielského inštitútu pre svetovú ekonomiku s názvom *How China Lends: A Rare Look into 100 Debt Contracts with Foreign Government*, Čína ako oficiálne najväčší veriteľ sveta, poskytuje pôžičky rozvojovým štátom na základe zmlúv, ktorých spoločným menovateľom je, že:

1. obsahujú neobvyklé doložky o dôvernosti, ktoré bránia dlžníkom odhaliť podmienky alebo dokonca existenciu dlhu;
2. čínski veritelia poskytujú výhodu oproti iným veriteľom pomocou dohôd o zabezpečení ako sú príjmové účty kontrolované dlžníkmi, alebo sľubu, že dlh nepostúpi kolektívnej reštrukturalizácii;
3. doložky o zrušení, zrýchlení a stabilizácii v čínskych zmluvách potenciálne umožňujú veriteľom ovplyvniť domácu a zahraničnú politiku dlžníkov.²²⁵

Čína sa vďaka aktívnej investičnej politike stáva najdôležitejším obchodným partnerom pre približne 130 štátov.²²⁶ V úvode tretej dekády 21. storočia je tak najvýznamnejším obchodným partnerom pre väčšinu štátov sveta, keď v priebehu dvoch desaťročí na tejto pozícii vystriedala USA. Podieľa sa na 70 % globálneho obchodu, kým USA len na 30 %. V roku 2000 bol tento pomer opačný.²²⁷

²²⁵ GELPERN, A.; HORN, S.; MORRIS, S.; PARKS, B.; TREBESCH, Ch.: *How China Lends: A Rare Look into 100 Debt Contracts with Foreign Governments*. Kiel: Kiel Institute for the World Economy, 2021.

²²⁶ ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené štáty versus Čína a Thukýdidovo poučení z dejín*. Praha: Prostor, 2018, s. 66-67.

²²⁷ *Joe Biden is determined that China should not displace America*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/briefing/2021/07/17/joe-biden-is-determined-that-china-should-not-displace-america>>.

Kým z metodologického hľadiska môže byť označenie samotných investičných aktivít a budovania infraštruktúrnych projektov ako nástrojov mäkkej moci problematické, s istotou možno povedať, že v širšom kontexte takéto aktivity Číne poskytujú obrovské možnosti na generovanie vplyvu a projekciu mäkkej moci vo svete. Pri hodnotení tejto čínskej aktivity je preto potrebné ísť za rámec deklarovaneho naratívu čínskej strany o vzájomne výhodnej spolupráci v duchu „win-win“. Projekty čínskej strany kladú oveľa vyššie požiadavky na oblasť transparentnosti a nastavenia pravidiel spolupráce, ktoré v prípade nedodržania môžu čínskej reputácii v konečnom dôsledku uškodiť.

2.3.7 Komerčné značky

Významným aspektom budovania prestíže štátu v zahraničí je úspech komerčných značiek, ktoré z neho pochádzajú. Najhodnotnejšou globálnou značkou, pochádzajúcou z Číny je Alibaba. Technologická spoločnosť s celosvetovým pôsobením, ktorej zakladateľom je Jack Ma, známy aj ako „najbohatší Číňan“. Samotný Ma sa stal príkladom úspešného príbehu človeka, ktorý z pozície učiteľa angličtiny dokázal vybudovať globálnu značku, vďaka čomu sa sám stal jedným z celosvetovo najznámejších a najpopulárnejších Číňanov. Táto spoločnosť pochádza z provincie Če-ťiang a ekonomicky začala rásť v období, keď v pozícii tajomníka strany v provincii pôsobil práve Si Ťin-pching, ktorý stál za hospodárskym rozmachom regiónu. Ma sa stal výraznou tvárou v budovaní čínskeho obrazu vo svete. V roku 2018 odstúpil z vedenia spoločnosti a začal sa venovať charite. Viacerí pozorovatelia upozorňujú, že tento krok mohol mať politické pozadie, keďže Ma svojou popularitou v zahraničí zatienoval aj samotného prezidenta ČĽR. Príkladom toho bola aj skutočnosť, že v januári 2017 novozvolený prezident USA Donald Trump skôr, ako s prezidentom Číny, absolvoval stretnutie s Jackom Ma, na ktorom rozoberali americko-čínske obchodné vzťahy. Ma je však stále významným hráčom v budovaní prestíže Číny v zahraničí, a to predovšetkým vďaka svojej filantropickej a charitatívnej činnosti, čo ho robí výrazne populárnym

predovšetkým v Afrike. Vzniká tak otázka, či je Jack Ma pre KSČ a čínsky režim viac prínosom, alebo ohrozením.²²⁸ Doposiaľ platilo prvé tvrdenie. Ako poukázal jeho životopisec Duncan Clark, „*Jack Ma vďaka množstvu svojich iniciatív a vzťahov vo svete preukázal svoju schopnosť získavať priateľov a ovplyvňovať ľudí. Je to čínsky Dale Carnegie a to, ako sme videli, mnohých ľudí v čínskej vláde znervózňuje. Zároveň ale dokáže byť pre nich veľmi nápomocný.*“²²⁹

Globálne najznámejšou čínskou značkou je podľa výskumu Kantar Millward Brown z roku 2018 Lenovo – technologická spoločnosť známa ako najväčší výrobca počítačov na svete so sídlami v Pekingu a americkom meste Morrisvill. Na druhom mieste skončila značka Huawei – spoločnosť, ktorá ročne predá vyše 200 miliónov mobilných telefónov vo viac než 170 štátoch sveta. Jej produkty a služby využíva takmer tretina svetovej populácie. Spoločnosť Huawei však čelila vo svete viacerým škandálom, ktoré oslabili jej prestíž. Najznámejším bolo zatknutie finančnej riaditeľky Huawei Technologies Meng Wan-čou v roku 2018 na kanadskom území americkými orgánmi pre podozrenie z prepojenia na firmu, ktorá sa napriek americkým sankciám snažila predávať vybavenie Iránu.²³⁰ Viacero štátov vrátane USA, Austrálie, Nového Zélandu zároveň odmieta so spoločnosťou Huawei spolupracovať pri budovaní vysokorychlostných 5G sietí z dôvodu obáv týkajúcich sa prepojenia medzi spoločnosťou a čínskymi tajnými službami. Časté je aj odmietanie využívania zariadení Huawei

²²⁸ Jack Ma je členom KSČ od polovice 80. rokov. So stranou mal však vždy komplikovaný vzťah. Vzťah spoločnosti Alibaba ku KSČ raz vyjadril slovami, že stranu je dobré „mať rád, no nevstupovať s ňou do manželstva“.

²²⁹ HATTON, C.: *Jack Ma: The billionaire trying to stop coronavirus (and fix China's reputation)*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-52325269?utm_source=Espresso_9_2019&utm_campaign=00c421d383-EMAIL_CAMPAIGN_2019_09_27_09_59_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_c6f20141a4-00c421d383-112585337>.

²³⁰ Prípado získal nový diplomatický rozmer v roku 2019, keď Čínsky ľudový súd odsúdil na trest smrti za pašovanie drog kanadského občana Roberta L. Schellenberga, zatknutého len krátko po zaistení Meng. Tento krok bol mnohými analytikmi vnímaný aj ako snaha čínskej strany vyvinúť tlak voči Kanade na prepustenie Meng z domáceho väzenia ešte pred jej vydaním americkým orgánom.

v inštitúciách verejnej správy v obave z možnej čínskej špionáže. Alibaba Group skončila vo výskume na treťom mieste. V prvej päťke sa umiestnili aj výrobca telefónov Xiaomi a letecká spoločnosť Air China.

Výskum taktiež ukázal, že vnímanie nálepky „Made in China“ je u mladej generácie oveľa pozitívnejšie, než u staršej. Podľa výskumu tiahne mladá generácia k vybraným čínskym komerčným značkám, pretože ich produkty a služby považuje za príťažlivé a dostupné, bez ohľadu na krajinu pôvodu.²³¹ Príkladom tohto trendu je aj globálny úspech novej sociálnej siete čínskeho pôvodu TikTok, ktorá v roku 2021 dosiahla 1 miliardu užívateľov.²³²

2.3.8 Covid-19

V roku 2020 celý svet ochromil vírus Covid-19. Ten sa prvý krát objavil na konci roka 2019 v čínskom meste Wu-chan. Ochorenie sa rýchlo rozšírilo do celého sveta a 11. 3. 2020 už Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organisation, WHO) vyhlásila stav globálnej pandémie.²³³ Globálna pandémia viedla k bezprecedentnému zavádzaniu ochranných a reštrikčných opatrení vo väčšine postihnutých štátov. Kritická situácia počas tzv. koronakrízy zároveň viedla k unikátnej vlne solidarity a vzájomnej pomoci na všetkých úrovniach fungovania spoločnosti naprieč štátmi sveta.

Čínska ľudová republika je vo svojej pomoci v boji s vírusom Covid-19 aktívna v celom svete. Postihnutým štátom ponúka dodávky zdravotníckeho materiálu alebo dokonca celé lekárske tímy. Tieto aktivity dali generovaniu pozitívneho

²³¹ HANDLEY, L.: *These are the hottest Chinese consumer brands outside China*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cnn.com/2018/02/06/these-are-the-most-popular-chinese-consumer-brands-outside-china.html>>.

²³² MOHSIN, M.: *10 TikTok Statistics That You Need to Know in 2020 [Infographic]*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.oberlo.com/blog/tiktok-statistics>>.

²³³ *Koronavírus je pandémia, vyhlásila Svetová zdravotnícka organizácia*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.webnoviny.sk/vzdravotnictve/koronavirus-je-pandemia-vyhlasila-svetova-zdravotnicka-organizacia/>>.

obrazu Číny vo svete nový impulz. Navyiac, svoju zahraničnú pomoc využíva čínska vláda aj na domácej scéne a budovaním obrazu „svetového záchrancu“ si posilňuje legitimitu v očiach čínskeho obyvateľstva. Čínska strana dbá na to, aby každá jej pomoc bola viditeľná v lokálnych aj čínskych médiách, bez ohľadu na jej veľkosť a obsah. Aktivity v rámci zdravotnej pomoci využíva dokonca za účelom, aby posilnila obraz iných svojich projektov. Príkladom je predovšetkým moment, keď ČĽR začala pri svojich zdravotníckych zásielkach presadzovať termín „Health Silk Road“, teda „zdravotnícka hodvábná cesta“, čím sa snaží pozitívny obraz, vygenerovaný v rámci humanitárnej pomoci, pridružiť k projektu Novej hodvábnjej cesty a zvýšiť mu takto prestíž a legitimitu.²³⁴ Ukážkou tohto prístupu v komunikácii je napr. jedna zásielka pomôcok z Číny pre Španielsko. Dodávka mala hodnotu len približne 50 000 USD, čínske štátne médiá ju však prezentovali ako „zlomový bod“ v budovaní „zdravotníckej hodvábnjej cesty“.

V súvislosti s týmto typom aktivít sa v mediálnej sfére začal uplatňovať nový pojem „rúšková diplomacia“. Skutočnosť, že počet prípadov nakazených vo svete mal v priebehu času stúpajúcu, kým v Číne klesajúcu tendenciu v kombinácii s faktom, že Čína sa stala najväčším producentom a skladom zdravotníckych pomôcok na svete, ju dostal do výhodnej pozície. V období, keď väčšina štátov sveta zúfalo bojovala s nedostatkom zdravotníckeho materiálu, tak bola ČĽR prvým štátom, ktorý v tiesni dokázal pomôcť. Do úzadia pritom často išla skutočnosť, že do samotnej Číny dorazilo v čase, keď čelila epidémii, 30 ton zdravotníckeho materiálu od amerických a európskych donorov. Vďaka tomu disponovala obrovskými zásobami zdravotníckeho materiálu, ktorý z istej časti mohla rozdávať ďalej. Dôležité je však poukázať na to, že väčšinou nešlo o prejav štedrosti Číny, ale o štandardné komerčné transakcie tovarov za trhovú cenu. V období od 1. 3. 2020 do 4. 4. 2020 malo ísť o takéto obchody v hodnote takmer 1,5 mld. USD. V každom prípade, filantropický rozmer zo strany štátu, regionálnych vládnych

²³⁴ Pojem „Health Silk Road“ predstavitelia ČĽR prvý krát použili v roku 2017, keď Čína podpísala dohodu s WTO o akejsi zdravotnej vetve čínskeho projektu Novej hodvábnjej cesty. Čínska strana tak efektívne využila vágnosť celého projektu.

orgánov alebo čínskych firiem bol nezanedbateľný. Najväčšia čínska spoločnosť Alibaba darovala materiál 54 štátom Afriky. Spoločnosť Huawei, potýkajúca sa so škandálmi, ktoré značne oslabujú jej dobrý obraz, darovala obrovské množstvá zdravotníckeho materiálu USA, Kanade, Holandsku a ďalším štátom, v ktorých bojuje o vylepšenie svojho mena.²³⁵

V porovnaní s USA, neskôr vážne postihnutými vírusom, bola Čína v komfortnej situácii, ktorú dokázala pred domácou aj zahraničnou verejnosťou prezentovať ako úspech svojho unikátneho politicko-ekonomického modelu, tzv. socializmu s čínskymi charakteristikami. Tento efekt bol posilnený negatívnym dojmom, ktorý zanechávali rozhodnutia štátov ako USA, Nemecko alebo Francúzsko, ktoré na rozdiel od Číny, v istom období napr. blokovali dodávky zdravotníckeho materiálu zo svojho územia. Pomyselnú korunu čínskemu víťazstvu v generovaní mäkkej moci počas pandémie nasadil americký prezident Donald Trump, ktorý v čase vrcholiacej krízy avizoval zastavenie platieb USA do Svetovej zdravotníckej organizácie, čím len podčiarkol podkopanie kreditu USA v tomto súperení o budovanie medzinárodnej prestíže. Úspech mäkkej moci Číny vo svete je v princípe bonusom k prvotnému zámeru, ktorý chcela čínska strana dosiahnuť. Vírus Covid-19 má pôvod v samotnej Čínskej ľudovej republike, konkrétne v meste Wu-chan, z ktorého sa rozšíril do celého sveta. Čínska vláda čelila tvrdej kritike medzinárodného spoločenstva za svoju pomalú, resp. nedostatočnú, reakciu na šírenie sa nového vírusu zo svojho ohniska. Štúdia University of Southampton hovorí o tom, že ak by bola intervencia čínskej vlády rýchlejšia o jeden týždeň, podiel nakazených mohol byť o 66% nižší. Pokiaľ by intervencia prišla o tri týždne skôr, podiel nakazených podľa štúdie mohol byť až o 95% nižší.²³⁶ Ďalším príkladom bola aj kritika Číny za potrestanie doktora

²³⁵ *China's post-covid propaganda push*. [online], [cit. 22/01/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/china/2020/04/16/chinas-post-covid-propaganda-push>>.

²³⁶ SAMPLE, I.: *Research finds huge impact of interventions on spread of Covid-19*. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2020/mar/11/research-finds-huge-impact-of-interventions-on-spread-of-covid-19>>.

Li Wenlianga, ktorý na nebezpečenstvo vírusu v začiatkoch otvorene poukazoval, a ktorý na jeho následky nakoniec sám zomrel. Táto situácia mala potenciál absolútne zdiskreditovať politické špičky v očiach čínskej verejnosti a zároveň vážne poškodiť obraz štátu vo svete. Čínske vedenie preto pristúpilo k dôraznej kontrole informácií a výraznej mediálnej kampani s cieľom odvráť stratu vlastnej legitimity doma i vo svete. Tento dôrazný prístup priniesol želané výsledky na domácej scéne, a preto Čína iniciovala asertívnejšiu informačnú kampaň aj za hranicami štátu s cieľom kontrolovať, resp. usmerňovať diskurz o pandémii. V snahe vyhnúť sa nálepke vinníka a budovania obrazu štedrého partnera Čína v globálnom meradle dosiahla pravdepodobne viac, ako zamýšľala. Čínska kampaň sa však neskončila len pri šírení pozitívnych naratívov o „zodpovednej čínskej reakcii“ a Číne „ako štedrom partnerovi“, ktoré mali odpútať pozornosť od možných čínskych zlyhaní. V čínskej komunikácii sa postupom času začali objavovať asertívnejšie prvky ako napr. kritika USA zo strany čínskych predstaviteľov za nezvládnutie situácie s vírusom a nedostatočnú transparentnosť alebo naratív o úspechu čínskeho modelu v porovnaní s politikami demokratických štátov v boji s pandemiou. Asertívnou kritikou to ale neskončilo. Číne sa pripisuje aj pôvod najznámejšej konšpiračnej teórie týkajúcej sa Covid-19 hovoriacej, že celý vírus je americkou biologickou zbraňou. Túto teóriu zdieľali na svojich sociálnych sieťach aj viacerí čínski veľvyslanci.²³⁷

Asertívnejšie praktiky využívala čínska strana aj na diplomatickej scéne. Európska únia pripravovala správu, v ktorej mala reagovať na dezinformácie šírené Čínou v súvislosti s Covid-19. Podľa medializovaných informácií, nátlak politických a diplomatických špičiek ČĽR dosiahol zjemnenie tohto dokumentu.²³⁸ Navyše, globálne súperenie o získanie pozitívneho obrazu v čase pandémie sa postupom

²³⁷ ROSENBERG, L.: *China's Coronavirus Information Offensive*. [online], [cit. 29/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-04-22/chinas-coronavirus-information-offensive>>.

²³⁸ APUZZO, M.: *Pressured by China, E.U. Softens Report on Covid-19 Disinformation*. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2020/04/24/world/europe/disinformation-china-eu-coronavirus.html>>.

času presunulo aj do oblasti poskytovania očkovacích látok, čo získalo prívlastok ako tzv. vakcinačná, resp. očkovacia diplomacia. V lete 2021 prezident Si Ťin-pching potvrdil záujem Číny poskytnúť svetu počas roka 2 miliardy vakcín a taktiež že Čína podporí iniciatívu COVAX, zameranú na spravodlivú distribúciu vakcín vo svete, sumou 100 mil. USD. Zároveň, čínska spoločnosť Sinovac Biotech podpísala zmluvy o dodávke spolu 900 mil. dávok vakcín s 20 štátmi sveta.²³⁹ Úspech zaznamenala čínska očkovacia diplomacia aj v priestore EÚ, keď sa Maďarsko stalo prvým štátom, ktorý čínskou vakcínou očkoval na svojom území a vakcínou od spoločnosti Sinopharm sa nechal očkovať aj samotný premiér Viktor Orbán.²⁴⁰ Urobil tak aj napriek tomu, že čínskej vakcíne chýbala registrácia Európskou liekovou agentúrou. Išlo tak o príklad toho, ako môže aj samotné očkovanie slúžiť ako nástroj na spochybňovanie legitimity inštitúcií EÚ, a tým aj jej celkovej politickej koherencie. Maďarsko zároveň deklarovalo záujem o výrobu vakcín spoločnosti Sinopharm.²⁴¹ Ide o ukážky toho, ako zo strany Číny dochádza k efektívnemu kombinovaniu pozitívnych a negatívnych naratívov. Tieto čínske aktivity tak oscilujú medzi mäkkou a tzv. ostrou mocou. Situácia, ktorá nastala na medzinárodnej scéne v čase tzv. koronakrízy, priniesla pre reputáciu Číny mnoho rizík, no zároveň jej vo veci budovania pozitívneho obrazu otvorila nové možnosti.

²³⁹ *Xi says China aims to provide 2 bln COVID-19 vaccine doses to world in 2021 -CCTV.* [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/world/china/xi-says-china-aims-provide-2-blncovid-19-vaccine-doses-world-2021-cctv-2021-08-05/?utm_campaign=trueAnthem%3A%20Trending%20Content&utm_medium=trueAnthem&utm_source=facebook&fbclid=IwAR110XCQ6q0Ezt eC-CoH7rpjZglrzxBWS1Hvmity8LkQlqgXRVCQCg9Efsq>.

²⁴⁰ *UPDATE 1-Hungarian PM receives Chinese vaccine as govt ramps up rollout.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-hungary-protest-idUSL2N2KY07F>>

²⁴¹ *Coronavirus digest: Hungary to produce China's Sinopharm jab.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.dw.com/en/coronavirus-digest-hungary-to-produce-chinas-sinopharm-jab/a-57723883>>.

3 Mäkká moc Číny v prostredí Slovenskej republiky

Pri analýze pôsobenia nástrojov mäkkej moci Číny v prostredí Slovenskej republiky je nevyhnutné nazeráť aj na širší kontext, podmienený historickým vývojom, politickou spolupracou či ekonomickými aktivitami ČĽR v regióne. Aktívna zahraničná politika Čínskej ľudovej republiky začala byť v úvodných dekádach 21. storočia reprezentovaná aj zvýšenou prítomnosťou Číny v priestore Európy. Podobne, ako vo svetovom meradle, aj pri aktivitách Číny na starom kontinente možno vidieť istú segmentáciu regiónu, z ktorej vyplývajú rôzne ciele a špecifiká v čínskom prístupe k cieľovým štátom. Ekonomicky vyspelejšie štáty západnej Európy sa stali pre Čínu, okrem iného, predovšetkým zdrojom získavania know-how v oblasti moderných technológií, čo Čína preukázala aj vysokým objemom prostriedkov pri štátom dotovaných priamych zahraničných investíciách do spoločností tohto sektoru.²⁴² Takéto investície, do tzv. kritickej infraštruktúry, a asymetrický vzťah vo veci prístupu na svoje trhy však začali byť postupne európskou stranou vnímané citlivo. Odpoveďou Európskej únie bolo prijatie regulácie s názvom *Rámcová na preverovanie priamych zahraničných investícií*, známy aj ako tzv. Screening priamych zahraničných investícií.²⁴³ Tento systém nie je centralizovaný. Právo na detekčnú kontrolu zostáva výhradnou zodpovednosťou členských štátov, ich doterajšie kompetencie teda nie sú obmedzené.²⁴⁴ Členským štátom EÚ vrátane

²⁴² Napr. čínska spoločnosť Midea odkúpila za 4,4 mld. EUR podiel v nemeckej spoločnosti Kuka, ktorá patrí medzi významné firmy v strategickom sektore technológií. Takýchto akvizícií bolo v začiatku 21. stor. oveľa viac. Čínsky Tencent Holding odkúpil fínsku technologickú spoločnosť Supercell za 6,7 mld. EUR, britský dátový operátor Global Switch odpredal čínskemu konzorciu 49% svojich akcií za 2,8 mld. EUR, Beijing Enterprises odkúpili nemeckú energetickú spoločnosť EEW Energy za 1,4 mld. EUR. Čínski investori minuli v Európe v roku 2016 viac ako 35 mld. EUR, kým akvizície spoločností z EÚ v Číne dosiahli 7,7 mld. EUR.

²⁴³ *Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj>>.

²⁴⁴ WITKOWSKA, J.: *The European Union's Screening Framework for Foreign Direct Investment: Consequences for External Relations.*

Slovenskej republiky tak zostáva značná autonómia v prístupe k zahraničným investíciám vrátane možných infraštruktúrnych projektov Číny pod hlavičkou projektu Novej hodvábnej cesty. Tento investičný projekt je zároveň geopolitickou výzvou pre EÚ, a to najmä v kontexte šírenia čínskeho vplyvu v regióne západného Balkánu. V tomto súperení s čínskym vplyvom sa preto musí EÚ javiť ako stabilný partner aj z pragmatického, resp. ekonomického hľadiska.²⁴⁵

Práve infraštruktúrne projekty sa stali charakteristickým znakom čínskej politiky voči štátom strednej a východnej Európy vrátane nečlenských štátov EÚ, ktorá sa do istej miery odlišuje od prístupu voči západným štátom. Medzi najznámejšie infraštruktúrne projekty patria železničné spojenie Budapešť – Belehrad alebo výstavba dopravnej infraštruktúry na západnom Balkáne.²⁴⁶ Ako poukazuje Ágnes Szunomar, výskumníčka Institute of World Economics, Centre for Economic and Regional Studies, priestor na tento typ čínskych investícií v regióne vzniká z nasledujúcich dôvodov:

1. infraštruktúra v regióne, predovšetkým na Balkáne, je relatívne na nízkej úrovni;
2. menšia miera politických a ekonomických námietok voči Číne;
3. striktné pravidlá a regulácie EÚ neobmedzujú negociačný proces a proces realizácie;
4. iné finančné zdroje (napr. štrukturálne fondy EÚ) nie sú k dispozícii alebo sú menej dostupné.²⁴⁷

In: *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. No. 1, 23/2020.

²⁴⁵ LINHARTOVÁ, B.: *Instruments to promote chinese interests in European union countries and the impact on their political decision-making towards the PRC*. In: *Security forum 2020*. Banská Bystrica: Interpolis, 2020, s. 152.

²⁴⁶ MATURA, T.: *Chinese Investment in Central and Eastern Europe – A reality check*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://1585552c-d0b7-4a71-b606-c7fabbfa86da.filesusr.com/ugd/72d38a_373928ea28c44c7f9c875ead7fc49c44.pdf>.

²⁴⁷ SZUNOMAR, Á.: *China's Infrastructure Push in Europe*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://chinaobservers.eu/chinas-infrastructure-push-in-europe/>>.

Blížší pohľad na tieto projekty so sebou prináša viaceré otázky. Príkladom je uvedené železničné spojenie Budapešť – Belehrad, ktoré, ako poukazuje analytik Csaba Káncz, je otázne z hľadiska transparentnosti procesu alebo ekonomickej návratnosti.²⁴⁸ V kontexte celkovej hodnoty investícií však do priestoru strednej a východnej Európy smerujú signifikantne nižšie objemy a podľa dát Rhodium Group patrí Slovensko spolu s Cyprom a pobaltskými štátmi medzi tie s najnižším podielom priamych čínskych investícií.²⁴⁹

Osobitý prístup Číny k regiónu je viditeľný aj v politickej rovine. Príkladom je vznik platformy 16+1, označovanej aj ako China and Central and Eastern Europe (CEE) Cooperation. Vznikla v roku 2011 a ide o každoročné stretnutia vrcholných predstaviteľov štátov strednej a východnej Európy s predstaviteľmi Číny.²⁵⁰ Ide o heterogénnu skupinu štátov, ktoré boli súčasťou tzv. východného bloku, z ktorých 11 je členskými štátmi EÚ, 4 sú kandidátske štáty pre vstup do EÚ a 1 potenciálny kandidátsky štát. Ide najmä o bilaterálne rokovania medzi premiérmi a ministrami. Formát sa v smernici hlási k strategickému partnerstvu EÚ – Čína a zúčastňujú sa ho aj predstavitelia EÚ. Začiatok tejto platformy sa datuje do roku 2012, keď sa vo Varšave stretol čínsky premiér Wen Jiabao s premiérmi 16 štátov. Tento samit nadväzoval na ekonomický samit z roku 2011 v Budapešti, na ktorom sa premiér Wen stretol s ministrami ekonomických rezortov týchto štátov. Budapešťiansky summit sa však konal ešte bez účasti premiérov štátov strednej a východnej Európy. Prvý oficiálny samit sa konal v roku 2012 vo Varšave už aj za účasti premiérov štátov strednej a východnej Európy. Stretnutie malo

²⁴⁸ KÁNCZ, C.: *The New Budapest-Belgrade Railway Line: A White Elephant on the New Silk Road*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://chinaobservers.eu/the-new-budapest-belgrade-railway-line-a-white-elephant-on-the-new-silk-road/>>.

²⁴⁹ KRATZ, A.; ZENGLEIN, M.; SEBASTIAN, G.: *CHINESE FDI IN EUROPE 2020 UPDATE*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://merics.org/sites/default/files/2021-06/MERICSRhodium%20GroupCOFDIUpdate2021.pdf>>.

²⁵⁰ Medzi zúčastnené európske štáty patria Albánsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvátsko, Česko, Čierna Hora, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Severné Macedónsko, Slovensko, Slovinsko a Srbsko.

charakter prezentácie záujmu čínskej strany voči zúčastneným európskym partnerom. Premiér Wen odprezentoval 12-bodový plán rozvoja vzájomných vzťahov. Od samitu v Bukurešti v 2013 sa stretnutí zúčastňovali aj predstavitelia EÚ. Členské štáty EÚ začali konzultovať svoje kroky a prípravu záverečných dokumentov. Záverečné dokumenty samitu sa začali prijímať vo forme smerníc. V rámci nich sa 16+1 prihlásila k strategickému partnerstvu EÚ-Čína.²⁵¹

Po nastavení základného rámca spolupráce v rámci platformy 16+1 sa výročné samity konali nasledovne:

2014 – Belehrad

2015 – Suzhou

2016 – Riga

2017 – Budapešť

2018 – Sofia

2019 – Dubrovnik

Samity vychádzali z cieľov, ktoré boli nastavené počas prvých rokov platformy. Čína v rámci stretnutí presadzovala obraz štátov regiónu strednej a východnej Európy ako vstupnej brány do Európy. Zároveň, zúčastnené štáty vnímali pozitívne možnosti prehĺbovania ekonomickej spolupráce a prísľub významných čínskych investícií na svojom trhu. V tomto kontexte bol významný samit v roku 2015, keď sa platforma oficiálne napojila na čínsky projekt Novej hodvábnej cesty a začala slúžiť ako priestor na vytváranie hospodárskej spolupráce v rámci tejto čínskej investičnej iniciatívy. Od samitu v roku 2019, keď sa k iniciatíve oficiálne pripojilo Grécko, platforma zmenila svoje označenie zo 16+1 na 17+1.

V kontexte hodnotenia významu platformy existujú od jej vzniku dva ambivalentné postoje. Prvý hovorí o ekonomickom význame platformy a jej vplyve na rozvoj hospodárskej spolupráce a investícií. Čiastkové ciele platformy sú vnímané ako nástroje na dosiahnutie celkového cieľa, ktorým je zjednodušenie spolupráce a navýšenie vzájomnej obchodnej výmeny medzi ČLR a zapojenými európskymi štátmi.

²⁵¹ TURCSÁNYI, R. Q.: *Postavenie a možnosti spolupráce Slovenska s Čínou v rámci platformy 16+1*. Bratislava: Inštitút ázijských štúdií, 2016.

Platforma sa stáva úrovňou na efektívnu koordináciu v záujme realizovania investícií v rámci projektu Novej hodvábnej cesty a vytvára nové obchodné príležitosti ako pre Čínu, tak aj pre zapojené európske štáty. Druhý názor je v hodnotení platformy oveľa kritickejší. Ekonomický rozmer vníma ako sekundárny a za hlavné čínske ciele označuje ciele politického charakteru. V čínskej iniciatíve vidia dlhodobú stratégiu oslabenia jednoty vo vnútri samotnej EÚ. Takéto oslabenie koherencie vo vnútri EÚ a vytvorenie situácie, keď by k Číne pristupovali štáty samostatne, by vo vzájomných vzťahoch vytvorilo situáciu značnej asymetrie, z ktorej by mohol najľudnatejší štát sveta výrazne profitovať. Výsledkom tejto stratégie by mohlo byť vytvorenie istej formy závislosti na Číne, ktoré by so sebou nieslo ústupky politického charakteru či už na úrovni hlasovaní v rámci inštitúcií EÚ, alebo aj ostatných medzinárodných organizácií. Osem rokov fungovania tejto platformy však neprinieslo jednoznačnú odpoveď na tieto otázky, a preto sa do popredia dostávajú striedamejšie hodnotiace postoje, artikulujúce potrebu odklonu od takéhoto zjednodušeného nazerania na Čínu. Ako poukazuje Emilian Kovalski z Nottinghamskej Univerzity, „Čína sa už stala plnohodnotnou európskou veľmocou. Rastúci počet čínskych investícií a vzťahov na kontinente naznačuje oveľa širšie a komplexnejšie zapletenie sa do európskych záležitostí než Peking alebo akýkoľvek európsky štát očakával. Takáto realita si vyžaduje, aby sme Čínu už považovali za európsku moc. Zároveň sa Európa musí zapojiť do zrelej a zmysluplnej diskusie o Číne, ktorá presahuje zjednodušené rozdvojenia medzi priateľom/nepriateľom, rivalom/spojencom atď. Ako naznačuje vývoj spolupráce medzi Čínou a krajinami strednej a východnej Európy, žijeme v zložitom svete a zúčastnení aktéri môžu vykonávať naraz viaceré protichodné úlohy. Zničenie Číny je nemožné a ignorovanie skutočnosti, že je to európska moc, by bolo na škodu.“²⁵²

Dôležitým momentom vo vývoji platformy bol prvý odchod zúčastneného štátu v máji 2021, keď Litva oficiálne

²⁵² KAVALSKI, E.: *China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1"*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>>.

opustila iniciatívu. Pobaltský štát zároveň apeloval na koherentnejší postoj členských štátov EÚ voči snahe ČLR fragmentovať región.²⁵³ Zaujímavosťou je, že asertívny postoj Litvy voči Číne pokračoval aj pri ďalších politických krokoch ako ponúknutie migračného servisu obyvateľom Hongkongu alebo otvorenie zastupiteľského úradu Taiwanu vo Vilniuse, keď sa Litva stala prvým štátom Európy, ktorý pre takýto úrad použil označenie Taiwan, a nie pre tento účel štandardne využívaný názov taiwanského hlavného mesta Tchaj-pej.²⁵⁴

Príbeh Litvy tak poukazuje na dôležitosť platformy spolupráce, ktorá je pre eliminovanie asymetrie vzájomného vzťahu kľúčová aj pre Slovensko, ktorou je formát Európska únia – Čína. Ten v danom kontexte tvorí najkomplexnejšiu platformu vzájomnej spolupráce s najľudnatejším štátom sveta. Počiatok diplomatických vzťahov medzi inštitúciami EÚ a ČLR sa datuje do roku 1975 a následný rozvoj nastal vďaka ekonomickej dohode z roku 1985. V roku 2003 získala táto spolupráca obojstranný štatút tzv. strategického partnerstva a Čína sa tak stala jedným z desiatich štátov, ktoré majú pre EÚ takýto stupeň významu. Významným dokumentom formujúcim vzájomný vzťah medzi oboma entitami v súčasnosti je dokument s názvom *EÚ – Čína 2020: Strategická agenda pre spoluprácu*²⁵⁵. Spolupráca je štruktúrovaná do troch základných oblastí:

1. strategická;
2. ekonomická a obchodná;
3. people-to-people.

²⁵³ LAU, S.: *Lithuania pulls out of China's '17+1' bloc in Eastern Europe*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrieli-us-landsbergis/>>.

²⁵⁴ LAU, S.: *POLITICO China Direct: EU's mixed messaging — First Assad, next Wendy — Deadly flood*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/newsletter/china-direct/politico-china-direct-eus-mixed-messaging-first-assad-next-wendy-deadly-flood/>>.

²⁵⁵ *EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/eu-china_2020_strategic_agenda_en.pdf>.

Vzájomná spolupráca je následne rozvíjaná v ďalších 60 sektorových dialógoch zameraných na špecifické agendy. Základné parametre spolupráce sú konštituované prostredníctvom každoročného samitu lídrov EÚ a Číny. Spolupráca v rámci tejto platformy je charakteristická najvyššou mierou symetrie vzájomných vzťahov. EÚ je pre ČLR najväčším obchodným partnerom a Čína je pre EÚ v tomto smere druhým najvýznamnejším partnerom. Za rok 2020 bola Čína pre EÚ dokonca najväčším obchodným partnerom, keď v tomto smere prvýkrát predbehla USA. Dôvodom bola pandémia Covid-19, ktorá mala vplyv na obchodnú výmenu a taktiež komplikácie vo vzťahu Brusel – Washington.²⁵⁶ Prvý krát z tohto titulu možno hovoriť o relatívne rovnocennom partnerstve. Aj keď sú možnosti SR ovplyvňovať politiky EÚ voči Číne limitované reálnou mocenskou pozíciou v rámci inštitúcií EÚ, samotná EÚ predstavuje pre SR mocensky najvýznamnejší kanál na presadenie aj významnejších stanovísk a politik voči ČLR, ktoré by inak než pod hlavičkou EÚ nebolo z dôvodu asymetrického vzťahu medzi SR a Čínou možné presadiť.

Vzájomné inštitucionálne vzťahy medzi EÚ a Čínou sa v období od nástupu prezidenta Si Ťin-pchinga vyznačujú vyššou mierou napätia v rôznych oblastiach spolupráce. Okrem fundamentálnych otázok týkajúcich sa oblasti ľudských práv a politických slobôd nadobudli veľký význam obchodné otázky vrátane problematiky ekonomického dumpingu a možnosti vstupu čínskych investorov do strategických odvetví na európskom trhu. To ovplyvnilo aj ďalšie procese formovania vzájomného vzťahu medzi EÚ a ČLR. Európska únia rámcovovala svoju aktuálnu pozíciu k Číne v dokumente Európskej služby pre vonkajšiu činnosť, publikovanom v júni 2020, v ktorom sa uvádza: „*Rovnováha výziev a príležitostí, ktoré Čína ponúka, sa časom zmenila. Pokiaľ ide o EÚ, Čína je súčasne (v rôznych politických oblastiach) partnerom pre spoluprácu, partnerom pre rokovania, hospodárskym konkurentom a systémovým rivalom. EÚ sa usiluje s Čínou*

²⁵⁶ Čína predbehla Spojené štáty a stala sa najväčším obchodným partnerom Únie. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/zahranicie-a-bezpecnost/news/cina-predbehla-spojene-staty-a-stala-sa-najvacsim-obchodnym-partnerom-unie/>>.

*o realistické, efektívne a koherentné vzťahy založené na našich hodnotách a záujmoch.*²⁵⁷ Zo strany EÚ tak išlo o použitie neštandardne ostrého jazyka, keď označením Číny ako systémového rivala reagovala na viaceré čínske aktivity oslabujúce vnútornú koherenciu EÚ, medzi ktoré možno zaradiť aj iniciatívu 16+1 či investičné aktivity v rámci BRI.²⁵⁸

Za míľnik vo vývoji vzájomného vzťahu možno označiť deň 30. 12. 2020, keď predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen ohlásila úspešné završenie rokovaní o *Komplexnej investičnej dohode medzi Európskou úniou a Čínou (EU-China Comprehensive Agreement on Investment)*, ktorá je kľúčovým dokumentom formujúcim vzájomné obchodné vzťahy. Vo svojom oficiálnom stanovisku hovorí: „*Dnešná dohoda je dôležitým medzníkom v našich vzťahoch s Čínou a v našej obchodnej agende založenej na hodnotách. Poskytne európskym investorom bezprecedentný prístup na čínsky trh, čo umožní našim podnikom rásť a vytvárať pracovné miesta. Zaviazze tiež Čínu k ambicióznym zásadám udržateľnosti, transparentnosti a nediskriminácie. Dohodou sa vyvážia naše hospodárske vzťahy s Čínou.*“²⁵⁹ Uzatvoril sa tak proces rokovaní, ktoré trvali od roku 2013 a mali 35 rokovacích kôl. Tento moment však vyvolal viacero kritických ohlasov. Analytici dohode vyčítali, že bola uzatvorená prirýchlo a v prospech Nemecka, ktoré takto využilo záverečné dni svojho predsedníctva v Rade EÚ, čo môže negatívne zasiahnuť vnútornú jednotu v rámci EÚ.²⁶⁰

²⁵⁷ *EU CHINA RELATIONS*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu-china_factsheet_06_2020_0.pdf>.

²⁵⁸ KAVALSKI, E.: *China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1"*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>>.

²⁵⁹ *EU and China reach agreement in principle on investment*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2541>.

²⁶⁰ ŠIMALČÍK, M.: *Investičná dohoda s Čínou a zlaté teľa európskej jednoty*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/opinion/investicna-dohoda-s-cinou-a-zlate-tela-europskej-jednoty/>>.

Dohoda prijatá takýmto spôsobom môže mať taktiež negatívny dopad na euroatlantické vzťahy. EÚ, v snahe emancipovať sa ako silný aktér medzinárodných vzťahov, prijala dohodu len niekoľko dní pred začiatkom mandátu nového prezidenta USA Joa Bidena. Vzájomná kooperácia EÚ a USA vo vzťahu k Číne však vytvára strategickú výhodu, o ktorú sa EÚ týmto prístupom obrala. Analytička Theresa Fallon tak hovorí, že táto dohoda je víťazstvom Číny a úspechom Si Ťin-pchinga, keďže „zachová a podporí investície EÚ v Číne v záujme čínskeho hospodárstva a technologického rozvoja; legitimizuje čínsky režim v očiach domácej a medzinárodnej verejnej mienky (napriek nedávnemu správaniu v Hongkongu, na Taiwane, v Sin-ťiang a inde); môže zabrániť budúcej koordinácii politiky voči Číne medzi EÚ a Bidenovou administratívou v USA. Takáto koordinácia by mohla vyústiť do zjednoteného frontu voči Číne, čo by bolo pre Čínu náročnejšie, než rokovanie s každou stranou zvlášť.“²⁶¹

Pripravená dohoda však bola v máji 2021 zmrazená Európskym parlamentom²⁶², čo viedlo k ďalšiemu vyhroteniu vzájomných vzťahov. Naproti tomu, Európska únia v úvode roka 2021 aplikovala svoj nový sankčný mechanizmus s názvom EU Global Human Rights Sanctions Regime voči viacerým jednotlivcom a organizáciám vo svete z dôvodu porušovania ľudských práv, medzi ktorými figurovali aj čínski predstavitelia spájaní s porušovaním ľudských práv Ujgurov v oblasti Sin-ťiang.²⁶³ Takéto iniciatívy sú čínskou stranou vnímané ako zasahovanie do jej vnútorných záležitostí.

²⁶¹ FALLON, T.: *The Strategic Implications of the China-EU Investment Deal*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2021/01/the-strategic-implications-of-the-china-eu-investment-deal/>>.

²⁶² *MEPs refuse any agreement with China whilst sanctions are in place*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPR04123/meps-refuse-any-agreement-with-china-whilst-sanctions-are-in-place>>.

²⁶³ *EU imposes further sanctions over serious violations of human rights around the world*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/22/eu-imposes-further-sanctions-over-serious-violations-of-human-rights-around-the-world/>>.

Čínskou odpoveďou tak bolo prijatie vlastného sankčného zoznamu desiatich osôb a štyroch organizácií vrátane podvýboru Európskeho parlamentu pre ľudské práva. Súčasťou sankčného zoznamu sa stala aj slovenská europoslankyňa Miriam Lexmann.²⁶⁴

Uvedené príklady poukazujú na komplexnosť a komplikovanosť vzájomného vzťahu medzi Európskou úniou a Čínskou ľudovou republikou. Ako poukazuje Monika Praznovská, obe entity zdieľajú rovnakú snahu o upevnenie si svojej mocenskej pozície v rámci medzinárodnej politiky, každá však disponuje inými zahraničnopolitickými prostriedkami, metódami ale aj spôsobmi, akými chce svoj cieľ dosiahnuť.²⁶⁵ Rozdielnosť v nazeraní na medzinárodné vzťahy a svoju pozíciu v nich tak bude výzvou pre formovanie vzájomnej spolupráce medzi oboma aktérmi do budúcnosti.

Vzťah Slovenskej republiky s Čínskou ľudovou republikou je do vysokej miery determinovaný politickou spoluprácou v rámci širších platforiem, ktorá tak ovplyvňuje aj vzájomné bilaterálne vzťahy. Druhá dekáda 21. storočia ukazuje, že vzťahy získali novú dynamiku, k čomu výrazne prispela aj zahraničná politika Si Ťin-pchinga. Čínska prítomnosť začala byť výraznejšia v európskom biznise aj politike, čo sa postupom času odrazilo aj na vývoji diskurzu v samotnej Slovenskej republike. Pri hodnotení čínsko-slovenských vzťahov a čínskeho pôsobenia je nevyhnutné brať do úvahy aj osobitnú historickú skúsenosť a širšie súvislosti ich vývoja. Tie dokresľujú kontext toho, aký obraz má Čína v slovenskej verejnosti utvorený a akými nástrojmi mäkkej moci dokáže efektívne generovať vplyv.

²⁶⁴ KRČMÁRIK, M.: *Čína trestá slovenskú europoslankyňu, Nemcom pripomína holokaust*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/22623583/eu-cina-sankcie-miriam-lexmann-ujguri-genocida.html>>.

²⁶⁵ KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021, s. 153.

3.1 Vývoj slovensko-čínskych bilaterálnych vzťahov

V kontexte vzájomných vzťahov medzi Slovenskou ľudovou republikou a Čínskou ľudovou republikou nadviazalo Slovensko na tradíciu vzájomných vzťahov medzi Čínskou ľudovou republikou a Československom. Počiatok vzťahu siaha viac do histórie a je spojený s menom československého ministra vojny Milana Rastislava Štefánika, ktorý na konci roka 1918 navštívil mesto Charbin v severovýchodnej Číne počas svojej cesty na Sibír, kde sa mal pripojiť k československej légii, ktorá sa aktívne zapájala do bojov v ruskej občianskej vojne. Počas návštevy mesta, ktoré malo čínsko-ruský charakter a počas občianskej vojny prichýlilo mnoho ruských vojakov a utečencov, absolvoval stretnutia s viacerými vojenskými a diplomatickými predstaviteľmi angažovaných strán v ruskej občianskej vojne vrátane stretnutia s čínskym diplomatom Li Jia'aom, vedúcim predstaviteľom troch severovýchodných provincií a neskorším prvým vyslancom Čínskej republiky v Sovietskom zväze. Išlo tak o historicky prvý bezprostredný kontakt vysokého predstaviteľa Československa s vysokým predstaviteľom Číny.²⁶⁶ Štefánik navštívil Charbin aj počas svojej spätnej cesty v januári 1919 do prístavu v Šanghaji. V meste Charbin následne pôsobil československý konzulát.²⁶⁷ Napriek skutočnosti, že historické pramene uvádzajú, ako sa medzi Štefánikom a Li Jia'aom vyvinul vďaka ich záujmu o astronómiu priam priateľský a vrúcny vzťah, tento príbeh nie je ani v súčasnosti výraznejšie využívaný v snahe emocionálne posilňovať čínsko-slovenské väzby. Zaujímavosťou taktiež je, že napriek historickému spojeniu s pôsobením československých légii a cestami Štefánika a Masaryka²⁶⁸,

²⁶⁶ MOJŽIŠ, M.; GAJDOŠ, L.; NOVOTA, M.; VYDRA, A.; KŠIŇAŇ, M.: *Rôzne tváre generála Štefánika dodnes prekvapujú*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tyzden.sk/temy/55029/mrs/>>.

²⁶⁷ ŠIMALČÍK, M.: *Vzťahy medzi Čínou a Slovenskom: Je Čína vytúžená alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.; TURCSÁNYI, R. (eds.): *Superveľmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne*. Bratislava, HADART Publishing, 2020, s. 374.

²⁶⁸ T. G. Masaryk cez Charbin prechádzal cestou na stretnutie s americkým prezidentom Woodrowom Wilsonom

nemá mesto Charbin partnerskú zmluvu so žiadnym českým alebo slovenským mestom.²⁶⁹

Po formálnej stránke sa vzájomné bilaterálne vzťahy začali formovať od roku 1919, keď Čínska republika uznala Československú republiku. 11. 11. 1921 oficiálne začal svoju činnosť Úrad československého delegáta v Pekingu. V roku 1930 bola podpísaná vzájomná dohoda o priateľstve v Nankingu a následne v roku 1931 bol úrad delegáta zrušený a svoju činnosť začalo veľvyslanectvo Československej republiky v Šanghaji. V júli 1933 bolo otvorené veľvyslanectvo Čínskej republiky v Prahe. Činnosť týchto úradov bola ukončená v roku 1939 v súvislosti s okupáciou Československa. Z medzivojnového obdobia je významným momentom pôsobenie architektka Ladislava Hudeca, rodáka z Banskej Bystrice a občana ČSR maďarskej národnosti. Hudec bol autorom vo svojej dobe najvyššej budovy v Ázii dokončenej v roku 1934 – Park Hotelu v meste Šanghaj. V samotnom Šanghaji si 22-poschodová budova udržala prvenstvo až do roku 1983. Architektovi bol venovaný dokumentárny film s názvom „Muž, ktorý zmenil tvár Šanghaja“, premiérový počas svetovej výstavy Expo v Šanghaji v roku 2010 v kinosále Grand Theatre, ktorú projektoval samotný Hudec. V roku 2013 bol v Šanghaji otvorený pamätný dom, v ktorom svojho času Hudec býval. V roku 2016 bola v spolupráci s generálnym konzulátom SR odhalená Hudecova busta v budove Urban Planning Exhibition Centre na Ľudovom námestí v Šanghaji.²⁷⁰ Historický význam tohto diela slovenského rodáka v centre najväčšieho mesta Číny podčiarkuje skutočnosť, že budova zostala popri rapidnej modernizácii mesta zachovaná a slúži svojmu pôvodnému účelu aj v roku 2021.

Dňa 4. 10. 1949 Československo ako jeden z prvých štátov uznalo Čínsku ľudovú republiku a nadviazalo s ňou formálne diplomatické styky.²⁷¹ Štáty východného bloku,

²⁶⁹ Partnerskú zmluvu s mestom Charbin majú napr. mestá v Poľsku, Rakúsku či Rumunsku.

²⁷⁰ MORAVČÍK, L.: *Čína na konci dlhého pochodu*. Bratislava: Perfekt, 2017, 275-284.

²⁷¹ *Vzájemné vzťahy ČR - ČLR, historie a současnost*. [online]. [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete:

vedené komunistickými stranami, rozvíjali s Čínou vzájomné vzťahy v obchodnej, kultúrnej, vojenskej aj akademickej rovine. ČSSR bolo v tomto kontexte pre ČĽR významným dodávateľom poľnohospodárskej techniky. Dôležitým momentom v tomto ohľade bol vznik Farmy čínsko-československého priateľstva v roku 1956 v provincii Che-pej, ktorú ČSSR podporila dodávkami ťažkej techniky. Tento moment si pripomenuli v roku 2016 pri oslave 60. výročia založenia družobnej komúny, na ktorú boli pozvaní aj hostia zo Slovenska a Česka a tejto spolupráci je venované taktiež múzeum v Čung-t'ie. Súčasťou osláv bolo otvorenie školy čínsko-slovenského priateľstva. Na tomto historickom odkaze bola založená nová forma spolupráce, keď v roku 2013 bol v spolupráci s farmou otvorený podnik Zhongjie-Nitra Wineri podnikateľa Eduarda Šeba.²⁷²

V roku 1968 Čína kritizovala okupáciu ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy. Vtedajší minister zahraničných vecí ČĽR Čou En-laj okupáciu prirovnal k politike Hitlera voči ČSR v rokoch 1938 – 1939.²⁷³ Toto negatívne nazeranie na politiky ZSSR zo strany čínskeho vedenia malo vplyv na zlepšenie vzťahu medzi ČĽR a USA začiatkom 70. rokov, čo bol významný moment vo vývoji tzv. studenej vojny. V roku 1988 sa v Pekingu uskutočnilo stretnutie Teng Siao - pchinga s vrcholnou politickou reprezentáciou ČSSR na čele s prezidentom Gustávom Husákom a generálnym tajomníkom UV KSČ Milošom Jakešom. Následná zmena režimu a rozdelenie Československa viedlo k utváraniu novej línie budovania bilaterálnych vzťahov medzi ČĽR a Slovenskou republikou.

ČĽR k 1. 1. 1993 uznala Slovenskú republiku. Posledná dekáda 20. storočia neprinesla výraznejší rozvoj vzájomných vzťahov. Negatívnym momentom však zostáva rok 1999, keď vojská NATO začali leteckú kampaň proti Srbsku. Prelety vojenských lietadiel NATO nad svojim

<https://www.mzv.cz/beijing/cz/politika/vzajemne_vztahy/vzajemne_vzta_hy_cr_clr_historie_a_1.html>.

²⁷² MORAVČÍK, L.: *Čína na konci dlhého pochodu*. Bratislava: Perfekt, 2017, 264-274.

²⁷³ REA, K.: *Peking and the Brezhnev Doctrine*. In: *Asian Affairs: An American Review*, Volume 3, No. 1. September-October, 1975, s. 22.

územím povolila aj vtedajšia vláda SR na čele s Mikulášom Dzurindom. Počas bombardovania Belehradu bolo zasiahnuté aj Veľvyslanectvo ČLR v Belehrade, čo malo vplyv na zhoršenie vzťahu medzi Čínou a Alianciou.

V roku 2003 absolvoval oficiálnu návštevu ČLR prezident SR Rudolf Schuster. V rámci cesty absolvoval stretnutie s čínskym prezidentom Ťiang Ce-minom. Predmetom stretnutia bola hospodárska spolupráca, predovšetkým v oblasti rozšírenia elektrárne Šen-tou slovenskou spoločnosťou. Čínsky prezident vyjadril záujem Číny poskytnúť Slovensku inšpekčný röntgenový systém pre testy na východnej hranici SR. Počas cesty podpísali dohody o spolupráci aj ministri pôdohospodárstva a kultúry SR. Prezident Schuster taktiež otvoril v Šanghaji pobočku Elektrotechnického výskumného a projektového ústavu a. s. Nová Dubnica, ktorý mal slúžiť na certifikáciu čínskych výrobkov.²⁷⁴ Počas stretnutia prezidentov bolo 6. 1. 2003 podpísané Spoločné vyhlásenie Slovenskej republiky a Čínskej ľudovej republiky, ktoré diplomatickým jazykom vyjadruje spokojnosť s vývojom bilaterálnych vzťahov a ambíciu rozširovať priateľské vzťahy a prehlbovať vzájomné porozumenie. Súčasťou vyhlásenia je 10 bodov venovaných rozvoju obojstrannej spolupráce v rôznych oblastiach.²⁷⁵ Dokument vymedzil dlhodobý základný politický rámec spolupráce po dohodnutom ukončení platnosti Zmluvy o priateľstve a spolupráci medzi ČSR a ČLR z roku 1957.

V roku 2007 navštívila ČLR delegácia zahraničného výboru NR SR.²⁷⁶ Záujem Číny pramenil pravdepodobne z faktu, že Slovensko bolo v rokoch 2006 a 2007 členom Bezpečnostnej rady OSN. Čo sa týka návštev významných politických predstaviteľov Číny na Slovensku, patrí medzi ne

²⁷⁴ *Schuster pricestoval z oficiálnej návštevy Číny.* [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/781098/schuster-pricestoval-z-oficialnej-navstevy-ciny.html>>.

²⁷⁵ *Spoločné vyhlásenie Slovenskej republiky a Čínskej ľudovej republiky.* [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<http://sk.chineseembassy.org/slo/ss/crv/t363469.htm>>.

²⁷⁶ *Delegácia zahraničného výboru NRSR navštívila Čínu.* [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<http://sk.chineseembassy.org/slo/ss/crv/t379633.htm>>.

návšteva predsedu čínskeho parlamentu Li Pchenga z roku 2000 a návšteva premiéra Wen Ťia-paa, ktorý na Slovensko pricestoval v roku 2005 v rámci cesty po štyroch štátoch EÚ.²⁷⁷

Počas vlád Roberta Fica bola v bilaterálnych vzťahoch s Čínou prioritou oblasť rozvoja obchodných vzťahov. Tomu nasvedčuje aj jeho vyjadrenie z februára 2007, keď sa počas návštevy Číny po stretnutí s premiérom Wen Ťia - paom vyslovil: „*Čína s 1,3 miliardy obyvateľov slovenský trh veľmi nepotrebuje, ale my ju áno.*“²⁷⁸ Počas predmetnej návštevy boli súčasťou slovenskej delegácie predstavitelia viacerých slovenských firiem ako napr. Matador, Slovenské energetické strojárne Tlmače, United Industries alebo Klario. Práve predstaviteľ spoločnosti Klario Peter Paulen následne spolupracoval s Technickou univerzitou na vzniku prvého Konfuciovho inštitútu na Slovensku.

Najvýznamnejším momentom vo vzájomných vzťahoch z tohto obdobia je dvojdňová návšteva prezidenta ČĽR Chu Ťin-tchaa v Bratislave v dňoch 18. a 19. júna 2009. Ide doteraz o jedinú návštevu prezidenta ČĽR na Slovensku. Prezident Chu Ťin-tchao priletel na Slovensko z Ruska a SR bola vtedy jeho jedinou zastávkou v štátoch EÚ počas cesty po Európe. Jeho návšteva od začiatku lákala výraznú pozornosť mimovládnych organizácií, ktoré verejne vyzývali ústavných činiteľov SR, aby na stretnutí s čínskym prezidentom reflektovali tému dodržiavania ľudských práv v ČĽR.²⁷⁹ Mimovládne organizácie chystali počas dní návštevy prezidenta Číny viaceré protestné akcie. Realizácia protestu pred prezidentským palácom im nebola umožnená z dôvodu, že tento priestor si vopred rezervovala Kancelária prezidenta, obraňujúc tento krok ako bezpečnostné opatrenie. V Bratislave sa rovnako chystalo stretnutie podporovateľov čínskeho

²⁷⁷ *Slovensko po prvý raz navštívi čínsky prezident Chu Ťin-tchao.* [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/229197-slovensko-po-prvy-raz-navstivi-cinsky-prezident-chu-tin-tchao/>>.

²⁷⁸ KOVÁČOVÁ, M.: *Boj o ulice, prichádza čínsky prezident.* [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/4895605/boj-o-ulice-prichadza-cinsky-prezident.html>>.

²⁷⁹ Medzi hlavných propagátorov výzvy patrili Amnesty International Slovensko, Človek v ohrození a hnutie Fa-lun-kung na Slovensku.

prezidenta. Hlavným cieľom cesty prezidenta mali byť stretnutia s prezidentom SR Ivanom Gašparovičom, predsedom NRSR Pavlom Paškom a predsedom vlády SR Robertom Ficom.

Hlavnou témou rokovaní medzi prezidentom ČĽR a ústavnými činiteľmi SR boli predovšetkým možnosti hospodárskej spolupráce. Podľa vyjadrení prezidenta Gašparoviča a premiéra Fica bola diskutovaná možnosť spolupráce s Čínou na projektoch verejno-súkromného partnerstva (tzv. PPP projekty).²⁸⁰ Podľa stanoviska Úradu vlády²⁸¹, čínska strana taktiež deklarovala záujem o spoluprácu so Slovenskom v energetickej oblasti a pri ochrane životného prostredia.²⁸² Priame vyjadrenie čínskeho prezidenta médiám bolo poskytnuté po jeho rokovaní s prezidentom Gašparovičom. Prezident ČĽR vo svojom vyhlásení vyjadril presvedčenie, že bilaterálne vzťahy sa budú naďalej rozvíjať na základe vzájomného rešpektu a vzájomného nezasahovania do vnútorných vecí druhej strany. Obaja prezidenti priblížili, že hlavou témou rokovaní boli hospodárska a ekonomická spolupráca a svetová ekonomická kríza. Podľa Gašparoviča hovorili aj o možnosti investovania čínskej strany v SR, o spolupráci v oblasti telekomunikácií, informačných technológií, stavebníctva, automobilového, leteckého a strojárskoho priemyslu a tiež o možnej spolupráci v rámci PPP projektov vo výstavbe diaľnic, tunelov a železníc. Diskutovali o vedeckej, výskumnej, kultúrnej a ďalšej výmene. Chu

Ťin-tchao okrem iného pripomenul, že ide o vôbec jeho prvú návštevu Slovenska, pri ktorej pocítil "*veľmi priateľské pocity slovenského ľudu k čínskemu*".²⁸³ Veľkú pozornosť počas

²⁸⁰ Vláda SR v tomto období realizovala prostredníctvom tzv. PPP projektov významné infraštruktúrne projekty.

²⁸¹ Archív tlačových správ na webovom sídle Úradu vlády SR siaha iba do roku 2010.

²⁸² *Čínsky prezident ukončil dvojdnú návštevu Slovenska*. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cas.sk/clanok/121269/cinsky-prezident-ukoncil-dvojdnovu-navstevu-slovenska/>>.

²⁸³ KOVÁČOVÁ, M.; KREMPASKÝ, J.: *Číňania bili Slovákov, polícia stála*. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete:

návštevy čínskeho prezidenta upútali stretý v uliciach medzi aktivistami upozorňujúcimi na stav ľudských práv v Číne, podporovateľmi čínskeho prezidenta a políciou.

V tomto období bol prioritou v čínsko-slovenských vzťahoch predovšetkým rozvoj obchodnej a hospodárskej spolupráce. V histórii samostatnej SR môžeme o dynamickejšom vývoji vzájomných vzťahov hovoriť až od roku 2012, období po nástupe Si Ťin-pchinga k moci, keď Čína iniciovala vznik platformy 16+1, ktorej cieľom je rozvoj spolupráce a obchodu medzi Čínou a štátmi strednej a východnej Európy. K novej dynamike vzťahov prispeli taktiež viaceré iniciatívy pod hlavičkou projektu Novej hodvábnej cesty. Aj vďaka uvedeným platformám, a taktiež vďaka všeobecnému nárastu vplyvu ČĽR v medzinárodných vzťahoch začala byť téma Číny výraznejšia v slovenskom politickom diskurze. To viedlo k tomu, že diskusia o Číne začala byť rôznorodejšia, pričom neobsahuje už len ekonomickú rovinu, ale reflektuje taktiež ďalšie oblasti čínskeho pôsobenia. Po formálnej stránke bolo výraznejším momentom v rozvoji čínsko-slovenských bilaterálnych vzťahov prijatie Koncepcie rozvoja hospodárskych vzťahov medzi Slovenskou republikou a Čínskou ľudovou republikou 2017-2020, ktorá je reakciou na projekt Novej hodvábnej cesty. V roku 2017 taktiež došlo k stretnutiu medzi vrcholným politickým predstaviteľom SR a prezidentom Si Ťin-pchingom, keď premiér Peter Pellegrini na ekonomickom fóre v Petrohrade a čínsky prezident vystupovali spolu v paneli. K ostatným stretnutiam vrcholných predstaviteľov dochádzalo v rámci širších multilaterálnych platforiem. Intenzívnejším momentom vo vzájomných vzťahoch druhej dekády 21. storočia bolo obdobie po stretnutí prezidenta SR Andreja Kisku s dalajlámom, ktoré vyvolalo ostrú diplomatickú reakciu čínskej strany a taktiež výraznú kritiku zo strany viacerých slovenských čelných politických predstaviteľov, ktorí upozorňovali na vážne ekonomické následky takéhoto stretnutia. Realita je však taká, že ekonomické vzťahy s Čínou nepatrili a nepatria medzi nijak zvlášť významné. Vášnivá diskusia však ukázala, že problematika Číny sa stala

<<https://domov.sme.sk/c/4896571/cinania-bili-slovakov-policia-stala.html>>.

stabilnejšou súčasťou vnútropolitického diskurzu. V komparácii so susednou Českou republikou alebo Maďarskom je však téma Číny u nás menej významná.

3.2 Vybrané aspekty mäkkej moci Číny v prostredí Slovenskej republiky

O efektívite mäkkej moci v generovaní vplyvu najlepšie vypovedajú dáta z meraní verejnej mienky, ktoré reflektujú pohľad slovenskej verejnosti na Čínsku ľudovú republiku. Otázke vnímania Číny sa dlhodobo vo svojich prieskumoch venuje Pew Research Center, ktorý Slovenskú republiku zahrnul do prieskumu v rokoch 2019 a 2007. Prieskum z roku 2019 ukazuje, že pozitívnym postojom k Číne disponovalo 40 % respondentov, kým negatívnym 48 %. Možno tak badať rozdiel oproti výsledkom z roku 2007, keď pozitívne vnímanie malo 45 % a negatívne iba 43 % respondentov. Zaujímavé je porovnanie dát z roku 2019 v kontexte štátov V4. V porovnaní s regiónom bol postoj slovenskej verejnosti voči Číne relatívne opatrný.²⁸⁴

	Slovensko	Česko	Poľsko	Maďarsko
Priaznivý	40 %	27 %	47 %	40 %
Nepriaznivý	48 %	57 %	34 %	37 %

Tab. č. 1: *Pew Research Center: Global Indicators Database. Opinion of China. Do you have a favorable or unfavorable view of China? pdated in March 2020 with polling data from Spring 2019 Global Attitudes Survey.*

Aktuálnejšie a detailnejšie dáta nazerania na Čínu ponúkol prieskum *GLOBSEC Trends 2020*. V otázke vnímania Číny ako hrozby dáta ukazujú, že len 23 % respondentov hodnotí ČĽR ako hrozbu. Ide pritom o pokles z 29 % z roku 2019. Až 56 % respondentov Čínu ako hrozbu nevníma a 21 % respondentov nemalo v tejto otázke preferenciu. Vnímanie Číny ako hrozby bolo tak na Slovensku najnižšie spomedzi

²⁸⁴ *Opinion of China*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.pewresearch.org/global/database/indicator/24/>>.

štátov V4. Zaujímavosťou je, že na rovnakej úrovni je slovenskou verejnosťou považovaná za hrozbu aj Ruská federácia (20 %), kým vnímanie USA ako hrozby bolo vyššie (36 %).²⁸⁵

	Slovensko	Česko	Poľsko	Maďarsko
Áno	23 %	51 %	34 %	24 %
Nie	56 %	49 %	50 %	65 %
Neviem	21 %	0 %	16 %	11 %

Tab. č. 2: *Globsec Trends 2020: „Myslíte si, že Čína reprezentuje významnú hrozbu pre vašu krajinu?“*

Obrazu Číny sa venoval taktiež prieskum *European public opinion on China in the age of COVID-19*, monitorujúci verejnú mienku hodnotenia aktérov medzinárodných vzťahov vo vybraných 13 štátoch, ktorý robil Central European Institute of Asian Studies (CEIAS). Prieskum preukázal relatívne neutrálny postoj slovenskej verejnosti smerom k Číne. V kontexte Číny boli citlivejšie posudzované predovšetkým oblasti dodržiavania ľudských práv a vplyvu na životné prostredie. Naopak, najpozitívnejšie bola Čína vnímaná z hľadiska obchodných možností a investícií. Aj keď je Čína z ekonomického a vojenského hľadiska slovenskou verejnosťou chápaná ako mocný globálny aktér, v porovnaní pozitívneho nazerania na veľmoci zostala za USA a Ruskou federáciou. Rovnako, v miere dôvery zaostala Čína za USA, Ruskom aj Európskou úniou.²⁸⁶ Ako k prieskumu uviedol programový riaditeľ CEIAS Richard Q. Turcsányi, „*hlavné politické rozdelenie na Slovensku sa týka hlavne Ruska a USA, sčasti aj EÚ. Čína tak zostáva trochu mimo hlavného politického záujmu, na rozdiel napríklad od situácie v Českej*

²⁸⁵ *GLOBSEC Trends 2020 CENTRAL EUROPE EASTERN EUROPE & WESTERN BALKANS AT THE TIMES OF PANDEMIC*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2020/12/GLOBSEC-Trends-2020_read-version.pdf>.

²⁸⁶ TURCSÁNYI, R. Q.; ŠIMALČÍK, M.; KIRONSKÁ, K.; SEDLÁKOVÁ, Renáta (ed.): *European public opinion on China in the age of COVID-19*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/11/COMP-poll-report_3.pdf>.

republike, kde má Čína v domácej politike podobné postavenie ako Rusko... Bežný Slovák vníma Čínu ako kultúrne zaujímavú krajinu, ktorá je však veľmi odlišná a neznáma. Na rozdiel od Ruska a USA neprináša Čína do domácej politiky nič jasné. ²⁸⁷

Nasledujúce podkapitoly približujú a analyzujú vybrané aspekty čínskeho pôsobenia v priestore SR s prihliadnutím na aplikovanie mäkkej moci ako nástroja na budovanie pozitívneho obrazu a vplyvu Číny. V texte sa venujeme špecifikám a limitom takéhoto pôsobenia, ktoré môžu ovplyvňovať vnímanie Číny v pozitívnom, ale aj negatívnom zmysle.

3.2.1 Investície a obchod

Osvedčeným nástrojom Číny na generovanie mäkkej moci sú investičné a obchodné aktivity. Charakter a kvantita čínskych investícií sú v každom regióne sveta odlišné a sledujú odlišné ciele. Kým v chudobnejších štátoch sveta Čína investuje predovšetkým do rozvoja základnej infraštruktúry, čím participuje na hospodárskom rozvoji daných krajín, čo jej buduje pozitívny obraz v očiach širokej verejnosti a generuje vplyv v politických kruhoch, v bohatších regiónoch sveta sa zameriava na investície, ktoré jej dokážu priniesť predovšetkým technologické know-how a obchodné príležitosti s pridanou hodnotou. Dobiehanie deficitu v oblasti vývoja a inovácii však nie je jediným zámerom čínskych investícií v prostredí vyspelých ekonomík sveta. V týchto štátoch vidia čínski investori taktiež odbytiská tovarov a služieb alebo potenciál pre rozvoj svojej výroby.

Najpoužívanejším ukazovateľom merania čínskych investícií je sledovanie tzv. priamych zahraničných investícií (Foreign Direct Investments, FDI). Pri hodnotení FDI existuje viacero problematických rovín. Jednou je definovanie zdroja FDI. Zdrojom FDI sú predovšetkým veľké čínske obchodné

²⁸⁷ KAČMÁR, R.: *Čína nemá v Európe dobrý imidž, na Slovensku podľa prieskumu najpozitívnejšie vnímame Rusko*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/2144662/cina-nema-v-europe-dobry-imidz-na-slovensku-podla-prieskumu-najpozitivnejšie-vnimame-rusko/>>.

spoločnosti. Častým problémom je však definovanie ich vlastnickej štruktúry, ktorá je u väčšiny veľkých spoločností nejasná. Tieto spoločnosti častokrát okrem súkromného kapitálu obsahujú aj vlastnicke zložky, ktoré sú naviazané na štátny aparát, armádu a pod., kvôli čomu sa stávajú problematickými. Tento problém je najvypuklejší predovšetkým pri čínskych FDI v oblasti kritickej infraštruktúry alebo technológií, keď je otázne vyhľadať, na aký účel môžu byť citlivé informácie a dáta získané čínskou spoločnosťou využité, resp. či nemôžu byť zneužitá v záujme vlády ČLR, Komunistickej strany Číny alebo Čínskej ľudovo-oslobodeneckej armády. Dalším významným problémom je kategorizovanie a rámcovanie FDI v rámci aktivít čínskej zahraničnej politiky. Od roku 2013, keď Čína predstavila projekt Novej hodvábnej cesty (BRI) ako vlajkovú loď svojej zahraničnej politiky, pracujú vrcholní predstavitelia s týmto konceptom veľmi dynamicky a pružne. To znamená, že pod BRI zaraďujú aj mnohé investície, ktoré boli rozbehnuté ešte pred jeho formálnym spustením, prípadne neúspešné investičné projekty, realizované pôvodne pod hlavičkou BRI spod tejto iniciatívy odstraňujú v záujme zachovania čo najvyššej prestíže projektu. Z tohto dôvodu je častým javom, že čínski predstavitelia reprezentujú pod značkou BRI iba úspešne realizované projekty, kým neúspešné a kontroverzné FDI operatívne z tohto portfólia vynechávajú a odstraňujú.

Investičné aktivity patria medzi najsilnejšie nástroje Číny na generovanie vplyvu, resp. mäkkej moci vo svete. Európa v tomto smere nie je výnimkou. Dáta však ukazujú, že v dlhodobom kontexte Slovensko nepatrí medzi štáty, na ktoré by čínski investori upriamovali svoju pozornosť. Podľa komplexných štatistík z dielne Rhodium Group patrí Slovensko medzi štáty s najmenším podielom čínskych FDI v EÚ.²⁸⁸ Priame čínske investície v SR k roku 2018 podľa dát Národnej banky Slovenska tvorili 30,8 mil. EUR, čo bola približne polovica v porovnaní s Malajziou, tretina v porovnaní

²⁸⁸ KRATZ, A.; ZENGLEIN, M.; SEBASTIAN, G.: *CHINESE FDI IN EUROPE 2020 UPDATE*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://merics.org/sites/default/files/2021-06/MERICSRhodium%20GroupCOFDIUpdate2021.pdf>>.

s Vietnamom a štvrtina v porovnaní s FDI Japonska. Bezkonkurenčne najvýznamnejším podielom FDI z ázijských štátov v SR disponuje Kórejská republika v objeme takmer 3 mld. EUR. Väčšiu vzájomnú obchodnú výmenu než s ČLR dosahuje Slovensko dokonca aj s Taiwanom, ktorý ani oficiálne neuznáva. Čínske FDI v SR sú tak svojím objemom na úrovni FDI z Bulharska alebo Srbska. Analytik Matej Šimalčík ale upozorňuje, že dáta NBS nemusia odzrkadľovať reálny stav: „*Meranie hodnoty zahraničných investícií a ich atribúcia konkrétnej zdrojovej krajine je pomerne náročné a dostupné údaje tu narážajú na fakt, že nie všetky investície s pôvodom v Číne sa realizujú priamo na Slovensku. Často sú súčasťou spletitého reťazca firiem so sídlom vo viacerých krajinách. Motiváciou investora, prečo investíciu takto zložito štrukturovať, môže byť snaha o optimalizáciu daňovej povinnosti, konsolidácia riadenia naprieč holdingom, prípadne snaha zakryť skutočného vlastníka. To môže viesť k tomu, že oficiálne dáta o zahraničných investíciách, ktorými disponuje Slovenská národná banka, nemusia byť komplexné, keďže pôvod investície sa priradzuje krajine, v ktorej sídli bezprostredne nadriadená spoločnosť, a nie konečná vlastnícka entita.*“²⁸⁹ Dáta tak ukazujú, že otázku ekonomickej spolupráce s Čínou vzhľadom na jej veľkosť a dlhodobé trendy vývoja netreba preceňovať.

²⁸⁹ ŠIMALČÍK, M.: *Vzťahy medzi Čínou a Slovenskom: Je Čína vytúžená alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.; TURCSÁNYI, R. (eds.): *Superveľmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne*. Bratislava, HADART Publishing, 2020, s 381.

Štát	Objem FDI (v tis. EUR)
Južná Kórea	2 955
Japonsko	125
Vietnam	88
Malajzia	56
Čína	30
Singapur	17
Hongkong	12

Tab. č. 3: *Priame zahraničné investície štátov Ázie v Slovenskej republike, 2018.*²⁹⁰

Na Slovensku v roku 2019 podnikalo 1309 firiem s čínskym majiteľom, ktoré mali na Slovensku investovaných viac ako 32 mil. EUR. Dlhodobým trendom je, napriek rozvoju politických platforiem cielených na rozvoj obchodných vzťahov, dokonca pokles počtu čínskych firiem na Slovensku, keďže v roku 2011 v SR podnikalo o 359 podnikov s čínskym vlastníkom viac. Napriek poklesu počtu takýchto firiem, objem kapitálu v základnom imaní pravidelne stúpal. Analytici taktiež poukazujú na to, že čínsky kapitál môže na Slovensko prenikať ináč, než priamo z ČĽR, a to prostredníctvom spoločností, ktoré si čínski vlastníci už registrovali v iných štátoch s výhodnejším daňovým prostredím ako napr. Cyprus.²⁹¹ Podľa dát Národnej banky Slovenska tak podiel čínskych FDI na Slovensku nepredstavuje ani jedno percento z celkového počtu FDI. Zároveň však Ministerstvo hospodárstva SR dodáva, že záujem čínskych investorov o investovanie na Slovensku existuje, a to predovšetkým v oblasti energetiky a infraštruktúry. Takéto veľké investičné záujmy sa podľa Ministerstva riešia priamo na medzivládnej úrovni. „Aktuálne

²⁹⁰ *Priame zahraničné investície.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>.

²⁹¹ ŠIMALČÍK, M.: *Vzťahy medzi Čínou a Slovenskom: Je Čína vyťažovaná alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.; TURCSÁNYI, R. (eds.): *Superveľmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne.* Bratislava, HADART Publishing, 2020. s. 379-385.

má najväčšia skupina čínskych investícií na Slovensku charakter kapitálového vstupu. Znamená to, že došlo k prevzatíu existujúcich podnikov na Slovensku, ako súčasť nadnárodnej akvizície. Z pohľadu kapitálových vstupov do existujúcich slovenských spoločností čínski investori deklarujú záujem o finančné investície, napríklad do inovatívnych slovenských projektov, prípadne plánujú vytvorenie spoločných podnikov za účelom vývoja a výroby inovatívnych a perspektívnych produktov," uviedol tlačový odbor Ministerstva hospodárstva SR.²⁹² Medzi veľkými, na Slovensku už etablovanými čínskymi investormi je napríklad spoločnosť Yanfeng, ktorá sa zameriava na výrobu aj vývoj automobilových interiérov. Ďalej spoločnosť Leyard Europe, ktorá je orientovaná na elektrotechnickú výrobu LED displejov a na Slovensku má fabriku v Prešove. V automobilovom priemysle na Slovensku pôsobia spoločnosti SaarGummi, ZVL Auto, Heiland Sinoc Automotive, Inalfa Roof Systems a IEEE Sensing Slovakia. V Dubnici nad Váhom má výskumno-vývojové centrum čínska spoločnosť Mesnac European Research and Technology Center. Táto fabrika je orientovaná na výskum a následný predaj gumárenských strojov. V Starej Ľubovni a vo Svidníku pôsobí výrobca kufrov Sensei Logistic a v obci Kružlov pri Bardejove výrobca obuvi FLAMEshoes, ktorá sa vyhlasuje za „prvú výrobnú investíciu z Čínskej ľudovej republiky na Slovensku s tradíciou od roku 1990“²⁹³. Väčšina čínskych investícií je na Slovensku momentálne sústredená v automobilovom, elektrotechnickom, strojárskom a chemickom priemysle. Svoje centrá majú na Slovensku aj známe značky ako Lenovo a Huawei. Práve tieto dve spoločnosti zohrávajú kľúčovú úlohu pri budovaní pozitívneho obrazu Číny skrz silné korporátne značky. V segmente mobilných telefónov bola na slovenskom trhu v roku 2019 jednotkou kórejská spoločnosť Samsung s podielom 28,46 %. Huawei skončil s podielom 25,79 % na druhom mieste a na tretej pozícii bola spoločnosť Apple

²⁹² Počet čínskych investorov na Slovensku klesá, ich investície ale rastú. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/ekonomika/pocet-cinskych-investorov-na-slovensk/225394-clanok.html>>.

²⁹³ O spoločnosti. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://flameshoes.sk/o-spolocnosti/>>.

s 18,48 %. Najrýchlejšie rastúcou značkou na Slovensku v tomto segmente bola ďalšia čínska spoločnosť Xiaomi s celkovým podielom 8,16 %.²⁹⁴ Tieto čínske značky pri svojom marketingu spolupracujú s populárnymi slovenskými a českými celebritami, hudobníkmi, športovcami či youtuberami ako napr. Dara Rolins, Attila Végh, Jaromír Jágr, Karlos Vémola, Strapo, Ján Gordulič alebo Selassie. Spolupráca s populárnymi tvármi pomáha budovať reputáciu týchto značiek na trhu a formovať pozitívny obraz ohľadne čínskych produktov. Takáto stratégia má z dlhodobého hľadiska potenciál odstrániť negatívnu konotáciu prívlastku „Made in China“, odkazujúceho na lacné a nekvalitné čínske produkty, ktorá je v slovenskej spoločnosti dlhodobo udomácnená.

Slovensko zaznamenalo po dlhej dobe zaujímavú transakciu s čínskou spoločnosťou, keď CNIC Corporation Limited kúpila sklad s rozlohou 240 000 metrov štvorcových, ktorý využíva Samsung a Tesco na zásobovanie nie len európskeho trhu. Suma tejto transakcie nebola zverejnená, dá sa však predpokladať, že sa cena pohybovala okolo 100 mil. EUR, čo ju robí najväčšou čínskou investíciou na Slovensku. Zúčastnené spoločnosti zároveň tvrdia, že ide o najväčšiu čínsku logistickú investíciu v regióne strednej a východnej Európy.²⁹⁵

Najdiskutovanejšou čínskou investičnou aktivitou obdobia rokov 2017 – 2020 bola snaha čínskej skupiny China Energy Company (CEFC)²⁹⁶ o kúpu 50-percentného podielu v bankovom holdingu J&T Finance Group, pod ktorý patria Poštová banka alebo J&T banka. Čínska skupina vlastnila

²⁹⁴ BORKO, M.: *Xiaomi je na Slovensku najrýchlejšie rastúcou značkou mobilných telefónov. Ako sa darí konkurencii?*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://vosveteit.sk/xiaomi-je-na-slovensku-najrychlejsie-rastoucou-znackou-mobilnych-telefonov-ako-sa-dari-konkurencii/>>.

²⁹⁵ HUSENICOVÁ, L.; KIRONSKA, K.; ŠEBOK, F. (eds.): *Potenciál Novej hodvábnej cesty pre Slovensko*. Bratislava: Inštitút ázijských štúdií, 2019.

²⁹⁶ V rebríčku Fortune 500 najväčších firiem sveta je na 222. mieste s tržbami 44 miliárd USD a ziskom 741 miliónov USD. Celosvetovo zamestnáva zhruba 30 tisíc ľudí a vlastní majetok v hodnote 22,6 miliardy USD.

v holdingu finančníkov Ivana Jakoboviča a Jozefa Tkáča 10 - percentný podiel, ktorý chcela navýšiť investíciou v hodnote 981 mil. EUR. Napriek tomu, že túto transakciu odobrila Európska centrálna banka aj slovenský Protimonopolný úrad, k úspešnému zavŕšeniu transakcie nedošlo. Keďže je J&T Finance Group registrovaná v Českej republike, záverečné slovo pri transakcii mala Česká národná banka, ktorá čínsku akvizíciu neodsúhlasila. Dôvodom bol nejasný pôvod 728 mil. EUR, ktoré mali byť vyplatené zo strany CEFC.

CEFC je príkladom silnej čínskej investičnej skupiny s nejasnou vlastníckou štruktúrou, realizujúcou široký rozsah obchodných aktivít v celom svete. Spoločnosť je spájaná s korupčnými škandálmi v štátoch Afriky a v roku 2017 bol z dôvodu podozrení z korupcie americkým úradmi zatknutý výkonný podpredseda správnej rady CEFC China, Patrick Ho. Spoločnosť obvinenia z takýchto praktík odmietla.²⁹⁷ Medializované boli taktiež informácie o zadržaní zakladateľa a predsedu predstavenstva CEFC Jie Ťien-Minga pre podozrenia z porušenia zákona. Jie, ktorý je zároveň poradcom českého prezidenta Miloša Zemana, sa mal následne z vedenia firmy stiahnuť a nie je známe, čo sa s ním stalo.²⁹⁸ Objasnenie vlastníckej štruktúry tejto spoločnosti je náročné. Zahraničné zdroje špekulujú, že pri vzniku firmy, ktorá začala podnikáť na úsvite liberalizácie čínskej ekonomiky v roku 1980, stáli ľudia s úzkymi väzbami na armádu. Informáciu o pozadí spoločnosti ponúkol bývalý český minister priemyslu a obchodu Jan Mládek, ktorý potvrdil, že na čele CEFC stojí bývalý dôstojník čínskej armády. Napojenie na štát alebo armádu v prípade takejto silnej čínskej spoločnosti by však nebolo ničím výnimočným.²⁹⁹

²⁹⁷ RAÁBOVÁ, M.: *Spolumajiteľa J&T Finance, ktorý chce kúpiť Markízu, vyšetrujú pre korupciu*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20701804/cinsky-spolumajitel-postovej-banky-sa-objavil-v-korupcnej-afere.html>>.

²⁹⁸ KVAŠŇÁK, L.: *Čo J&T riskuje v čínskej hre o tróny*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-22/j-t-a-cinska-hra-o-trony.html>>.

²⁹⁹ *Na čele čínskej firmy CEFC je bývalý dôstojník čínskej armády*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete:

Koncom roka 2017 sa objavili informácie aj o ďalšom investičnom záujme CEFC na Slovensku. Tá mala mať, v spolupráci s investičnou skupinou Penta, záujem o odkúpenie podielu v mediálnej skupine Central European Media Enterprises, ktorá združuje viaceré televízie v šiestich štátoch strednej a východnej Európy, medzi ktoré patria aj TV Markíza alebo TV Nova.³⁰⁰ CEFC a J&T financujú Joj Media House, pod ktorý patrí TV JOJ.³⁰¹ Takýto vstup CEFC do lokálneho média však so sebou nesie riziko možného ovplyvňovania jeho obsahu. Ako upozornil analytik Matej Šimalčík z Central European Institute of Asian Studies, vstup CEFC do českých médií mal vplyv na ich tvorbu. *„V období, keď vlastnila Barrandov a Týden, tieto médiá informovali o Číne výhradne pozitívne. Môžeme očakávať, že vstup čínskej firmy do Markízy na ňu bude mať podobný vplyv. Doteraz vo vysielaní Markízy prevažovalo negatívne a neutrálne pokrytie Číny. Obzvlášť vysoký podiel neutrálnych reportáží (až 50 percent) svedčí o nepolarizovanom mediálnom diskurze umožňujúcim viesť konštruktívnu debatu. Z oblastí blízkych záujmom CEFC Markíza vysielala pomerne vysoký podiel reportáží o energetike v spojení s Čínou, pričom až na jeden prípad sa o Číne vyjadrovala neutrálne. Ak sa však vstup CEFC prejaví podobne ako v Česku, Markíza by o čínskych investíciách do energetiky v budúcnosti informovala už len pozitívne. Spolu s jej vysokou sledovanosťou by to znamenalo zásadný pozitívny vplyv na pohľad verejnosti na Čínu a čínske investície, a to*

<<https://ekonomika.sme.sk/c/7997404/na-cele-cinskej-firmy-cefc-je-byvaly-dostojnik-cinskej-armady.html?ref=av-left>>.

³⁰⁰ LOPATKA, J.; BARBAGLIA, P.: *China's CEFC joins Penta in bid to buy Time Warner's Central European Media: sources*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-central-euro-m-a/chinas-cefc-joins-penta-in-bid-to-buy-time-warners-central-european-media-sources-idUSKBN1DM0VC>>.

³⁰¹ VALČEK, A.: *Reuters: Penta sa spája s Číňanmi, aby kúpili Markízu a Novu*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20701479/penta-a-cinski-investori-chcu-podiel-u-vlastnika-markizy-a-novy>>.

aj do strategicky významných odvetví slovenského hospodárstva,“ uviedol Šimalčík.³⁰²

Medializované prípady zatknutí vrcholných predstaviteľov z prostredia čínskych investorov a pochybnosti ohľadne zahmlenej vlastníckej štruktúry CEFC, ktorá je najviditeľnejším čínskym investorom na Slovensku, sú aspektom, ktorý výrazným spôsobom znižuje dôveryhodnosť a prestíž čínskych investícií a s tým spojenú mäkkú moc Číny.

Z hľadiska investícií ako nástroja budovania mäkkej moci, je významným aspektom presadzovanie projektu Novej hodvábnej cesty, ktorý je vlajkovou loďou súčasnej zahraničnej politiky ČĽR s nezanedbateľným vplyvom na budovanie prestíže štátu vo svete. Zvýšená mediálna pozornosť bola v tomto kontexte zaznamenaná v novembri 2017, keď do nákladného prístavu v Bratislave dorazil nákladný vlak z čínskeho mesta Dalian. Cesta vlaku, ktorý viezol 40 vagónov s tovarom pre stredoeurópsky trh, smerovala cez Rusko a Ukrajinu a trvala 17 dní. Išlo o symbolický moment, keď sa Slovensko stalo súčasťou tranzitných koridorov BRI a pri tejto príležitosti sa privítania vlaku zúčastnili napr. veľvyslanec ČĽR v SR Lin Lin a minister dopravy a výstavby Arpád Érsek, ktorý toto prepojenie označil za obrovský úspech a vynikajúcu obchodnú príležitosť, pričom prezentoval veľké očakávania z budúceho rozvoja takejto spolupráce s Čínou.³⁰³ Takéto slávnostné víťania vlakov z Číny sa udiali aj vo viacerých ďalších štátoch Európy a čínska strana ich úspešne využívala na propagáciu projektu Novej hodvábnej cesty. Čo sa týka SR, vysoké ambície, hovoriace o jednom takomto vlaku týždenne neboli naplnené a slávnostný vlak sa stal na dlhú dobu jediným. Kľúčovým faktorom bolo rozhodnutie čínskej strany a zahrnutie tejto tranzitnej spolupráce so Slovenskom do jej konkrétnych plánov. Mimovládny Inštitút pre dopravu a hospodárstvo príchod čínskeho vlaku označil

³⁰² ŠIMALČÍK, M.: *Čínska hrozba pre Markízu?*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/954201/cinska-hrozba-pre-markizu/?ref=tit>>.

³⁰³ *Do Bratislavy dorazil vlak z Číny, tovar cestoval 17 dní.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/447991-do-bratislavy-dorazil-vlak-z-ciny-tovar-cestoval-17-dni/>>.

za marketingový ťah. Vo svojom stanovisku vtedy napísal, že čínske tovary na Slovensko prichádzajú vďaka súkromným dopravcom ako súčasť rôznych vlakových súprav. „*Ucelené vlaky z Číny, ktoré by končili v Bratislave, nedávajú zmysel, pretože len približne päť percent tovaru končí na Slovensku a na lode sa nepreloží takmer nič,*“ uviedol Rastislav Cenký z inštitútu.³⁰⁴ Tieto slová potvrdil aj vývoj v ďalších rokoch. Za rok 2020 prešlo Slovenskom len 0,14 % celkového objemu nákladnej vlakovej dopravy z Číny do EÚ. Slovenské železnice podľa vyjadrení železničiarov disponujú potenciálom obsiahnuť 10 % z celkovej dopravy a profitovať tak z preťaženia iných koridorov. Na to je podľa ich slov potrebná podpora zo strany Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky, ktorá je v porovnaní s ostatnými štátmi, cez ktoré takéto koridory vedú, nedostatočná.³⁰⁵ Nový impulz v tejto oblasti mal priniesť rok 2018, keď sa v Košiciach konalo podujatie s názvom „Slovensko – vstupná brána do Európy pre Novú hodvábnu cestu z Číny“, ktorého organizátorom bolo Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky (MDVSR) spolu so spoločnosťou International Coordination and Service Center for Land Bridge Block-Train Programmes v Pekingu, ako aj ďalšími partnermi zo Slovenska, Ruska a Ukrajiny. Konferencia za účasti veľvyslanca ČLR v SR a 140 účastníkov zo SR, Číny, Ruska a Ukrajiny bola zameraná na rozvoj dopravy a logistiky medzi východom a západom. Ministerstvo vo svojej tlačovej správe uviedlo zaužívaný naratív o Slovensku, ako „vstupnej bráne do strednej Európy“ a možnostiach dobudovania viacerých intermodálnych terminálov. Na konferencii boli prezentované aj kroky Košického samosprávneho kraja (KSK) k vybudovaniu a prevádzke Globálneho logistického industriálneho parku

³⁰⁴ PORACKÝ, M.: *Vlaky z Číny do Bratislavy už mali jazdiť. Zatiaľ prišiel jediný.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20800499/vlaky-z-ciny-do-bratislavy-uz-mali-jazdit-zatial-prisiel-jediny.html?ref=av-left>>.

³⁰⁵ KOVÁČ, J.: *Vlakov z Číny rýchlo pribúda, Slovensko však obchádzajú. Podľa železničiarov sú riešením dotácie.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/2490332/vlakov-z-ciny-rychlo-pribuda-slovensko-vsak-obchadzaju-podla-zeleznicarov-su-riesenim-dotacie/>>.

(GLIP).³⁰⁶ KSK sa pri budovaní GLIP spojil so súkromnou spoločnosťou z oblasti železničnej dopravy INTERPORT PARTNERS GROUP, a. s. Vyhlásenie o spolupráci Košického samosprávneho kraja a súkromnej spoločnosti nadväzuje na Uznesenie vlády SR č. 180 z 11. 4. 2017, ktorým odporučila samosprávnym krajom, aby spolupracovali s Čínskou ľudovou republikou v oblasti rozvoja hodvábnej cesty.³⁰⁷ Globálny logistický a industriálny park, ktorý má vyrásť v blízkosti U. S. Steel Košice, by mal slúžiť na prepravu tovaru z Ázie do Európy a späť železničnými traťami. Tento projekt a jeho zapojenie sa do BRI prezentoval predseda KSK Rastislav Trnka ako významný impulz pre ekonomický rast, vznik pracovných miest a príležitosť nielen pre čínskych investorov. Išlo tak zatiaľ o jedinú významnejšiu iniciatívu, resp. projekt, ktorým sa SR zapája do iniciatívy Novej hodvábnej cesty.

Slovenská republika sa k projektu BRI oficiálne prihlásila v roku 2015 podpisom „memoranda o porozumení“. V apríli 2017 bola prijatá „Konceptia rozvoja hospodárskych vzťahov s Čínou“, doplnená v septembri 2017 37-bodovým „Akčným plánom“ k tejto koncepcii. V polovici roka 2017 Vláda SR taktiež schválila vytvorenie pozície s názvom „splnomocnenec vlády SR pre vyjednávanie o ekonomickom páse hodvábnej cesty a námornej cesty 21. storočia“, ktorú obsadila štátna tajomníčka Ministerstva financií SR Dana Meager. Po zmene vlády SR v marci 2020 nedošlo k vymenovaniu nového splnomocnenca vlády pre túto oblasť.

V rámci čínskych investícií na Slovensku aj v kontexte projektu BRI sa vyskytovali aj viaceré ďalšie špekulácie ako záujem čínskych investorov o bratislavské letisko či výstavba diaľnic cez PPP projekty. Výrazne rezonovala taktiež téma záujmu o kúpu U. S. Steel Košice čínskou HE Steel Group, čím by sa čínsky investor stal jedným

³⁰⁶ *Čínska Hodvábna cesta by mohla viesť cez Slovensko.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/467767-cinska-hodvabna-cesta-by-mohla-viest-cez-slovensko/>>.

³⁰⁷ *KSK urobil prvý krok k výstavbe Globálneho logistického industriálneho parku.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://web.vucke.sk/sk/novinky/ksk-urobil-prvy-krok-k-vystavbe-globalneho-logistickeho-industrialneho-parku.html>>.

z kľúčových hráčov v slovenskom hospodárstve.³⁰⁸ Všetky tieto obrovské investičné projekty dokázali vzbudiť významný záujem médií a verejnosti, ale zároveň ani jeden sa neskončil úspešnou akvizíciou. Nie je to však iba prípad Slovenskej republiky. Nová hodvábna cesta a potencionálne čínske investície tak často prinášajú viac ambiciózných zámerov než reálnych výsledkov. Úspešnosť BRI v kontexte vygenerovania mäkkej moci je významne determinovaná politickou reprezentáciou v danom štáte. Ak politická garnitúra dokáže širokej aj odbornej verejnosti predať potenciálne projekty ako nevídanú príležitosť, čínska strana si vďaka tomu dokáže generovať vplyv aj bez toho, aby tieto projekty nakoniec naplnili očakávania a napokon im poslúžila iba ako efektívny marketingový nástroj.

3.2.2 Bezpečnostný rozmer

Ekonomický a politický záujem so sebou prinášajú potencionálne riziká v bezpečnostnej oblasti. V štátoch západnej Európy otvorili čínske akvizície v technologických spoločnostiach otázku, či citlivé informácie a dátový obsah, s ktorým takéto spoločnosti nakladajú, nemôže byť poskytnutý čínskym štátnym a stranickým orgánom, ktoré by ich mohli zneužiť vo svoj prospech. Otázka bezpečnostných rizík sa pravidelne skloňuje aj pri čínskych investíciách v oblasti strategickej infraštruktúry ako energetika, telekomunikácie a pod. V slovenskom diskurze sa otázka bezpečnostných rizík vyplývajúcich z čínskych aktivít začala otvárať až pri téme vybudovania 5G siete čínskym telekomunikačným koncernom Huawei. Vzhľadom na nízky obsah čínskych investícií v Slovenskej republike bola aj debata o bezpečnostných rizikách dlhodobo menej aktívna, než napr. v Českej republike. Česká Bezpečnostná informačná služba (BIS) už vo svojej správe za rok 2016 upozorňovala o. i. na nebezpečenstvo z čínskej strany. Išlo predovšetkým o spravodajské aktivity: „*V kontextu čínskych aktivít se rok 2016 nesl ve znamení růstu intenzity a agresivity vlivových operací a nárůstu činnosti*

³⁰⁸ MAJERNÍČEK, M.: *Najbližšie kúpime košický U.S. Steel, potvrdili Číňania*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/428325-najblizsie-kupime-kosicky-u-s-steel-potvrdili-cinania/>>.

čínské špionáže na území ČR a proti českým zájmům a bezpečnosti.... Především došlo ke zvýšení počtu, agresivity a intenzity čínských zpravodajských operací proti českým cílům a zájmům. Čínské zpravodajské služby při svých operacích na českém území využívají služeb a spolupráce čínské krajské komunity v ČR.³⁰⁹ Správa poukazovala predovšetkým na významné investičné aktivity zo strany CEFC, ktoré mali presah aj v politickom prostredí, keďže napr. člen predstavenstva spoločnosti Jie Tien-ming získal pozíciu poradcu u samotného prezidenta ČR Miloša Zemana. Správa poukazovala na riziko infiltrácie, resp. využívanie nadobudnutých zdrojov v politike a štátnej správe a využitie týchto kapacít v prospech čínskych záujmov. Okrem vytvárania vhodného prostredia pre čínske aktivity v štáte išlo aj o politické otázky, predovšetkým elimináciu tibetskej otázky a narušenie česko-taiwanských vzťahov. V slovenskom diskurze nebola otázka čínskych rizík dlho viditeľná až do otvorenia témy vplyvu a rizík technológií spoločnosti Huawei. Zariadenia tejto spoločnosti patria na Slovensku aj v Česku medzi najpredávanejšie. Ich pozitívne PR smerom k širokej verejnosti však neodstránilo otázku bezpečnostných rizík spojených s touto spoločnosťou. Česká BIS varovala štátne inštitúcie, aby technológie spoločnosti Huawei nevyužívali, pretože „bezpečnostné riziká prevažujú nad ekonomickými úsporami“. Podobný trend prevláda aj na Slovensku. Podľa medializovaných informácií, Slovenská informačná služba (SIS) venuje otázke kyberšpionáže zvýšenú pozornosť a zariadenia tejto značky odporúča z bezpečnostných dôvodov nepoužívať. Konkrétne dôkazy o zneužívaní dát zo zariadení spoločnosťou Huawei však neexistujú.³¹⁰

Špekulácie sa však nešíria iba okolo zariadení, ale aj v súvislosti s novou generáciou mobilnej siete 5G, ktorej

³⁰⁹ BŘEŠŤAN, R.: *Ruská a čínská špionáž v Česku: jejich intenzita a agresivita vloni vzrostla, varuje BIS*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<http://hlidacipes.org/ruska-cinska-spionaz-cesku-intenzita-agresivita-vloni-vzrostla-varuje-bis/>>.

³¹⁰ TÓDA, M.: *Treba sa báť technológií Huawei? Prezidentovi SIS radila, aby sa im vyhýbal*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/1321588/treba-sa-bat-technologii-huawei-prezidentovi-sis-radila-aby-sa-im-vyhybal/?ref=tit1>>.

zriaďovateľom má byť v mnohých štátoch sveta práve spoločnosť Huawei. Spoločnosti Huawei Technologies a ZTE Corp sú pravidelnou súčasťou výročných správ českej BIS aj Národného úradu pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), ktorého riaditeľ Dušan Navrátil upozornil: „*Hlavním problémem je právní a politické prostředí Čínské lidové republiky, ve kterém uvedené společnosti primárně působí. Čínské zákony vyžadují po soukromých společnostech působících v Číně mimo jiné součinnost při zpravodajských aktivitách, a tudíž použít je do systémů, které jsou klíčové pro chod státu, může představovat hrozbu.*“³¹¹ Varovania bezpečnostných úradov v ČR boli reflektované aj v rozhodnutiach kompetentných orgánov. V roku 2020 Národní bezpečnostní úřad ČR neudelil spoločnosti Huawei bezpečnostnú previerku, ktorá je podmienkou pre účasť súkromných spoločností na vybraných štátnych zákazkách.³¹²

Medializované informácie Českej republiky podnecovali otvorenie debaty na túto tému aj v Slovenskej republike. Číne sa výraznejšie, aj keď vo všeobecnej rovine, venovala až Správa o činnosti SIS za rok 2018, publikovaná v roku 2019, ktorá uvádza: „*V sledovanom období SIS svoju pozornosť venovala aj aktivitám Číny. Rápidne rastúca ekonomická sila Číny a jej investičné možnosti sa odrážali v jej čoraz asertívnejšej zahraničnej politike. Zo strany viacerých krajín, ktorým Čína ponúkla participáciu na infraštruktúrnych projektoch alebo tam chcela investovať do strategických odvetví, narastali obavy z toho, že čínske investície by z dlhodobého hľadiska mohli byť rizikové pre ich národnú bezpečnosť. Dôvodom obáv bolo najmä to, že by čínska strana v budúcnosti mohla využiť svoj ekonomický vplyv aj ako nátlakový nástroj zahraničnej politiky. Čína preto čelila častejším obštrukciám zo strany viacerých štátov pri jej*

³¹¹ Český úřad pro kybernetickou bezpečnost varuje před produkty čínských firem Huawei a ZTE. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2682797-cesky-urad-pro-kybernetickou-bezpecnost-varuje-pred-produkty-cinskych-firem-huawei>>.

³¹² Firma Huawei nezískala v Česku bezpečnostní prověrku. Zvažuje, že požádá o nižší stupeň. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/huawei-bezpecnost-5g-proverka-nbu-nukib_2009151639_ako>.

snahách o investovanie v nich a o akvizície miestnych spoločností. Opatrnejší prístup týchto štátov sa pravdepodobne ešte prehĺbi, čo bude značne komplikovať napr. čínske snahy o preberanie spoločností zaoberajúcich sa najvyspelejšími technológiami... V rámci »Iniciatívy pás a cesta« Čína aktívne pôsobila najmä na africkom kontinente, pričom tieto aktivity boli ich kritikmi vnímané ako »neokolonializmus«. Hoci Čína prezentovala túto iniciatívu ako rozvojovú pomoc pre africké krajiny, s ňou spojená vysoká investičná záťaž niektorých afrických krajín môže v budúcnosti predstavovať problém pre dlhodobú udržateľnosť ich štátnych financií. Čína zároveň pozdĺž predmetného ekonomického koridoru rozmiestňovala svoje vojenské a námorné sily.³¹³ Správa SIS poukázala, okrem ekonomických cieľov čínskych aktivít, aj na ciele zamerané na ovplyvňovanie verejnej mienky v súlade s vlastnými zahraničnopolitickými a geopolitickými záujmami: „Záujem o ovplyvňovanie verejnej a odbornej mienky vo svoj prospech v štátoch EÚ prejavovala aj Čína. Čínska vláda plánovala vytvorenie globálne zameraných think tankov, ktorých úlohou by bola prezentácia čínskeho pohľadu na aktuálne medzinárodné otázky, formovanie verejnej mienky a zber informácií.“³¹⁴

Konkrétnejšie príklady čínskeho vplyvu uvádzala Správa o činnosti SIS za rok 2019, publikovaná v septembri 2020. Dokument opisuje konkrétnu operatívnu činnosť, ktorú vyvíjajú predstavitelia čínskej strany: „Asertívne pôsobenie čínskych spravodajských zložiek bolo zaznamenané predovšetkým v súvislosti s predstaviteľmi významnej čínskej telekomunikačnej spoločnosti. Vytváranie a následné rozvíjanie vzťahov zo strany predmetnej telekomunikačnej spoločnosti sa týkalo pracovníkov niekoľkých ministerstiev.“³¹⁵ Podľa názoru analytikov boli tieto tvrdenia venované práve spoločnosti Huawei a ZTE.³¹⁶ Správa sa taktiež venuje

³¹³ Správa o činnosti SIS za rok 2018. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>>.

³¹⁴ Správa o činnosti SIS za rok 2018. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>>.

³¹⁵ Správa o činnosti SIS za rok 2019. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>>.

³¹⁶ ŠNÍDL, V.: Čínski agenti sa snažia prenikať medzi slovenských úradníkov, tvrdí SIS. Využívajú technologické giganty. [online],

aktivitám čínskej strany, cieleným na budovanie pozitívneho obrazu v slovenskej verejnosti, a to s využitím rôznych organizácií: „*Bolo zaznamenané využívanie čínskej diaspóry a lokálnych médií na propagandistické účely. Osobitným rizikovým aspektom čínskych propagandistických aktivít bolo ich úzke prepojenie na čínske spravodajské služby. Všeobecne možno konštatovať, že Komunistická strana Číny využíva na svoje operácie v zahraničí rozsiahly aparát organizácií. Ich úlohou je vytváranie pozitívneho obrazu o Číne a jej politickom zriadení, ako aj aktívne ovplyvňovanie verejnej a odbornej mienky v krajinách, kde má čínske komunistické vedenie politické, ekonomické alebo bezpečnostné záujmy.*“³¹⁷ Toto stanovisko SIS indikuje skutočnosť potvrdenú aj v iných štátoch EÚ, keď štandardné nástroje mäkkej moci má čínska strana tendenciu využívať asertívnejším spôsobom, naplňujúcim podstatu tzv. ostrej moci.

Bližší obraz o bezpečnostných rizikách vyplývajúcich z prepojenia štátneho a súkromného sektoru v kontexte čínskych spoločností môže poskytnúť prípad z Poľska z roku 2019, keď poľská civilná kontrarozviedka (ABW) zadržala čínskeho riaditeľa poľskej pobočky Huawei kvôli podozreniu zo špionáže. Spolu s ním bol zatknutý aj bývalý vysoko postavený dôstojník ABW. Riaditeľ spoločnosti Huawei Wej-ťing W. je absolventom zahraničných štúdií na Pekinskej univerzite, ktorá je považovaná za liaheň členov čínskej diplomacie a tajných služieb. V minulosti pracoval v čínskej diplomacii, o. i. aj na konzuláte ČĽR v Gdaňsku. Neskôr začal pracovať pre spoločnosť Huawei, kde bolo jeho hlavnou úlohou predávať zariadenia spoločnosti poľskému verejnemu sektoru. V rámci svojho pôsobenia mal spolupracovať s bývalým členom ABW, ktorý bol taktiež odborníkom na kybernetickú bezpečnosť s prístupom k citlivým dátam. Wej-ťing W. bol podozrivý z možnej špionáže a spolupráce s čínskymi tajnými službami.³¹⁸ Prípád

[cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/2057668/cinski-agenti-sa-snazia-prenikat-medzi-slovenskych-uradnikov-tvrdi-sis-vyuzivaju-technologickych-gigantov/>>.

³¹⁷ *Správa o činnosti SIS za rok 2019.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>>.

³¹⁸ *Polsko zadrželo kvôli špionáži jedného z šéfov tamní pobočky Huawei.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:

tak poukázal na možné prepojenia medzi čínskymi tajnými službami, predstaviteľmi biznisu a štátu a ich snahy o budovanie kontaktov v cieľových štátoch v snahe kybernetickej špionáže.

Zaujímavým momentom v tomto kontexte bolo mediálne vystúpenie riaditeľa Slovenskej informačnej služby (SIS) Vladimíra Pčolinského z novembra 2020, ktorý približoval aktivity čínskych diplomatov na Slovensku: „*Číňanov zaujímajú technológie, presadzovanie vlastných firiem, majú veľký záujem participovať na budovaní 5G. Ešte ich zaujíma biznis, duševné vlastníctvo a naši poslanci. Sú špecialisti na to, že im ponúkajú slovenské prostitútky.*“ Riaditeľ SIS poukazoval na snahu čínskej strany nadväzovať osobné vzťahy aj v prostredí politických špičiek: „*Nejde ani tak o pokus o vydieranie, ale nadviazať bližší vzťah. Keď sme to už spolu robili, môžeme spolu robiť aj biznis. Zatiaľ sa mi javí, že k ruským a čínskym spravodajským službám majú bližšie opoziční poslanci. Záujem je aj o koaličných, pretože koalícia vládne. No keď sa nepodarí koaličný, tak aj opozičný poslanec je dobrý.*“³¹⁹

Na bezpečnostné hrozby týkajúce sa spoločnosti Huawei koncom roka 2020 upozornilo taktiež Národné centrum kybernetickej bezpečnosti patriace pod Národný bezpečnostný úrad SR. Vo svojej správe sa odvoláva na interný dokument spoločnosti Huawei, ktorý prenikol na verejnosť, venujúci sa spolupráci spoločnosti Huawei a Megvii vo veci vývoja sledovacích nástrojov. Tieto produkty boli údajne použité na sledovanie etnickej skupiny Ujgurov a takto nadobudnuté dáta mohli byť na základe platnej legislatívy poskytnuté čínskej vláde. Otázky týkajúce sa etickej aj bezpečnostnej roviny takýchto technológií a ich aplikácie tak naďalej oslabujú reputáciu technologickej spoločnosti, ktorá je aktívna aj na Slovensku.³²⁰

<<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2702663-polsko-zadrzelo-kvuli-spijonazi-jednoho-z-sefu-tamni-pobocky-huawei>>.

³¹⁹ *Šéf SIS: Čínski diplomati sú špecialisti na dohadzovanie prostitútok slovenským poslancom.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.tvnoviny.sk/na-telo/2013404_sef-sis-cinski-diplomati-su-specialisti-na-dohadzovanie-prostitutok-slovenskym-poslancom>.

³²⁰ *Úder na reputáciu. Huawei podľa internej správy spolupracovala na sledovaní etnickej skupiny.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné

Stúpajúci význam otázky bezpečnosti súvisiacej s čínskymi spoločnosťami reprezentovala situácia z októbra 2020, keď prezidentka SR Zuzana Čaputová odmietla svoju účasť na konferencii Globsec, pokiaľ by medzi partnermi konferencie figurovala spoločnosť Huawei. Išlo o významný moment, keď po prvý krát vrcholný predstaviteľ SR reflektoval túto problematiku verejným stanoviskom. Informácia o tom, že prezidentka kvôli Huawei odmieta vystúpiť na Globsecu, prišla navyše v ten istý deň, ako sa Slovensko pridalo k veľmi kritickému vyhláseniu viacerých krajín v OSN k ľudským právam v Číne.³²¹ Podobný postoj k účasti na konferencii popri prezidentke Čaputovej zaujala aj česká eurokomisárka Věra Jourová.³²² Takáto forma nátlaku vrcholných politických predstaviteľiek viedla k tomu, že spoločnosť Huawei nakoniec nebola partnerom konferencie Globsec.

Zvyšujúci sa význam možných rizík spájaných s čínskym pôsobením reflektujú aj texty Bezpečnostnej stratégie SR a Obrannej stratégie SR, ktoré v roku 2021 prijala vláda Igora Matoviča a následne schválila NRSR, nahrádzajúce dokumenty z roku 2005. Bezpečnostná stratégia SR uvádza: „*Čínska ľudová republika (ďalej len „Čína“)* je dôležitým účastníkom a partnerom pri riešení globálnych výziev, ale tiež ekonomickým a technologickým konkurentom a systémovým rivalom EÚ. Čína významne zvyšuje svoj mocenský potenciál a politický vplyv podložený rýchlo rastúcimi vojenskými spôsobilosťami, ktoré v kombinácii s ekonomickou silou a strategickými investíciami asertívne využíva

na internete: <<https://www.sk-cert.sk/sk/uder-na-reputaciu-huawei-podla-internej-spravy-spolupracovala-na-sledovani-etnickej-skupiny/index.html?fbclid=IwAR2jsKcfdArNMahIxczt9GKYdsjX3i30iIcBQ9mcqGwR1yHNL2e9lvM-Kog>>.

³²¹ TÓDA, M.: *Je to vec princípu a hodnôt. Prezidentka vysvetľuje, prečo nechcela ísť na Globsec s logom Huawei.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/2074397/je-to-vec-principu-a-hodnot-prezidentka-vysvetluje-preco-nehcela-ist-na-globsec-s-logom-huawei/>>.

³²² ZELENKA, J.; VODRÁŽKA, P.: *Prestížni slovenská konferencia ukončila spolupráci s Huawei. Zrušením účasti hrozila Čaputová, rešila to i Jourová.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://denikn.cz/460874/prestizni-slovenska-konference-ukoncila-spolupraci-s-huawei-zrusenim-ucasti-hrozila-caputova-stezovala-si-i-jourova/?ref=tit>>.

na presadzovanie svojich záujmov. Presadzuje vlastný spôsob vládnutia a odlišné chápanie ľudských práv a slobôd, čo Slovenská republika bude zohľadňovať vo vzájomných vzťahoch, ako aj pri jej postojoch v rámci medzinárodných organizácií.“³²³ Ekonomické nástroje, ktoré možno zahrnúť medzi nástroje mäkkej moci, tak zahŕňa medzi možné bezpečnostné riziká. Dokument sa výrazne vyhradzuje voči ČĽR z hodnotového hľadiska a využíva postoj aplikovaný Európskou úniou, ktorá oficiálne definuje Čínu ako „partnera, konkurenta a rivala“.³²⁴ Zaujímavosťou je, že návrh Bezpečnostnej stratégie SR z roku 2017, vypracovanej počas vlády Roberta Fica, Čínsku ľudovú republiku ešte explicitne neuvádzal. Tento návrh z roku 2017 však nakoniec úspešne neprešiel schvaľovacím procesom v parlamente.

Obranná stratégia SR pri hodnotení bezpečnostného prostredia uvádza: „Rozvoj a šírenie technológií a ich vojenské využitie zvyšujú sofistikovanosť hrozieb, komplexnosť ich účinkov, možnosti ohrozenia štátu a skracujú čas na jeho reakciu,... nárast hrozieb súvisiacich s využívaním kybernetického priestoru a vesmíru ako operačných domén, ktoré môžu negatívne ovplyvniť riadenie obrany štátu, velenie ozbrojeným silám a funkčnosť infraštruktúry dôležitej pre obranu štátu,... šírenie propagandy a dezinformačné aktivity, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať súdržnosť a akcieschopnosť NATO a EÚ a vo vnútri štátu narušovať politický systém a rozhodovacie mechanizmy, oslabovať dôveru občanov v demokratický a právny štát a ich vôľu brániť ho, prispievať k polarizácii spoločnosti, podporovať extrémizmus a spochybňovať význam členstva v NATO a EÚ,... činnosť cudzích spravodajských služieb, najmä ich úsilie o prienik do orgánov štátnej správy a ďalšie formy získavania informácií

³²³ BEZPEČNOSTNÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf>.

³²⁴ EU CHINA RELATIONS. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu-china_factsheet_06_2020_0.pdf>.

o zabezpečovaní obrany štátu“.³²⁵ Pri uvedení týchto stanovísk do širšieho kontextu možno badať, že reflektujú viaceré problematické roviny, ktoré sú spájané s čínskym pôsobením na území SR.

Problematika možných bezpečnostných hrozieb, plynúcich z čínskej technologickej prevahy, investícií do kritickej infraštruktúry či akcií na budovanie vplyvu tak začala byť od roku 2020 výrazne reflektovaná aj zo strany vrcholných politických predstaviteľov SR. Vyššia miera ostrážitosti začala byť reflektovaná aj v legislatíve SR. V júni 2021 pripravilo Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky návrh zákona o preverovaní zahraničných investícií s pôvodom mimo EÚ. Na základe zákona by štát získal právomoci kontrolovať transakcie, pri ktorých by zahraničný investor mal záujem získať aspoň 10 % vo firmách, ktoré sú pre štát dôležité, predovšetkým z oblastí obrany, digitálnych služieb, prostriedkov šifrovej ochrany informácií, médií, energetiky a ďalšej kritickej infraštruktúry.³²⁶ Slovenská legislatíva by tak odrážala snahu EÚ o dôkladnejšiu reguláciu potencionálne rizikových akvizícií z tretích krajín. Tento moment zároveň demonštruje zmenu pohľadu na čínske investície, ktoré už nie sú hodnotené len cez prizmu ekonomickej príležitosti, ale aj možného bezpečnostného rizika.

3.2.3 Kultúra a vzdelávanie

Najznámejším nástrojom Číny na šírenie mäkkej moci cez oblasť kultúry a vzdelávania, je zriaďovanie Konfuciových inštitútov a tried. Podľa dát na webstránke čínskej vládnej agentúry Hanban³²⁷, ktorá vo svete zriaďuje

³²⁵ *OBRANNÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4286_obranna-strategia-sr-2021.pdf>.

³²⁶ ONUFEROVÁ, M.: *Aj Slovensko bude mať zákon na príbrzdenie čínskych či ruských investícií, povoľovať ich bude vláda*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/2417743/aj-slovensko-bude-mat-zakon-na-pribrzdenie-cinskych-ci-ruskych-investicii-povolovat-ich-bude-vlada/>>.

³²⁷ *Hanban.org*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/mainpage>>.

kultúrno-vzdelávacie Konfuciove inštitúty, Konfuciove triedy a ostatné podjednotky týchto inštitútov, pôsobilo v roku 2020 v štátoch V4 16 inštitútov, z toho 3 na Slovensku.

Štát	Konfuciov inštitút	Konfuciova trieda
Slovensko	3	1
Česká rep.	2	1
Maďarsko	5	1
Poľsko	6	1

Tab. č. 4: Kultúrno-vzdelávacie inštitúty zriadené agentúrou Hanban v štátoch V4. Oficiálne dáta webstránky agentúry Hanban k 31. 12. 2020.

Oficiálne dáta webstránky agentúry Hanban však vykazujú nepresnosti, resp. absenciu aktualizácie, keďže na Slovensku nepôsobí iba jedna, ale viacero Konfuciových tried.

Inštitút	Lokálny zriaďovateľ	Sídlo
Konfuciov inštitút	Slovenská technická univerzita	Bratislava
Konfuciov inštitút	Univerzita Komenského	Bratislava
Konfuciov inštitút	Univerzita Mateja Bela	Banská Bystrica
Konfuciova učebňa tradičnej čínskej medicíny	Slovenská zdravotnícka univerzita	Banská Bystrica
Konfuciova trieda	Slovenská poľnohospodárska univerzita	Nitra
Konfuciova trieda	Technická univerzita	Zvolen
Konfuciova trieda čínskeho wushu	Konfuciov inštitút – Univerzita Komenského	Bratislava

Tab. č. 5: Kultúrno-vzdelávacie inštitúty zriadené agentúrou Hanban na Slovensku. Stav k 31. 12. 2020.

Prvý Konfuciov inštitút v SR bol zriadený v roku 2007 pri Slovenskej technickej univerzite v Bratislave v spolupráci s Tianjinskou Univerzitou. Inštitút organizačne zastrešuje výučbu čínskeho jazyka aj na ZŠ Sibírska v Bratislave, ZŠ Česká v Bratislave, Gymnáziu L. Sáru v Bratislave a Súkromnom gymnáziu Mercury v Bratislave.³²⁸ V roku 2015 začal svoju činnosť Konfuciov inštitút pri Univerzite Komenského v Bratislave v spolupráci s partnerskou Šanghajskej univerzitou medzinárodného obchodu a ekonomiky.³²⁹ Koncom roka 2018 vznikol Konfuciov inštitút pre obchod pri Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci s Dongbeiskou univerzitou financií a ekonómie v Daliane.³³⁰

Popri Konfuciových inštitútoch pôsobia na Slovensku tri Konfuciove triedy, resp. učebne, zamerané na výučbu čínskeho jazyka, šírenie kultúry, tradičnej medicíny alebo bojového umenia. V roku 2015 spustila svoju činnosť Konfuciova učebňa tradičnej čínskej medicíny na Fakulte zdravotníctva Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave so sídlom v Banskej Bystrici.³³¹ V roku 2016 bola zriadená Konfuciova trieda pri Technickej Univerzite vo Zvolene na základe spolupráce Ústavu cudzích jazykov a Katedry východoázijských jazykov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.³³² Vo februári 2018 vznikla Konfuciova trieda na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre.³³³ Ako posledná bola v roku 2019 otvorená Konfuciova trieda čínskeho wushu, založená Konfuciovým inštitútom pri Univerzite Komenského na Slovensku a Školou

³²⁸ *Konfuciov inštitút v Bratislave*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://konfucius.sk/en/o-nas/>>.

³²⁹ *Konfuciov inštitút pri Univerzite Komenského v Bratislave*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://konfuciovinstitut.sk/o-nas/>>.

³³⁰ *Konfuciov inštitút pre obchod pri UMB*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.cib.umb.sk/o-nas/>>.

³³¹ *Konfuciova učebňa tradičnej čínskej medicíny*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://konfucius.fzszu.sk/>>.

³³² *Konfuciova trieda*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://ucj.tuzvo.sk/sk/konfuciova-trieda>>.

³³³ *Konfuciova trieda*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://fem.uniag.sk/sk/konfuciova-trieda/>>.

Kung Fu a TaiJi.³³⁴ Štúdiá CEIAS uvádza, že Konfuciove inštitúty zriadené na Slovensku organizačne zabezpečujú výučbu čínskeho jazyka aj na Univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne a Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave.³³⁵

V rámci stredného školstva je unikátom Bilingválne španielske a čínske Gymnázium Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici, ktoré od roku 2016 ponúka študijný odbor bilingválne päťročné slovensko-čínske štúdium. Gymnázium spolupracuje s Konfuciovým inštitútom STU v Bratislave a je finančne podporované čínskou stranou. Vedenie školy deklarovalo snahu otvoriť taktiež samostatnú čínsku učebňu.³³⁶

Ďalšou rovinou je spolupráca slovenských a čínskych akademických inštitúcií na bilaterálnej úrovni. Komplexnú analýzu v tejto oblasti prináša štúdiá CEIAS z roku 2020, ktorá uvádza, že slovenské akademické a vedecké inštitúcie participujú na 113 spoluprákach s čínskymi partnermi, z ktorých je 81 uzatvorených slovenskými verejnými univerzitami a 31 Slovenskou akadémiou vied a inými výskumnými organizáciami. V 60 % sú ich partnerom na čínskej strane univerzity, v takmer 20 % korporácie a v 20 % vedecké a štátne inštitúcie. Subjekty týchto spoluprác reprezentujú najmä oblasť prírodných vied a technológií. Najväčší podiel interakcií zo slovenskej strany dosahujú Slovenská technická univerzita v Bratislave a Technická univerzita v Košiciach. Dokument uvádza, že významný nárast počtu týchto spoluprác nastal od rokov 2012 a 2013, keď ČĽR priniesla svoje iniciatívy projektu Novej hodvábnej cesty a platformy 16+1. Autori štúdie poukazujú na viaceré slabiny v oblasti transparentnosti, keď len 57 spoluprác bolo formalizovaných vo forme podpisu zmluvy alebo memoranda, a iba 42 % z nich bolo zverejnených v Centrálnom registri zmlúv, pričom aj medzi zverejnenými zmluvami sa nachádzajú

³³⁴ *Konfuciova trieda čínskeho Wushu.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.konfuciovatrieda.sk/>>.

³³⁵ ŠIMALČÍK, M.; KALIVODA, A.: *China's inroads into Slovak universities.* [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/12/universities-paper.pdf>>.

³³⁶ *Na Gymnázium M. Kováča budú maturovať prví študenti čínštiny, otvoria tu Konfuciovu učebňu.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://konfucius.sk/sk/2020/09/23/na-gymnaziu-m-kovaca-budu-maturovat-prvi-studenti-cinstiny-otvoria-tu-konfuciovu-ucebnu/>>.

také, ktoré neposkytujú konkrétnejšie informácie, ako napr. zmluva medzi Slovenskou akadémiou vied a spoločnosťou Huawei. Ako problematické autori uvádzajú aj spolupráce slovenských inštitúcií s čínskymi organizáciami s priamymi väzbami na Čínsku ľudovo-oslobodeneckú armádu.³³⁷

Príkladom problematického čínskeho vplyvu v oblasti školstva je situácia z Univerzity Karlovej v Prahe, na ktorej čínska ambasáda tajne financovala konferencie, ktoré mali slúžiť na nekritické šírenie čínskej propagandy. Konferencie boli organizované osobou, ktorej súkromná firma získala od čínskej ambasády v Prahe 1,2 mil. CZK.³³⁸ Daná osoba taktiež na univerzite vyučovala kurz o Novej hodvábnjej ceste, na ktorom podľa kritikov šírila propagandistické naratívy Komunistickej strany Číny.³³⁹ V stredoeurópskom regióne vyvolalo kontroverziu aj rozhodnutie maďarskej vlády o zriadení pobočky čínskej univerzity Fudan v Budapešti. Rozhodnutie bolo robené bez vedomia vedenia mesta Budapešť a realizácia projektu má byť financovaná úverom z Číny. Kritiku si tento projekt vyslúžil aj od maďarskej opozície, ktorá ho označila za bezpečnostné riziko z dôvodu naviazania univerzity na Komunistickú stranu Číny.³⁴⁰ Nesúhlas s projektom viedol k veľkému protestu v Budapešti.³⁴¹ Podobné prípady v slovenskom akademickom prostredí zaznamenané neboli a ani aktivity Konfuciových inštitútov

³³⁷ ŠIMALČÍK, M.; KALIVODA, A.: *China's invroads into Slovak universities*. [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/12/universities-paper.pdf>>.

³³⁸ VALÁŠEK, L.; HORÁK, J.: *Konference, které pořádá rektor UK Zima, platila skrytě statisíci čínská ambasáda*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/konferenci-uk-platila-cina-stredisko-bezpecnostni-politiky/>>.

³³⁹ *Pás a stezka místo kritického myšlení*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://sinopsis.cz/pas-a-stezka-misto-kritickeho-mysleni/>>.

³⁴⁰ PANYI, S.: *Huge Chinese loan to cover the construction of Fudan University in Budapest*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.direkt36.hu/en/kinai-hitelbol-keszul-a-magyar-felsooktatasi-orientacios-tervezes-a-kormany-mar-oda-is-igerte-egy-kinai-cegnek/>>.

³⁴¹ *Budapest protest against China's Fudan University campus*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-57372653>>.

počas svojho pôsobenia nečelili výraznejšej kritike. Menšiu pozornosť vyvolala séria výstav s názvom „Čínsky príbeh – čínsky Tibet“, ktorú v roku 2017 organizovali Konfuciov inštitút pri Univerzite Komenského, Filozofická fakulta Univerzity Komenského a Veľvyslanectvo Čínskej ľudovej republiky na Slovensku.³⁴² Výstavy boli organizovaná iba niekoľko mesiacov po stretnutí prezidenta Kisku s dalajlámom, ktoré si vyslúžilo ostrú kritiku z čínskej strany.

Významnejší incident nastal až v apríli 2021, keď výkonný riaditeľ CEIAS Matej Šimalčík obdržal výhražný email od samotného riaditeľa Konfuciovho inštitútu v Bratislave Ľuboslava Štoru. Ten bol reakciou na výskumnú prácu CEIAS vrátane poukazovania na obmedzovanie ľudských práv Ujgurov za spolupráce s čínskymi korporáciami.³⁴³ Výrazným momentom v slovenskom akademickom prostredí bolo zverejnenie otvoreného listu z decembra 2018 vyjadrujúceho znepokojenie nad rastúcim porušovaním ľudských práv v Čínskej ľudovej republike, ktorého signatármi boli členovia slovenskej a českej akademickej obce, verejného života a občianskej spoločnosti. Medzi iniciátorov výzvy patrili poprední slovenskí a českí sinológovia, ako prof. Martin Slobodník, Ondřej Klimeš, prof. Olga Lomová, Martin Hála a Jarmila Ptáčková.³⁴⁴

Aktívnu úlohu v šírení čínskeho kultúrneho odkazu, prostredníctvom verejnej diplomacie, zohráva samotné Veľvyslanectvo Čínskej ľudovej republiky SR. Ambasáda pravidelne podporuje rozličné aktivity vrátane recepcií, výstav, vernisáží, premietaní filmov a iných kultúrnych podujatí,

³⁴² *Otvorenie výstavy fotografií Čínsky príbeh, čínsky Tibet na Univerzite Komenského.* [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<http://sk.china-embassy.org/slo/xwdt/t1459373.htm>>.

³⁴³ *TODA, M.: Spite dobre? Mali by ste byť vo veľkom strese. Šéf čínskeho inštitútu píše slovenskému expertovi.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/2361789/spite-dobre-mali-by-ste-byt-vo-velkom-strese-sef-cinskeho-institutu-pise-slovenskemu-expertovi/>>.

³⁴⁴ *SLOBODNÍK, M.: Výzva na zatvorenie prevýchovných táborov a dodržiavanie ľudských práv v Číne.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1321480/vyzva-na-zatvorenie-prevychovnych-taborov-pre-ujgurov-a-dalsie-mensiny-a-na-dodrziavaniu-medzinarodne-uznavanych-ludskych-prav-v-cinskej-ludovej-republike/?ref=list>>.

s pravidelnou účasťou samotného veľvyslanca ČĽR. Medzi zaujímavosťami patrí, že ambasáda podporila vydanie knihy Leopolda Moravčika s názvom *Čína na konci dlhého pochodu*, ktorá získala cenu E. E. Kischea v roku 2018 a v rámci cien Spolku slovenských spisovateľov cenu Vladimíra Ferka za literatúru faktu a taktiež prvenstvo v online hlasovaní o Cenu čitateľa 2018. Leopold Moravčík zároveň získal od veľvyslanca ČĽR Lin Lin Ocenenie za významný prínos v zlepšovaní vzájomného porozumenia medzi Čínou a Slovenskom. Medzi výraznejšie aktivity Veľvyslanectva ČĽR v Slovenskej republike patril seminár, spoluorganizovaný Klubom Nového slova, venovaný stému výročiu založenia Komunistickej strany Číny konaný v júli 2021. Počas podujatia bola prezentovaná kniha čínskeho profesora Wang Yiwei *Čína a Nová hodvábna cesta*, ktorej prekladateľom do slovenčiny boli Alžbeta a Leopold Moravčíkovci. Odborného seminára sa z predstaviteľov slovenskej akademickej obce so svojím výstupom zúčastnili prof. Jozef Lysý a doc. Peter Juza.³⁴⁵

Takéto pôsobenie Číny v prostredí Slovenskej republiky zapadá do štandardného rámca čínskych aktivít v Európe, keď kľúčovým nástrojom šírenia kultúrneho vplyvu sú Konfuciove inštitúty a aktivity čínskej ambasády. Napriek tomu, že v porovnaní so západnou Európou na Slovensku doposiaľ tieto aktivity nečelili výraznejšiemu tlaku, kritike sa nevyhli. Išlo o kritické stanoviská na vybrané aktivity zo strany odborníkov venujúcim sa problematike Číny. To, či postoj Slovenska voči pôsobeniu Konfuciových inštitútov alebo aktivitám čínskej ambasády bude v budúcnosti kopírovať postup štátov západnej Európy, môže vo vysokej miere ovplyvniť prípadné prijatie spoločných pozícií EÚ, kde možno badať viaceré kritické postoje voči aktuálnym politikám čínskeho vedenia.

3.2.4 Mediálny vplyv

Esenciálnou zložkou generujúcu mäkkú moc je obraz poskytnutý verejnosti prostredníctvom médií. Mediálne výstupy možno kategorizovať na základe mnohých

³⁴⁵ LYSÝ, J.: *Čína na vzostupe*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Cina_na_vzostupe>.

parametrov. Medzi najdôležitejšie faktory patrí, či je predmetný obsah preberaný alebo vlastný, či je neutrálnou správou alebo komentárom, atď. Pri selekcii správ, ktoré svojim percipientom o vybranej téme poskytuje, môže úlohu zohrávať taktiež hodnotová preferencia vybraného média a taktiež trhový podiel jednotlivých médií. Komplex takýchto premenných stojí za výsledným produktom, ktorý môžeme zjednodušene pomenovať ako mediálny obraz.

Komplexnú kvantitatívnu a kvalitatívnu analýzu mediálnych výstupov s politickou alebo ekonomickou tematikou týkajúcich sa Číny v slovenských médiách publikoval projekt ChinfluenCE realizovaný Asociáciou pre medzinárodné otázky (AMO) v spolupráci s Central European Institute of Asian Studies. Obsahová analýza sa zamerala na čínsky obraz v 25 vybraných slovenských médiách v období od roku 2010 do júna 2017.³⁴⁶ Analýza ukázala, že signifikantnými momentami, keď došlo k výrazne vyššej frekvencii informovania o Číne, boli vnútropolitické zmeny v ČER v 2012, nestabilita čínskeho akciového trhu v roku 2015 a stretnutie prezidenta SR Andreja Kisku s dalajlámom v roku 2016: *„Napriek tomu, že návšteva Dalajlámu významne prispela k tomu, že v roku 2016 bol publikovaný druhý najvyšší počet článkov o čínskej politike a ekonomike, téma bilaterálnych vzťahov Číny a Slovenska zostáva pokrytá len marginálne. Slovenské médiá omnoho viacej zaujíma čínska ekonomika ako celok. Svedčí o tom, že v top 10 najfrekvencovanejších témach spojených s Čínou sa vyskytujú ekonomické témy až 6 krát, pričom téma čínskeho ekonomického rastu a jeho ochladzovania každoročne zastávala prvenstvo.“* Pre vytvorenie lepšieho obrazu o čínskej prítomnosti v médiách je zaujímavé porovnanie s Českou republikou, v ktorej bol realizovaný rovnaký výskum, kde autori konštatujú: *„Česká média se nejvíce zabývala mezinárodním postavením Číny, otázkou lidských práv, cenzury, autoritativním charakterem čínského režimu*

³⁴⁶ Medzi vybrané médiá patrili celoštátne denníky Nový Čas, Plus 1 deň, Denník N, Pravda, SME, Hospodárske noviny; týždenníky Plus 7 dní, Život, Týždeň, Trend; rádiá Rádio Express a Rádio Slovensko; televízne stanice Markíza, Jój, RTVS Jednotka a Dvojka, TA3; internetové portály Euractiv, Topky, Parlamentné listy, Denník N, Aktuálne.sk, Hlavné správy, Aktuality.sk, SME. Analyzovaných bolo 2603 mediálnych výstupov.

a otázkou Tibetu. Těmto tématům přitom slovenská a maďarská média téměř nevěnovala pozornost..“ Z hlediska mäkkej moci je najdôležitejším parametrom výskumu kvalitatívna analýza mediálnych výstupov, ktorá konštatuje, že „Slovenské médiá vytvárajú prevažne neutrálny obraz o Číne. Až 68 % článkov bolo vyhodnotených ako neutrálnych. Zhruba štvrtina všetkých článkov potom vytvárala negatívny obraz, a len 6 % článkov šírilo pozitívny obraz Číny“.³⁴⁷

V kontexte charakteru prezentovaného obrazu autori poukazujú na komparáciu s výskumom v Českej republike ktorý preukázal, že médium zakúpené čínskym investorom začalo o Číne informovať výhradne v pozitívnom svetle.³⁴⁸ V tomto kontexte je potrebné hodnotiť medializovaný záujem čínskej strany o akvizíciu TV Markíza ako vysoko rizikový. Nadobudnutie vplyvu čínskou stranou v najsledovanejšej televíznej stanici by mohlo výrazne ovplyvniť charakter informovania o Číne a tým aj budovanie jej obrazu v širokej verejnosti.

Citovaná štúdia taktiež poukazuje na to, ktorí aktéri najvýraznejším spôsobom ovplyvňujú mediálny diskurz o Číne v slovenských médiách: „V slovenských médiách sa o Číne okrem žurnalistov presadzujú vo výraznej miere business analytici, v menšej miere potom akademici a iba minimálne do diskusie zasahujú štátni predstavitelia a úradníci. Jedná sa o očividný rozdiel od Maďarska a Česka, kde patria politici medzi hlavné hlasy verejnej debaty o Číne.“³⁴⁹

V kontexte budovania mediálneho obrazu je významným faktorom nárast aktivity Veľvyslanectva ČĽR v SR. Prvým významnejším momentom bolo, keď čínska ambasáda v roku 2018 podporila vydanie špeciálneho čísla

³⁴⁷ ANALÝZA MÉDIÍ. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.chinfluence.eu/sk/analiza-medii-2/>>.

³⁴⁸ ŠIMALČÍK, M.; KARÁKSOVÁ, I.; KELEMEN, B.: *Čínska prítomnosť na Slovensku: medzi cukrom a bičom*. [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/Mapinfluence-policy-paper-SK.pdf>>.

³⁴⁹ TURCSÁNYI, R. Q.; ŠIMALČÍK, M.: *Čína na Slovensku: Sme pripravení na budúcnosť?* [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2018/05/AMO_cina-na-slovensku-sme-pripraveni-na-buducnost.pdf>.

týždenníka Trend venovaného Číne vrátane rozhovoru s veľvyslancom Lin Lin.³⁵⁰ V týždenníku Trend bol v auguste 2019 publikovaný rozsiahly komentár veľvyslanca k téme protestov v Hongkongu. Text bol publikovaný ako PR článok.³⁵¹ Komentár obsahoval mnoho problematických tvrdení, ktoré boli následne kritizované viacerými analytikmi za šírenie propagandy Komunistickej strany.³⁵² Lin Lin, mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Čínskej ľudovej republiky v Slovenskej republike v rokoch 2015 – 2019 publikoval o. i. komentár v Hospodárskych novinách v roku 2017 k téme projektu Novej hodvábnej cesty³⁵³ a štyri komentáre venované najmä pálčivejším témam vrátane problematiky Juhočínskeho mora³⁵⁴, Tiberu³⁵⁵ či Hongkongu³⁵⁶

³⁵⁰ *Odpoveď Číny na otázky doby: budovanie globálnej komunity zdieľanej budúcnosti.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.trend.sk/trend-archiv/odpoved-ciny-otazky-doby-budovanie-globalnej-komunity-zdielanej-buducnosti>>.

³⁵¹ *Veľvyslanec Čínskej ľudovej republiky v Slovenskej republike jeho excelencia pán LIN Lin uverejnil na časopise Trend článok Čína dodržiava princíp jedna krajina - dva systémy, zahraničie by nemalo zasahovať do jej vnútorných záležitostí.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://sk.chineseembassy.org/slo/xwdt/t1692085.htm>>.

³⁵² CEMPER, J.: *Nová taktika? Čínska ambasáda na Slovensku šíri svoju propagandu formou placené inzerce.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://manipulatori.cz/nova-taktika-cinska-ambasada-na-slovensku-siri-svou-propagandu-formou-placene-inzerce/>>; ŠIMALČÍK, M.: *Ako slovenské médiá uverejnili čínsku propagandu.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://komentare.sme.sk/c/22199398/ako-slovenske-media-uverejnili-cinsku-propagandu.html>>.

³⁵³ *Čína razí spoluprácu pozdĺž Hodvábnej cesty.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://komentare.hnonline.sk/komentare/959497-cina-razi-spolupracu-pozd-z-hodvabnej-cesty>>.

³⁵⁴ LIN LIN: *Fakty a pravda o Juhočínskom mori.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Lin_Lin_Fakty_a_pravda_o_Juhocinskom_mori>.

³⁵⁵ LIN LIN: *Osem omylov ohľadom čínskeho Tibetu.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Osem_omylov_ohladom_cinskeho_Tibetu>

³⁵⁶ LIN LIN: *Šesť otázok ohľadom situácie v Hongkongu.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

alebo aj platformy 16+1³⁵⁷ na ľavicovom portáli Slovo. V roku 2017 publikovalo Slovo aj rozsiahlejší rozhovor s veľvyslancom pri príležitosti XIX. zjazdu Komunistickej strany Číny.³⁵⁸ Najviac rozhovorov, až päť, počas svojho pôsobenia poskytol veľvyslanec webu Hlavné správy, ktorý medzi dezinformačné médiá radí aj samotné Ministerstvo obrany SR³⁵⁹, príp. ktoré je označované aj za „pro-kremel'ské“ médium,³⁶⁰ resp. médium patriace do skupiny médií, ktoré využíva napr. Ruská federácia ako nástroj šírenia svojej propagandy v priestore V4.³⁶¹ V nastolenom trende pokračoval aj nový mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Čínskej ľudovej republiky v Slovenskej republike Sun Lijie, ktorý odovzdal poverovacie listiny prezidentke SR v júni 2020. Ten počas prvého roka svojho pôsobenia publikoval najmä na portáli Slovo, kde zverejnil tri texty.³⁶² Z mainstreamových médií poskytol rozhovor iba Hospodárskym novinám.³⁶³

<https://www.noveslovo.sk/c/Sest_otazok_ohladom_situacie_v_Hongkongu>.

³⁵⁷ LIN LIN: *Spolupráca 16+1 sa vydala na novú cestu*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

<https://www.noveslovo.sk/c/Spolupraca_161_sa_vydala_na_novu_cestu>.

³⁵⁸ LIN LIN: *O socializme s čínskymi špecifikami po 19. zjazde KS Číny*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

<https://www.noveslovo.sk/c/O_socializme_s_cinskymi_specifikami_po_19_zjazde_KS_Ciny>.

³⁵⁹ *Analytický útvar: Infodémia*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4005_2020-k-01-infodemia-new.pdf?fbclid=IwAR0OmSvyAII5cMTRjLUvfxnhN66wUEv02HbLXv3GDSm639Vzo9Scgj-ging>.

³⁶⁰ IŽÁK, Š.: *Conspiracy Theory as a Working Method of Political Propaganda*. In: *Slovak Journal of Political Sciences*, Vol 20 No 1, 2020.

³⁶¹ GAJDOŠČÍK, D.: *The pitfalls and risks of pro-russian disinformation in the environment of the visegrad four*. In: *Security forum 2020*. Banská Bystrica: Interpolis, 2020, s. 62-64.

³⁶² SUN LIJIE. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.noveslovo.sk/search/node/SUN%20Lijie>>.

³⁶³ NOVOTNÝ, P.: *Čínsky veľvyslanec pre HN: Za spoluprácou v oblasti vakcín netreba hľadať žiadnu geopolitiku*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://focus.hnonline.sk/zahranicie/clanok/2319741-cinsky-velvyslanec-pre-hn-za-spolupracou-v-oblasti-vakcin-netreba-hladat-ziadnu-geopolitiku>>.

Dezinformačné a konšpiračné weby ako portál Hlavné správy, ktorý bol často využívaný čínskou ambasádou pre komunikáciu svojich naratívov, majú svoj negatívny dopad na spoločnosť. Ako uvádza politológ Gabriel Eštok, „v politike a v konšpirátorských médiách už nie sú dôležité skutočné fakty a pravda, ale hovorenie do duše voličov, ktorí potrebujú vinníkov, nepriateľov a jednoduché riešenia. Tento nebezpečný trend však následne ovplyvňuje voličské správanie, vedie k podpore antisystémových strán a hnutí, k protieurópskym náladám, podnecuje nenávisť voči iným štátom, prípadne iným hnutiam.“³⁶⁴ Je preto otázkou, či pri preferencii takéhoto média čínska ambasáda vedome sleduje spomenuté sekundárne ciele.

Výber médií pri komunikácii čínskej ambasády smerom k širšej verejnosti, kde dominovali najmä Hlavné správy a Slovo, ukazuje, že táto komunikácia bola cieľená na ideovo a hodnotovo spriaznené publikum, od ktorého nehrozila názorová konfrontácia alebo vyššia miera kritickkej percepcie zdieľaných čínskych naratívov. Túto skutočnosť môže dosvedčovať aj porovnanie s publikovaním PR článku v Trende alebo s rozhovorom pre portál Euractiv³⁶⁵, v rámci ktorých bol čínsky veľvyslanec konfrontovaný aj s kritickými potireakciami, čo mohlo vyvolať negatívny dojem a odraziť sa aj na obraze Číny v očiach verejnosti. Cieľenie komunikácie ambasády na vybrané médiá tak môže slúžiť ako efektívny nástroj na formovanie vlastného publika v rámci vybranej časti obyvateľstva. Týmto spôsobom je zároveň čiastočne kompenzovaný priam neexistujúci efekt čínskej popkultúry v mediálnom priestore na Slovensku. Populárna kultúra,

³⁶⁴ EŠTOK, G.: *Euroskepticizmus v kontexte sekundárneho analfabetizmu*. In: GBÚROVÁ, M.; BZDILOVÁ, R.; EŠTOK, G.; ONUFRÁK, A.; KOZIÁK, T.; DOBIAŠ, D.; ŠUTAJOVÁ, J.: *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018, s. 110.

³⁶⁵ YAR, L.: *Čínsky veľvyslanec: Snažíme sa nájsť najlepší spôsob, ako využiť centrálnu polohu Slovenska*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/vonkajsievztahy/interview/cinsky-velvyslanec-snazime-sa-najst-najlepsi-sposob-ako-vyuzit-centralnu-polohu-slovenska/>>.

vo všeobecnosti, patrí medzi esenciálne nástroje vytvárania pozitívneho obrazu štátu v zahraničí. Je odrazom spôsobu života spoločnosti, jej predstáv a postojov. Vzhľadom na obmedzenia, ktorým z povahy režimu čelí tvorba v samotnej Číne, má šírenie takéhoto obsahu z jej dielne v demokratických štátoch sveta svoje prirodzené limity. Čínska strana si je tohto podľa všetkého vedomá. Preferencia médií charakteristických svojim ľavicovým hodnotovým vymedzením, proruským sentimentom či kritikou USA a EÚ naznačuje, že čínska ambasáda má záujem budovať jadro svojich sympatizantov v skupine obyvateľstva, ktorá vo verejnosti podporuje taktiež napr. pozície Ruskej federácie, resp. pozície kritické voči EÚ alebo USA. Takto vymedzené a ovplyvnené publikum následne môže od svojich volených zástupcov požadovať politiky v súlade s čínskym videním sveta a jej politicko-ekonomickými čínskymi záujmami.

3.2.5 Politický vplyv

Verejná mienka a obraz Číny v spoločnosti je významne ovplyvňovaný aj rétorikou politických predstaviteľov a verejných činiteľov. V slovenskom politickom diskurze Čína dlhodobo nepatrla medzi významné témy. Otázka Číny nezohrávala od 90. rokov významnú úlohu v slovenskej zahraničnej politike, čo sa prejavovalo aj v slabom záujme o ČLR vo vnútropolitickom diskurze. Zmenu priniesol až nástup Roberta Fica do čela vlády SR, ktorý Čínu v roku 2007 osobne navštívil. Táto návšteva reflektovala záujem jeho vlády rozvíjať diplomatické a obchodné vzťahy aj v nových regiónoch sveta, keď samotný premiér kritizoval predchádzajúce vlády Mikuláša Dzurindu za prílišný dôraz na vzťahy s EÚ a zanedbávanie takejto formy ekonomickej diplomacie. Počas návštevy Fico artikuloval asymetrický vzťah medzi SR a Čínou, ktorým odôvodňoval abstrahovanie od roviny hodnotových otázok, keď v rozhovore pre denník SME povedal: *„Tak poďme na to otvorene. To vy si naozaj myslíte, že môže prísť predstaviteľ malej krajiny, ako je Slovensko, ktoré má toľko obyvateľov ako hociktoré mesto v Číne a je tu ako hosť na oficiálne pozvanie – a začať tým, že im bude nadávať? To je primitívne myslenie tých, čo takto*

uvažujú. Treba viesť normálny dialóg a hľadať cestu k sebe. Ja len prosím všetkých tých kriklúňov, aby sa prišli do Číny pozrieť. Ja som obhajcom Slovenskej republiky. Čo bolo treba, sa povedalo. Mám záujem o to, aby sme s Čínou rozvíjali dobré ekonomické vzťahy. Na tunajšom obrovskom trhu by sa stratilo celé Slovensko so svojou produkciou. Tak prečo nevyužiť príležitosť.“³⁶⁶ Týmto vyjadrením zarámcoval spôsob vedenia dialógu o Číne na domácej politickej scéne aj pre nasledujúce roky, počas ktorých slovenská ľavicová vláda vedená stranou Smer-SD vyzdvihovala primárne otázky obchodu a pragmaticky nevenovala pozornosť hodnotovej rovine vrátane problematiky dodržiavania ľudských práv v Číne.

Prejavilo sa to aj v roku 2009 počas návštevy čínskeho prezidenta Chu Ťin-tchaa na Slovensku. Zo strany vrcholných slovenských predstaviteľov, ktorí sa s prezidentom ČĽR stretli vrátane prezidenta Ivana Gašparoviča, predsedu NRSR Pavla Pašku a premiéra Roberta Fica boli komunikované primárne ekonomické témy. Hodnotovým otázkam vrátane problematiky dodržiavania ľudských práv v Číne politici priestor nevenovali. Zo strany prezidenta Číny smerom k slovenskej verejnosti dokonca zaznel apel nezasahovania do vnútorných vecí druhej strany.³⁶⁷ Výraznú pozornosť však zaznamenali incidenty počas pouličných protestov proti porušovaniu ľudských práv konaných v čase tejto návštevy. Počas nich bol políciou zadržaný aj politik Ondrej Dostál z OKS. Dostál patril medzi zakladajúcich členov „Klubu priateľov Tibetu“, neformálneho združenia sformovaného v NRSR v roku 2010. Jeho prvým predsedom bol Ivan Mikloš a medzi jeho známejších členov patrili o. i. Martin Poliačik, František Šebej, Lucia Ďuriš Nicholsonová či Peter Osuský.³⁶⁸ Medzi sporadické prejavy solidarity

³⁶⁶ HUDEC, Š.: *Fico v Číne: Nebudem ničí pudlík*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sme.sk/c/3135941/fico-v-cine-nebudem-nici-pudlik.html>>.

³⁶⁷ KOVÁČOVÁ, M.; KREMPASKÝ, J.: *Číňania bili Slovákov, polícia stála*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/4896571/cinania-bili-slovakov-policia-stala.html>>.

³⁶⁸ *Klub priateľov Tibetu si pripomenul výročie národného povstania proti okupácii Čínou*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

smerom k Tibetu v tomto období patrilo aj vyhlásenie podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny Rudolfa Chmela pri príležitosti dňa Tibetu.³⁶⁹

Čína bola významnou vnútropolitickou témou aj v roku 2016, keď prezident Andrej Kiska absolvoval neformálne stretnutie s tibetským duchovným vodcom dalajlámom. Toto stretnutie využil na kritiku prezidenta premiér Fico vo vnútropolitickom súboji keď sa vyjadril, že toto stretnutie poškodilo slovensko-čínske vzťahy a malo za následok odmlčanie sa veľkého čínskeho investora, ktorého však nikdy nešpecifikoval.³⁷⁰ Neformálne stretnutie Kisku s dalajlámom sa dočkalo aj oficiálnej reakcie čínskeho Ministerstva zahraničných vecí, keď hovorkyňa ministerstva poskytla stanovisko hovoriace o „rezolútnom čínskom odmietnutí takéhoto kroku a prijatí zodpovedajúcej odpovede“.³⁷¹ Po stretnutí Kisku s dalajlámom publikoval text s názvom „Osem omylov ohľadom čínskeho Tibetu“ na konšpiračnom webe Hlavné správy aj veľvyslanec ČĽR na Slovensku Lin Lin.³⁷² Popredný slovensky sinológ Martin Slobodník po tejto čínskej reakcii upozorňoval, že môže dôjsť k ochladeniu diplomatických vzťahov, ale že táto reakcia nebude mať vplyv na hospodárske vzťahy medzi oboma štátmi. Poukazoval na prax z predošlých rokov, keď Čína napriek vyjadrenej kritike nikdy nepristúpila k prijatiu reálnych

<<https://domov.sme.sk/c/20480327/klub-priatelov-tibetu-si-pripomenul-vyrocie-narodneho-povstania-proti-okupacii-cinou.html>>.

³⁶⁹ 10. marec – Deň Tibetu. [online], [cit. 19/12/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.vlada.gov.sk/10-marec-%E2%80%93-den-tibetu/>>.

³⁷⁰ Fico o Kiskovi: Je zlé, ak otázka imidžu preváži nad záujmami krajiny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/fico-kiska-vztahy-cina-dalajlama/224279-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=1>>.

³⁷¹ China says to retaliate after Slovak president meets Dalai Lama. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-china-slovakia-dalailama-idUSKBN12H0U0>>.

³⁷² LIN LIN: Osem omylov ohľadom čínskeho Tibetu. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Osem_omylov_ohladom_cinskeho_Tibetu>

ekonomických sankcií.³⁷³ Vývoj slovenského prípadu potvrdil jeho slová, keďže vyhrážky čínskej strany neboli významnejšie naplnené a napr. slovenský export do ČĽR v nasledujúcich rokoch naďalej iba stúpal.³⁷⁴ Nemožno však tvrdiť, žeby takéto stretnutia s dalajlámom neprinášali politickú reakciu zo strany Číny. Príkladom je stretnutie francúzskeho prezidenta Nicolasa Sarkozyho s tibetským duchovným vodcom z roku 2008, keď Čína reagovala tvrdením, že francúzsky prezident za tento počin „*tvrd* zaplatí“.³⁷⁵ Ako uvádza novinár Jakub Zelenka, konkrétnou reakciou bolo zrušenie summitu EU – Čína, plánovaného v období francúzskeho predsedníctva v Rade EÚ.³⁷⁶ Príkladom toho, ako problematika dalajlámu môže významným spôsobom ovplyvňovať bilaterálne vzťahy s Čínou, je Česká republika. Vo svojej knihe *Česko-čínské objímání* na to upozorňuje Jakub Zelenka, keď o. i. približuje, ako línia prístupu k tibetskému duchovnému vodcovi ovplyvňovala vzájomné vzťahy od otvorenejšieho obdobia prezidenta Havla po pragmatickejší prístup súčasnosti. V tomto kontexte je zaujímavým pojem „dalajlámizmus“, ktorý v knihe približuje bývalý premiér ČR Petr Nečas. Poukazuje ním na teatrálnosť, ktorú po období prezidenta Havla využívali mnohí českí politici v prístupe k dalajlámovi v snahe využiť vzťahy s dalajlámom na získanie politických bodov na domácej scéne, čo podľa Nečasa vnášalo reálne riziká do budúceho rozvoja politických a obchodných vzťahov.³⁷⁷ Česká republika je v tomto kontexte príkladom toho, ako problematika Číny

³⁷³ *Čína hrozí reakciou za stretnutie Kisku s dalajlámom.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/408178-cina-hrozi-reakciou-za-stretnutie-kisku-s-dalajlamom/>>.

³⁷⁴ *Slovak Republic Export in thousand US\$ China between 2000 and 2018.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SVK/StartYear/2000/EndYear/2018/TradeFlow/Export/Partner/CHN/Indicator/XPRT-TRD-VL>>.

³⁷⁵ *China says Sarkozy to pay price for meeting Dalai Lama.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-china-france-idUSTRE4B7OLF20081208>>.

³⁷⁶ ZELENKA, J.: *Česko-čínské objímání*. Praha: N media a. s., 2021, s. 61.

³⁷⁷ ZELENKA, J.: *Česko-čínské objímání*. Praha: N media a. s., 2021, s. 88-104.

môže prerásť do jednej z kľúčových vnútropolitických konfliktných línií.

Ekonomická rovina dominovala v slovenskom politickom diskurze aj v nasledujúcich rokoch. V závere roka 2016 minister dopravy Árpád Érsek uviedol, že čínsky investor má záujem o bratislavské letisko.³⁷⁸ Érsek taktiež v roku 2019 absolvoval rokovanie so svojím čínskym náprotivkom, na ktorom podpísali memorandum o porozumení v oblasti dopravy a logistiky, ktorého cieľom je podporiť vlakovú dopravu z Číny do Európy cez Slovensko. Táto spolupráca bola ministerstvom prezentovaná ako výrazne prospešná pre slovenskú stranu. „*Rokovania v Číne tak nadväzujú na úspešný príchod prvého uceleného nákladného vlaku z čínskeho mesta Xian do terminálu v Dunajskej Strede začiatkom októbra. Jeho pravidelná prevádzka prináša množstvo obchodných výhod pre samotné slovenské železnice,*“ uviedla hovorkyňa ministerstva dopravy a výstavby.³⁷⁹

Čínu navštívil aj podpredseda vlády SR pre investície a informatizáciu Richard Raši, ktorý sa zúčastnil otvorenia špecializovanej dovozovej výstavy China International Import Expo 2019 v Šanghaji, stretnutia čínskych a slovenských firiem v Pekingu a Fóra pre spoluprácu malých a stredných podnikov Číny a krajín strednej a východnej Európy v Cchang-čou. Možnosti rozvoja spolupráce s Čínou prezentoval so značným entuziazmom. „*Túto obrovskú príležitosť nesmieme premeškať... Slovensko nemôže stratiť príležitosť ponúknuť čínskym partnerom vlastné inovatívne riešenia a zároveň sa stať dôležitou tepnou technologického transferu z východu na západ a opačne,*“ uviedol podpredseda vlády.³⁸⁰

³⁷⁸ ÉRSEK: *O bratislavské letisko sa zaujímajú firmy z Číny či Singapuru.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/ekonomika/ersek-o-bratislavske-letisko-sa-zauj/233172-clanok.html>>.

³⁷⁹ *Érsek v Číne vybavuje zvýšenie dopravy tovarov vlakmi cez Slovensko.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/531582-ersek-v-cine-vybabuje-zvysenie-dopravy-tovarov-vlakmi-cez-slovensko/>>.

³⁸⁰ *Vicepremiér Raši nastavuje novú dynamiku bilaterálnych vzťahov s Čínou aj v oblasti inovatívnych technológií.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.mirri.gov.sk/aktuality/podpredsednicka-vlady/vicepremier->

Z nastoleného rámca komunikácie o Číne nevybočoval ani Peter Pellegrini, ktorý nahradil Roberta Fica na pozícii predsedu vlády v marci 2018. Napriek mediálne známym kauzám spoločnosti Huawei, ktoré boli výrazné aj v susednej Českej republike, sa premiér SR zastal tejto technologickej spoločnosti, keď počas stretnutia s čínskym premiérom Li Kche-čchiangom v apríli 2019 povedal: „*Deklaroval som, že pokiaľ budú výroby čínskych spoločností spĺňať všetky bezpečnostné a technické parametre, o ktorých hovoria naše zákony, predpisy a nariadenia, tak sa budeme správať technologicky neutrálne a budeme vytvárať zdravé konkurenčné prostredie.*“³⁸¹ Zároveň vyjadril názor, že Slovensko sa v súvislosti s Huawei nenechá vtiahnuť do konkurenčného boja technologických gigantov, čím prezentoval čínske stanovisko hovoriace o tom, že za diskreditáciu spoločnosti Huawei nie sú bezpečnostné hrozby, ktoré údajne predstavuje, ale táto diskreditácia je len súčasťou obchodnej vojny medzi Čínou a USA. Podobnú rétoriku bagatelizovania bezpečnostných rizík týkajúcich sa spolupráce so spoločnosťou Huawei neskôr aplikoval aj Pellegriniho stranícky kolega Richard Raši, a to aj napriek skutočnosti, že problematika bezpečnostných rizík bola artikulovaná aj v správe EÚ.³⁸²

Významný odklon od takéhoto na obchod zameraného, pragmaticky nastaveného diskurzu priniesla spomedzi vrcholných politických predstaviteľov prezidentka Zuzana Čaputová. V roku 2019 počas návštevy čínskeho ministra zahraničných vecí Wang Yi kritizovala Čínu vo veci ľudských práv. „*Informovala som ministra zahraničných vecí, že ochranu ľudských práv vnímam ako nevyhnutný základ našej slobody. Aj preto som vyjadrila, v súlade so spoločnou pozíciou*

rasi-nastavuje-novu-dynamiku-bilateralnych-vztahov-s-cinou-aj-v-oblasti-inovativnych-technologii/index.html>.

³⁸¹ Pellegrini: *V spore o Huawei sa nenecháme vtiahnuť do obchodnej vojny.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/pellegrini-v-spore-o-huawei-sa-nenecha/389595-clanok.html>>.

³⁸² ŠIMALČÍK, M.: *Vzťahy medzi Čínou a Slovenskom: Je Čína vytúžená alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.; TURCSÁNYI, R. (eds.): *Superveľmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne*. Bratislava, HADART Publishing, 2020. s. 387.

Európskej únie, znepokojenie a obavy zo zhoršujúcej sa situácie v oblasti ochrany ľudských práv v Číne a zo zadržiavania právnikov a ľudsko-právnych aktivistov, ako aj z postavenia etnických a náboženských menšín. Očakávam, že sa dosiahne pokrok v ľudsko-právnom dialógu medzi Európskou úniou a Čínou,“ uviedla prezidentka.³⁸³ Išlo tak o výnimočný moment, keď slovenská strana vo vzťahu k ČĽR artikulovala hodnotovú otázku a zároveň smerom k slovenskej verejnosti kritický postoj voči Číne. Ako uvádza analytik Matej Šimalčík, „kritika nebola nijako ostrá, avšak na pomery Slovenska a stredoeurópskeho regiónu bola nezvyčajná. Čaputovej prístup si preto všimli nielen slovenské, ale i medzinárodné médiá. Vznesená kritika Čínu samozrejme nijako nepotešila. Výraznejšia kritika však prišla od niektorých slovenských politikov.“³⁸⁴ Minister Wang Yi počas návštevy Bratislavy absolvoval taktiež stretnutie s ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslavom Lajčákom, ktorý v súlade s líniou predstaviteľov vlád Smeru-SD venoval pozornosť primárne obchodno-ekonomickej rovine so zdôraznením potreby priateľských vzťahov a vzájomného rešpektu, a to v súlade s politikou EÚ na základe princípu jednej Číny.³⁸⁵ Dobré čínsko-slovenské diplomatické vzťahy môže potvrdzovať taktiež skutočnosť, že podľa neoficiálnych informácií Čína hlasovala za Lajčáka vo voľbe generálneho tajomníka OSN v roku 2016.³⁸⁶ Lajčákov nástupca na čele rezortu diplomacie Ivan Korčok

³⁸³ Čaputová vyčítala čínskemu ministrovi v Bratislave ľudské práva. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/518661-caputova-hovorila-s-cinskym-ministrom-aj-o-ludskych-pravach/>>.

³⁸⁴ ŠIMALČÍK, M.: *Vzťahy medzi Čínou a Slovenskom: Je Čína vytúžená alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.; TURCSÁNYI, R. (eds.): *Supervelmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne*. Bratislava, HADART Publishing, 2020, s. 379.

³⁸⁵ M. Lajčák rokoval s čínskym rezortným partnerom. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/aktuality/vsetky_spravy/-/asset_publisher/Rp2fPY0svzsu/content/m-lajcak-rokoval-s-cinskym-rezortnym-partnerom?p_p_auth=7IRUluXc/>.

³⁸⁶ TÓDA, M.: *Lajčák prekázal USA a Británii, dostal hlasy Ruska a Číny*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/577043/preco-dostal-lajcak-dve-cervene-karty/>>.

v úvode svojho pôsobenia prezentoval o čosi opatrnejší postoj, vychádzajúci zo spoločnej línie SR s EÚ a s NATO: „*Osobitne v tejto oblasti stojíme na opačných brehoch a ako súčasť demokratického sveta očakávame, že Čína zohľadní nielen svoje záujmy, ale aj svoju zodpovednosť a svoje globálne zábery bude realizovať s rešpektom voči záujmom iných. Preto zdieľam spoločný európsky pohľad na túto krajinu, ktorá je partnerom, konkurentom a rivalom zároveň.*“³⁸⁷ O výraznú artikuláciu pozície EÚ voči Číne v slovenskom diskurze sa rovnako zaslужujú viacerí slovenskí poslanci Európskeho parlamentu ako napr. Miriam Lexmann, Michal Šimečka alebo Vladimír Bilčík.

Kritické vystúpenie prezidentky Čaputovej nezaznamenalo takú ostrú reakciu z čínskej strany, ako to bolo v prípade prezidenta Kisku.³⁸⁸ S výrazne negatívnou odozvou sa však stretlo na domácej politickej scéne. Podľa ministerky pôdohospodárstva Gabriely Matečnej takéto vyjadrenia ohrozia slovenský export do Číny a zatvoria dvere slovenským podnikateľom. Odkazovala pritom na spoluprácu s Čínou v oblasti exportu slovenského mlieka a mliečnych výrobkov.³⁸⁹ V rámci situácie aktívne vystúpil aj predseda NRSR Andrej Danko, ktorý opakovane pozval predsedu čínskeho parlamentu na oficiálnu návštevu Slovenskej republiky. Ako uviedol, pozvanie zopakoval pre nedávne vyjadrenia prezidentky Čaputovej. „*Po stretnutí našej prezidentky s čínskym ministrom zahraničných vecí si myslím, že je veľmi dôležité deklarovať, že je tu aj iný názor vo vzťahu k Čínskej ľudovej republike. Som presvedčený, že aj takéto bilaterálne stretnutie by mohlo pomôcť tomu, aby Čínska ľudová republika nevnímala negatívne niektoré aktivity, ktoré tu mal prezident*

³⁸⁷ *Vyjadrenie: I. Korčok: Čím sme jednotnejší doma, tým úspešnejší budeme v zahraničí.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tasr.sk/tasr-clanok/TASR:20200924TBB00104>>.

³⁸⁸ *Čína sa ohradila voči Čaputovej kritike.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22165874/cina-sa-ohradila-voci-kritike-caputovej.html>>.

³⁸⁹ *Matečná kritizovala Čaputovú za jej vyjadrenia o Číne. Sú v súlade s politikou EÚ, reaguje prezidentka.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/518895-matecna-kritizovala-caputovu-za-jej-vyjadrenia-o-cine-hovori-o-ohrozeni-exportu/>>.

Kiska pri prijatí Dalajlámu alebo prezidentka Čaputová. Pretože ja vždy hovorím, že by sme nemali z tejto komfortnej pozície v Európe zasahovať do vývoja iných štátov alebo kritizovať štátne zriadenia alebo systémy, ktorým ľudia my tu žijúci nemôžeme rozumieť,“ uviedol Danko.³⁹⁰ Najostrejšiu kritiku zožala prezidentka od poslanca Smeru-SD a predsedu parlamentného výboru pre európske záležitosti Ľuboša Blahu, ktorý prezidentkine konanie označil za „*ekonomickú vlastizradu*“ a „*škandál*“. Predstaviteľ sociálnej demokracie vo svojom vyjadrení abstrahoval od merita vecí, ktorým bola problematika dodržiavania ľudských práv a poukázal na to, že prezidentkine konanie „*bude stáť Slovensko kopu prachov*“. Vo svojej kritike využil zavádzajúci výrok, že Čaputovej konanie, podobne ako Kiskovo, uškodí hospodárskym vzťahom medzi SR a ČLR, čo sa vo vývoji hospodárskych vzťahov od roku 2016 ukázalo ako nepravdivé. Blaha taktiež negatívne hodnotil Čaputovej kritiku dodržiavania ľudských práv slovami, že „*všetky krajiny EÚ robia maximum pre dobré vzťahy s Čínou, pretože potrebujú robiť biznis. Pozrite sa, čo robia Maďari. Pozrite sa, ako sa snažia Francúzi! Poliáci! A ďalší!*“.³⁹¹ Stanovisko Čaputovej však bolo plne v súlade s oficiálnou líniou EÚ.³⁹²

³⁹⁰ Danko chce 'vyzehliť' Čaputovej kritiku Číny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/522225-danko-chce-vyzehlit-caputovej-kritiku-ciny/>>.

³⁹¹ Ľuboš Blaha. [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/LBlaha/posts/2350681941837038>>.

³⁹² Ako uvádza analytik Matej Šimalčík: „*Kritická pozícia voči stavu ľudských práv v Číne je súčasťou oficiálnej politiky EÚ voči Číne, ako aj politiky mnohých ďalších západných demokracií. Len tento mesiac 22 krajín prevažne zo západnej Európy adresovalo list Rade OSN pre ľudské práva ohľadne porušovania ľudských práv Ujgurov v provincii Xinjiang. Vo februári predniesol zástupca EÚ v Rade pre ľudské práva výrazne kritický prejav, v ktorom vyjadril znepokojenie nad porušovaním práv Ujgurov a požadoval umožnenie prístupu do Xinjangu pre nezávislé monitorovacie misie. V ten istý mesiac USA a EÚ kritizovali Čínu za zatknutie advokáta Wangu Quanzhanga, ktorý obhajoval čínskych aktivistov. Nemecká kancelárka Angela Merkel sa dokonca počas oficiálnej návštevy Číny v máji 2018 stretla s manželkami zatknutých aktivistov a právnikov a vzišla otázku ľudských práv na rokovani s premiérom Li Keqiangom.*“ Bližšie pozri ŠIMALČÍK, M.: *Čínske omyly súdruha Blahu*. [online], [cit. 31/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://ceias.eu/sk/cinske-omyly-sudruha-blahu/>>.

Problematika ľudských práv tak zostáva jednou z kľúčových trecích plôch pri nazeraní na súčasnú Čínu a utváraní bilaterálnych vzťahov. Ako poukazuje doc. Marek Hrubec z Akadémie vied ČR, problémom je vnímanie samotnej kategórie ľudských práv: „Na Západe sa koncentruje skôr na občianske a politické práva, kým v Číne sa kladie väčší dôraz na sociálne a ekonomické práva. V tomto ohľade máme dva medzinárodné paktý o ľudských právach, jeden je o občianskych a ľudských právach a druhý je o sociálnych, hospodárskych a kultúrnych právach. V Číne je dôraz na ten druhý pakt, kým na Západe na ten prvý. A tak v Číne často zaznieva kritika, že v USA a ďalších štátoch nie je dodržiavaný druhý pakt, zatiaľ čo v USA a v Európe sa vyčíta Číne, že nedodržiava práva spojené s prvým paktom.“³⁹³ Pri otázke artikulácie ľudských práv v zahraničnej politike politológ a diplomat Peter Drulák dokonca prezentuje názor, že takáto politika nemá zmysel. „Takáto politika k ničomu nevedie. Jediné čo prináša, je potlesk na domácom fronte. Na politike ľudských práv ma irituje, že to prenasledovaným ľuďom za hranicami nepomôže. Pomôže to len našim politikom, ktorí si na tom oportunisticky budujú kariéry,“ dodáva Drulák.³⁹⁴

Na budovanie politického vplyvu môžu mať dopad aktivity čínskej vlády, ktorá sa snaží vytvárať dobre vzťahy s politickými predstaviteľmi jednotlivých štátov. Jedným z nástrojov je financovanie ciest do Číny, ako to bolo napr. v roku 2016, keď takýmto spôsobom ČĽR navštívil poslanec NRSR za ĽSNS Milan Uhrík. Ten počas svojej návštevy šírila na svojich sociálnych sieťach mnohé správy pripomínajúce čínsku vládnu propagandu. Ako uvádza analytik Matej Šimačík, „Uhrík takisto uvádzal nepravdivé informácie o údajne vysokej efektívnosti čínskych štátnych podnikov a údajne neexistujúcej korupcii, čo dával do protikladu so situáciou v Európskej únii.“³⁹⁵ Podobne, v auguste 2019 skupina

³⁹³ Čínska meritokracie: Od vzdelání po politiku. In: *Literární noviny*, č. 10, 2016. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.flu.cas.cz/images/aktuality/2016/Hrubec_rozhovor_LtN_10-2016.pdf>.

³⁹⁴ ŽELEŇKA, J.: *Česko-čínské objímání*. Praha: N media a. s., 2021, s. 158.

³⁹⁵ ŠIMALČÍK, M.: *Vztáhy mezi Čínou a Slovenskom: Je Čína vyúžijena alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.;

desiatich poslancov NRSR na náklady vlády ČĽR absolvovala cestu do Číny vrátane návštevy Pekingu a Tibetu. Súčasťou programu delegácie bola aj návšteva ministerstva zahraničných vecí a ústredia komunistickej strany. Jedným z účastníkov cesty bol aj poslanec Blaha, ktorý o ceste informoval na sociálnej sieti, kde zverejnil pochvalný status na adresu súčasnej Číny a vládu Komunistickej strany.³⁹⁶ Vo svojom príspevku však taktiež šírili čínske vládne stanoviská v aktuálnej otázke protivládnych protestov v Hongkongu. Zaujímavé v tomto ohľade je, že ďalší účastníci cesty, Dušan Jarjabek zo Smer-SD alebo Martin Klus z SaS sa vyjadрили, že čínska strana túto tému so slovenskými poslancami neotvárala.³⁹⁷ So svojim výrazným vplyvom na sociálnych sieťach a v mediálnom priestore patrí Blaha spomedzi slovenských politikov medzi najvýznamnejších šíriteľov čínskych stanovísk a kritiku za šírenie názorov preberajúcich rétoriku čínskej propagandy si v priebehu rokov vyslúžil zo strany popredných slovenských odborníkov na problematiku Číny vrátane prof. Martina Slobodníka alebo analytika Mateja Šimalčíka.³⁹⁸

Oficiálna zahraničná politika Slovenskej republiky zastáva voči Číne pevné línie, ktoré sú v súlade s členstvom SR v EÚ a NATO. Táto politika uznáva územnú jednotu Číny a model „jedna krajina – dva systémy“ a odmieta uznanie suverenity Čínskej republiky, resp. Taiwanu. Zároveň, reflektuje stanoviská a deklarácie EÚ a ďalších multilaterálnych zoskupení, ktorých je SR členským štátom. Napriek tejto skutočnosti možno v domácom politickom diskurze badať tri prístupy v spôsobe interpretácie vzájomných

TURCSÁNYI, R. (eds.): *Superveľmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne*. Bratislava, HADART Publishing, 2020, s. 387.

³⁹⁶ *Luboš Blaha*. [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/LBlaha/posts/2383240978581134/>>.

³⁹⁷ MIKUŠOVIČ, D.: *Čína zobrala desať našich poslancov do Pekingu a Tibetu. O Hongkongu reč nebola*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1564732/cina-zobrala-desat-nasich-poslancov-do-pekingu-a-tibetu-o-hongkongu-vraj-rec-nebola/>>.

³⁹⁸ SLIZ, M.: *Medzi vyjadreniami poslanca Blahu a čínskou propagandou sú len minimálne rozdiely (rozhovor)*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/719529/medzi-vyjadreniami-poslanca-blahu-a-cinskej-propagandy-su-len-minimalne-rozdiely-rozhovor/>>.

vzťahov s ČĽR v slovenskej verejnosti. Prvý prístup, dlhodobo prezentovaný čelnými vládnymi predstaviteľmi za strany Smer-SD a SNS, je charakteristický pragmatickým prístupom, zdôrazňujúcim dôležitosť obchodno-ekonomickej roviny slovensko-čínskych bilaterálnych vzťahov. Tento prístup bol dlhodobo na domácej politickej scéne dominantný. Druhý prístup reprezentuje prezidentka Čaputová a viacerí politici najmä tzv. pravicových strán vrátane viacerých slovenských poslancov Európskeho parlamentu. Tento prístup je charakteristický aj artikuláciou hodnotovej roviny, prejavujúci sa aj aktívnou kritikou dodržiavania ľudských práv v ČĽR. Tretí prístup, charakteristický aktívnym šírením čínskych vládných postojov až propagandy Komunistickej strany, bolo možné sledovať na úrovni jednotlivcov v prípade poslancov Uhrika alebo Blahu.

3.2.6 Covid-19

Unikátnou ukážkou čínskeho vplyvu na Slovensku bolo obdobie po vypuknutí tzv. koronakrízy. Situácia vyvolaná pandémiou vírusu SARS-CoV-2 priniesla úplne novú situáciu, ktorá ovplyvnila všetky aspekty politického a spoločenského života. Slovensko registrovalo prvý potvrdený prípad infikovaného pacienta 6. 3. 2020 a od tohto momentu verejná správa začala postupnými krokmi prijímať reštrikčné opatrenia, ktoré v novodobej histórii SR nemali obdobu. Špecifikom situácie na Slovensku bolo to, že kríza postihla štát práve v čase výmeny vlády, keď po voľbách do NRSR z 29. 2. 2020 vládu premiéra Petra Pellegriniho striedala vláda Igora Matoviča.

Jedným z kľúčových aspektov v úvodnej fáze boja proti nákaze sa stalo získavanie dodávok zdravotníckeho materiálu. Práve v tejto oblasti sa stala Čína veľmi viditeľnou a takáto pomoc jej začala generovať pozitívny obraz. Významným momentom bola situácia z polovice marca, keď lietadlo s dodávkou obsahujúcou nakúpený tovar vo forme milión jednorazových rúšok a 100 tisíc testov osobne prevzal na bratislavskom letisku premiér Pellegrini v spoločnosti ministersky vnútra Denisy Sakovej. V celkovom kontexte išlo o významný moment. Slovenská verejnosť sa ocitla v čase novej neistoty, podporenej vedomím o nedostatočnom

zdravotníckom vybavení. Fotografie premiéra, prijímajúceho životne dôležitý materiál, ktorý prišiel z Číny, doplnené jeho slovami „*dakujem čínskej strane za veľkú ochotu. Ako dar a zároveň vyjadrenie solidarity so Slovenskou republikou nám dokonca pribalili aj niekoľko krabíc testov navyše,*“ mohli výrazne ovplyvniť verejnú mienku. Neskôr sa pri ďalšom lietadle so zdravotníckym materiálom z Čínskej ľudovej republiky odfotil aj nový vicepremiér Richard Sulík a zásielky z Číny boli vítať aj minister zdravotníctva Marek Krajčí a člen ústredného krízového štábu Robert Mistrík. Aj v tomto prípade Slovensko za tovar platilo, časť zásielky však bola zadarmo. „*Doviezli sme 2,2 milióna chirurgických rúšok, z toho 400-tisíc týchto rúšok je dar od čínskej firmy,*“ priblížil minister Krajčí.³⁹⁹

Po nástupe novej vlády však došlo aj k menšej roztržke diplomatického charakteru. Na jej začiatku stál premiér Matovič, ktorý sa na jednej zo svojich tlačových konferencií vyjadril, že nakúpené rýchlotesty z ČLR veľmi nepresne detekujú prítomnosť vírusu, a preto ich „*môžeme vyhodit' do Dunaja*“. Na to reagovalo čínske ministerstvo zahraničných vecí vyjadrením, že na Slovensku sa nevedia tieto čínske rýchlotesty dobre používať. „*Čínske veľvyslanectvo na Slovensku kontaktovalo výrobcu v Číne. Dospeli k predbežnému záveru, že slovenskí zdravotníci použili tieto testovacie súpravy nesprávne, čo viedlo k chybným výsledkom. Naša ambasáda na Slovensku následne pripomenula správne použitie tejto metódy,*“ oznámila hovorkyňa ministerstva zahraničných vecí ČLR.⁴⁰⁰

Všetky tieto dodávky, hoci obsahovali časť materiálu zadarmo v podobe daru, boli z väčšej časti štandardným komerčným nákupom. Do úzadia však často išli otázky ohľadom efektívnosti nakúpených testov alebo ceny týchto

³⁹⁹ ŠNÍDL, V.: *Na Slovensko letia čínske respirátory. Na škatuliach sa píše o pomoci vo vetre a v daždi.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1843337/na-slovensko-leti-cinsky-dar-respiratorov-a-rusok-ktory-posluzi-aj-propagande>>.

⁴⁰⁰ ŠNÍDL, V.: *Na Slovensko letia čínske respirátory. Na škatuliach sa píše o pomoci vo vetre a v daždi.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1843337/na-slovensko-leti-cinsky-dar-respiratorov-a-rusok-ktory-posluzi-aj-propagande>>.

nákupov.⁴⁰¹ Z Čínskej ľudovej republiky dorazila na Slovensko taktiež zásielka vo forme daru. Konkrétne išlo o dar vládneho úradu 7,5-miliónovej mestskej prefektúry Cchang-čou, v ktorej sídli Farma čínsko-česko-slovenského priateľstva, vláde Slovenskej republiky. Súčasťou zásielky boli dary aj od šanghajskej mestskej časti Ťing-an a pekinskej mestskej štvrte Tchung-čou. Dôležitým faktorom v realizácii týchto dodávok bola osoba slovenského podnikateľa a majiteľa investičnej skupiny United Industries Eduarda Šeba. V meste Cchang-čou pôsobí veľký podnik Farma čínsko-česko-slovenského priateľstva, ktorý realizoval obchodné vzťahy už v 50. rokoch 20. storočia. Práve s týmto podnikom dlhodobo spolupracuje Šebo, ktorý v rámci rozvíjania vzťahov s čínskou stranou predtým taktiež pomáhal s dodávkami zdravotníckeho materiálu do Číny.⁴⁰²

Dar v podobe zdravotníckeho materiálu dostal 17. 4. 2020 aj Bratislavský samosprávny kraj.⁴⁰³ Zásielku od partnerského regiónu – provincie Šanghaj – prebral predseda kraja Juraj Droba osobne od nového mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca ČĽR v SR Sun Lijie.

Tieto čínske aktivity dokázali v slovenskej verejnosti získať veľmi pozitívny ohlas, čo potvrdzuje aj prieskum agentúry Focus. Podľa prieskumu realizovaného v dňoch 25. a 26. 3. 2020, až 67 % opýtaných uviedlo presvedčenie, že Slovensku v čase koronakrízy Čína pomáha.

⁴⁰¹ HALUZA, I.: *Štátne rezervy preplatili ochranné pomôcky o 13 miliónov eur. Krajina za to mohla mať 540 dýchacích prístrojov.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://e.dennik.sk/1812063/statne-rezervy-preplatili-ochranne-pomocky-o-13-milionov-eur-krajina-za-to-mohla-mat-540-dychacich-pristrojov>>.

⁴⁰² HALUZA, I.: *Slovenský podnikateľ, ktorý vyviezol rúška a kombinézy do Číny, ich teraz chce dovážať späť.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://e.dennik.sk/1794746/slovensky-podnikatel-ktory-vyviezol-ruska-i-kombinezy-do-ciny-ich-teraz-chce-dovazat-spat>>.

⁴⁰³ *Dar zo Šanghaja nám pomôže ochrániť ďalších ľudí v prvej línii.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://bratislavskykraj.sk/dar-zo-sanghaja-nam-pomoze-ochranit-dalsich-ludi-v-prvej-linii/>>.

	Pomáha	Nepomáha	Neviem
Európska únia	22 %	56 %	22 %
Čína	67,3 %	15,7 %	17 %
Rusko	24,9 %	37,4 %	37,7 %

Tab. č. 6: *Prieskum agentúry Focus, realizovaný 25. – 26. 3. 2020 na vzorke 1015 respondentov. Otázka: „Do akej miery podľa vás nasledujúce krajiny či zoskupenia pomáhajú Slovensku v boji s koronavírusom?“⁴⁰⁴*

Uvedený postoj slovenskej verejnosti voči Číne v čase koronakrízy potvrdil aj prieskum *European public opinion on China in the age of COVID-19* realizovaný počas septembra a októbra 2020. Podľa prieskumu slovenská verejnosť vníma Čínu ako aktéra, ktorý Slovensku v čase koronakrízy pomohol veľmi výrazne. Rozdiel s vyššie uvedeným prieskumom je v tom, že približne rovnako vysoké percento respondentov hodnotilo pozitívne pomoc aj zo strany EÚ. Naopak, výrazne slabšie bola hodnotená pomoc Ruska alebo USA.⁴⁰⁵

Balík opatrení na pomoc svojim členským štátom zo strany EÚ mal v roku 2020 hodnotu v miliardách eur. EÚ umožnila SR čerpať finančné prostriedky na nákup materiálu a podporu podnikov a zamestnancov v hodnote 527 mil. EUR. Následne Európska komisia presmerovala na riešenie krízy 37 mld. EUR, z ktorých by SR mohla teoreticky využiť približne 2,5 mld. EUR. Európska komisia rovnako podporí Európsky investičný fond s cieľom pomoci malým a stredným podnikom. EÚ taktiež povolila fiškálne pravidlá a uľahčila presuny finančných prostriedkov z európskych fondov na boj s krízou. EÚ zohrala kľúčovú úlohu pri vyrokovaní letových koridorov ako pre presun

⁴⁰⁴ ŠNÍDL, V.: *Fakty vs. dojmy: Ako Slovensku reálne pomáhajú Rusko, Čína a Európska únia*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1830536/fakty-vs-dojmy-ako-slovensku-realne-pomahaju-rusko-cina-a-europska-unia/?ref=tit1>>.

⁴⁰⁵ TURCSÁNYI, R. Q.; ŠIMALČÍK, M.; KIRONSKÁ, K.; SEDLÁKOVÁ, Renáta (ed.): *European public opinion on China in the age of COVID-19*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/11/COMP-poll-report_3.pdf>.

repatriantov, tak aj na prepravu zdravotníckych pomôcok. Zo strany EÚ taktiež došlo ku koordinovanému obstarávaniu dlhodobých zásob zdravotníckeho materiálu a sprísneniu pravidiel pre špekulatívne obchody s nimi. Napriek tomu bola pomoc z Číny hodnotená Slováckmi porovnateľne, resp. v úvode krízy výrazne vyššie.

Svoj vplyv na uvedené výsledky majú určite vplyvové akcie a dezinformácie šírené na sociálnych sieťach a vo vybraných médiách. Zjednodušené obrazy, často podporené emocionálnym nábojom, ktoré takéto dezinformácie obsahujú, dokážu v širokej verejnosti prekonať komplexnejšie vnímanie jednotlivých reálnych dát a skutočností, čo v konečnom dôsledku vedie k vytvoreniu kognitívneho skreslenia, ktoré je efektívnym nástrojom v rámci vytvárania akcií na generovanie vplyvu.⁴⁰⁶ Samotná obrana proti takýmto akciám zo strany štátu je však problematická a ani správne definovanie tohto spôsobu manipulácie nemusí stačiť. Ako uvádza politologička Katarína Duffeková, „*napriek tomu, že existujú vo svete aj v podmienkach Slovenskej republiky spôsoby, ako sa dá odhaliť dezinformačný zdroj informácií, takáto forma ochrany nestačí. Ľudia, ktorí chcú veriť dezinformáciám, neprestanú prijímať správy od subjektov, ktoré také informácie šíria.*“⁴⁰⁷

Aj keď správa Analytického útvaru Ministerstva obrany SR hovorí, že „*v priestore Slovenskej republiky nedochádza k cieľnému rozširovaniu dezinformácií s agendou zo strany zahraničných aktérov,*“ čo je v protiklade s cieľovými kampaniami v pobaltských štátoch, na Slovensku existuje viacero príkladov efektívnych dezinformácií, ktoré pomáhali zlepšovať obraz Číny.⁴⁰⁸ V slovenskom dezinformačnom priestore sa aktívne šírili správy tvrdiace, že Covid-19 je americká biologická zbraň a dary z Číny sa dávali

⁴⁰⁶ KAHNEMAN, D.: *Myslenie rýchle a pomalé*. Bratislava: Aktuell, 2019.

⁴⁰⁷ DUFFEKOVÁ, K.: *V skratke o fake news*. In: *Zborník príspevkov z 6. ročníka Jarnej internacionalizovanej školy doktorandov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019, s. 135.

⁴⁰⁸ *Analytický útvar - Ministerstvo obrany SR: Infodémia Dezinformácie a COVID-19*. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4005_2020-k-01-infodemia-new.pdf?fbclid=IwAR0OmSvyAII5cMTRjLUvfxnhN66wUEv02HbLXv3GD5m639Vzo9Scgj-ging>.

do protikladu ku správam o tom, ako Nemecko zastavilo dodávku zdravotníckeho materiálu smerujúceho na Slovensko.⁴⁰⁹ Častým postojom, využívaným na slovenskej dezinformačnej scéne, bolo zveličovanie vládnych opatrení či priam strašenie vojenskými intervenciami zo strany európskych štátov.⁴¹⁰ Tie pôsobili v kontraste k uváženenému postupu čínskeho vedenia, ktoré sa javí ako stabilný a štedrý partner. Vyššie uvedené prieskumy tak ilustrujú vysokú efektivitu tzv. rúškovkej diplomacie zo strany Číny, ktorá jej v čase koronakrízy vygenerovala nebývalý stupeň dôvery v očiach slovenskej verejnosti. V rámci nej dokázala Čína efektívne generovať mäkkú moc vďaka aktívnemu prístupu k dodávkam zdravotníckeho materiálu. Fotografie škatúl, často označených čínskymi vlajkami a heslami o čínsko-slovenskom priateľstve, zarezovali v médiách a na sociálnych sieťach a v kritickom období dokázali podporiť pozitívny obraz Číny v slovenskej verejnosti.

V pandemickom roku 2020 k aktívnejšej komunikácii smerom k verejnosti prišlo aj samotné Veľvyslanectvo ČĽR v SR, ktoré založilo oficiálne kontá na sociálnych sieťach Facebook⁴¹¹ a Twitter⁴¹². Obsah zverejnený ambasádou na oboch platformách je do vysokej miery totožný. Vo všeobecnosti platí, že na Slovensku je Facebook sieť populárnejšia pre široké publikum, kým Twitter má významnejší dosah na vybrané publikum vrátane expertov, novinárov a politikov, a to aj v medzinárodnom kontexte. Tento postup je v súlade so širším trendom viditeľným v čínskej diplomacii, keď len v priebehu roka 2019 stúpol počet čínskych veľvyslancov a ambasád, ktorí si založili konto na sieti Twitter, o viac ako 250 percent. Rovnako ani samotný

⁴⁰⁹ *Analytický útvar - Ministerstvo obrany SR: Infodémia Dezinformácie a COVID-19.* [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4005_2020-k-01-infodemia-new.pdf?fbclid=IwAR0OmSvyAIi5cMTRjLUvfxnhN66wUEv02HbLXv3GDSm639Vzo9Scgj-ging>.

⁴¹⁰ DUBÓCZI, P.: *Pandémia – Infodémia.* [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://infosecurity.sk/dezinfo/infodemia/>>.

⁴¹¹ *Čínske veľvyslanectvo na Slovensku.* [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/ChinaEmbSVK>>.

⁴¹² *Čínske veľvyslanectvo na Slovensku.* [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://twitter.com/ChinaEmbSVK>>.

obsah komunikácie ambasády sa nevyvíja všeobecnejšiemu trendu, keď komunikácia čínskych diplomatických orgánov občas získava ofenzívnejší charakter.⁴¹³ Príkladom je seriál infografík s názvom „16 mýtov o #COVID19 spojených s Čínou“. Tieto infografiky kritizoval aj analytik Matej Šimalčík: „Dajú sa charakterizovať ako kombinácia prekrúcania pravdy, dezinformácií a kreatívnej sémantiky. Podobné infografiky a články boli zverejnené čínskymi ambasádami v Berlíne, Varšave či Aténach. Zaujímavé je, že kampaň mala pôvodne obsahovať 16 »vyvrátených mýtov«, ale skončila pri čísle 13, pravdepodobne v dôsledku pomerne silnej kritickej reakcie slovenskej verejnosti na facebookovej stránke ambasády. »Pravda« bola vo všetkých prípadoch založená na nešpecifikovaných vedcoch alebo racionalite, dokonca aj v prípadoch, v ktorých pôvodný »mýtus« nemal nič spoločné s vedou, ako otázka vstupu Taiwanu do WHO alebo osudu Dr. Li Wen-lianga, lekára z Wu-chanu, ktorý ako prvý zaznamenal prípady zápalu pľúc podobné SARS-u a neskôr bol za »šírenie fám« stíhaný políciou.«⁴¹⁴ V prípade čínskej ambasády na Slovensku však išlo o ojedinelý prípad, keď jej komunikácia oscilovala na hrane medzi mäkkou a ostrou mocou. Tento prípad, pri zasadení do širšieho kontextu, zapadal do zdanlivo koherentnej komunikačnej stratégie čínskej zahraničnej služby v snahe eliminovať kritiku, ktorej sa jej dostalo v prvých mesiacoch pandémie. Väčšina publikovaného obsahu čínskeho veľvyslanectva na Slovensku v prvom roku pandémie zapadala do rámca mäkkej moci, s cieľom budovať atraktívny branding Číny smerom k sledujúcemu publiku.

⁴¹³ ROSENBERG, L.: *China's Coronavirus Information Offensive*. [online], [cit. 29/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-04-22/chinas-coronavirus-information-offensive>>.

⁴¹⁴ ŠIMALČÍK, M.: *COVID-19 a meniaci sa taktika čínskej propagandy na Slovensku*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://komentare.sme.sk/c/22434550/ako-sirit-cinsky-pribeh.html>>.

Záver

Mäkká moc patrí v úvode 21. storočia medzi hlavné nástroje generovania vplyvu štátov vo svete. Jej vysokého významu si je vedomé aj politické vedenie Čínskej ľudovej republiky, ktoré túto koncepciu dokázalo úspešne zapracovať a kultivovať v rámci svojej zahraničnej politiky. Aj vďaka tomu sa postupom času dostala Čína do pozornosti vedeckej obce, ale aj širokej verejnosti. Nazeranie na zahraničnopolitické pôsobenie Číny je však často ovplyvnené klamlivým zjednodušením, ktoré vychádza z nedostatočnej znalosti historického vývoja a politologického kontextu danej problematiky. Analýza súčasnej zahraničnej politiky Čínskej ľudovej republiky je preto veľkou výzvou pre akademickú sféru vo svete. Samotný výskum Číny prispieva k modifikácii teoretických prístupov či pojmového aparátu, kedy sa napr. pojmy ako Wolf Warriors, Debt Trap alebo Sharp Power stali vysoko frekventovanými pri skúmaní Číny v súčasných medzinárodných vzťahoch. Takéto bádanie pritom potrebuje brať do úvahy kontext súčasného medzinárodnopolitického vývoja, pričom nesmie opomenúť využitie základných rámcov teórií medzinárodných vzťahov a neupadnúť do prílišného normatívneho hodnotenia v mantineloch vlastnej intelektuálnej tradície.

Fenomén moci patrí v štúdiu medzinárodných vzťahov medzi kľúčové. V prvej kapitole približujeme nazeranie na moc, ktoré priniesol americký profesor Joseph Nye, zhrnuté pod pojmom mäkká moc. Jeho teoretický prístup reflektoval dobu svojho vzniku. Poukazoval na význam nových nástrojov, ktorých význam v meniacom sa prostredí medzinárodnej politiky získaval na dôležitosť. Faktory, charakteristické pre obdobie bipolarity a studenej vojny, vymedzené pojmom tvrdá moc, sa na konci 20. storočia začali javiť ako prekonané. V generovaní vplyvu boli naopak efektívne iné – nehmatateľné – formy. Tvrdosť zbraní a vyhrážanie sa silou boli nahradené aspektom atraktivity a umocňované významom vlastného príkladu. Takýto spôsob pôsobenia, ktorého hlavným

protagonistom bolo USA, inšpiroval v priebehu času ostatné štáty, vrátane Čínskej ľudovej republiky. Vývoj medzinárodnej politiky však poukazuje aj na limity mäkkej moci. Kým obdobie prelomu tisícročí tvorilo pre jej šírenie vhodné prostredie, zmeny v distribúcii moci v medzinárodnom systéme súčasnosti vrátili význam nástrojom moci tvrdej. To ovplyvnilo aj nazeranie teoretikov na samotnú mäkkú moc, kedy dochádza k novej diskusii o jej relevancii, či dokonca k rozšíreniu koncepcie o novú kategóriu tzv. ostrej moci, ktorá má efektívnejšie pomenovávať politiky za hranou pôvodnej Nyeho definície.

Čína, uvedomujúc si hodnotu svojho kultúrneho a intelektuálneho dedičstva, dokázala utvárať nástroje mäkkej moci, ktoré jej slúžili od prelomu tisícročí na efektívne budovanie vplyvu vo svete. Na formovanie pozitívneho obrazu využila nielen jedinečnú hospodársku dynamiku, ale ako významný zdroj atraktivity sa ukázal byť aj samotný politicko-ekonomický model Čínskej ľudovej republiky. Počas tohto vývoja dokázala Čína efektívne eliminovať teórie o čínskej hrozbe a naopak, úspešne presadzovala vlastný naratív o vzájomne výhodnej mierovej spolupráci bez nutnosti zasahovania do vnútorných záležitostí druhých štátov. Efektívne budovala pocit dôvery a legitimity na svojej ceste opätovného dosiahnutia statusu veľmoci a v priebehu desaťročí dokázala úspešne transformovať svoju zahraničnú politiku s cieľom vytvoriť v medzinárodnom spoločenstve pozitívnu percepciu svojho obrazu.

Ako približujeme v druhej kapitole, najľudnatejší štát sveta efektívne aplikoval širokú škálu legitímnych nástrojov mäkkej moci. Vďaka tomu bola čínska prítomnosť pozitívne vnímaná nielen v rozvojom svete, ale ako príležitosť bola vnímaná aj v ekonomicky najrozvinutejších regiónoch. Úvod tretej dekády 21. storočia však prináša medzinárodnopolitický kontext, v ktorom dochádza k prehodnocovaniu nazerania na možnosti nástrojov mäkkej moci, ale tiež motívov Číny samotnej. Zmena je vyvolaná premenami a výzvami, ktoré prispeli k asertívnejším

politikám a vyostreniu vzťahov medzi najmocnejšími aktérmi medzinárodnej politiky. V takejto atmosfére dochádza nielen ku zmene politik aplikovaných Čínskou ľudovou republikou, ale aj ku zmene v ich percepcii. Zvyšujúca sa čínska asertivita tvorila tlak, ktorý vyvolal reakciu. Aj z tohto dôvodu postupne dochádza k istej forme polarizácie v nazeraní na jej pôsobenie.

Formovanie pozitívneho obrazu na medzinárodnej scéne je legitímnym cieľom každého štátu. Ide o esenciálny aspekt mäkkej moci, ktorý Čína dokázala uchopiť a niekoľko rokov úspešne aplikovať. Región strednej Európy v tomto smere pre čínsku politickú garnitúru nezostal nepovšimnutý. Príkladmi aktívneho prístupu k regiónu bolo vytvorenie platformy 16+1 či rozvoj bilaterálnych vzťahov podporený investičnými aktivitami. To všetko na báze čínskeho naratívu o vzájomne prospešnej spolupráci či akejsi jedinečnej príležitosti, ktorý bol domácim publikom dlhodobo pozitívne prijímaný. Do úzadia sa začali dostávať citlivé otázky s komunistickou Čínou dlhodobo spájané, ako napr. problematika dodržiavania ľudských práv. Tie v diskurze nahradila debata o potrebe využitia obrovských ekonomických príležitostí, ktoré sú z východu ponúkané. Aj to bol jeden z príkladov toho, akú mieru legitimacy si Čína dokázala s pomocou mäkkej moci vybudovať.

Dvadsať rokov prinášajú nový kontext, v ktorom sa začína meniť aj optika nazerania na čínske pôsobenie. Slovenská skúsenosť sa v tomto nevymyká širším regionálnym či európskym súvislostiam. Čína sa stala súčasťou slovenského vnútropolitického diskurzu. Hlavnou témou boli spočiatku možnosti čínskych investícií a hospodárskej spolupráce. Čínsky investor sa spomínal napr. v súvislosti s akvizíciou US Steel Košice, čím by sa čínska strana stala jedným z kľúčových hráčov v slovenskom hospodárstve. Zvýšený záujem o tému Číny v politickej, mediálnej či odbornej obci však s postupom času priniesol iné uhly pohľadu. Do pozornosti sa začala dostávať otázka ekonomickej výhodnosti, politického

vplyvu či bezpečnostných rizík vyplývajúcich z čínskeho pôsobenia, čím slovenská debata kopírovala tú európsku. Ide o legitímny posun prinášajúci kritickejšiu prizmu nazerania na Čínu spôsobom, akým by malo byť podrobené hodnotenie pôsobenia každej svetovej mocnosti.

Bližší pohľad na nástroje mäkkej moci využívané Čínskou ľudovou republikou na Slovensku, ponúknutý v tretej kapitole, ukazuje, že Čína využila diapazón štandardných nástrojov pre vytvorenie svojho pozitívneho obrazu. Intenzita čínskeho pôsobenia, v širších politicko - ekonomických súvislostiach napovedá, že Slovenská republika nepatrí medzi prioritné objekty čínskeho záujmu v regióne. Pôsobenie čínskej ambasády alebo kultúrno - vzdelávacích inštitútov sa výraznejším spôsobom nevyvíja štandardnému rámcu ekonomickej či kultúrnej diplomacie. Aktivity v oblasti politického či mediálneho vplyvu indikujú, že Čína má snahu budovať si svoje vlastné publikum, ktoré bude primárnym prijímateľom a obhajcom čínskeho naratívu v širokej verejnosti. V tomto ohľade je preto nevyhnutná potreba neustáleho kritického nazerania na tento oficiálny čínsky naratív.

V období zvyšujúceho sa napätia vo svetovom systéme dochádza postupom času aj zo strany samotnej Číny k istým zmenám v spôsobe generovania vplyvu. Mäkká moc v takomto kompetitívnom prostredí prestáva byť dostatočujúca a v medzinárodných vzťahoch začali byť viditeľnejšie nástroje, ktoré svojím charakterom stoja na hranici medzi mäkkou a tvrdou mocou. Takéto techniky, využívané najmä štátmi s autoritárskym vedením, dostali pomenovanie ako tzv. ostrá moc. Skrz túto kategóriu začalo byť nazerané na viaceré postupy aplikované aj zo strany samotnej Čínskej ľudovej republiky. Pri odpovedi na otázku, aké nástroje mäkkej moci Čína využíva v priestore Slovenskej republiky, či aké sú ich dopady a limity v generovaní vplyvu, možno taktiež badať isté problematizujúce javy. Riziká, na ktoré poukázali bezpečnostné služby Slovenskej republiky, asertívna

rétorika predstaviteľov čínskych inštitúcií alebo oficiálna komunikácia lavirujúca na hrane propagandy Komunistickej strany, patria do zahmlenej množiny nástrojov za hranicou mäkkej moci, ktoré možno začleniť do kategórie ostrej moci. Ide predovšetkým o nástroje obsahujúce prvok manipulácie či zastrašovania. Tie začínajú byť badateľné nielen v priestore Slovenskej republiky, ale aj v širšom európskom či globálnom kontexte.

Dôvera a legitimita sa ťažko budujú, no ľahko strácajú. Platí to aj pre oblasť medzinárodných vzťahov a aplikovanie mäkkej moci. Čínska ľudová republika patrila medzi lídrov v budovaní globálneho vplyvu skrz svoju atraktivitu. Meniaci sa mocenský charakter medzinárodných vzťahov však prináša situáciu, kedy vyostrovanie politík dostáva Čínu do rizika rýchlej straty prestíže. Platí to najmä v prostredí demokratických štátov, v ktorých je každé prekročenie pomyselných červených čiar vnímané veľmi citlivo. To so sebou zároveň prináša aj istú formu reakcie. Do popredia sa tak dostáva nielen otázka ohľadom skutočných čínskych motivácií, ale aj samotná kritika Číny a jej politík v oblasti ľudských či politických práv. Táto monografia sa snaží poukázať na riziká vyplývajúce zo zjednodušeného rámcovania čínskeho pôsobenia kategóriou mäkkej moci. Označovanie nálepkou mäkkej moci vytvára tendenciu podceňovať riziká, ktoré nemusia byť na prvý pohľad badateľné. Pre ich odhalenie bude potrebný výskum realizovaný v širších časových rámcoch a s dostatočným odborným nadhľadom. Podnetom pre diskusiu preto zostáva, či kategória mäkkej moci je v súčasnom stave postačujúcou, prípadne ako nastaviť zahraničnú politiku štátu v snahe efektívnej reakcie na nové formy vplyvu veľmocí. Silnejúca pozícia Číny dáva takémuto typu výskumu relevanciu.

Pekinská Olympiáda v roku 2008 podnietila debatu o Čínou ponúkanom obraze vonkajšiemu svetu. Dnes, krátko pred návratom Olympijských hier do Peking, začína byť tento čínsky obraz vonkajším svetom aktívne

konfrontovaný. Tento moment zároveň prináša impulz pre výskum, ktorý bude patriť z hľadiska štúdia medzinárodných vzťahov 21. storočia medzi najdôležitejšie.

Zoznam použitej literatúry

- ALLISON, G.: *Osudová past - Spojené státy versus Čína a Thúkýdidovo poučení z dějin*. Praha: Prostor, 2018.
- BROWN, K.: *China's World - What does China want?*. Londýn: I.B. Tauris and Co. Ltd, 2017.
- BZDILOVÁ, R.: *Teoretické a spoločensko-politické kontexty problematiky sekundárneho analfabetizmu v Slovenskej republike*. In: GBÚROVÁ, M.; BZDILOVÁ, R.; EŠTOK, G.; ONUFRÁK, A.; KOZIAK, T.; DOBIAŠ, D.; ŠUTAJOVÁ, J.: *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018.
- DING, S.: *Soft power and the rise of China: An assessment of China's soft power in its modernization process (dissertation)*. New Jersey: The State University of New Jersey, 2006.
- DUFFEKOVÁ, K.: *V skratke o fake news*. In: *Zborník príspevkov z 6. ročníka Jarnej internacionalizovanej školy doktorandov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019.
- DZURNÁKOVÁ, J.; PEŠOUT, I.: *Mäkká moc ako faktor zahranično-politického vplyvu štátov*. Banská Bystrica: Fakulta politických a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2011.
- EKMAN, A.: *Foreign policy: The Domestic drivers*. In: PEJSOVA, Eva (ed.): *Chinese futures: Horizon 2025*. Paris: EU Institute for Security Studies, 2017.
- EŠTOK, G.: *Euroskepticizmus v kontexte sekundárneho analfabetizmu*. In: GBÚROVÁ, M.; BZDILOVÁ, R.; EŠTOK, G.; ONUFRÁK, A.; KOZIAK, T.; DOBIAŠ, D.; ŠUTAJOVÁ, J.: *Sekundárny analfabetizmus alebo*

o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018.

FUKUYAMA, F.: *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press, 1992.

GAJDOŠČÍK, D.: *The pitfalls and risks of pro-russian disinformation in the environment of the visegrad four*. In: *Security forum 2020*. Banská Bystrica: Interpolis, 2020.

GBÚROVÁ, M.: *Medzi identitou a integritou*. Prešov: Slovacontact, 1996.

GELPERN, A.; HORN, S.; MORRIS, S.; PARKS, B.; TREBESCH, Christoph: *How China Lends: A Rare Look into 100 Debt Contracts with Foreign Governments*. Kiel: Kiel Institute for the World Economy, 2021.

GILPIN, R.: *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

GLASER, B. S.; MEDEIROS, E. S.: *The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of "Peaceful Rise"*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

HUCKOVÁ, K.: *Mäkká moc Spojených štátov amerických (diplomová práca)*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2012.

HUOTARI, M.: *Global governance: a different approach*. In: PEJSOVA, E. (ed.): *Chinese futures: Horizon 2025*. Paris: EU Institute for Security Studies, 2017.

HUSENICOVÁ, L.; KIRONSKA, K.; ŠEBOK, F. (eds.): *Potenciál Novej hodvábnej cesty pre Slovensko*. Bratislava: Inštitút ázijských štúdií, 2019.

- IŽÁK, Š.: *Conspiracy Theory as a Working Method of Political Propaganda*. In: *Slovak Journal of Political Sciences*, Vol. 20 No 1, 2020.
- JAIVIN, L.: *Soft Power, Hard Times*. In: GOLLEY, J.; JAIVIN, L. (eds.): *Power - China Story Yearbook*. Canberra: Australian National University Press, 2019.
- JINPING, XI.: *The governance of China II*. Peking: Foreign Language Press, 2017.
- KAHNEMAN, D.: *Myslenie rýchle a pomalé*. Bratislava: Aktuell.
- KEOHANE, R. O.; NYE, J.: *Power and Interdependence*. Boston: Little, Brown and Company, 1977.
- KISSINGER, H.: *On China*. Londýn: Penguin Press, 2011.
- KISSINGER, H.: *Uspořádání světa*. Praha: Prostor, 2016.
- KOZIAK, T.: *Mäkká moc ako nástroj zahraničnej politiky*. In: DOBIAŠ, D.; EŠTOK, G.; HREHOVÁ, M.: *Politika v kultúre, kultúra v politike - Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014.
- KRÁL, O.: *Mistr Sun o válečném umění*. Praha: Dokořán, 2008.
- KREJČÍ, O.: *Čínské geopolitické silokřivky*. In: *Evropská unie a euroasijská integrace. 40. výročí zahájení čínských reform*. Praha, 2019.
- KRNO, S.; JUZA, P.; PRAZNOVSKÁ, M.: *Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021.

- KURLANTZICK, J.: *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven, Yale University Press, 2007.
- LAWRENCE, S.; MARTIN, M.: *Understanding China's Political System*. Washington: Congressional Research Service, 2013.
- LEONARD, M.: *What Does China Think?.* Londýn: Fourth Estate, 2008.
- LINHARTOVÁ, B.: *Instruments to promote chinese interests in European union countries and the impact on their political decision-making towards the PRC*. in: *Security forum 2020*. Banská Bystrica: Interpolis, 2020.
- MAHBUBANI, K.: *Has the West Lost It?: A Provocation*. London: Allen Lane.
- MEARSHEIMER, J.: *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company, 2001.
- MINGJIANG, L.: *Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect*. In: MINJIANG, Li: *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*. Plymouth: Lenxington Books, 2009.
- MORAVČÍK, L.: *Čína na konci dlhého pochodu*. Bratislava: Perfekt, 2017.
- NGUYEN THI THUY HANG: *The U.S.-Asean Relations: an Overview*. In: *Slovak Journal of Political Sciences*. Vol. 18, No. 1, 2018.
- NYE, J.: *Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*. New York: Basic Books, 1990.
- NYE, J.: *The Future of Power*. New York: PublicAffairs, 2011.

- NYE, J.: *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- NYE, J.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004.
- REA, K.: *Peking and the Brezhnev Doctrine*. In: *Asian Affairs: An American Review*, Volume 3, No. 1. September-October, 1975.
- RUSNÁKOVÁ, S.: *Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine*. In: *Slovak Journal of Political Sciences*. Vol. 17, No. 3,4, 2017.
- SHEN, O.: *China's Base in Djibouti: Who's Got the Power?*. In: GOLLEY, Jane; JAIVIN, Linda (eds.): *Power - China Story Yearbook*. Canberra: Australian National University Press, 2019.
- SINDILA, A.: *How does leadership affect foreign policy decision-making in China?*. Sejong: KDI School of Public Policy and Management, 2016.
- SINGH, J. P.; MACDONALD, S. (ed.): *Soft Power Today: Measuring the Influences and Effects*. Edinburgh: The Institute for International Cultural Relations, 2017.
- SUN-C': *Umenie vojny*. Bratislava: Citadella, 2013.
- ŠIMALČÍK, M.: *Vzťahy medzi Čínou a Slovenskom: Je Čína vytúžená alternatíva alebo hrozba pre demokraciu?*. In: KIRONSKÁ, K.; TURCSÁNYI, R. (eds.): *Superveľmoc? Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnej Číne*. Bratislava, HADART Publishing, 2020.
- TURCSÁNYI, R. Q.: *Postavenie a možnosti spolupráce Slovenska s Čínou v rámci platformy 16+1*. Bratislava: Inštitút ázijských štúdií, 2016.

- WALTZ, K.: *Theory of international politics*. Boston: Addison-Wesley Pub. Co., 1979.
- WEI, D.; WEN, W.: *Towards Better Global Governance*. In: *China-US Relations: Exploring a New Pathway to Winwin Partnership*. Peking: Chinese Academy of Social Sciences, 2017.
- WILSON, S.: *Tigers without Teeth*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2015.
- WITKOWSKA, J.: *The European Union's Screening Framework for Foreign Direct Investment: Consequences for External Relations*. In: *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. No. 1, 23/2020.
- XIAOPING, DENG.: *Selected Works of Deng Xiaoping: (1982-1992)*. Peking: Foreign Languages Press, 1992.
- YU-SHEK CHENG, J.; WANKUN ZHANG, F.: *Chinese Foreign Relation Strategies Under Mao and Deng: A Systematic and Comparative Analysis*. Hong Kong: Dept. of Public and Social Administration, City University of Hong Kong, 1998.
- ZELENKA, J.: *Česko-čínské objímaní*. Praha: N media a. s., 2021.

Internetové zdroje

ADESHOKAN, O.: *China Is the Biggest Winner From Africa's New Free Trade Bloc*. [online], [cit. 22/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://foreignpolicy.com/2021/08/19/africa-china-afcfta-free-trade-economy-investment-infrastructure-competition/>>.

ALBERT, A.: *China's Big Bet on Soft Power*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-big-bet-soft-power>>.

APUZZO, M.: *Pressured by China, E.U. Softens Report on Covid-19 Disinformation*. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2020/04/24/world/europe/disinformation-china-eu-coronavirus.html>>.

BLAND, B.; AHMED, M.: *Chinese investors take route one out of European football*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ft.com/content/fb11b9c0-93c8-11e8-b67b-b8205561c3fe>>.

BLEY, B.: *The New Geography of Global Diplomacy*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-11-27/new-geography-global-diplomacy>>.

BORKO, M.: *Xiaomi je na Slovensku najrýchlejšie rastúcou značkou mobilných telefónov. Ako sa darí konkurencii?*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://vosveteit.sk/xiaomi-je-na-slovensku-najrychlejsie-rastucou-znackou-mobilnych-telefonov-ako-sa-dari-konkurencii/>>.

BŘEŠŤAN, R.: *Ruská a čínská špionáž v Česku: jejich intenzita a agresivita vloni vzrostla, varuje BIS*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:

<<http://hlidacipes.org/ruska-cinska-spionaz-cesku-intenzita-agresivita-vloni-vzrostla-varuje-bis/>>.

CEMPER, J.: *Nová taktika? Čínská ambasáda na Slovensku šíří svou propagandu formou placené inzerce*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://manipulatori.cz/nova-taktika-cinska-ambasada-na-slovensku-siri-svou-propagandu-formou-placene-inzerce/>>.

COOK, S.: *The Long Shadow of Chinese Censorship: How the Communist Party's Media Restrictions Affect News Outlets Around the World. A Report to the Center for International Media Assistance*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <http://www.cima.ned.org/wp-content/uploads/2015/02/CIMA-China_Sarah%20Cook.pdf>.

CRABTREE, J.: *Making (limited) inroads: Why China's Belt and Road struggles to deliver goodwill*. In: *The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power*. USC Center on Public Diplomacy, 2019. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://softpower30.com/>>.

CHENG-YIN, W.: *China's grand propaganda strategy*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2019/10/28/2003724772>>.

DUBÓCZI, P.: *Pandemia – Infodémia*. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://infosecurity.sk/dezinfo/infodemia/>>.

FALLON, T.: *The Strategic Implications of the China-EU Investment Deal*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2021/01/the-strategic-implications-of-the-china-eu-investment-deal/>>.

FANG, J.; WALSH, M.: *Made in China 2025: Beijing's manufacturing blueprint and why the world is concerned*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.abc.net.au/news/2018-04-29/why-is-made-in-china-2025-making-people-angry/9702374>>.

FEDASIUK, R.; WEINSTEIN, E.; PUGLISI, A.: *China's Foreign Technology Wish List*'. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://cset.georgetown.edu/publication/chinas-foreign-technology-wish-list/>>.

GRAHAM, E. J.: *Confucius Institutes Threaten Academic Freedom*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.aaup.org/article/confucius-institutes-threaten-academic-freedom#.XCTO3lxKiHs>>.

HAASS, R. N.: *Atentát na Solejmániho a americká strategická nestálosť*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1705320/atentat-na-solejmaniho-a-americka-strategicka-nestalost/?ref=mpm>>.

HALUZA, I.: *Slovenský podnikateľ, ktorý vyviezol rúška a kombinézy do Číny, ich teraz chce dovážať späť*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/1794746/slovensky-podnikatel-ktory-vyviezol-ruska-i-kombinezy-do-ciny-ich-teraz-chce-dovazat-spat>>.

HALUZA, I.: *Štátne rezervy preplatili ochranné pomôcky o 13 miliónov eur. Krajina za to mohla mať 540 dýchacích prístrojov*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/1812063/statne-rezervy-preplatili-ochranne-pomocky-o-13-milionov-eur-krajina-za-to-mohla-mat-540-dychacich-pristrojov>>.

HANDLEY, L.: *These are the hottest Chinese consumer brands outside China*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.cnbc.com/2018/02/06/these-are-the-most-popular-chinese-consumer-brands-outside-china.html>>.

HATTON, C.: *Jack Ma: The billionaire trying to stop coronavirus (and fix China's reputation)*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-52325269?utm_source=Espresso_9_2019&utm_campaign=00c421d383-EMAIL_CAMPAIGN_2019_09_27_09_59_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_c6f20141a4-00c421d383-112585337>.

HUDEEC, Š.: *Fico v Číne: Nebudem ničí pudlik*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sme.sk/c/3135941/fico-v-cine-nebudem-nici-pudlik.html>>.

JINPING, X.: *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era Delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China October 18, 2017*. [online], [cit. 30/05/2018]. Dostupné na internete: <http://www.xinhuanet.com/english/download/Xi_Jinping's_report_at_19th_CPC_National_Congress.pdf>.

JUZA, P.: *Peking v Taškente a v celom stredoázijskom okolí*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<http://casopisargument.cz/2019/07/23/peking-v-taskente-a-v-celom-stredoazijskom-okoli/>>.

KAČMÁR, R.: *Čína nemá v Európe dobrý imidž, na Slovensku podľa prieskumu najpozitívnejšie vnímame Rusko*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/2144662/cina-nema-v-europe-dobry->

imidz-na-slovensku-podla-prieskumu-najpozitivnejsie-vnimame-rusko/>.

KÁNCZ, C.: *The New Budapest-Belgrade Railway Line: A White Elephant on the New Silk Road*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://chinaobservers.eu/the-new-budapest-belgrade-railway-line-a-white-elephant-on-the-new-silk-road/>>.

KAVALSKI, E.: *China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1"*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>>.

KEOHANE, R. O.; NYE, J.: *Power and Interdependence in the Information Age*. [online], [cit. 31/08/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/1998-09-01/power-and-interdependence-information-age>>.

KOVÁČ, J.: *Vlakov z Číny rýchlo pribúda, Slovensko však obchádzajú. Podľa železničiarov sú riešením dotácie*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/2490332/vlakov-z-ciny-rychlo-pribuda-slovensko-vsak-obchadzaju-podla-zelezniciarov-su-riesenim-dotacie/>>.

KOVÁČOVÁ, M.: *Boj o ulice, prichádza čínsky prezident*. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/4895605/boj-o-ulice-prichadza-cinsky-prezident.html>>.

KOVÁČOVÁ, M.; KREMPASKÝ, J.: *Číňania bili Slovákov, polícia stála*. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/4896571/cinania-bili-slovakov-policia-stala.html>>.

KRATZ, A.; ZENGLEIN, M.; SEBASTIAN, G.: *CHINESE FDI IN EUROPE 2020 UPDATE*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

<<https://merics.org/sites/default/files/2021-06/MERICSRhodium%20GroupCOFDIupdate2021.pdf>>.

KRČMÁRIK, M.: *Čína trestá slovenskú europoslankyňu, Nemcom pripomína holokaust*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/22623583/eu-cina-sankcie-miriam-lexmann-ujguri-genocida.html>>.

KVAŠŇÁK, L.: *Čo J&T riskuje v čínskej hre o tróny*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-22/j-t-a-cinska-hra-o-trony.html>>.

LAU, S.: *Lithuania pulls out of China's '17+1' bloc in Eastern Europe*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrieliuss-landsbergis/>>.

LAU, S.: *POLITICO China Direct: EU's mixed messaging — First Assad, next Wendy — Deadly flood*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/newsletter/china-direct/politico-china-direct-eus-mixed-messaging-first-assad-next-wendy-deadly-flood/>>.

LEVINE, A.: *'Deeply alarmed': China now ahead of U.S. on privacy law*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.com/newsletters/politico-china-watcher/2021/07/08/deeply-alarmed-china-now-ahead-of-us-on-privacy-law-493497>>.

LI, E. X.: *The Rise and Fall of Soft Power*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://foreignpolicy.com/2018/08/20/the-rise-and-fall-of-soft-power/>>.

LI, MINGJIANG: *Soft power in Chinese discourse: popularity and prospect*. [online], [cit. 10/01/2019]. Dostupné na internete: <<https://dr.ntu.edu.sg/handle/10220/4552>>.

LENG, S.: *China's soccer-mad President Xi Jinping's passion for 'the beautiful game' sparked while a child*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:

LIN LIN: *Fakty a pravda o Juhočínskom mori*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Lin_Lin_Fakty_a_pravda_o_Juhocinskom_mori>.

LIN LIN: *O socializme s čínskymi špecifikami po 19. zjazde KS Číny*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/O_socializme_s_cinskymi_s_pecifikami_po_19_zjazde_KS_Ciny>.

LIN LIN: *Osem omylov ohľadom čínskeho Tibetu*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Osem_omylov_ohladom_cinskeho_Tibetu>.

LIN LIN: *Spolupráca 16+1 sa vydala na novú cestu*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Spolupraca_161_sa_vydala_na_novu_cestu>.

LIN LIN: *Šesť otázok ohľadom situácie v Hongkongu*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Sest_otazok_ohladom_situacie_v_Hongkongu>.

LOPATKA, J.; BARBAGLIA, P.: *China's CEFC joins Penta in bid to buy Time Warner's Central European Media: sources*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-central-euro-m-a/chinas-cefc-joins-penta-in-bid-to-buy-time-warners-central-european-media-sources-idUSKBN1DM0VC>>.

LYSÝ, J.: *Čína na vzostupe*. [online], [cit. 01/08/2021].
Dostupné na internete:
<https://www.noveslovo.sk/c/Cina_na_vzostupe>.

MAJERNÍČEK, M.: *Najbližšie kúpime košický U.S. Steel, potvrdili Číňania*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:
<<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/428325-najblizsie-kupime-kosicky-u-s-steel-potvrdili-cinania/>>.

MATURA, T.: *Chinese Investment in Central and Eastern Europe - A reality check*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://1585552c-d0b7-4a71-b606-c7fabbfa86da.filesusr.com/ugd/72d38a_373928ea28c44c7f9c875ead7fc49c44.pdf>.

MIKUŠOVIČ, D.: *Čína zobrala desať našich poslancov do Pekingu a Tibetu. O Hongkongu reč nebola*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:
<<https://dennikn.sk/1564732/cina-zobrala-desat-nasich-poslancov-do-pekingu-a-tibetu-o-hongkongu-vraj-rec-nebola/>>.

MOHSIN, M.: *10 TikTok Statistics That You Need to Know in 2020 [Infographic]*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete:
<<https://www.oberlo.com/blog/tiktok-statistics>>.

MOJŽIŠ, M.; GAJDOŠ, L.; NOVOTA, M.; VYDRA, A.; KŠIŇAŇ, M.: *Rôzne tváre generála Štefánika dodnes prekvapujú*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tyzden.sk/temy/55029/mrs/>>.

MYKLEBUST, J. P.: *Confucius institutions close as China relations deteriorate*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete:
<<https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200513092025679>>.

NAVARRO, P.: *Mearsheimer on Strangling China & the Inevitability of War*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.huffpost.com/entry/mearsheimer-on-strangling_b_9417476?guccounter=1>.

NOVOTNÝ, P.: *Čínsky veľvyslanec pre HN: Za spoluprácou v oblasti vakcín netreba hľadať žiadnu geopolitiku*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://focus.hnonline.sk/zahranicie/clanok/2319741-cinsky-velvyslanec-pre-hn-za-spolupracou-v-oblasti-vakcin-netreba-hladat-ziadnu-geopolitiku>>.

NYE, J.: *China's Soft and Sharp Power*. [online], [cit. 30/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.project-syndicate.org/commentary/china-soft-and-sharp-power-by-joseph-s--nye-2018-01?barrier=accesspaylog>>.

NYE, J.: *The Kindleberger Trap*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.belfercenter.org/publication/kindleberger-trap>>.

NYE, J.: *The new Rome meets the new barbarians*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/by-invitation/2002/03/21/the-new-rome-meets-the-new-barbarians>>.

ONUFEROVÁ, M.: *Aj Slovensko bude mať zákon na pribrzdenie čínskych či ruských investícií, povoľovať ich bude vláda*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/2417743/aj-slovensko-bude-mat-zakon-na-pibrzdenie-cinskych-ci-ruskych-investicii-povolovat-ich-bude-vlada/>>.

PAN, E.: *The Promise and Pitfalls of China's 'Peaceful Rise'*. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete:

<<https://www.cfr.org/backgrounder/promise-and-pitfalls-chinas-peaceful-rise>>.

PANYI, S.: *Huge Chinese loan to cover the construction of Fudan University in Budapest.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.direkt36.hu/en/kinai-hitelbol-keszul-a-magyar-felsooktatas-oriasberuhazasa-a-kormany-mar-oda-is-igerte-egy-kinai-cegnek/>>.

PINGHUI, Z.: *China's Confucius Institutes rebrand after overseas propaganda rows.* [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.com/newsletters/politico-china-watcher/2021/07/08/deeply-alarmed-china-now-ahead-of-us-on-privacy-law-493497>>.

PORACKÝ, M.: *Vlaky z Číny do Bratislavy už mali jazdiť. Zatiaľ prišiel jediný.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20800499/vlaky-z-ciny-do-bratislavy-uz-mali-jazdit-zatial-prisiel-jediny.html?ref=av-left>>.

QUING, K. G.; SHIFFMAN, J.: *Beijing's covert radio network airs China-friendly news across Washington, and the world.* [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/investigates/special-report/china-radio/>>.

RAÁBOVÁ, M.: *Spolumajiteľ J&T Finance, ktorý chce kúpiť Markízu, vyšetrujú pre korupciu.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20701804/cinsky-spolumajitel-postovej-banky-sa-objavil-v-korupcnej-afere.html>>.

ROSENBERG, L.: *China's Coronavirus Information Offensive.* [online], [cit. 29/04/2020]. Dostupné na internete:

<<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-04-22/chinas-coronavirus-information-offensive>>.

RUDD, K.: *How Xi Jinping Views the World*. [online], [cit. 29/05/2018].

<<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-05-10/how-xi-jinping-views-world>>.

SAMPLE, I.: *Research finds huge impact of interventions on spread of Covid-19*. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2020/mar/11/research-finds-huge-impact-of-interventions-on-spread-of-covid-19>>.

SHAMBAUGH, D.: *China's \$10bn propaganda push spreads Down Under*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ft.com/content/324d82c4-2d60-11e6-a18d-a96ab29e3c95>>.

SHAMBAUGH, D.: *China's Soft-Power Push, The Search for Respect*. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-06-16/chinas-soft-power-push>>.

SILVER, L.; HUANG, Ch.: *People around the globe are divided in their opinions of China*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/12/05/people-around-the-globe-are-divided-in-their-opinions-of-china/>>.

SLIZ, M.: *Medzi vyjadreniami poslanca Blahu a čínskou propagandou sú len minimálne rozdiely (rozhovor)*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/719529/medzi-vyjadreniami-poslanca-blahu-a-cinskej-propagandy-su-len-minimalne-rozdiely-rozhovor/>>.

SLOBODNÍK, M.: *Jeden pás, jedna cesta a jeden milión Ujgurov v prevýchovných táborech.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1247137/jeden-pas-jedna-cesta-a-jeden-milion-ujgurov-v-prevychovnych-taboroch/?ref=list>>.

SLOBODNÍK, M.: *Medzi strategickým partnerstvom a strategickým vazalstvom s Čínou.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/615257/medzi-strategickym-partnerstvom-a-strategickym-vazalstvom-s-cinou/?ref=list>>.

SLOBODNÍK, M.: *O tradičným Tibetu: propaganda versus fakta.* [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://manipulatori.cz/o-tradicnim-tibetu-propaganda-versus-fakta/>>.

SLOBODNÍK, M.: *Výzva na zatvorenie prevýchovných táborov a dodržiavanie ľudských práv v Číne.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1321480/vyzva-na-zatvorenie-prevychovnych-taborov-pre-ujgurov-a-dalsie-mensiny-a-na-dodrziavaniu-medzinarodne-uznavanych-ludskych-prav-v-cinskej-ludovej-republike/?ref=list>>.

SLOBODNÍK, M.: *50 rokov tibetskej autonómie. Dôvod na oslavu?.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/227500/50-rokov-tibetskej-autonomie-dovod-na-oslavu/?ref=list>>.

SUDWORTH, J.: *Confucius institute: The hard side of China's soft power.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-30567743>>.

SZUNOMAR, Á.: *China's Infrastructure Push in Europe.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

<<https://chinaobservers.eu/chinas-infrastructure-push-in-europe/>>.

ŠIMALČÍK, M.: *Ako slovenské médiá uverejnili čínsku propagandu*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://komentare.sme.sk/c/22199398/ako-slovenske-media-uverejnili-cinsku-propagandu.html>>.

ŠIMALČÍK, M.: *COVID-19 a meniaci sa taktika čínskej propagandy na Slovensku*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://komentare.sme.sk/c/22434550/ako-sirit-cinsky-pribeh.html>>.

ŠIMALČÍK, M.: *Čínska hrozba pre Markízu?*. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/954201/cinska-hrozba-pre-markizu/?ref=tit>>.

ŠIMALČÍK, M.: *Čínské omyly súdruha Blahu*. [online], [cit. 31/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://ceias.eu/sk/cinske-omyly-sudruha-blahu/>>.

ŠIMALČÍK, M.: *Investičná dohoda s Čínou a zlaté tela európskej jednoty*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/vonkajsievztahy/opinion/investicna-dohoda-s-cinou-a-zlate-tela-europskej-jednoty/>>.

ŠIMALČÍK, M.; KALIVODA, A.: *China's inroads into Slovak universities*. [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/12/universities-paper.pdf>>.

ŠIMALČÍK, M.; KARÁKSOVÁ, I.; KELEMEN, B.: *Čínska prítomnosť na Slovensku: medzi cukrom a bičom*. [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/Mapinfluence-policy-paper-SK.pdf>>.

ŠNÍDL, V.: *Čínski agenti sa snažia prenikat' medzi slovenských úradníkov, tvrdí SIS. Využívajú technologické giganty.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/2057668/cinski-agenti-sa-snazia-prenikat-medzi-slovenskych-uradnikov-tvrdi-sis-vyuzivaju-technologickych-gigantov/>>.

ŠNÍDL, V.: *Fakty vs. dojmy: Ako Slovensku reálne pomáhajú Rusko, Čína a Európska únia.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1830536/fakty-vs-dojmy-ako-slovensku-realne-pomahaju-rusko-cina-a-europska-unia/?ref=tit1>>.

ŠNÍDL, V.: *Na Slovensko letia čínske respirátory. Na škatuliach sa píše o pomoci vo vetre a v daždi.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/1843337/na-slovensko-leti-cinsky-dar-respiratorov-a-rusok-ktory-posluzi-aj-propagande>>.

TORRES, D.: *China's soft power offensive.* [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.politico.eu/article/china-soft-power-offensive-confucius-institute-education/>>.

TÓDA, M.: *Je to vec princípu a hodnôt. Prezidentka vysvetľuje, prečo nechcela ísť na Globsec s logom Huawei.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/2074397/je-to-vec-principu-a-hodnot-prezidentka-vysvetluje-preco-nehcela-ist-na-globsec-s-logom-huawei/>>.

TÓDA, M.: *Lajčák prekážal USA a Británii, dostal hlasy Ruska a Číny.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/577043/preco-dostal-lajcak-dve-cervene-karty/>>.

TÓDA, M.: *Spíte dobre? Mali by ste byť vo veľkom strese. Šéf čínskeho inštitútu píše slovenskému expertovi.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/2361789/spite-dobre-mali-by-ste-byt->

vo-velkom-strese-sef-cinskeho-institutu-pise-slovenskemu-expertovi/>.

TÓDA, M.: *Treba sa bát' technológií Huawei? Prezidentovi SIS radila, aby sa im vyhybal.* [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://e.dennikn.sk/1321588/treba-sa-bat-technologiei-huawei-prezidentovi-sis-radila-aby-sa-im-vyhybal/?ref=tit1>>.

TURCSÁNYI, R. Q.; ŠIMALČÍK, M.: *Čína na Slovensku: Sme pripravení na budúcnosť?* [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2018/05/AMO_cina-na-slovensku-sme-pripraveni-na-buducnost.pdf>.

TURCSÁNYI, R. Q.; ŠIMALČÍK, M.; KIRONSKÁ, K.; SEDLÁKOVÁ, R. (ed.): *European public opinion on China in the age of COVID-19.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/11/COMP-poll-report_3.pdf>.

TZU-TI, H.: *German universities move to reject China's Confucius Institutes.* [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3975526>>.

VALÁŠEK, L.; HORÁK, J.: *Konference, které pořádá rektor UK Zima, platila skrytě statisíci čínská ambasáda.* [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/konferenci-uk-platila-cina-stredisko-bezpecnostni-politiky/>>.

VALČEK, A.: *Reuters: Penta sa spája s Číňanmi, aby kúpili Markízu a Novu.* [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20701479/penta-a-cinski-investori-chcu-podiel-u-vlastnika-markizy-a-novy>>.

WALKER, Ch.; LUDWIG, J.: *The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence*. [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power?cid=soc-tw-rdr>>.

XU, B.; ALBERT, E.: *Media Censorship in China*. [online], [cit. 10/10/2017]. Dostupné na internete: <<https://www.cfr.org/backgrounder/media-censorship-china>>.

XU KLEIN, J.: *Henry Kissinger warns of 'catastrophic' conflicts unless China and US settle their differences*. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3037870/kissinger-warns-us-and-china-their-conflicts-will-be>>.

YAR, L.: *Čínsky veľvyslanec: Snažíme sa nájsť najlepšie spôsoby, ako využiť centrálnu polohu Slovenska*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/interview/cinsky-velvyslanec-snazime-sa-najst-najlepsi-sposob-ako-vyuzit-centralnu-polohu-slovenska/>>.

ZELENKA, J.; VODRÁŽKA, P.: *Prestížní slovenská konferencia ukončila spolupráci s Huawei. Zrušením účasti hrozila Čaputová, řešila to i Jourová*. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://denikn.cz/460874/prestizni-slovenska-konference-ukoncila-spolupraci-s-huawei-zrusenim-ucasti-hrozila-caputova-stezovala-si-i-jourova/?ref=tit>>.

ZHONGQIANG, Z.: *Comprehensive Understanding of "Four Comprehensives" Raised by General Secretary Xi Jinping*. In: *Proceedings of the 2015 International Conference on Social Science and Technology Education*. April 2015. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000359863700216>>.

A human rights activist, a secret prison and a tale from Xi Jinping's new China. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2017/jan/03/human-rights-activist-peter-dahlin-secret-black-prison-xi-jinpings-new-china>>.

About Freedom in the World. [online], [cit. 10/12/2018]. Dostupné na internete: <<https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>>.

An Interactive Look at the U.S.-China Military Scorecard. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.rand.org/paf/projects/us-china-scorecard.html>>.

Analytický útvar: Infodémia. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4005_2020-k-01-infodemia-new.pdf?fbclid=IwAR0OmSvyAII5cMTRjLUvfxnhN66wUEv02HbLXv3GDSm639Vzo9Scgj-ging>.

Analytický útvar - Ministerstvo obrany SR: Infodémia Dezinformácie a COVID-19. [online], [cit. 25/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4005_2020-k-01-infodemia-new.pdf?fbclid=IwAR0OmSvyAII5cMTRjLUvfxnhN66wUEv02HbLXv3GDSm639Vzo9Scgj-ging>.

ANALÝZA MÉDIÍ. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.chinfluence.eu/sk/analyza-medii-2/>>.

Annual Report on the Situation of Human Rights Defenders in China (2017). [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <https://www.nchrd.org/wp-content/uploads/2018/02/CHRD-2017-Annual-Report-of-Situation-of-HRDS-in-China_Feb-2018.pdf>.

Belgian University Shuts Down Confucius Institute Due to Security Concerns. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:

<<https://www.visiontimes.com/2019/12/19/belgian-university-shuts-down-confucius-institute-due-to-security-concerns.html>>.

BEZPEČNOSTNÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

[online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf>.

Budapest protest against China's Fudan University campus.

[online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-57372653>>.

Čaputová vyčítala čínskemu ministrovi v Bratislave ľudské práva. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/518661-caputova-hovorila-s-cinsky-ministrom-aj-o-ludskych-pravach/>>.

China. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete:

<<https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data/China>>.

China. [online], [cit. 10/10/2017]. Dostupné na internete:

<<https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2020>>.

ChinaFile. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete:

<<https://www.chinafile.com/contributors/shawn-shieh>>.

China Military Strength (2020). [online], [cit. 22/03/2020].

Dostupné na internete: <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china>.

China says Sarkozy to pay price for meeting Dalai Lama.

[online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

<<https://www.reuters.com/article/us-china-france-idUSTRE4B70LF20081208>>.

China says to retaliate after Slovak president meets Dalai Lama. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-china-slovakia-dalailama-idUSKBN12H0U0>>.

China: 2019 Overview. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://softpower30.com/country/china/>>.

China's Peaceful Development Road. [online], [cit. 27/12/2019]. Dostupné na internete: <https://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-12/22/content_505678.htm>.

China's post-covid propaganda push. [online], [cit. 22/01/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/china/2020/04/16/chinas-post-covid-propaganda-push>>.

Constitution of the People's Republic of China. [online], [cit. 10.10.2017]. Dostupné na internete: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372964.htm>.

Coronavirus digest: Hungary to produce China's Sinopharm jab. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.dw.com/en/coronavirus-digest-hungary-to-produce-chinas-sinopharm-jab/a-57723883>>.

Český úřad pro kybernetickou bezpečnost varuje před produkty čínských firem Huawei a ZTE. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2682797-cesky-urad-pro-kybernetickou-bezpecnost-varuje-pred-produkty-cinskych-firem-huawei>>.

Čína hrozí reakciou za stretnutie Kisku s dalajlámom. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:

<<https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/408178-cina-hrozi-reakciou-za-stretnutie-kisku-s-dalajlamom/>>.

Čína predbehla Spojené štáty a stala sa najväčším obchodným partnerom Únie. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/zahranicie-a-bezpecnost/news/cina-predbehla-spojene-staty-a-stala-sa-najvacsim-obchodnym-partnerom-unie/>>.

Čína razí spoluprácu pozdĺž Hodvábnej cesty. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://komentare.hnonline.sk/komentare/959497-cina-razi-spolupracu-pozd-z-hodvabnej-cesty/>>.

Čína sa ohradila voči Čaputovej kritike. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22165874/cina-sa-ohradila-voci-kritike-caputovej.html>>.

Čínska Hodvábna cesta by mohla viesť cez Slovensko. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/467767-cinska-hodvabna-cesta-by-mohla-viest-cez-slovensko/>>.

Čínska meritokracie: Od vzdelání po politiku. In: *Literární noviny*, č. 10, 2016. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.flu.cas.cz/images/aktuality/2016/Hrubec_rozhovor_LtN_10-2016.pdf>.

Čínske veľvyslanectvo na Slovensku. [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/ChinaEmbSVK>>.

Čínske veľvyslanectvo na Slovensku. [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://twitter.com/ChinaEmbSVK>>.

Čínsky prezident ukončil dvojdnú návštevu Slovenska. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete:

<<https://www.cas.sk/clanok/121269/cinsky-prezident-ukoncil-dvojdnovu-navstevu-slovenska/>>.

Danko chce 'vyžehliť' Čaputovej kritiku Číny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/522225-danko-chce-vyzehlit-caputovej-kritiku-ciny/>>.

Dar zo Šanghaja nám pomôže ochrániť ďalších ľudí v prvej línii. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://bratislavskykraj.sk/dar-zo-sanghaja-nam-pomoze-ochranit-dalsich-ludi-v-prvej-linii/>>.

Delegácia zahraničného výboru NRSR navštívila Čínu. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<http://sk.chineseembassy.org/slo/ss/crv/t379633.htm>>.

Do Bratislavy dorazil vlak z Číny, tovar cestoval 17 dní. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/447991-do-bratislavy-dorazil-vlak-z-ciny-tovar-cestoval-17-dni/>>.

Economic Freedom. [online], [cit. 10/12/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>>.

ÉRSEK: O bratislavské letisko sa zaujímajú firmy z Číny či Singapuru. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/ekonomika/ersek-o-bratislavske-letisko-sa-zauj/233172-clanok.html>>.

Érsek v Číne vybavuje zvýšenie dopravy tovarov vlakmi cez Slovensko. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/531582-ersek-v-cine-vybabuje-zvysenie-dopravy-tovarov-vlakmi-cez-slovensko/>>.

European Parliament resolution on Hong Kong, notably the case of Apple Daily. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2021-0385_EN.html?link_id=1&can_id=311cfe77dbd653cc6b56a85f2a603bd4&source=email-european-parliament-calls-for-political-boycott-of-the-2022-beijing-winter-olympics&email_referrer=email_1227400&email_subject=european-parliament-calls-for-political-boycott-of-the-2022-beijing-winter-olympics>.

EU and China reach agreement in principle on investment. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2541>.

EU CHINA RELATIONS. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu-china_factsheet_06_2020_0.pdf>.

EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/eu-china_2020_strategic_agenda_en.pdf>.

EU imposes further sanctions over serious violations of human rights around the world. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/22/eu-imposes-further-sanctions-over-serious-violations-of-human-rights-around-the-world/>>.

Fico o Kiskovi: Je zlé, ak otázka imidžu preváži nad záujmami krajiny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/fico-kiska-vzťahy-cina-dalajlama/224279-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=1>>.

Firma Huawei nezískala v Česku bezpečnostní prověrku. Zvažuje, že požádá o nižší stupeň. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/huawei-bezpecnost-5g-proverka-nbu-nukib_2009151639_ako>.

Full Text: Speech by Xi Jinping at a ceremony marking the centenary of the CPC. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <http://www.xinhuanet.com/english/special/2021-07/01/c_1310038244.htm>.

GLOBSEC Trends 2020 CENTRAL EUROPE EASTERN EUROPE & WESTERN BALKANS AT THE TIMES OF PANDEMIC. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2020/12/GLOBSEC-Trends-2020_read-version.pdf>.

Hanban.org. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/mainpage>>.

In the UN, China uses threats and cajolery to promote its worldview. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/china/2019/12/07/in-the-un-china-uses-threats-and-cajolery-to-promote-its-worldview?cid1=cust/dailypicks1/n/bl/n/2019126n/owned/n/n/dailypicks1/n/n/E/356084/n>>.

Isabel Hilton: "Civil society still has an enormous role to play in China". [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.merics.org/en/podcast/isabel-hilton-civil-society-still-has-enormous-role-play-china>>.

Joe Biden is determined that China should not displace America. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/briefing/2021/07/17/joe-biden-is-determined-that-china-should-not-displace-america>>.

Joseph Nye - China not trying to destroy American system. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.globaltimes.cn/content/1168892.shtml>>.

Klub priateľov Tibetu si pripomenul výročie národného povstania proti okupácii Čínou. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/20480327/klub-priatelov-tibetu-si-pripomenul-vyrocie-narodneho-povstania-proti-okupacii-cinou.html>>.

Konfuciov inštitút pre obchod pri UMB. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.cib.umb.sk/o-nas/>>.

Konfuciov inštitút pri Univerzite Komenského v Bratislave. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://konfuciovinstitut.sk/o-nas/>>.

Konfuciov inštitút v Bratislave. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://konfucius.sk/en/o-nas/>>.

Konfuciova trieda. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://fem.uniag.sk/sk/konfuciova-trieda/>>.

Konfuciova trieda. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://ucj.tuzvo.sk/sk/konfuciova-trieda>>.

Konfuciova trieda čínskeho Wushu. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.konfuciovatrieda.sk/>>.

Konfuciova učebňa tradičnej čínskej medicíny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://konfucius.fzszy.sk/>>.

Koronavírus je pandémia, vyhlásila Svetová zdravotnícka organizácia. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.webnoviny.sk/vzdravotnictve/koronavirus->

je-pandemia-vyhlasila-svetova-zdravotnicka-organizacia/>.

KSK urobil prvý krok k výstavbe Globálneho logistického industriálneho parku. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://web.vucke.sk/sk/novinky/ksk-urobil-prvy-krok-k-vystavbe-globalneho-logistickeho-industrialneho-parku.html>>.

Luboš Blaha. [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/LBlaha/posts/2383240978581134/>>.

Luboš Blaha. [online], [cit. 10/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/LBlaha/posts/2350681941837038/>>.

M. Lajčák rokoval s čínskym rezortným partnerom. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/aktuality/vsetky_spravy/-/asset_publisher/Rp2fPY0svzsu/content/m-lajcak-rokoval-s-cinsky-m-rezortnym-partnerom?p_p_auth=7IRUluXc/>.

Matečná kritizovala Čaputovú za jej vyjadrenia o Číne. Sú v súlade s politikou EÚ, reaguje prezidentka. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/518895-matecna-kritizovala-caputovu-za-jej-vyjadrenia-o-cine-hovori-o-ohrozeni-exportu/>>.

MEPs refuse any agreement with China whilst sanctions are in place. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPR04123/meps-refuse-any-agreement-with-china-whilst-sanctions-are-in-place>>.

Na čele čínskej firmy CEFC je bývalý dôstojník čínskej armády. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete:

<<https://ekonomika.sme.sk/c/7997404/na-cele-cinskej-firmy-cefc-je-byvaly-dostojnik-cinskej-armady.html?ref=av-left>>.

Na Gymnáziu M. Kováča budú maturovať prví študenti čínštiny, otvoria tu Konfuciovu učebňu. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://konfucius.sk/sk/2020/09/23/na-gymnaziu-m-kovaca-budu-maturovat-prvi-studenti-cinstiny-otvoria-tu-konfuciovu-ucebnu/>>.

O spoločnosti. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://flameshoes.sk/o-spolocnosti/>>.

OBRANNÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/4286_obranna-strategia-sr-2021.pdf>.

Odpoveď Číny na otázky doby: budovanie globálnej komunity zdieľanej budúcnosti. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.trend.sk/trend-archiv/odpoved-ciny-otazky-doby-budovanie-globalnej-komunity-zdielanej-buducnosti>>.

Opinion of China. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.pewresearch.org/global/database/indicator/24/>>.

Otvorenie výstavy fotografií Čínsky príbeh, čínsky Tibet na Univerzite Komenského. [online], [cit. 10/05/2021]. Dostupné na internete: <<http://sk.china-embassy.org/slo/xwdt/t1459373.htm>>.

Pás a stezka místo kritického myšlení. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://sinopsis.cz/pas-a-stezka-misto-kritickeho-mysleni/>>.

Pellegrini: V spore o Huawei sa nenecháme vťahnuť do obchodnej vojny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/pellegrini-v-spore-o-huawei-sa-nenecha/389595-clanok.html>>.

Počet čínskych investorov na Slovensku klesá, ich investície ale rastú. [online], [cit. 10/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/ekonomika/pocet-cinskych-investorov-na-slovensk/225394-clanok.html>>.

Policy Analysis on China's Civil Society Organizations. [online], [cit. 22/09/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.chinafile.com/ngo/analysis/policy-analysis-chinas-civil-society-organizations>>.

Politický bojkot zimní olympiády v Pekingu nabývá reálných obrysů. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <https://sinopsis.cz/politicky-bojkot-zimni-olympiady-v-pekingu-nabyva-realnych-obrysu/?fbclid=IwAR2lVUoUQJCFAsTuy_VUtaIDSVvKHhieQvWCS2hyrbWLPzKOTyTz36Y-iM>.

Polsko zadrželo kvůli špionáži jednoho z šéfov tamní pobočky Huawei. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2702663-polsko-zadrzelo-kvuli-spionazi-jednoho-z-sefu-tamni-pobocky-huawei>>.

Priame zahraničné investície. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>.

Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj>>.

Schuster pricestoval z oficiálnej návštevy Číny. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/781098/schuster-pricestoval-z-oficialnej-navstevy-ciny.html>>.

Si Ťin-pchingovo myšlení jako nové dogma. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://sinopsis.cz/si-tin-pchingovo-mysleni-jako-nove-dogma/>>.

SIPRI YEARBOOK 2019: Armaments, Disarmament and International Security. [online], [cit. 22/03/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.sipri.org/publications>>.

Slovak Republic Export in thousand US\$ China between 2000 and 2018. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SVK/StartYear/2000/EndYear/2018/TradeFlow/Export/Partner/CHN/Indicator/XPRT-TRD-VL>>.

Slovensko po prvý raz navštíví čínsky prezident Chu Ťin-tchao. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/229197-slovensko-po-prvy-raz-navstivi-cinsky-prezident-chu-tin-tchao/>>.

Speech by H.E. Xi Jinping President of the People's Republic of China At the Welcoming Dinner Hosted by Local Governments And Friendly Organizations in the United States. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete: <https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdmgjxgswfbcxlhgcl70znlfh/t1305429.shtml>.

Spoločné vyhlásenie Slovenskej republiky a Čínskej ľudovej republiky. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <<http://sk.chineseembassy.org/slo/ss/crv/t363469.htm>>.

Správa o činnosti SIS za rok 2018. [online], [cit. 22/04/2020].
Dostupné na internete: <<https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>>.

Správa o činnosti SIS za rok 2019. [online], [cit. 01/08/2021].
Dostupné na internete: <<https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>>.

SUN LIJIE. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:
<<https://www.noveslovo.sk/search/node/SUN%20Lijie>>.

Šéf SIS: Čínski diplomati sú špecialisti na dohadzovanie prostitútok slovenským poslancom. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:
<https://www.tvnoviny.sk/na-telo/2013404_sef-sis-cinski-diplomati-su-specialisti-na-dohadzovanie-prostitutok-slovenskym-poslancom>.

The State Council Information Office of China (SCIO). [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:
<<http://english.scio.gov.cn/aboutscio/index.htm>>.

Úder na reputáciu. Huawei podľa internej správy spolupracovala na sledovaní etnickej skupiny. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sk-cert.sk/sk/uder-na-reputaciju-huawei-podla-internej-spravy-spolupracovala-na-sledovani-etnickej-skupiny/index.html?fbclid=IwAR2jsKcfdArNMahIxczt9GKYdsjX3i30iIcBQ9mcqGwR1yHNL2e9lvM-Kog>>.

UNWTO: International Tourism Highlights 2019 Edition. [online], [cit. 22/04/2020]. Dostupné na internete:
<<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>>.

UPDATE 1-Hungarian PM receives Chinese vaccine as govt ramps up rollout. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete:
<<https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-hungary-protest-idUSL2N2KY07F>>.

Veľvyslanec Čínskej ľudovej republiky v Slovenskej republike jeho excelencia pán LIN Lin uverejnil na časopise Trend článok Čína dodržiava princíp jedna krajina - dva systémy, zahraničie by nemalo zasahovať do jej vnútorných záležitostí. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<http://sk.chineseembassy.org/slo/xwdt/t1692085.htm>>.

Vicepremiér Raši nastavuje novú dynamiku bilaterálnych vzťahov s Čínou aj v oblasti inovatívnych technológií. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.mirri.gov.sk/aktuality/podpredsednicka-vlady/vicepremier-rasi-nastavuje-novu-dynamiku-bilateralnych-vztahov-s-cinou-aj-v-oblasti-inovativnych-technologii/index.html>>.

Vyjadrenie: I. Korčok: Čím sme jednotnejší doma, tým úspešnejší budeme v zahraničí. [online], [cit. 01/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.tasr.sk/tasr-clanok/TASR:20200924TBB00104>>.

Vzájemné vzťahy ČR - ČLR, historie a súčasnosť. [online], [cit. 22/10/2020]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.cz/beijing/cz/politika/vzajemne_vztahy/vzajemne_vztahy_cr_clr_historie_a_1.html>.

What to do about China's "sharp power". [online], [cit. 10/10/2018]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/leaders/2017/12/14/what-to-do-about-chinas-sharp-power>>.

Why China's Diplomats Snarl at 'Wolf Warrior' Label. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-09/why-china-s-diplomats-snarl-at-wolf-warrior-label-quicktake>>.

WHO | WHERE | WHEN: INTERNATIONAL TRAVEL OF THE PRC LEADERS (1949-2020). [online],

[cit. 12/08/2021]. Dostupné na internete: <<https://who-where-when.ceias.eu/>>.

World University Rankings 2020. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2020/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/colls/stats>.

Xi Jinping asks for 'absolute loyalty' from Chinese state media. [online], [cit. 10.10.2017]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/19/xi-jinping-tours-chinas-top-state-media-outlets-to-boost-loyalty>>.

Xi says China aims to provide 2 bln COVID-19 vaccine doses to world in 2021 -CCTV. [online], [cit. 05/08/2021]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/world/china/xi-says-china-aims-provide-2-bln-covid-19-vaccine-doses-world-2021-cctv-2021-08-05/?utm_campaign=trueAnthem%3A%20Trending%20Content&utm_medium=trueAnthem&utm_source=facebook&fbclid=IwAR110XCQ6q0EzteC-CoH7rpjZglrxzBWS1Hvmity8LkQlqgXRVCQCg9Efsq>.

Xi's 'Four Comprehensives' a strategic blueprint for China. [online], [cit. 05/10/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.globaltimes.cn/content/908922.shtml>>.

10. marec – Deň Tibetu. [online], [cit. 19/12/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.vlada.gov.sk/10-marec-%E2%80%93-den-tibetu/>>.

2019 Lowy Institute Global Diplomacy Index. [online], [cit. 22/01/2020]. Dostupné na internete: <<https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/#>>.

Čínska mäkká moc a slovenská skúsenosť
Vedecká monografia

Autor: Mgr. Tomáš Dvorský, PhD.

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2022
Rozsah strán: 236 s.
Rozsah: 12,97 AH
Vydanie: prvé

ISBN 978-80-574-0128-5 (e-publikácia)